

ଅସ୍ଥିତାର ପରମ୍ପରା

ସଂକଳନ ଓ ସଂପାଦନା

ଅପର୍ଣ୍ଣା ନହାଡ଼ି

ଅସ୍ଥିତାର ପରମ୍ପରା

ଏହି ପୁସ୍ତକର ଅନ୍ତଃପ୍ରଚ୍ଛଦରେ ଆନୁମାନିକ ଖ୍ରୀଷ୍ଟୀୟ ଦ୍ଵିତୀୟ ଶତକରେ ରଚିତ ଭାଷ୍ୟର ପ୍ରତିଲିପି ମୁଦ୍ରିତ ହୋଇଛି । ନାଗାର୍ଜୁନକୋଣାର ଏହି ଧ୍ଵଂସାବଶେଷ ବର୍ତ୍ତମାନ ନୂଆଦିଲ୍ଲୀର ନ୍ୟାସନାଲ୍ ମ୍ୟୁଜିୟମରେ ସଂରକ୍ଷିତ । ଏହି ଭାଷ୍ୟର ବିଷୟ ରାଜା ଶୁବୋଦନଙ୍କ ରାଜସଭାରେ ତିନିଜଣ ଜ୍ୟୋତିଷୀ ଭଗବାନ ବୁଦ୍ଧଙ୍କ ଜନନୀ ମାୟାଦେବୀଙ୍କ ସ୍ଵପ୍ନର ତାତ୍ପର୍ଯ୍ୟ ବ୍ୟାଖ୍ୟା କରୁଛନ୍ତି । ଜ୍ୟୋତିଷୀମାନଙ୍କ ଆସନ ନିକଟରେ ଲିପିକାର ବସି ସେମାନଙ୍କ ବକ୍ତବ୍ୟ ଲେଖି ଚାଲିଛନ୍ତି । ଅନୁମାନ, ଏହା ଭାରତୀୟ ଲିଖନକଳାର ପ୍ରାଚୀନତମ ଚିତ୍ରରୂପ ।

ଅସ୍ଥିତାର ପରମ୍ପରା

(ମହିଳାମାନଙ୍କ ଦ୍ଵାରା ସଂକଳିତ ଏକ ଓଡ଼ିଆ କବିତା)

ସଂକଳନ ଓ ସଂପାଦନା

ଅପର୍ଣ୍ଣା ମହାନ୍ତି

ସାହିତ୍ୟ ଅକାଦେମି

Asmitara Parampara: Compilation of Odia poetry by women,
edited by Aparna Mohanty, Sahitya Akademi, New Delhi
2017. Price ₹ 270.00.

© ସାହିତ୍ୟ ଅକାଦେମି

ISBN 978-93-86771-34-6

ପ୍ରଥମ ପ୍ରକାଶ ୨୦୧୭

ସାହିତ୍ୟ ଅକାଦେମି

ରବୀନ୍ଦ୍ର ଭବନ, ୩୫ ପିରୋଜ ସାହ ରୋଡ଼, ନୂଆ ଦିଲ୍ଲୀ ୧୧୦୦୦୧

ବିକ୍ରୟ କେନ୍ଦ୍ର : 'ସ୍ବାତୀ', ମନ୍ଦିର ମାର୍ଗ, ନୂଆ ଦିଲ୍ଲୀ ୧୧୦୦୦୧

୪, ଡି. ଏଲ୍. ଖାଁ ରୋଡ଼, କୋଲକାତା ୭୦୦୦୨୫

ଗୁଣ କମ୍ପ୍ଲେକ୍ସ, ମେନ୍ ବିଲ୍ଡିଂ, ୪୪୩(୩୦୪) ଆନ୍ଧ୍ରାପଲ୍ଲୀ, ଚେନାମପେଟ୍, ଚେନ୍ନାଇ
୬୦୦୦୧୮

୧୭୨ ମୁମ୍ବାଇ ଗ୍ରନ୍ଥ ସଂଗ୍ରହାଳୟ ମାର୍ଗ, ଦାଦର, ମୁମ୍ବାଇ ୪୦୦୦୧୪

ସେଣ୍ଟ୍ରାଲ୍‌କଲେଜ୍ କ୍ୟାମ୍ପସ୍, ୟୁନିଭର୍ସିଟି ଲାଇବ୍ରେରୀ ବିଲ୍ଡିଂ, ଡ. ଆମ୍ବେଦକର ଭିଧୀ,
ବେଙ୍ଗାଲୁରୁ ୫୬୦୦୦୧

ମୂଲ୍ୟ : ୨୭୦ ଟଙ୍କା

ପ୍ରଚ୍ଛଦ ଅତୁଲ ବଳ

ଅକ୍ଷର ବିନ୍ୟାସ

.ଜୟଗୁରୁ ପ୍ରିଣ୍ଟର୍ସ ଏଣ୍ଡ ପବ୍ଲିଶର୍ସ, ୧୯୯, ବି. ବି. ଗାଙ୍ଗୁଲି ସ୍ତ୍ରୀଟ୍, କୋଲକାତା ୭୦୦୦୧୨

ମୁଦ୍ରଣ

ପ୍ରୋଗ୍ରେସିଭ ଆର୍ଟ କର୍ନର୍ସ, ୧୫୯/ ୧୩, ବିପିନ ବିହାରୀ ଗାଙ୍ଗୁଲି ସ୍ତ୍ରୀଟ୍, କୋଲକାତା
୭୦୦୦୧୨

ସୂଚୀପତ୍ର

ସଂକଳିକାଙ୍କ ତରଫରୁ		୧
ଚଳାନୟନ ହେ	ମାଧବୀ ଦାସୀ	୧୫
ପୂର୍ଣ୍ଣତମ ଚନ୍ଦ୍ରୋଦୟ	ବୃନ୍ଦାବତୀ ଦାସୀ	୧୬
କୋକିଳାବତୀ	ନୃପନୟିନୀ	୧୭
ଶଶିସେଣା	ନରେନ୍ଦ୍ର ନାରୀ	୧୯
ନବୀନ ପ୍ରାତେ	କୁନ୍ତଳା କୁମାରୀ	୨୦
ପ୍ରତିଘାତ	ବିଦ୍ୟୁତ୍ପ୍ରଭା	୨୧
ଦିନାନ୍ତେ	ନିର୍ମଳା ଦେବୀ	୨୩
ପ୍ରଶ୍ନ	ବ୍ରହ୍ମୋତ୍ତା ମହାନ୍ତି	୨୪
ପ୍ରେରଣା	ସୁନ୍ଦରମଣି ପଟ୍ଟନାୟକ	୨୫
ଅଭିଯାନ	ତୁଳସୀ ଦାସ	୨୬
ଅପାତ୍ରରେ ଦାନ ଦେଇ	ସୌଦାମିନୀ ଉଦ୍‌ଗାତା	୨୮
ନାୟିକା	ପ୍ରତିଭା ଶତପଥୀ	୨୯
ଯାଜ୍ଞସେନୀ	ଶକୁନ୍ତଳା ଦେବୀ	୩୧
ମୋତେ ଯିବାପାଇଁ ଦିଅ	ମମତା ଦାଶ	୩୪
ତାରାର ପୃଥ୍ବୀ	ସୌଦାମିନୀ ନନ୍ଦ	୩୬
କାନ୍ତି, କାନ୍ତିଆ କାତ୍ୟାୟନୀ	ଗିରିବାଳା ମହାନ୍ତି	୩୮
ବୟସର ଇଷ୍ଟାହାର	ମନୋରମା ବିଶ୍ୱାଳ ମହାପାତ୍ର	୪୧
ମିତଣୀ	ଅମିୟବାଳା ପଟ୍ଟନାୟକ	୪୨
ତୁମକୁ ଭାବିବା ପରେ	ନିର୍ମଳା ମହାନ୍ତି	୪୩
ନାରୀର ଇତିକଥା	ସୁବିଦ୍ୟା ଦେବୀ	୪୪
ଚିହ୍ନିରଖ...	ଅପର୍ଣ୍ଣା ମହାନ୍ତି	୪୫
ସ୍ଥିରଦୃଷ୍ଟି	ସଂଘମିତ୍ରା ମିଶ୍ର	୪୮
ନିଜ ଝର୍କାର ଆକାଶ	ରଞ୍ଜିତା ନାୟକ	୫୦
ନାରୀଜନ୍ମ	ସରୋଜିନୀ ଷଡ଼ଙ୍ଗୀ	୫୧
ଅଧାଲେଖା କାହାଣୀ	ପ୍ରବାସିନୀ ମହାକୁଡ଼	୫୪
ଅନ୍ତିମ ସ୍ତ୍ରୀ ଲୋକ	ସୁଚେତା ମିଶ୍ର	୫୬
ଉର୍ଦ୍ଧ୍ବନାଭ	ବାଣୀପାଣି ପଣ୍ଡା	୮୫
ବାର ଗାଁ	ଗାୟତ୍ରୀବାଳା ପଣ୍ଡା	୬୦

ପକ୍ଷାକନ୍ଦ	ପ୍ରଜ୍ଞାଶ୍ରୀ ରଥ	୬୧
ଅପୂର୍ଣ୍ଣ ଆକାଶ	ଶର୍ମିଷ୍ଠା ସାହୁ	୬୨
ଯୁଦ୍ଧ ଗଛ ସୁଦଳ ବିବ୍ୟାଶା	ଜୟ ମିଶ୍ର	୬୪
କବିତାର ଲଳିତ ସ୍ୱପ୍ନରେ	ସରୋଜିନୀ ମିଶ୍ର	୬୬
ତାରାମାନଙ୍କ ପାଇଁ	ସୀମା ମିଶ୍ର	୬୯
ସଙ୍ଗୀ	ମୋନାଲିସା ମିଶ୍ର	୭୧
ଝୁଣ୍ଟିଆ	ସ୍ୱପ୍ନା ମିଶ୍ର	୭୩
ମଥାମଣି	ରୁନୁ ମହାନ୍ତି	୭୬
ଉଜେଇଁ ପାଇଲେନି ମା	ପ୍ରତିଭା ପରିଡ଼ା	୭୮
ଝିଅର ଘର	ଜୟସିତା ଷଡ଼ଙ୍ଗୀ	୮୦
ବାମ୍ବିତ୍ୟ	ଜୟିରା ଦାଶ	୮୧
ହସ	ନନ୍ଦିନୀ ସାହୁ	୮୩
ବାରାଜାନା	ସୁଷମା ମିଶ୍ର	୮୪
ଶଶୁଣା	ପ୍ରୀତିଧାରା ସାମଲ	୮୬
ମୁଠାଏ ପୃଥିବୀ ମୋର	ଶୁଭଶ୍ରୀ ଲେଙ୍କା	୮୮
ଅପ୍ରତ୍ୟୟ	ଶୈଳବାଳା ମହାପାତ୍ର	୯୦
ପ୍ରତିରୋଧ	ଅନିମା ଦାଶ	୯୧
ନାରୀଟିଏ ଯେତେବେଳେ କଲମ ଉଠାଏ	ମାଧୁରୀ ପଣ୍ଡା	୯୨
ପରିବର୍ତ୍ତନ	ରଜନୀ ରଣସିଂହ	୯୪
ସୁଖ	ସୁଜାତା ଚୌଧୁରୀ	୯୬
ପକ୍ଷୀ ପ୍ରତି	ସୁନୀତି ମୁଣ୍ଡ	୯୭
ଅବଶୋଷ	ଅଂଜଳି ସାହୁ	୯୯
ମୃଣ୍ମୟ ମୁହୂର୍ତ୍ତ	ଅଞ୍ଜଳି ଦାଶ	୧୦୦
ବିବର୍ଣ୍ଣ ସ୍ୱପ୍ନ	ଡଃ ଜ୍ୟୋତିର୍ମୟୀ ସାହୁ	୧୦୨
ତୁମର ଯନ୍ତ୍ରଣା	ବିଦ୍ୟୁତ୍‌ପ୍ରଭା ଗଡ଼ାୟତ	୧୦୩
ଦୁଇଟି କବିତା	କାନନ ମିଶ୍ର	୧୦୪
ଟିକି ଝିଅ	ଜୟିରା ଶୁଭଦର୍ଶିନୀ ତ୍ରିପାଠୀ	୧୦୫
ଆସ୍ଥାନ	ପ୍ରତୀକ୍ଷା ଜେନା	୧୦୭
ସୁନା ଝିଅ	ସାବିତ୍ରୀ କବି	୧୦୮
ଦେହାତୀତ	ବିଜୟଲକ୍ଷ୍ମୀ ପରିଡ଼ା	୧୧୦
କିଛି ବି ହଜେନି	ସ୍ୱୟମ୍ଭରା ପଟ୍ଟନାୟକ	୧୧୧

ଗାଧୁଆଘର	ରତ୍ନମାଳା ସ୍ବାଇଁ	୧୧୩
ମାତୃତ୍ବ	ନାହାରିକା ରାୟବରାଳ	୧୧୫
କଥାବେଳ	କାନନବାଳା ପଟ୍ଟନାୟକ	୧୧୭
ନାରବ ସ୍ବଦନ	ଜୟନ୍ତିକା	୧୧୯
ଥରେ ଅଳକ୍ଷୁ ଲାଗିଲେ	ସୁପ୍ରଭା ମିଶ୍ର	୧୨୧
ଅଶ୍ଳେଷା ନକ୍ଷତ୍ରର ନାରୀ	ପ୍ରମିଳା ଶତପଥୀ	୧୨୨
ନାରୀ	ସଂଯୁକ୍ତ ଦାଶ	୧୨୪
ସେ ଜାଣିନଥିଲେ	ମୋନାଲିସା ଜେନା	୧୨୬
ମନେ ମନେ ମହାକିନୀ	ଜ୍ୟୋତ୍ସ୍ନା ଦାସ	୧୨୮
ଠିକ୍ ପରେ ପରେ	ଗୀତାଞ୍ଜଳି ଦାସ	୧୨୯
ମୁଠା ଖୋଲିଲେ ପାପ	ସୁଚିତ୍ରା ପାଣିଗ୍ରାହୀ	୧୩୦
ତରଳ ନିଆଁ	ନର୍ମଦା ନାଲୋପାଳା	୧୩୨
ଅସ୍ମିତା	ମୀନତି ଦାଶ (ମାନି)	୧୩୪
କେବଳ ସେ ଜାଣେ	ସବିତା ମିଶ୍ର	୧୩୬
ଅବାତୋଇ	ସୁନଦା ପ୍ରଧାନ	୧୩୭
ଏଇ ଆଶା ନେଇ ମୁଁ କବିତା ଲେଖେ	ମୀନତି ମିଶ୍ର	୧୩୮
ସଂପର୍କ	ଗୀତାଞ୍ଜୀ ପ୍ରିୟମ୍‌ଦା	୧୪୧
ମନ୍ତ୍ର	ସୈଞ୍ଜନ୍ତ୍ରୀ ସାହୁ	୧୪୨
ଗାର	ଏଲି ମହାନ୍ତି	୧୪୪
ଦେହ	ଭାଗ୍ୟଲିପି ମଲ୍ଲ	୧୪୫
ନିଆଁର ଖେଳ	ରଞ୍ଜିତା ପଣ୍ଡା	୧୪୭
ମଧୁ ଅଙ୍ଗୀକାର	ଚପଳାବାଳା ପଣ୍ଡା	୧୪୯
ଘର	ଦୀପ୍ତିମୟୀ ପ୍ରଧାନ	୧୫୦
ଆତ୍ମମଗ୍ନା	ପଲ୍ଲବୀ ନାୟକ	୧୫୧
ନିରାକ୍ଷଣ	ସର୍ବାଶା ଦାସ	୧୫୩
ନିର୍ବାଣ	ମାନମୟୀ ରଥ	୧୫୪
ମୋ ଭିତରେ ଛକ୍‌ପକ୍ କିଛି ଶବ୍ଦ	ଲତିକା ମହାପାତ୍ର	୧୫୬
ସ୍ତ୍ରୀ ଲୋକ	ପ୍ରଭାତ ନଳିନୀ ମହାପାତ୍ର	୧୫୭
କଥା	ଆନତି ଶତପଥୀ (ବିନ୍ଦୁ)	୧୫୯
ନାରୀର ସ୍ବପ୍ନ	ସୁନଂଦା ତ୍ରିପାଠୀ	୧୬୦
କୋଳ	ଜୟଶ୍ରୀ ନନ୍ଦ	୧୬୨

ଶେଷ ବସନ୍ତର ଚିଠି	ସଂଯୁକ୍ତା ମହାପାତ୍ର	୧୬୩
ଯାଦେବୀ ସର୍ବଭୂତେଷୁ	ଭବାନୀ ଭୂୟାଁ	୧୬୪
ଝିଅ ପାଇଁ କବିତା	ଶୁଭାଶ୍ରୀ ଶୁଭସ୍ମିତା	୧୬୬
ହାତପାପୁଲିରେ ଜହ୍ନ	ପୁଷ୍ପା ଧଳ ମହାପାତ୍ର	୧୬୮
ଦୁଇଟି କବିତା	ରଞ୍ଜିତା ପ୍ରହରାଜ	୧୭୦
ଅହଂନାରୀ	ବିନୋଦିନୀ ପାତ୍ର	୧୭୨
ମୁଁ ନାରୀ	ଅଂଜୁମନ୍ ଆରା	୧୭୫
ସର୍ବ ରଞ୍ଜିତ ଯେତେବେଳେ	ଶ୍ରଦ୍ଧାଞ୍ଜଳି କାନୁନ୍‌ଗୋ	୧୭୭
ଭଲଝିଅ	√ ଇଶ୍ବରୀ କବିକନ୍ୟା	୧୭୯
ଅସ୍ମିତା	ଚିନ୍ମୟୀ ମହାନ୍ତି	୧୮୧
ନତମୁଖ	ଅଙ୍ଗୁରବାଳା ପରିଡ଼ା	୧୮୩
ଝିଅ ପାଇଁ ପୁଲଟିଏ	ଶର୍ମିଷ୍ଠା ମହାପାତ୍ର	୧୮୫
ଝିଅ ! ସ୍ବପ୍ନଫଳ	ଯୋଗ୍ୟଶ୍ରୀ ସାମଲ	୧୮୭
ବିନା କବିତାରେ	ସୁରେଶା ପତି	୧୮୯
ଝିଅ ଜନ୍ମ	ତନ୍ମୟୀ ରଥ	୧୯୧
ପଚାରିପାରେନା ପକ୍ଷୀକୁ	ଦେବଯାନୀ ତ୍ରିପାଠୀ	୧୯୩
ପୌଷ୍ପର ସକାଳ	ଯଶୋଧାରା ଦାସ	୧୯୪
ନାରୀଟିଏ କଳମ ଧରିବା ଦିନ	ସୁଜାତା ସାହାଣୀ	୧୯୬

ସଂକଳିକାଙ୍କ ତରଫରୁ

‘କବିତାରେ ନାରୀ’ ଏବଂ ‘ନାରୀର କବିତା’ ଏହି ଦୁଇଟି ବାକ୍ୟାଂଶ ଭିତରେ ନିହିତ ଥିବା ତାରତମ୍ୟକୁ ବୁଝିବା, ବୁଝେଇବାର ପ୍ରଚେଷ୍ଟାରୁ ହିଁ ‘ଅସ୍ମିତାର ପରଂପରା’ ସଂକଳନର ପରିକଳ୍ପନା । କଳାତ୍ମକ ସର୍ଜନାର ଆଦିକାଳରୁ ସାହିତ୍ୟ, ସଙ୍ଗୀତ, ଚିତ୍ରକଳା, ସ୍ଥାପତ୍ୟ ଇତ୍ୟାଦିରେ ନାରୀକୁ ବାଦଦେଇ ଚାରୁକଳା ବିକଶିତ ହୋଇନାହିଁ । ବରଂ ସାହିତ୍ୟରେ ନାରୀର ରୂପଯୌବନର ରୂପାୟନ, କାମକଳାର ଗୁଣକାର୍ତ୍ତନ, ଶୃଙ୍ଗାରିକତାର ବ୍ୟାଖ୍ୟାକୁ ଲକ୍ଷ୍ୟ କଲେ ମନେହୁଏ ସତେ ଯେପରି କାବ୍ୟ-କବିତାରେ ନାରୀର ସ୍ଥିତି ସ୍ୱୟଂ ଈଶ୍ୱରଙ୍କର ସ୍ଥିତିକୁ ମଧ୍ୟ ସ୍ୱର୍ଣ୍ଣା କରିପାରେ । କିନ୍ତୁ ଏ ସମସ୍ତ ପୁରୁଷ ସ୍ରଷ୍ଟାମାନଙ୍କର ନାରୀ ସଂପର୍କରେ ନିଜସ୍ୱ ଧାରଣାକୁ ଆଧାର କରି ରଚିତ ହୋଇଛି । ସାହିତ୍ୟ ରଚନାରେ ନାରୀ କେତେମାତ୍ରାରେ ବ୍ୟବହୃତା ହୋଇଛି ବା କେତେମାତ୍ରାରେ ତା ନିଜର ଯୋଗଦାନ ରହିଛି ନାରୀର ଅସ୍ମିତା ନିର୍ଦ୍ଧାରଣ କ୍ଷେତ୍ରରେ ଏହା ଏକ ଗୁରୁତ୍ୱପୂର୍ଣ୍ଣ ପ୍ରଶ୍ନ । କାରଣ ଯେତେ ବନେଗରୁନେଇ ‘ଗାଈର ଆତ୍ମକାହାଣୀ’ ଲେଖାହେଉ ପଛକେ, ଗୋଟିଏ ଜୀବନ୍ତ ଗାଈର ବାସ୍ତବ୍ୟବୋଲା ଗୋଟିଏ ହୟାବାବ, ଯନ୍ତ୍ରଣାକାତର ଗୋଟିଏ ଆର୍ତ୍ତନାଦ କିମ୍ବା ଅସହାୟତାର ଧାରେ ନାରୀର ଦୀର୍ଘଶ୍ୱାସ ସେ ସମସ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣନାର କୃତ୍ରିମତାକୁ ପଦାରେ ପକାଇଦେବ । ନାରୀ ତ ଜଣେ ମଣିଷ । ଯେତେବେଳେଯାଏଁ ସେ ତାର ନିଜକଥାକୁ ନିଜଲେଖନୀମୁନରେ ବ୍ୟକ୍ତ ନ କରିପାରିଛି ସେତେବେଳେ ସାରା ବିଶ୍ୱର ସାହିତ୍ୟ ରଚନାରେ ନାରୀ ଅସ୍ମିତା ପ୍ରକାଶିତ ହୋଇଛି ବୋଲି କୁହାଯାଉପାରିବ ନାହିଁ । ଏପରିକି ଦୁଇ ଶ୍ରେଷ୍ଠ ମହାକାବ୍ୟ ରାମାୟଣ, ମହାଭାରତ ରଚନାରେ ଯଦି ନାରୀଲେଖନୀର ସକ୍ରିୟ ଯୋଗଦାନ ରହିଥାନ୍ତା ତେବେ ‘ସୀତା’ ଓ ‘ଦ୍ରୌପଦୀ’ଙ୍କ ଚରିତ୍ର ପ୍ରତି ଅଧିକ କାବ୍ୟିକ ଓ ସାମାଜିକ ନ୍ୟାୟ ପ୍ରଦାନ କରାଯାଇପାରିଥାନ୍ତା । ପ୍ରସିଦ୍ଧ ଭାରତୀୟ ଔପନ୍ୟାସିକ ଶରତଚନ୍ଦ୍ର ତାଙ୍କ ‘ନାରୀର ମୂଲ୍ୟ’ ଗ୍ରନ୍ଥରେ ତେଣୁ କହିଛନ୍ତି— ପୁରୁଷର କାମ ହେଲା ସେ ଶାସ୍ତ୍ର ରଚନା କରିବ, ନାରୀର ଧର୍ମ ହେଲା ସେ ଶାସ୍ତ୍ରକୁ ମାନି ଚଳିବ । ଶାସ୍ତ୍ର କାହିଁକି ଏପରି ରଚିତ ହେଲା ବୋଲି ସେ ପ୍ରଶ୍ନ କରିପାରିବ ନାହିଁ— (ନାରୀର ମୂଲ୍ୟ ଅନୁ ବିଜୟକୁ ସାହୁ, ପୃ-୧୮-୧୯)

ତେଣୁ କାବ୍ୟ-କବିତା ରଚନା ହେବାର ଆଦିକାଳରୁ ଏ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ସେଥିରେ ନାରୀର ନଖଶିଖ ବର୍ଣ୍ଣନା, ତା ପ୍ରତି ଦୟା-ଅନୁକଂପା କିମ୍ବା ତା ପ୍ରେମ ପାଇବା ପାଇଁ ମରିବା-ମାରିବାର ବର୍ଣ୍ଣନା ତ ସହଜରେ ମିଳିଯାଏ କିନ୍ତୁ ନାରୀ ନିଜେ ନିଜ ସଂପର୍କରେ କ’ଣ ଲେଖିବାକୁ ଚାହେଁ ତାହା ଖୋଜିଲେ ପ୍ରାୟ ନିରାଶ ହେବାକୁ ହିଁ ପଡ଼େ । ମାତ୍ର ଶହେବେଢ଼ଶହ ବର୍ଷ ତଳେ ଯେତେବେଳେ ଝିଅଟିଏ ପଦାକୁ ଗୋଡ଼କାଢ଼ିଲେ ଭ୍ରଷ୍ଟା ଓ ପାଠପଢ଼ିଲେ ବଂଶନାଶ

ହେବାର ଆଶଙ୍କା ଥିଲା ସେତେବେଳେ ସାହିତ୍ୟସୃଷ୍ଟିରେ ନାରୀ ଅସ୍ଥିତାର କଥା ଚିନ୍ତା କରିବା ସହଜ ନୁହେଁ ।

ପ୍ରାଗ୍‌ସାହିତ୍ୟିକ କାଳର ବନ୍ୟବର୍ବର-ମାତୃକୈନ୍ଦ୍ରିକ-ଗୋଷ୍ଠୀ ସମାଜବ୍ୟବସ୍ଥାକୁ ବାଦ୍‌ଦେଲେ ସତ୍ୟତାର ଆୟମାରମ୍ଭ କାଳରୁ ପୁରୁଷପ୍ରଧାନ ସମାଜ ବ୍ୟବସ୍ଥା ନାରୀର ସାମାଜିକ ସ୍ଥିତିକୁ କେବଳ ନିର୍ଦ୍ଧାରିତ କରିନାହିଁ, ତାର ନୈତିକ, ମନସ୍ତାତ୍ତ୍ୱିକ ଓ ସୃଜନାତ୍ମକ ଅଭିଲିପ୍ତ୍ୟାକୁ ମଧ୍ୟ ନିୟନ୍ତ୍ରଣ କରିଛି । କାଳକ୍ରମେ ନାରୀଭିତରେ ଥିବା ‘ମୁଁ’ଟି ପୁରୁଷର ଅହଂବୋଧ ଭିତରେ ନିର୍ବିହ୍ନ ହୋଇ ତାର ସ୍ୱାତନ୍ତ୍ର୍ୟ ହରାଇବସିଛି । ତେଣୁ ନାରୀର ଅସ୍ଥିତା ଯେ ସମାଜବ୍ୟବସ୍ଥାର ପରିବର୍ତ୍ତନ ସହିତ କେତେବେଶୀ ଜଡ଼ିତ ତାର ଆଲୋଚନା ବ୍ୟତିରେକେ ତାର କାବ୍ୟିକ ଅସ୍ଥିତାର ଆକଳନ କରାଯାଇନପାରେ ।

ସମାଜବ୍ୟବସ୍ଥା କହିଲେ ସମାଜର ଆର୍ଥନୀତିକ ଭିତ୍ତି ବା ଉତ୍ପାଦନ ବ୍ୟବସ୍ଥା ଏବଂ ଏହା ସହିତ ଓଡ଼ପ୍ରୋତଭାବେ ସଂଶ୍ଳିଷ୍ଟ ଆଦର୍ଶ ସେହି ଚେତନାରାଜ୍ୟରୁ କେବଳ ମିଳିପାରିବନାହିଁ । ଏହାକୁ ତାର ସାମଗ୍ରିକ ଜାଗତିକ ସ୍ଥିତିରୁ ଅନୁସନ୍ଧାନ କରିବାକୁ ପଡ଼ିବ; ଯେଉଁଥିରେ କି ପ୍ରକୃତି, ସମାଜ ଓ ମାନବୀୟ ଚେତନା — ପ୍ରତ୍ୟେକର ଅଂଶ ରହିଛି । ସେହିପରି ଅନ୍ୟପକ୍ଷରେ ମଣିଷର କର୍ମଜଗତର କାରଣ ସେହି କର୍ମଜଗତ (ଆଚରଣଜଗତ)ରୁ ଖୋଜିଲେ ମିଳିପାରିବ ନାହିଁ । ଏହାର କେବଳ ଏକ ଅନ୍ୟତମ ନୁହେଁ, ଅପରିହାର୍ଯ୍ୟ ଉତ୍ସ ହେଉଛି ତାର ମାନସ ବା ଚେତନା ଜଗତ । କାରଣ ମଣିଷ ହିଁ ସୃଷ୍ଟିର ଏକମାତ୍ର ପ୍ରାଣୀ ଯାହାର ପ୍ରତ୍ୟେକ ଆଚରଣର ପ୍ରତ୍ୟକ୍ଷ ତଥା ତାତ୍ପର୍ଯ୍ୟବୋଧ ଉତ୍ସ ହେଉଛି ତାହାର ମନୋଜଗତ । ସ୍ୱତନ୍ତ୍ର ଭାଷା ଓ ସାହିତ୍ୟ ଯାହା କି ମଣିଷର ମନୋଜଗତରେ ସଂଘବଦ୍ଧ ଓ ଶୃଙ୍ଖଳିତ ପରିପ୍ରକାଶ, ତାର ସଠିକ୍ ବ୍ୟବହେଦ କେବଳ ଏକ ସମାଜର ନିର୍ଦ୍ଦିଷ୍ଟ ସମୟର ଉଭୟ କର୍ମଜଗତ ଓ ଭାବଜଗତର କ୍ରିୟା-ପ୍ରତିକ୍ରିୟା ଭିତରେ କରାଯାଇପାରିବ । ଏହି ପରିପ୍ରେକ୍ଷାରେ ସାହିତ୍ୟରେ ତଥା କବିତାରେ ନାରୀ-ଅସ୍ଥିତାର ପ୍ରତିଫଳନକୁ ଅନୁଧ୍ୟାନ କରିବାକୁ ହେଲେ ସମାଜରେ ନାରୀ-ମୁକ୍ତିର ଇତିହାସକୁ ମଧ୍ୟ ଅଧ୍ୟୟନ କରିବାକୁ ହେବ ।

ନାରୀମୁକ୍ତିର ଇତିହାସ ମାନବମୁକ୍ତିର ଇତିହାସ ସହିତ ଅଙ୍ଗାଙ୍ଗୀଭାବେ ଜଡ଼ିତ । ଯେବେଠାରୁ ପୃଥିବୀରେ ମାତୃକୈନ୍ଦ୍ରିକ ପରିବାର ବ୍ୟବସ୍ଥାର ଉଦ୍ଭେଦ ଘଟି ନାରୀର ବିଶ୍ୱସାହିତ୍ୟିକ ପରାଜୟ ସଂଘଟିତ ହୋଇଛି, ସେବେଠାରୁ ନାରୀର ଏହା ବିରୋଧରେ ପ୍ରତିବାଦ ଅଭିଯାନ ମଧ୍ୟ ଆରମ୍ଭ ହୋଇଛି । ଆଦିମ ସାମ୍ୟବାଦୀ ସମାଜ, ଦାସଯୁଗ, ସାମନ୍ତବାଦୀ ଯୁଗ ଇତ୍ୟାଦି ସାମାଜିକ ବିବର୍ତ୍ତନ ଭିତରେ ନାରୀର ସ୍ଥିତି କ୍ରମଶଃ ଅପାର କ୍ଷମତାଶାଳିନୀ ଗୋଷ୍ଠୀଜନନୀଠାରୁ ଗୃହାଙ୍ଗନର ଅସୂର୍ଯ୍ୟପଣ୍ୟ ଦାସାସ୍ତ୍ରରକୁ ଖସିଆସିଲା । ଏପରିକି ମହାମନୀଷୀମାନେ ଘୋଷଣା କଲେ— ‘ଜ୍ଞାନ ଯେପରି ପୁରୁଷର ଶୋଭାବର୍ଦ୍ଧନ କରେ ଅଜ୍ଞାନ ସେହିପରି ନାରୀର ସୌନ୍ଦର୍ଯ୍ୟବୃଦ୍ଧି କରେ ।’ (ନାରୀର ମୂଲ୍ୟ— ଶରତଚନ୍ଦ୍ର ଅନୁ-ବି.କୃ.ସାହୁ, ପୃ-୧୪) । ନାରୀମାନଙ୍କ ନିମନ୍ତେ ଜ୍ଞାନପୁରୁଷମାନେ ବହୁ ନୀତିନିୟମ ପ୍ରଣୟନ କଲେ । ଯେଉଁ ମନୁସୂତ୍ରକୁ ଆଜିମଧ୍ୟ ହିନ୍ଦୁଆଇନ୍‌ର

ମାର୍ଗଦର୍ଶକ। ଭାବେ ଗ୍ରହଣ କରାଯାଏ ସେଥିରେ ଉଲ୍ଲେଖ କରାଗଲା — ‘ପିତା ରକ୍ଷତି କୌମାରୋଭର୍ତ୍ତା ରକ୍ଷତି ଯୌବନୋରକ୍ଷତି ସ୍ଥୁରିରେ ପୁତ୍ରାଂନ ସ୍ତ୍ରୀ ସ୍ଵାତନ୍ତ୍ରମର୍ହତି ।’ ଜନନୀ, ଭଗିନୀ, ଜାୟା, କନ୍ୟାର ସମ୍ମାନ ନାରୀର ନିଜସ୍ଵ ସମ୍ମାନ ନ ହୋଇ ତାର ଅସ୍ତିତ୍ଵକୁ ଅଧିକାର କରିଥିବା ପୁରୁଷକର୍ତ୍ତାର ସମ୍ମାନ ଉପରେ ନିର୍ଭର କଲା । ନାରୀର ସର୍ଜନଶକ୍ତି କେବଳ ପୁରୁଷପାଇଁ ଉଦ୍ଭାବିତ। ସୃଷ୍ଟିକରିବାରେ ହିଁ ଅତି ଦୟନୀୟ ଭାବରେ ସାମିତ ହୋଇ ରହିଲା । ସାଂପ୍ରତିକ ସମାଜରେ ମଧ୍ୟ ଯେତେବେଳେ କବି ଗିରିବାଳା ମହାନ୍ତି କହନ୍ତି— ‘ଏତେ ସତ୍ତ୍ଵେ ତା ନାଁ କିନ୍ତୁ କେହି ଜାଣନ୍ତି ନାହିଁ’ ଆଗରେ ବାପା କି ଭାଇଙ୍କ ନାଁ ନ ବସେଇଲେ/ତାର ଏତେ କର୍ତ୍ତବ୍ୟ/ଏତେ ଦାନ ଦାକ୍ଷିଣ୍ୟ ସତ୍ତ୍ଵେ/କେହିତାକୁ ମଣିଷଟେ ବୋଲି ଚିହ୍ନିନି/ଗଣନ୍ତିନି କିମ୍ବା ଅପର୍ଷା ମହାନ୍ତି (ଏହି ସଂପାଦିକା) ଘୋଷଣା କରନ୍ତି— ‘ମୁଁ ତୁମ୍ଭ ରହିଛି । ମୁଁ ତୁମ୍ଭ ରହିବାକୁ ମୋର ଚରିତ୍ର ଭାବିଛି/ତୁମ୍ଭଦ୍ଵାରା ସମର୍ଥିତ ଗର୍ଭାଶୟଟିଏ ଛଡ଼ା ମୋର ଅନ୍ୟ କେଉଁ ସମ୍ମାନିତ ପରିଚୟ ନଥିଲେ ବି/ମୁଁ ତୁମ୍ଭ ରହିଛି’ — ସେତେବେଳେ ଏହି ଅତ୍ୟାଧୁନିକ ସମାଜ ମଧ୍ୟ ଭୁଲୁଅନ କରେ । କାରଣ ନାରୀ ପୁରୁଷର ଗୋଟିଏ ହୋଇରହିଲେ ସମାଜରେ ବିଶେଷ ପ୍ରତିକ୍ରିୟା ପ୍ରକାଶ ପାଏ ନାହିଁ, କିନ୍ତୁ ଆପଣାର ଅସ୍ତିତ୍ଵ ଓ ଅସ୍ଥିତାକୁ ସାବ୍ୟସ୍ତ କରିବାକୁ ଚାହିଁଲେ ସାମାଜିକ ବିପର୍ଯ୍ୟୟ ଭୟରେ ଏକ ପିତୃପ୍ରଧାନ ସମାଜ ଶିହରିଉଠେ ।

ପୁଞ୍ଜିବାଦୀ ସମାଜବ୍ୟବସ୍ଥା ପ୍ରଚଳନର ଆରମ୍ଭରେ ନାରୀମୁକ୍ତିର ଯେଉଁ ପ୍ରଭୂତ ସମ୍ଭାବନା ବିଶ୍ଵନାରୀ ପ୍ରାଣରେ ଆଶା ସଞ୍ଚାର କରିଥିଲା; ପରବର୍ତ୍ତୀ ପର୍ଯ୍ୟାୟରେ ସେହି ସ୍ଵପ୍ନ ମୃଗତୃଷ୍ଣାରେ ପରିଣତ ହୋଇ ବରଂ ଅସହାୟତାର ବନ୍ଧନ ଅଧିକ ଜଟିଳ ଓ ଶକ୍ତିଶାଳୀ ହେବାରେ ଲାଗିଲା । ପୁଞ୍ଜିବାଦୀ ସମାଜବ୍ୟବସ୍ଥାର ଚାହିଦା ଅନୁଯାୟୀ ଯୌଥ ପରିବାରଗୁଡ଼ିକ ଭାଙ୍ଗିଯାଇ କ୍ରମେ ଏକ ସ୍ଵାମୀ-ସ୍ତ୍ରୀ କୈନ୍ଦ୍ରିକ ଅଣୁ (ନିଉକ୍ଲିରିଅର)ପରିବାର ଆଦୃତ ହେବା ସହିତ ନାରୀ ନିମନ୍ତେ ଅଧିକ ଦାୟିତ୍ଵ ମଧ୍ୟ ସୃଷ୍ଟିହେଲା । ପରିବାରର ଆର୍ଥିକ ମାନ ନାରୀର ଆର୍ଥିକ ସ୍ଵାବଲମ୍ବନଶୀଳତା ସହିତ ବୃଦ୍ଧି ପାଇଲା ସତ୍ୟ, କିନ୍ତୁ ତାକୁ ପୂର୍ବପରି ସକଳ ଗୃହକାର୍ଯ୍ୟ ତୁଳାଇବାକୁ ପଡ଼ିଲା । ଏହାଦ୍ଵାରା କର୍ମଜୀବୀ ନାରୀର ଶ୍ରମଭାର ଦୁଇଗୁଣ ହୋଇଗଲା । ତତ୍ସଙ୍ଗେ ସଙ୍ଗେ ସତାରୁ, ପାତିବ୍ରତ୍ୟ, ମାତୃତ୍ଵ, ବଧୂର କର୍ତ୍ତବ୍ୟ ଇତ୍ୟାଦି ସଂପର୍କରେ ପାରମ୍ପରିକ ଧାରଣାଗୁଡ଼ିକ ଅବ୍ୟାହତ ରହିଥିବାରୁ ନୈତିକ ଦୃଷ୍ଟିକୋଣରୁ ସେ ପୁରୁଷ ସହ ସମାନ ସ୍ଥିତିରେ ରହିପାରିଲା ନାହିଁ । ବରଂ ନାରୀକୁ ରୋଜଗାରକ୍ଷମ କରାଇବାରେ ପୁରୁଷର ଅନୁଗ୍ରହ ନିହିତ ଅଛି ବୋଲି ଏକ ଧାରଣା ତା ଉପରେ ଲଦି ଦିଆଗଲା ତଥା କାର୍ଯ୍ୟକ୍ଷେତ୍ରରେ ଅସୁରକ୍ଷାର ଭୟ ମଧ୍ୟ ତାକୁ ଭୟଭୀତ କରି ରଖିଲା । ଏହାହିଁ ପୁଞ୍ଜିବାଦୀ ସମାଜରେ କର୍ମଜୀବୀ ମହିଳାର ଅସ୍ଥିତାର ଚରମ ଅସମ୍ମାନ ଏବଂ ଅସହାୟତା ।

ନାରୀର ଶିକ୍ଷା-ଦାକ୍ଷୀ, ଦକ୍ଷତା ଓ ଆର୍ଥିକ ସ୍ଵାବଲମ୍ବନଶୀଳତାର ବିକାଶ ସହିତ ତାଳଦେଇ ତା ପ୍ରତି ଥିବା ରୁଢ଼ୀବାଦୀ ସାମାଜିକ ମାନସିକତାର ପରିବର୍ତ୍ତନ ହେଲା ନାହିଁ ।

ପୁରୁଷର ସହଯୋଗ ବିନା ସମାଜରେ ନାରୀ ସୁରକ୍ଷିତ ନୁହେଁ ଏ ଧାରଣା ଅଧିକରୁ ଅଧିକ ବଳବତ୍ତର ହେଲା । ତେଣୁ ଗୃହକୋଣରୁ ବାହାରି ମୁକ୍ତିର ସ୍ବାଦ ପାଇବାକୁ ଆଶା କରିଥିବା ନାରୀର ସୁରକ୍ଷା ଏକ ପ୍ରଶ୍ନଟିହୁ ହୋଇପଡ଼ିଲା । ଯୌତୁକ, ନାରୀନିର୍ଯ୍ୟାତନା, ଘରୋଇହିଂସା, ଜନ୍ୟାଭୂଣହତ୍ୟା, ଗଣଦୁର୍ଘଟି ପରି ଅପରାଧକୁ ରୋକିବା ପାଇଁ କଠୋର ଆଇନ୍ ହେବା ସତ୍ତ୍ୱେ ପୁରୁଷପ୍ରଧାନ ସାମାଜିକ ମାନସିକତାର ଛତ୍ରଛାୟା ତଳେ ଏ ସବୁର ଅବାଧ କାରବାର ଚାଲିଲା । ନାରୀପ୍ରତି ସମାଜର ଏହି ଅବିଚାରର ଧାରା ବିରୋଧରେ ଯେତେବେଳେ ନାରୀ ଚରମରୁ ଏକ ସକ୍ରିୟ ଓ ସଂଗଠିତ ଆନ୍ଦୋଳନର ସୂତ୍ରପାତ ହେଲା, ସେତେବେଳେ ନାରୀମୁକ୍ତି ଓ ନାରୀ-ଅସ୍ଥିତାର ଇତିହାସରେ ଏକ ନୂତନ ପର୍ଯ୍ୟାୟ ଆରମ୍ଭ ହେଲା । ଇଉରୋପର ବାମାବାଦ ଆନ୍ଦୋଳନ (Feminism movement) ଦ୍ୱାରା ଏହାର ପରିପ୍ରକାଶ ଘଟିଲା । ପୁରୁଷପରି ନିଜସ୍ବ ପରିଚୟ, ଅଧିକାର ଓ ଯୋଗ୍ୟତା ଭିତ୍ତିରେ ନାରୀ ନିଜପାଇଁ ସାମାଜିକ ତଥା ବ୍ୟକ୍ତିଗତ ସ୍ୱତନ୍ତ୍ର ପରିଚୟ ହାସଲ କରିବା ଏହି ଆନ୍ଦୋଳନର ମୁଖ୍ୟ ଲକ୍ଷ୍ୟ ହେଲା । ନାରୀ-ଅସ୍ଥିତାର ଯେଉଁ ପ୍ରଶ୍ନ ଦାସ କିମ୍ବା ସାମନ୍ତବାଦୀ ସମାଜ ମଧ୍ୟରେ କେହି ସ୍ୱପ୍ନରେ ମଧ୍ୟ ଭାବିପାରିନଥିଲେ, ବୁର୍ଜୋୟା ଗଣତାନ୍ତ୍ରିକ ସମାଜବ୍ୟବସ୍ଥାରେ ଦେଖାଦେଇଥିବା ସାଂସ୍କୃତିକ ନବଜାଗରଣ ସମୟରେ ତାର ଉତ୍ଥାନ ହେଲା । କାରଣ ବୁର୍ଜୋୟା ଅଣ୍ଡ୍ର ପରିବାରର ଆର୍ଥିକ ଚାହିଦା ନାରୀର ସମଯୋଗ୍ୟତା ଓ ସାମାଜିକ ଉତ୍ପାଦନ କ୍ଷେତ୍ରରେ କାର୍ଯ୍ୟଦକ୍ଷତା ଜନିତ ସହଯୋଗ ଚାହୁଁଥିଲା । କିନ୍ତୁ ନାରୀକୁ ତତ୍ସଂପର୍କୀୟ ନ୍ୟାୟ ସ୍ୱାଧୀନତା ଓ ସାମାଜିକ ସମ୍ମାନ ଦେବାରେ ବୁର୍ଜୋୟା ସମାଜର ଅକ୍ଷମତା ମଧ୍ୟ ରହିଥିଲା । କାରଣ ବୁର୍ଜୋୟା ବ୍ୟବସ୍ଥାର ସ୍ଥପତିମାନେ ସମାଜବ୍ୟବସ୍ଥାରେ ନୈତିକ ଓ ଧାର୍ମିକ ମାନସିକତାକୁ ଭାଙ୍ଗିବାକୁ ଇଚ୍ଛା କରୁନଥିଲେ । ବରଂ ସେ ସବୁକୁ କିପରି ବ୍ୟବସାୟିକ ପାଇଦାପାଇଁ ବ୍ୟବହାର କରାଯାଇପାରିବ ତାହା ଚିନ୍ତା କରୁଥିଲେ ।

ତେଣୁ ଏହାକୁ କେନ୍ଦ୍ରକରି ଯେଉଁ ଦୃଢ଼ସଂଘାତ ନାରୀଜୀବନରେ ସୃଷ୍ଟିହେଲା, ନାରୀର ସମସ୍ତ ସମସ୍ୟା ତାକୁ ହିଁ ନେଇ ମୁଣ୍ଡଚେକି ଉଠିଲା । ଏକ ଶୋଷଣମୁକ୍ତ ଓ ସ୍ୱାଭିମାନୀ ଜୀବନ ବଞ୍ଚିବାକୁ ନାରୀକୁ ସୁଯୋଗ ଦେବାରେ ବିଶ୍ୱ କିମ୍ବା ଭାରତର ସ୍ୱାଧୀନତା ପରବର୍ତ୍ତୀ ପୁଞ୍ଜିବାଦୀ ଗଣତାନ୍ତ୍ରିକ ସମାଜବ୍ୟବସ୍ଥା ଅନୁକୂଳ ପରିବେଶ ସୃଷ୍ଟି କରିପାରିଲା ନାହିଁ । ବରଂ ଆର୍ଥନୀତିକ ଦୃଷ୍ଟିରୁ ଆପାତତଃ ସ୍ୱାଧୀନ ମନେହେଉଥିବା ନାରୀ ଅଧିକରୁ ଅଧିକ ସାମାଜିକ ଶୋଷଣ ଏବଂ ପ୍ରତଳିତ ଧନତାନ୍ତ୍ରିକ ସମାଜର ମାପକାଠିରେ ନୈତିକ ଅବକ୍ଷୟଜନିତ ମାନସିକ ତାଡ଼ନାର ଶିକାର ହୋଇପଡ଼ିଲା । ବାମାବାଦ ଆନ୍ଦୋଳନର ସମସ୍ତ ସକ୍ରିୟତା ଅବ୍ୟାହତ ଥିବା ସତ୍ତ୍ୱେ ବାସ୍ତବ ନାରୀମୁକ୍ତି ଏକ ସୁଦୂର ପରାହତ ସ୍ୱପ୍ନ ହୋଇ ରହିଗଲା ।

ଏହିପରି ଏକ ସାମାଜିକ ପୃଷ୍ଠପଟରେ ଯେତେବେଳେ ଓଡ଼ିଆ କାବ୍ୟକବିତାରେ ନାରୀ-ଅସ୍ଥିତାର ପରଂପରା ସଂପର୍କରେ ଭାବିବାକୁ ପଡ଼େ ସେତେବେଳେ ନାରୀର ସଂସ୍କାରଯୁକ୍ତ କିମ୍ବା ସଂସ୍କାରମୁକ୍ତ ଦୃଷ୍ଟିକୋଣ ସମ୍ପର୍କରେ ସ୍ପଷ୍ଟ ନାନା ପ୍ରଶ୍ନର ଅବତାରଣା ଘଟେ । ଅଧିକାଂଶ

ସ୍ଥଳେ ଦେଖାଯାଏ ଯେ ଶୋଷିତ ଶ୍ରେଣୀର ଶ୍ରେଣୀ ସଚେତନତା ଏକ ଶୋଷଣମୂଳକ ସମାଜବ୍ୟବସ୍ଥାରେ ଅପେକ୍ଷାକୃତ କମ୍ ବିକାଶଲାଭ କରେ । ପ୍ରତ୍ୟକ୍ଷ ଶୋଷଣ ଅପେକ୍ଷା ପରୋକ୍ଷ ଶୋଷଣ ତ ଆହୁରି ମାରାତ୍ମକ । ସାମାଜିକ ନୀତିନିୟମ, ଆଚାର-ବିଚାର, ଧର୍ମାୟ ରୀତିନୀତି— ଏସବୁ ପରୋକ୍ଷ ଶୋଷଣର ଗୋଟିଏ ଗୋଟିଏ ଦୃଢ଼ ଯୁପକାଷ ତଥା ଯୁଗଯୁଗରୁ ନାରୀ ଏଥିରେ ବେଶ୍ ଶକ୍ତଭାବେ ବନ୍ଧା ହୋଇରହିଛି । ଏହାଦ୍ୱାରା ନିଜେ ଉତ୍ପାଦିତ ବ୍ୟକ୍ତିଗତ ଉତ୍ପାଦକର ପ୍ରିୟଭାଜନ ହେବା ଆଶାରେ ବହୁସମୟରେ ସହଭାଗୀ ସାଥୀ ପ୍ରତି ଅତ୍ୟାଚାରୀ ଅପେକ୍ଷା ମଧ୍ୟ ଅଧିକ ହିଂସା ଓ ବିଦ୍ୱେଷ ମୂଳକ ମନୋଭାବ ପୋଷଣ କରିଥାଏ । ବିଶ୍ୱର ଶୋଷିତ ଶ୍ରେଣୀମାନଙ୍କ ମଧ୍ୟରେ ନାରୀସମାଜ ପ୍ରତି ବୋଧହୁଏ ଏହି ତତ୍ତ୍ୱଟିକୁ ସର୍ବାପେକ୍ଷା ସଫଳଭାବେ ପ୍ରୟୋଗ କରାଯାଇପାରେ । ନିଜ ଜାତିକୁ ନିନ୍ଦା କରିବାରେ ଲାଞ୍ଛିତ କରିବାରେ, ହାନିମନ୍ୟତା ପ୍ରଦର୍ଶନ କରିବାରେ ଏପରିକି ହତ୍ୟା କରିବାରେ ନାରୀଜାତିର ବିକଳ ପୃଥ୍ୱୀରେ ନାହିଁ କହିଲେ ଚଳେ । ପିତୃକୈନ୍ଦ୍ରିକ ସମାଜର ନୀତିନିୟମ ଭିତରେ ନାରୀକୁ ଏପରି ଆବଦ୍ଧ ହୋଇ ରହିଛି ଯେ ନାରୀର ଚିନ୍ତା, କର୍ମ, ଆଚରଣରେ ପୁରୁଷପ୍ରଧାନ ମାନସିକତାର ଆଧିପତ୍ୟ ହିଁ ଦେଖିବାକୁ ମିଳିଥାଏ । ନିଜପ୍ରତି ଘରୁଥିବା ଶତ ଅନ୍ୟାୟ ବିରୋଧରେ ଅନ୍ତର ହାହାକାର କରିଉଠୁଥିଲେ ମଧ୍ୟ ଏହାକୁ ନାରୀଜନ୍ମର ନିୟତି ମନେକରି ପ୍ରଚଳିତ ପରଂପରାର ଜୟଗାନ କରିବାକୁ ନାରୀ ନିଜର ଧର୍ମ ଓ ମର୍ଯ୍ୟାଦା ବୋଲି ଗ୍ରହଣ କରିନେଇଥାଏ । ତେଣୁ ନାରୀଅସ୍ଥିତା ଅଧିକାଂଶ ସମୟରେ ଛଳମର୍ଯ୍ୟାଦାର ଘୋଡ଼ଣା ତଳେ ମ୍ଳାନ, ସ୍ତମ୍ଭିତ ଏକ କରୁଣା ଆତ୍ମପ୍ରତ୍ୟାଖ୍ୟାନ ହିଁ ହୋଇ ରହିଯାଏ ।

ଅତଏବ ନାରୀଲେଖନୀ ଯେ ବାସ୍ତବରେ ଅସ୍ଥିତା ସଚେତନ ହୋଇଥାଏ, ଏହା ସବୁ ସମୟରେ ଆଦୌ ସ୍ୱାକାରଯୋଗ୍ୟ ନୁହେଁ । ଏପରିକି ନିଜର ବାସ୍ତବ ଜୀବନରେ ବହୁ ସଂଘର୍ଷ ଏବଂ ଉତ୍ଥାନପତନ ମଧ୍ୟଦେଇ ଆପଣା ବ୍ୟକ୍ତିତ୍ୱକୁ ପ୍ରତିଷ୍ଠିତ କରିପାରିଥିବା ନାରୀ ରାଜନୀତିଜ୍ଞ, ବୈଜ୍ଞାନିକା, ଚିକିତ୍ସିକା, ପ୍ରଶାସିକା, ଶିକ୍ଷାବିଦ୍, ମନସ୍ତତ୍ତ୍ୱବିଦ୍, ସର୍ବୋପରି ଲେଖକାମାନେ ମଧ୍ୟ ନିଜେ ହାସଲ କରିପାରିଥିବା ବାସ୍ତବ ଆତ୍ମନିର୍ଭରଶୀଳତା ଓ ପ୍ରଗତିର ଚିତ୍ରକୁ ଅନ୍ୟ ନାରୀମାନଙ୍କ ପାଇଁ ଅଙ୍କନ କରି ରଖିଥିବାକୁ ପଣ୍ଡାଦ୍ୱପଦ ହୋଇଥାନ୍ତି । ମହାନ ଓଡ଼ିଆ ଲେଖିକା କୁନ୍ତଳା କୁମାରୀଙ୍କର ଜୀବନଚରିତ ଅଧ୍ୟୟନ କଲେ ଜଣାଯାଏ ଯେ ତାଙ୍କର ବାସ୍ତବଜୀବନର ସଂଘର୍ଷର ଚିତ୍ର ତାଙ୍କର ସମସ୍ତ ସାରସ୍ୱତ ସର୍ଜନାଠାରୁ ଅଧିକ ପ୍ରାଣବନ୍ତ ତଥା କରୁଣ ।

ତେଣୁ ଓଡ଼ିଆ କବିତାରେ ନାରୀ ଅସ୍ଥିତାର ସ୍ୱର ଖୋଜିଲାବେଳେ ସମାଜବ୍ୟବସ୍ଥା ଓ ନାରୀମନସ୍ତତ୍ତ୍ୱର ଏହି ସମସ୍ତ ବିଶ୍ଳେଷଣକୁ ଏଡ଼ାଇଗଲେ ଚଳିବନାହିଁ । ସୁଖର କଥା ଯେ ପ୍ରାଚୀନ ଉତ୍କଳରେ ଶାବର ସଂସ୍କୃତିର ମୁକ୍ତ ଜୀବନଚର୍ଯ୍ୟା ଏବଂ ବୁଦ୍ଧଙ୍କ ପରବର୍ତ୍ତୀ କାଳରେ ତନ୍ତ୍ରସଂସ୍କୃତିର ଅଭ୍ୟୁଦୟ ଯୋଗୁଁ ଓଡ଼ିଶାର ନାରୀମାନେ ଅସୂର୍ଯ୍ୟପଣ୍ୟା ନଥିଲେ । ଚର୍ଯ୍ୟାପଦରେ ଉଲ୍ଲେଖିଥିବା ୮୪ ସିଦ୍ଧାଚାର୍ଯ୍ୟଙ୍କ ମଧ୍ୟରେ ଭଗବତୀ ଲକ୍ଷ୍ମୀଙ୍କରା ଥିଲେ ଏକମାତ୍ର ନାରୀ ।

ପ୍ରାଚୀନ ଉତ୍କଳର ଏହି ସିଦ୍ଧିସାଧକ ‘ଅଦ୍‌ୟସିଦ୍ଧି’ ନାମକ ଯେଉଁ ଅତୁଳନୀୟ ଗ୍ରନ୍ଥ ରଚନା କରିଥିଲେ ସେଥିରେ ନାରୀନିମତ୍ତେ ଥିବା ସମସ୍ତ ସାମାଜିକ ବିଧିନିଷେଧକୁ ପ୍ରତ୍ୟାଖ୍ୟାନ କରି ନାରୀର ସ୍ଥିତି ଓ ସାଧନାରେ ତାର ଅଂଶଗ୍ରହଣ ସଂପର୍କରେ ସେ ଯାହା କହିଥିଲେ ତାର ସଂକ୍ଷିପ୍ତ ମର୍ମାର୍ଥ ହେଲା— କଷକର ଶରୀରସାଧନା ବ୍ରତ, ଉପବାସ ଅନାବଶ୍ୟକ । ଗ୍ରାମ୍ୟଧର୍ମ ଅଥବା ଶରୀରଚର୍ଯ୍ୟାକୁ ମିଛ ମଣିବ ନାହିଁ । ଦେହ ହିଁ ସବୁକିଛି । ଦେହର ପୂଜା କରିବ । କୌଣସି ଜାତିର ନାରୀପ୍ରତି ଘୃଣାଭାବ ରଖିବ ନାହିଁ । ନାରୀ ହିଁ ନାରୀ । ଶକ୍ତିର ଅଧିକାରିଣୀ । ଭଗବତୀ ତୁଲ୍ୟା ପ୍ରଜ୍ଞା ଓ ଶକ୍ତି ରୂପରେ ପ୍ରତ୍ୟେକ ନାରୀର ଦେହ ଓ ମନରେ ସଦା ବର୍ତ୍ତମାନ । ତେଣୁ ନାରୀର ସ୍ଥାନ ସମାଜରେ ସର୍ବବ୍ୟାପ୍ତ । ସେମାନେ ସର୍ବପୂଜ୍ୟା । ମାଟି ଓ ପଥରର ଦେବତାଙ୍କୁ ପୂଜା କରିବା ଅବିଧେୟ । ସେମାନେ କୌଣସି ପ୍ରକାରର ଆବଶ୍ୟକତା ପୂରଣ କରିବେ ନାହିଁ ।

ଅସ୍ମିତାର କି ପ୍ରଖର ତଥା ପ୍ରଚଣ୍ଡ ଉଦ୍‌ଗାରଣ! ଗବେଷକଙ୍କ ମତରେ ଏହି ‘ଅଦ୍‌ୟସିଦ୍ଧି’ ହିଁ ହେଉଛି ପ୍ରାଚୀନ ‘ସହଜଯାନ’ର ଧର୍ମଗ୍ରନ୍ଥ । ପରବର୍ତ୍ତୀ କାଳରେ ଅସୀମ ଆତ୍ମଶକ୍ତିକୁ ଅନୁସରଣ କରୁଥିବା ତନ୍ତ୍ର ପରଂପରା ଲକ୍ଷ୍ୟବ୍ରହ୍ମ ହେଲାପରେ ସାଧକ ସାଧକାମାନଙ୍କୁ ଗୁଣିଆ/ତାଆଣୀ କହି ସମାଜ ନିନ୍ଦା କଲା । ସଂପ୍ରତି ସେହି ମହାନ ପରଂପରା ବିଲୀନ ହୋଇ କେବଳ ଦେବଦେବୀ ଉପାସନାରେ କିପରି ସୀମିତ ରହିଗଲା ତାହା ଅଧିକ ଗବେଷଣାର ଅପେକ୍ଷା ରଖେ । ତେବେ ଲକ୍ଷ୍ମୀଙ୍କରା ପ୍ରବର୍ତ୍ତିତ ‘ସହଜଯାନ’ ତତ୍ତ୍ୱର ନାରୀଅସ୍ମିତାର କିଛି ଝଲକ୍ ଆମେ ସାରଳାଦାସଙ୍କର ‘ଗଙ୍ଗା’ ଛୋପଦୀ, ବଳରାମ ଦାସଙ୍କ ଲକ୍ଷ୍ମୀପୁରାଣର ମହାଲକ୍ଷ୍ମୀଙ୍କଠାରେ ଦେଖିବାକୁ ପାଉ ।

ଓଡ଼ିଆ କବିତାରେ ନାରୀଲେଖନୀର ଯୋଗଦାନ ଆରଂଭ ହୁଏ ଆନୁମାନିକ ସମୟ ୧୪୫୦ ଖ୍ରୀଷ୍ଟାବ୍ଦ ‘ମାଧବୀଦାସୀ’ଙ୍କ ଠାରୁ । ଏ ଯାବତ୍ ସ୍ୱାକୃତ ତଥ୍ୟ ଅନୁଯାୟୀ ମାଧବୀ ଦାସାହିଁ ସର୍ବପ୍ରଥମ ଓଡ଼ିଆ ଲେଖିକା । ଶ୍ରୀ ଚୈତନ୍ୟଙ୍କର ପଟ୍ଟଶିଷ୍ୟା ଭାବେ ସ୍ୱାକୃତ ହେଲେହେଁ ଏହି ମହାନ ବୈଷ୍ଣବ ନାରୀ ହୋଇଥିବାରୁ ‘ଅର୍ଦ୍ଧଜଣ’ ଭାବରେ ପରିଚିତା ହେଉଥିଲେ । ସେ ବ୍ରଜବୋଲି ଭାଷାରେ କିଛି ପଦାବଳୀ ରଚନା କରିଥିଲେ ଏବଂ ଓଡ଼ିଆ ଭାଷାରେ ତାଙ୍କର ଏକମାତ୍ର ଜଣାଣ ଉପଲବ୍ଧ ହୁଏ । ଜଗନ୍ନାଥଙ୍କ ଉଦ୍ଦେଶ୍ୟରେ ରଚିତ ଏହି ଜଣାଣରେ ସେ କହିଛନ୍ତି— ‘ଅବତୀ ପିଙ୍ଗଳା ଆଦି ବାରବାଳା ସଂସାରୁ ଗଲେ ନିସ୍ତରି x x ମୁଁ ଛାର ନିର୍ମାଣୀ ତୁମ୍ଭର ସେବକାପଣକୁ ଅଯୋଗ୍ୟ ନାରୀ’ । ନାରୀ ଅସ୍ମିତାର ଏହି କୋମଳ ପ୍ରତିବାଦର ସ୍ୱର କ୍ଷୀଣ ହେଲେ ହେଁ ସେତେବେଳର ସ୍ଥାନ-କାଳ-ପାତ୍ର ଆଧାରରେ ଯେ କେତେ ସୂକ୍ଷ୍ମ ଓ ଶାଣିତ ତାହା କହିବା ନିଷ୍ପ୍ରୟୋଜନ ।

ମାଧବୀ ଦାସାଙ୍କ ପରବର୍ତ୍ତୀ କାଳରେ ବୃନ୍ଦାବତୀ ଦାସୀ, ନରେନ୍ଦ୍ର ନାରୀ, ମୋହନ କୁମାରୀ, ହୀରାଦାସୀ, ଦୈବତ ଦେବି, ହରପ୍ରିୟା ଦାସୀ, କବିଲତା ଜେମା, ପୂର୍ଣ୍ଣ୍ୟମଣି ଜେମା, ରାହାସ ନୃପନନ୍ଦିନୀ, ଅତ୍ୟୁତ ବାମା, ପିଲା ବାଇ, ନନ୍ଦା ବାଇଁ, କୁକୁମ ଦାସୀ,

ନିଃଶଙ୍କ ରାୟରାଣୀ ପ୍ରଭୃତି ଲେଖକାମାନଙ୍କର ରଚନା ଉପଲବ୍ଧ ହୁଏ । ଏହି ନାରୀମାନେ ମୁଖ୍ୟତଃ ରାଜଅନ୍ତଃପୁର ବାସିନ୍ଦା କିମ୍ବା ସମ୍ପ୍ରାନ୍ତବର୍ଗର ମହିଳା । ପରିବାରର ପୁରୁଷସଦସ୍ୟମାନେ କାବ୍ୟଚର୍ଚ୍ଚାରେ ଆଗ୍ରହୀ ଥିବାରୁ ଏମାନେ ମଧ୍ୟ ସେଥିରେ ପ୍ରତ୍ୟକ୍ଷ/ପରୋକ୍ଷ ଭାବରେ ସାମିଲ ହୋଇଛନ୍ତି ଓ ଆପଣାର ସୃଜନ ପ୍ରତିଭାକୁ ପ୍ରକାଶିତ କରିଛନ୍ତି । କିନ୍ତୁ ଅନେକ ସ୍ଥଳରେ ନିଜର ଆତ୍ମପରିଚୟକୁ ମଧ୍ୟ ଗୋପନ ରଖି ସ୍ବାମୀ କିମ୍ବା ପିତାଙ୍କ ନାମରେ ପରିଚିତା ହେବାକୁ ଶ୍ରେୟ ମଣିଛନ୍ତି । ସେହି ଦୃଷ୍ଟିରୁ ଯଦି କେହି ନାରୀକବି ଲେଖିକା ଯେ — ‘ମହାଦେବ ଦାସେ କଲେ ରଚନା/ମୁଁ ତହିଁରୁ ଥୋକେ କଲି ଭାବନା/ଏଥିକୁ ମୋ ନ ଧରିବ ଦୋଷ/ ବାରେ ରକ୍ଷାକର ହେ ହୃଷିକେଶ/ତୁମ୍ଭ ପାଦ ବେନି/ବୋଲନ୍ତି ମୋହନକୁମାରୀ ରାଣୀ’ ସେତେବେଳେ ତାଙ୍କର ସେହି ନିଜର ନାମୋଲ୍ଲେଖକୁ ମଧ୍ୟ ନାରୀ ଅସ୍ଥିତାର ପ୍ରକାଶ ପ୍ରସଙ୍ଗରେ ଏକ ସାହସିକ ପଦକ୍ଷେପ ବୋଲି ଗ୍ରହଣ କରିବାକୁ ହେବ ।

ମଧ୍ୟଯୁଗର ଏହି ମହିଳାମାନେ ସେହି ଯୁଗର ପରଂପରା ଅନୁସାରେ କାବ୍ୟକବିତା ରଚନା କରୁଥିଲେ ହେଁ କେବଳ ଈଶ୍ବର ଭକ୍ତିମୂଳକ ବିଷୟବସ୍ତୁକୁ ନିଜ ରଚନାରେ ପ୍ରାଧାନ୍ୟ ଦେଉଥିଲେ । କିନ୍ତୁ ତନ୍ମଧ୍ୟରୁ ବୃନ୍ଦାବତୀ ଦାସୀ, ନରେନ୍ଦ୍ର ନାରୀ, ନନ୍ଦାବାଇ ଆଦି ତାଙ୍କ ରଚନାରେ ପୁରୁଷସୁଲଭ ନାରୀରୂପ ବର୍ଣ୍ଣନାର ସାହସିକତା ପ୍ରଦର୍ଶନ କରିଛନ୍ତି । ଯଥା— ‘ଅଙ୍ଗେ ଚାଳନ୍ତେ ନଖଗୁହମାନ/ଗାଡ଼େ ଚମକଇ ରାମାରତନ/ଇଷି ଇଷି ବୋଲିଣ ନାସା ତୋଳି/କାନ୍ତ ଗଣ୍ଡସୁଲେ ଦେଲା ମଉଲି/ଘନ ଘନ କମ୍ପିଲା ଜାନ୍ତୁ ତାର/କାଜି ଧଇଲା ବଲ୍ଲଭ ଅଧର’ (ନରେନ୍ଦ୍ର ନାରୀ— ଶଶିସେଣା) ଅସୂର୍ଯ୍ୟଂପଣ୍ୟାମାନଙ୍କ ରଚନାରେ ଏପରି ଉନ୍ମୁକ୍ତ ଶୃଙ୍ଗାର ଅଭିବ୍ୟକ୍ତି ନିଷ୍ଠୁର ବିସ୍ମୃତ କରେ । ଏଥିରୁ ଜଣାଯାଏ କବିତାରେ ଦେହ କିମ୍ବା ସମ୍ବେଗବର୍ଣ୍ଣନା କ୍ଷେତ୍ରରେ ମଧ୍ୟଯୁଗୀୟ ନାରୀଲେଖନୀ ବିଶେଷ ସଙ୍କୋଚ ପ୍ରଦର୍ଶନ କରୁନଥିଲା, ନାରୀର ରତୁମତା ହେବାର ଅନୁଭବ କିମ୍ବା ଦେହସୁଖର ଅନୁଭବକୁ ବ୍ୟକ୍ତ କରିବାରେ ସାଂପ୍ରତିକ ନାରୀଲେଖନୀ ଅନେକସ୍ଥଳେ କୁଣ୍ଠିତ ହେଉଥିବାବେଳେ ମଧ୍ୟଯୁଗୀୟ ନାରୀମାନେ ତାହା ବେଶ୍ ସହଜଭାବରେ ଲେଖିପାରିଛନ୍ତି ।

ଏଠାରେ ଏସବୁ ଉଲ୍ଲେଖ କରିବାର ଉଦ୍ଦେଶ୍ୟ ହେଲା ଯେ ପୁରୁଷସୁଷାଗଣ ନିଜ ରଚନାରେ ନାରୀର ବର୍ଣ୍ଣନା କରିବା ଓ ନାରୀ ନିଜ ରଚନାରେ ନିଜର ବର୍ଣ୍ଣନା କରିବା ଭିତରେ ମାନସିକତାର ବ୍ୟବଧାନକୁ ଆକଳନ କରିବା । ଯେଉଁ ସମୟରେ ଘରର ଏରୁଣ୍ଡି ତେଜୁଁବା, ଶାସ୍ତ୍ର କିମ୍ବା କାବ୍ୟକବିତା ଅଧ୍ୟୟନ କରିବା ନାରୀପକ୍ଷେ ଦୋଷାବହ ଥିଲା, ସେହି ଯୁଗରେ ଏପରି ସାହସର ସହିତ ଲେଖନୀତାଳନା କରିବା ଉତ୍କଳୀୟ ନାରୀଅସ୍ଥିତାର ବଳିଷ୍ଠ ଉଦାହରଣ ପ୍ରସ୍ତୁତ କରେ ।

ଏହାପରେ ଓଡ଼ିଆ କବିତାରେ ଆଧୁନିକ ଯୁଗର ଆରମ୍ଭ ହୁଏ । ରେବାରାୟ, ଅନୁପୂର୍ଣ୍ଣା ଦେବୀ, ଅପର୍ଣ୍ଣା ଦେବୀ ନାରୀ-ଅସ୍ଥିତାର ସ୍ବତନ୍ତ୍ର ସଂଭାବନା ସୃଷ୍ଟି କରନ୍ତି । ଭାରତର ସ୍ବାଧୀନତା ସଂଗ୍ରାମ ସହିତ ନାରୀର ଶିକ୍ଷା ଓ ସ୍ବାଧୀନତାର ପ୍ରସଙ୍ଗ ଯୁକ୍ତ ହୋଇ ଯେଉଁ ସାମାଜିକ

ଜାଗରଣର ସୂତ୍ରପାତ ହୁଏ ତାହାହିଁ ଏହି ‘ଅସ୍ମିତା’ ପ୍ରକାଶର ଭିତ୍ତିଭୂମି । ଅନୁପୂର୍ଣ୍ଣା ଦେବୀ ତେଣୁ ଯେତେବେଳେ ଲେଖିଲେ— ‘ଦେଖ ଅଶିକ୍ଷିତା ନାରୀ ଗନ୍ଧ୍ୟ ଚାରିପଦାଲେଖେ ବୋଲି ବି ସୁନ୍ଦର ହୁଏ ଅପବାଦ’ କିମ୍ବା ‘ନାରୀକବି ପାଇଁ’ କବିତାରେ ଅପର୍ଣ୍ଣା ଦେବୀ ବିଦ୍ରୁପ କଲେ— ‘ଦାସୀଠାରୁ ହାନେ ଗଣ୍ଡ ଘରକୋଣୋମାଆ ଝିଅ ଭଉଣୀକି/ଖୋକୁଆନ୍ତୁ ଏଣୋଲୋକଦେଖା ପଣୋ/ ଦୁର୍ଗାବତୀ ପଦ୍ମିନୀକି’ — ସେତେବେଳେ ଓଡ଼ିଶାର ସାଧାରଣ ନରାମାନଙ୍କ ପ୍ରାଣରେ ଅସ୍ମିତା ସଚେତନତାର ସ୍କୁଲିଙ୍ଗ ବେଶ୍ ଉଜ୍ଜ୍ୱଳ ଦିଶିଲାଣି ବୋଲି ଧରିନେବାକୁ ହୁଏ ।

ଏହାପରେ ଉତ୍କଳଭାରତୀ କୁନ୍ତଳା କୁମାରୀଙ୍କର ପ୍ରଚଣ୍ଡ ସାରସ୍ୱତ ସିଦ୍ଧିରେ ଓଡ଼ିଆ ନାରୀର ଅସ୍ମିତାର ନବବିନ୍ୟାସ ଘଟେ । ‘ନାରୀପାଇଁ ଉଦ୍ଦିଷ୍ଟ ସମସ୍ତ ପାରମ୍ପରିକ ଭୂମିକାକୁ କୁନ୍ତଳା ସତେ କି ନିଜ ଜୀବନରେ ପ୍ରତ୍ୟାଖ୍ୟାନ କରିଛନ୍ତି । କେବଳମାତ୍ର ଆପଣା ‘ଅସ୍ମିତା’ର ଆହ୍ୱାନରେ ମୃତ୍ୟୁକୁ ଅମରତ୍ୱରେ ରୂପାନ୍ତରିତ କରିପାରିଥିବା ଏହି ସ୍ୱାମୀୟ ନାରୀଜଣକଙ୍କର ଭାଷା ଆଜି ମଧ୍ୟ ପ୍ରତ୍ୟେକ ଓଡ଼ିଆ ନାରୀର ପ୍ରାଣର ମନ୍ତ୍ର—

‘ଶେଷଗତି ନୁହେଁ ମୋର ମୃତ୍ୟୁ କେଉଁ କାଳରେ
ମରିବାକୁ ଫୁଟିନାହିଁ ଉଦରରୁ ତାଳରେ’

ବାସ୍ତବରେ ଓଡ଼ିଆ କବିତାରେ କୁନ୍ତଳାହିଁ ନାରୀ ଅସ୍ମିତାର ସୁଦୃଢ଼ ଭିତ୍ତି ସ୍ଥାପନ କରିଥିଲେ । ତାଙ୍କର ସମଗ୍ର ସଂକ୍ଷିପ୍ତ ଜୀବନ ସତେ କି ଆତ୍ମପରିଚୟ ଓ ଆତ୍ମସମ୍ମାନବୋଧର ଏକ ପ୍ରାଣାନ୍ତକ ସଂଘର୍ଷ ଥିଲା । ଅସ୍ମିତାକୁ ବାଜିରଖି; ଅସ୍ମିତା ପ୍ରତିଷ୍ଠା କରିବାର ଏକ ପ୍ରଚଣ୍ଡ ବିସ୍ଫୋରଣର ପ୍ରତିଧ୍ୱନି ଥିଲା । ଯେଉଁ ପ୍ରତିଧ୍ୱନିକୁ ଏ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ଓଡ଼ିଆ ସାରସ୍ୱତ ସାଧକାମାନେ ଶୁଣୁଛନ୍ତି ଓ ଶୁଣି ଶୁଣି ଉଚ୍ଚକିତ ଉଦ୍‌ବୋଧିତ ହେଉଛନ୍ତି । କହିବା ବାହୁଲ୍ୟ ଯେ ଗୋଟିଏ ପରମ୍ପରାକୁ ଭାଙ୍ଗିଲେ ହିଁ ଆଉ ଗୋଟିଏ ନୂଆ ପରମ୍ପରାର ସୃଷ୍ଟି ହୁଏ । ଲେଖକାମାନେ ସାମାଜିକ ଓ ମାନସିକ ଶୃଙ୍ଖଳକୁ ଅସ୍ୱାକାର କଲେହିଁ ଅସ୍ମିତାର ପରମ୍ପରାଟିଏ ସୃଷ୍ଟି ହେବା ସମ୍ଭବ ହେବ । ନ ହେଲେ ସାମାଜିକ ମର୍ଯ୍ୟାଦା, ପ୍ରତିଷ୍ଠା ଓ ପ୍ରଶଂସା ଲୋଭରେ ନିଜର ଅନ୍ତର୍ଭାଗୀୟ ମୁକ୍ତିପିପାସାକୁ ନ ଦେଖିପାରିବା; କିମ୍ବା ଛଳନାର ରେଶମୀ ଓଡ଼ଣାରେ ତାକୁ ଜାକିରଖିବାକୁ ପ୍ରୟାସ କଲେ ଅସ୍ମିତାର ପରମ୍ପରାକୁ ସମୃଦ୍ଧ କରାଯାଇପାରିବ ନାହିଁ ।

ଏକ ପିତୃକୈନ୍ଦ୍ରିକ ସମାଜର ମାନସିକତା ନାରୀର ଦୁଃଖଦୁର୍ଦ୍ଦଶାକୁ ଅନୁକମ୍ପା ପ୍ରଦର୍ଶନ କରେ । ତାର ଲାଞ୍ଜିତା, ଲୁଣ୍ଡିତା ଅଥଚ ସର୍ବସହା ସ୍ୱରୂପକୁ ଦେବୀ ଭାବରେ ଉପାସନା କରେ । କିନ୍ତୁ ନାରୀର ନିଜସ୍ୱ ସୁଖଦୁଃଖର ଉପସ୍ଥାପନାକୁ ନାରୀତ୍ୱର ଅମର୍ଯ୍ୟାଦା କହି ସମାଲୋଚନା କରେ । ତେଣୁ ନାରୀଲେଖନୀ ମଧ୍ୟ ବ୍ୟକ୍ତିତ୍ୱ ବିକାଶର ପ୍ରଶ୍ନକୁ ଏଡ଼ାଇଯାଏ । ବହୁ ବାଧାବିଘ୍ନ ସତ୍ତ୍ୱେ କୁନ୍ତଳା କୁମାରୀଙ୍କର ସମଗ୍ର ଜୀବନଚର୍ଯ୍ୟା ଏ ପ୍ରକାର ସାମାଜିକ ମନୋବୃତ୍ତି ବିରୋଧରେ ପ୍ରତିବାଦର ଶଙ୍ଖନାଦ କହିଲେ ଅତ୍ୟୁକ୍ତି ହେବନାହିଁ ।

ପ୍ରାକ୍‌ସ୍ୱାଧୀନତା କାଳରେ ଓଡ଼ିଆର ସାମାଜିକ ଓ ସାରସ୍ୱତ ନବଜାଗରଣର ପରିମଣକୁ

ବାସ୍ତବିକ ଅତ୍ୟନ୍ତ ଗୁରୁତ୍ୱପୂର୍ଣ୍ଣ ଥିଲା । ରାଧାନାଥ, ଫକୀରମୋହନ, ମଧୁରାଓ, ମଧୁସୂଦନ ଦାସ, ଗୋପବନ୍ଧୁ, ଗୌରୀକରକଠାରୁ ଆରମ୍ଭ କରି ଗୋପବନ୍ଧୁ ଚୌଧୁରୀ, ନବକୃଷ୍ଣ ଚୌଧୁରୀ, ରମାଦେବୀ, ମାଳତ୍ୟ ଦେବୀ, ଅନ୍ନପୂର୍ଣ୍ଣା ମହାରଣା, ମନମୋହନ ଚୌଧୁରୀ, ଶରତଚନ୍ଦ୍ର ମହାରଣା ପ୍ରମୁଖ ଜାତିମୁକ୍ତି, ଦେଶମୁକ୍ତି ଓ ମାନବମୁକ୍ତିର ଚିନ୍ତାମାୟକମାନେ ନାରୀମୁକ୍ତିର ସ୍ୱପ୍ନକୁ ସାକାର କରାଇବାରେ ଆନ୍ତରିକ ପ୍ରୋତ୍ସାହନ ଯୋଗାଇ ଚାଲିଥିଲେ, ଫକୀରମୋହନଙ୍କର ‘ଲୋ ରେବୀ ଲୋ ନିଆଁ ଲୋ ଚୁଲୀ’ର କାତର ଆହ୍ୱାନ ଭିତରେ ନାରୀଶିକ୍ଷା ଏବଂ ସୁଲୋଚନା ଦେଇଙ୍କର ମଦ୍ୟପ ବେଶ୍ୟାସକ୍ତ ସ୍ୱାମୀଙ୍କୁ ପ୍ରଚଣ୍ଡ ଝାଡ଼ୁପାହାର ଭିତରେ ନାରୀ ଅସ୍ଥିତାର ଯେଉଁ ରୁଦ୍ରକୋମଳ କଳାତ୍ମକ ଇଙ୍ଗିତଟି ଲୁଚିରହିଥିଲା ତାହା ନାରୀଲେଖନୀକୁ ଅସ୍ଥିତାର ପରମ୍ପରାଟିଏ ଗଢ଼ିତୋଳିବା ପାଇଁ ଯେ ଆଜିଯାଏଁ ଉନ୍ମୁଖ କରିରଖିଛି ଏହା ସ୍ୱୀକାର କରିବା ଆଦୌ ଅସମୀଚାନ ହେବନାହିଁ ।

ତେଣୁ ସ୍ୱାଧୀନତା ପୂର୍ବରୁ ଉତ୍କଳୀୟ ନାରୀଅସ୍ଥିତା ନିର୍ମାଣରେ କୁନ୍ତଳାଙ୍କ ପରେ ଯେଉଁ ସାରସ୍ୱତ ସୁଷାମାନେ ଉଦ୍ୟମ କରିଛନ୍ତି ସେମାନଙ୍କ ମଧ୍ୟରେ ଦେବହୂତି ଦେଇ, ସରଳାଦେବୀ, ସୁନ୍ଦରମଣି ପଟ୍ଟନାୟକ, ସୁଲକ୍ଷଣା ଦେବୀ ଓ କବି ବିଦ୍ୟୁତ୍ପ୍ରଭାଙ୍କୁ ଓଡ଼ିଆ ଲେଖକମାନେ ଶ୍ରଦ୍ଧାର ସହ ସ୍ମରଣ କରନ୍ତି । ଗଦ୍ୟରଚନାରେ ଅପ୍ରତିଦ୍ୱନ୍ଦୀ ସୁଷା ସରଳାଦେବୀ ପ୍ରଥମ ନାରୀ ଯିଏ ତାଙ୍କ ଆଗ୍ନେୟ ରଚନାବଳୀରେ ନାରୀର ମୌଳିକ ଅଧିକାରର ପ୍ରସଙ୍ଗ ଉଦ୍‌ଘାଟନ କରିଥିଲେ । ନାରୀର ନିଜ ଦେହ ଉପରେ ଏକମାତ୍ର ନାରୀର ହିଁ ଅଧିକାରର କଥା ସେ ମୁକ୍ତକଣ୍ଠରେ କହିଥିଲେ । ମାନବିକ ଓ ସାମାଜିକ ମୂଲ୍ୟବୋଧରେ ଅବକ୍ଷୟଜନିତ ରୁଗ୍‌ଣ ସମାଜରେ ନାରୀର ଦୟନୀୟସ୍ଥିତିକୁ ଲକ୍ଷ୍ୟକରି ସେ ଦୃଢ଼ୋକ୍ତି ବାଢ଼ିଥିଲେ ଯେ— ଭାରତୀୟ ସାମାଜର ପୂର୍ଣ୍ଣ ସଂସ୍କାର ଲୋଡ଼ା । ଶହ ଶହ ବର୍ଷର ମୂର୍ଖତା, ଅଜ୍ଞାନ ଓ ଶୃଙ୍ଖଳରୁ ନାରୀର ମୁକ୍ତି ଲୋଡ଼ା । ପିତୃକୈନ୍ଦ୍ରିକ ସମାଜର ନାରୀବିରୋଧି ବ୍ୟଭିଚାର, ଧର୍ମ ଓ ଶାସ୍ତ୍ର ନାମରେ ନାରୀକୁ ବ୍ୟବହାର କରିବା ତଥା ପୁରୁଷର ଭୋଗବିଳାସକୁ ଯାବତୀୟ ଛଦ୍ମତା ଭିତରେ ସ୍ୱୀକୃତି ଦେବାକୁ ସେ ସମାଲୋଚନା କରିଥିଲେ । ଏପରିକି ତଥାକଥିତ ସତୀତ୍ୱ ଧାରଣାର ଅନ୍ତଃସାରହୀନତାକୁ ସେ ଯେପରି ସ୍ପଷ୍ଟ କରୁଛି କରିଥିଲେ ତାର ତୁଳନା ନାହିଁ ।

ଅସ୍ଥିତାର ପରଂପରାରେ କବି ବିଦ୍ୟୁତ୍ପ୍ରଭାଙ୍କ ଅବଦାନ ଓଡ଼ିଆ କବିତାର ଏକ ପ୍ରାଚୀନସ୍ମରଣୀୟ ପର୍ଯ୍ୟାୟ । କବିତାର ସ୍ୱତଃସ୍ପୁର୍ତ୍ତତା ଓ କଳାତ୍ମକତା ଦୃଷ୍ଟିରୁ ବିଦ୍ୟୁତ୍ପ୍ରଭାଙ୍କୁ ଓଡ଼ିଆ ଲୋକନାରୀର ସାର୍ଥକ ପ୍ରତିନିଧି କୁହାଯାଇପାରେ । ସରଳ ଗ୍ରାମ୍ୟଭାଷା, ହୃଦୟସ୍ପର୍ଶୀ ଭାବ ଏବଂ ଉତ୍କଳୀୟ ପଲ୍ଲୀଜୀବନର ଜୀବନ୍ତ ରୂପାୟନ ଭିତରେ ତାଙ୍କର କାବ୍ୟିକ ଅସ୍ଥିତା ସେ ସମୟର ନାରୀର ଅଶିକ୍ଷା, ଅଜ୍ଞତା ଓ କୁସଂସ୍କାର ବିରୋଧରେ ପ୍ରତିବାଦ ତଥା ପ୍ରତିକ୍ରିୟା ପ୍ରକାଶ କରିଛି । ନାରୀଟି ଲେଖାଲେଖି କଲେ ସମାଜ ତାର ଚରିତ୍ରକୁ କିପରି ସନ୍ଦେହଦୃଷ୍ଟିରେ ଦେଖେ ତାହା ସୂଚାଇବାକୁ ତାଙ୍କର ଆତ୍ମବିବୃଦ୍ଧ ଉଲ୍ଲେଖଯୋଗ୍ୟ— ‘ଏବେ ନାରୀଜନମ ତ

ରଡ଼ିନିଆଁଟହିଁ ଗୃହଜଞ୍ଜାଳ କିରାସିନି/ଯେବେ କଲମ ଧରିଲେ ଶୁଣେ ଗାଳି/ତାକୁ ଛାଡ଼ିଦେଲେ
ହୁଏ ଖୁନି ଖୁନି ।’

ସ୍ବାଧୀନତା ପରବର୍ତ୍ତୀ ଓଡ଼ିଆ କବିତାରେ ଯେଉଁ ଆତ୍ମସ୍ବାକାରୋକ୍ତି ମୂଳକ ନାରୀ
ଅସ୍ଥିତାର ସ୍ବର ଫିଟିଆସିଲା କବି ବ୍ରହ୍ମୋତ୍ତା ମହାନ୍ତି ସେ ଦିଗରେ ଅଗ୍ରଗଣ୍ୟା ବୋଲି ଗ୍ରହଣ
ନିରିବାକୁ ହେବ । ଅସ୍ଥିତାର ସ୍ବର ଉତ୍ତୋଳନ କରି ସେ କହିଲେ— ଯେ ସେ କେବଳ
ଜଣକର ପ୍ରିୟା ନୁହଁନ୍ତି । ସମସ୍ତ ବନ୍ଧନ ଓ ଶୃଙ୍ଖଳକୁ ଅସ୍ବାକାର କରୁଥିବା ଶତାନ୍ଧାର ଶ୍ରୀମତୀ
ସେ— (ମୁଁ କିଏ ଦୃଷ୍ଟିରୁ ଦୃଷ୍ଟି) । ନିଜକୁ ବାରବଧୁ ବୋଲି କହି — ‘ମତେ ନବ ? ମତେ
କୁଳବଧୁ କରିନବ’ ପରି ପ୍ରଚଣ୍ଡ ବିଦ୍ରୋହୀର ପ୍ରଶ୍ନ ପଚାରିପାରନ୍ତି ବ୍ରହ୍ମୋତ୍ତା । ଚାଲୁଚାଲୁ
ଶିଉଳିରେ ଗୋଡ଼ ଖସିଗଲା ତ କଣ ହୋଇଗଲା ? ବୋଲି ଦମ୍ଭ ପ୍ରକାଶ କରିପାରନ୍ତି
ବ୍ରହ୍ମୋତ୍ତା ।

ବିଂଶ ଶତାନ୍ଧାର ସାଠିଏ ଦଶକରୁ ନାରୀ ଅସ୍ଥିତାର ଉଜ୍ଜାରଣରେ ମୁଖର ହୋଇଥିବା
କବିମାନଙ୍କ ମଧ୍ୟରେ ବ୍ରହ୍ମୋତ୍ତାଙ୍କ ସହ ମନୋରମା ମହାପାତ୍ର, ମମତାଦାଶ, ବନଜ ଦେବୀ,
ତୁଳସୀ ଦେବୀ, ମନୋରମା ବିଶ୍ୱାଳ ମହାପାତ୍ର, ଗିରିବାଳା ମହାନ୍ତି, ସରୋଜିନୀ ଷଡ଼ଙ୍ଗୀ
ପ୍ରମୁଖଙ୍କ ନାମ ଉଲ୍ଲେଖଯୋଗ୍ୟ । କିନ୍ତୁ ଏହି ସମୟରେ ଯେଉଁ କାବ୍ୟସ୍ବରୀ ଅତ୍ୟନ୍ତ ବଳିଷ୍ଠ
କଳାତ୍ମକତା ଓ ବୈଭିନ୍ୟର ସ୍ବାକ୍ଷର ବହନ କରି ଓ ଓଡ଼ିଆ କବିତା ଜଗତରେ ଆଧିପତ୍ୟ
ବିସ୍ତାର କରେ ତାହା ହେଉଛି କବି ପ୍ରତିଭା ଶତପଥୀଙ୍କର କାବ୍ୟିକ ଅସ୍ଥିତା । ନିଜର ଅସ୍ଥିତାକୁ
ନେଇ ଅତ୍ୟନ୍ତ ସଚେତନ ଏହି କବି ସାହାଡ଼ାଗଛର ଅପରିଚ୍ଛିନ୍ନ ଗଣ୍ଡ ଭିତରେ ଲୁଚିଥିବା
ନାରୀ ଅସ୍ଥିତାର ସୁନ୍ଦରୀକୁ ଅନାୟାସରେ ଲୋକାର୍ପଣ କରିଛନ୍ତି । ବହୁ ସମ୍ମାନରେ ସମ୍ମାନିତା
ଏହି କବିଙ୍କ ‘ଅସ୍ତକହ୍ନର ଏଲିଜି’ଠାରୁ ‘କହି ନହେଲେ’ ଆଦି କାବ୍ୟଗ୍ରନ୍ଥ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ବିପୁଳ
ସୃଷ୍ଟିସମ୍ଭାର ଓଡ଼ିଆ କାବ୍ୟଜଗତରେ ଏକ ବିରଳ ଦିଗନ୍ତ ଉନ୍ମୋଚିତ କରିଛି ।

ମମତା ଦାଶ, ଗିରିବାଳା ମହାନ୍ତି ଏବଂ ମନୋରମା ମହାପାତ୍ର ମଧ୍ୟ ବେଶ୍ ସ୍ପଷ୍ଟ
କଣ୍ଠରେ ନାରୀ ଅସ୍ଥିତାର ସ୍ବରୁପ ଚିତ୍ରଣ କରିଛନ୍ତି । କିନ୍ତୁ ଅଳ୍ପକିଛି ବ୍ୟତିକ୍ରମକୁ ବାଦ୍ ଦେଲେ
୧୯୮୦ ମସିହା ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ଅସ୍ଥିତା ବିଚାରରେ ତଥାପି ସାମାଜିକ ଆଦର୍ଶର ହାତ ଲେଖକାଙ୍କର
ପଣତକାନିକୁ ଟାଣି ଧରିଥିଲା । ୧୯୮୦ ମସିହା ପରେ ପରେ ସମଗ୍ର ଭାରତବର୍ଷ ଏବଂ
ଓଡ଼ିଆରେ ଆଉ ଏକ ସାମାଜିକ ଓ ସାଂସ୍କୃତିକ ପରିବର୍ତ୍ତନର ପରିବେଶ ସୃଷ୍ଟିହେଲା ।
ଜଗତୀକରଣ, ବଜାର ସଂସ୍କୃତି ରାଜନୀତିକ ଓ ସାମାଜିକ ମୂଲ୍ୟବୋଧର ଅବକ୍ଷୟ, ପାରିବାରିକ
ବିଚ୍ଛିନ୍ନତା, ଧନତାତ୍ତ୍ବିକ/ଉପଭୋକ୍ତାବାଦୀ ସମାଜବ୍ୟବସ୍ଥାରେ ପୁରୁଷତାତ୍ତ୍ବିକ ଉପଭୋଗ ପ୍ରବଣତା
ଉଦ୍ଦେଶ୍ୟରେ ନାରୀମୁକ୍ତିର ବିପଥୀକରଣକୁ ଖୁବ୍ ଚତୁରତାର ସହ ବ୍ୟବସାୟିକ ଦୃଷ୍ଟିକୋଣରୁ
ବ୍ୟବହାର କରାଗଲା । ଅପରପକ୍ଷେ ମୂଲ୍ୟବୋଧ ଓ ନୈତିକ ଅବକ୍ଷୟ ସହିତ ନାରୀର ନିଜସ୍ବ
ବୃତ୍ତି/ପ୍ରବୃତ୍ତିଗତ ମହତ୍ବାକାଂକ୍ଷା ଯୋଡ଼ି ହୋଇ ଅସ୍ଥିତାର ଶୂଭଙ୍କର ଦିଗଟିକୁ ବିପର୍ଯ୍ୟୟ
କରିବାକୁ ଲାଗିଲା । ବଜାରସଂସ୍କୃତି ନାରୀଅସ୍ଥିତାର ସ୍ଥିତିକୁ ଏପରିଭାବରେ ପଥଭ୍ରଷ୍ଟ କରିବାକୁ

ଲାଗିଲା ଯେ ମୂଲ୍ୟବୋଧ ଅପେକ୍ଷା ବଜାରମୂଲ୍ୟ ଓ ସିଦ୍ଧି ଅପେକ୍ଷା ଶସ୍ତ୍ରା ପ୍ରସିଦ୍ଧିର ଲାଭସା
 ଅଧିକ ଗୁରୁତ୍ୱପୂର୍ଣ୍ଣ ହୋଇପଡ଼ିଲା । ଏକ ଉପଭୋକ୍ତାବାଦୀ ସମାଜରେ କଳା, ସାହିତ୍ୟ,
 ବୌଦ୍ଧିକତା, ଭାବପ୍ରବଣତା, ସେବା, ସଂପର୍କ ସବୁକିଛି ବିଜ୍ଞାପନ ଓ ବିପଣନର କାଳରେ
 ଛନ୍ଦିହୋଇଥିଲା । ବ୍ୟବସାୟିକ ବିଜ୍ଞାପନର ମୂଳତତ୍ତ୍ୱ ହେଉଛି ପ୍ରଚାର-ପ୍ରସାର କରିଆରେ
 ମୁନାଫା ବଢ଼ାଇବା ଏବଂ ନିକୃଷ୍ଟରୁ ନିକୃଷ୍ଟତମ ସାମଗ୍ରୀ ବିକ୍ରିକରି ଅଧିକରୁ ଅଧିକ ଲାଭ
 ସଂଗ୍ରହ କରିବା । ଭାରତରେ ମୁକ୍ତବଜାର ଅର୍ଥନୀତିର ପ୍ରଚଳନ ନାରୀଅସ୍ଥିତାର ନକାରାତ୍ମକ
 ଦିଗଟିକୁ ମଧ୍ୟ ପ୍ରଭାବିତ କଲା । ଯୁଗଯୁଗ ଧରି ଦ୍ୱିତୀୟଶ୍ରେଣୀ ମଣିଷଭାବରେ ବହୁ
 ଅଭାବବୋଧକୁ ସହିସହି ନିଜର ହାନିମାନ୍ୟତା ଓ ସଂକୀର୍ଣ୍ଣ ଦୃଷ୍ଟିକୋଣରୁ ମୁକ୍ତହୋଇ ଏକ
 ପରିପୂର୍ଣ୍ଣ ବ୍ୟକ୍ତିତ୍ୱର ଅଧିକାରିଣୀ ହେବାକୁ ସଂଗ୍ରାମ କରୁଥିବା ନାରୀର ମୁକ୍ତିପ୍ରତ୍ୟାଶା ମାନସିକତାକୁ
 ଉପଭୋକ୍ତାବାଦୀ କୌଶଳ ବିଜ୍ଞାପନ ସର୍ବସ୍ୱ ପଣ୍ୟସାମଗ୍ରୀରେ ପରିଣତ କରିଦେଲା । ଅସ୍ଥିତାର
 କଷଟିରେ ନିଜର ଦେହ-ମାନକୁ ତଉଲିବାକୁ ଆରମ୍ଭ କରିଥିବା ନାରୀ ବିଜ୍ଞାପନକୁ ମୁକ୍ତି ଓ
 ପ୍ରାପ୍ତି ବୋଲି ଭ୍ରମିତ ହେବାର ବ୍ୟବସ୍ଥାଟିଏ ସୃଷ୍ଟି ହୋଇଗଲା ।

ଓଡ଼ିଆ କବିତାରେ ଏହି ପର୍ଯ୍ୟାୟରେ ନାରୀଅସ୍ଥିତାର ସ୍ୱର ଖୁବ୍ ପ୍ରଖର ହୋଇଉଠିଛି ।
 ଗିରିବାଳା ମହାନ୍ତିଙ୍କର ‘ସ୍ତ୍ରୀ ଲୋକ’ ଏବଂ ଅପର୍ଣ୍ଣା ମହାନ୍ତିଙ୍କର ‘ଅସତୀ’ ଶୀର୍ଷକ କାବ୍ୟଗ୍ରନ୍ଥ
 ପ୍ରକାଶିତ ହୋଇ ନାରୀଅସ୍ଥିତାକୁ କାବ୍ୟିକ ସ୍ଥିତି ପ୍ରଦାନ କଲା । ଆଦର୍ଶ ନୁହେଁ— ଜୀବନ
 — ଅସ୍ଥିତା ସଚେତନ ନାରୀର ସମସ୍ତ ସାମାଜିକ ଅଧିକାର ଓ ଅବକ୍ଷୟ ଉପରେ ପ୍ରହାର ଆରମ୍ଭ
 ହେଲା । ପୁରୁଷର ପ୍ରେମ ଓ କରୁଣାପାଇଁ ବ୍ୟାକୁଳ ହୋଇଉଠୁଥିବା ନାରୀସ୍ୱର ଏଥର
 ସଚେତନଭାବେ ପୁରୁଷତାତ୍ତ୍ୱିକ ବ୍ୟବସ୍ଥା ବିରୋଧରେ ଯୁଦ୍ଧଘୋଷଣା କଲା— ‘ଉଠ୍ ଉଠ୍
 ପଢ଼ିନୀ ପୁଣ୍ୟରାକାଷ ମା’ମୋର ଉଠ୍ ଉଠୁକେଶା ହୋଇ ଯୁଦ୍ଧ ମାର (ଗିରିବାଳା ମହାନ୍ତି—
 ସ୍ତ୍ରୀଲୋକ-୧୯୯୦) ପିତୃପ୍ରଧାନ ସମାଜର ପରଂପରାରେ ବନ୍ଦୀ ହୋଇ ଆପଣା ଅସ୍ଥିତାକୁ
 ଏଯାବି ଚିହ୍ନିପାରିନି ବୋଲି ନିଜକୁ ଧିକ୍କାର କରିବାକୁ ମଧ୍ୟ ପଛାଇଲା ନାହିଁ— ‘ଇତିହାସ
 ଆରମ୍ଭ କାଳରୁପଦ ଆଉ ପ୍ରତିଷ୍ଠାର/ଶାଂକୋଳିରେ ବନ୍ଧା/ମାସଲୋଭୀ ଅଧିକାଂଶ/ଶୂନ୍ୟ ଆଉ
 ଶାର୍ଦ୍ଦୂଳଙ୍କୁ/ପୁରୁଷ ବୋଲି ଯା ମତେ କରିବାକୁ ହୋଇଛି ସ୍ୱାକାର/ଧିକ୍କାର ଧିକ୍କାର/କି
 ମାୟାରେ ଛନ୍ଦିହୋଇ/କି ମୋହରେ ବନ୍ଦୀ ହୋଇ/କହିପାରିନି ଯେହେତୁ/ମୁହଁଖୋଲି ଏଇ
 ପଦେ କଥା/ସେଥିପାଇଁ ମଥା ନୋଇଁ/ଅହରହ ଶୁଣୁଛି ମୁଁମୋ ନିଜର ଅବରୁଦ୍ଧ କରୁଣ
 ଚିତ୍କାର/ତୁମଠାରୁ ଶତବାର ଅଧିକ/ମୋ ନିଜକୁ ଧିକ୍କାର...।’ (ଅପର୍ଣ୍ଣା ମହାନ୍ତି-ଅବ୍ୟକ୍ତ
 ଆତ୍ମାୟତା- ୧୯୯୧)

୧୯୮୦ ଦଶକରେ ରଚିତ ତଥା ୯୦ ଦଶକର ଆରମ୍ଭରେ ସଂକଳିତ ଏହି
 କାବ୍ୟଧାରା ନାରୀଲେଖନୀରେ ପୂର୍ବରୁ ପରିକଳ୍ପିତ ସବୁ ଲୁହ, କୋହ, ଅଭିମାନ, ଅନୁଯୋଗର
 ପରଂପରାକୁ ବଡ଼ ନିଷ୍ଠୁରଭାବରେ ଭାଙ୍ଗିଦେଲା । ଏକପକ୍ଷରେ ପିତୃପ୍ରଧାନ, ଭୋଗବାଦୀ
 ସମାଜର ସକଳ ଛଦ୍ମତାର ମୁଖା ଖସେଇଦେବାର କାବ୍ୟିକ ଉଗ୍ରତା ସହିତ ସମସ୍ତ ସାମାଜିକ

ପରଂପରାକୁ ପ୍ରତ୍ୟାଖ୍ୟାନ କରି ନିଜ ସୁଖ/ଦୁଃଖକୁ ନିଜ ଇଚ୍ଛା ଓ ଆବଶ୍ୟକତା ଅନୁଯାୟୀ ଭୋଗିବାର ବ୍ୟଗ୍ରତା ମଧ୍ୟ ଓଡ଼ିଆ ନାରୀର କାବ୍ୟସ୍ୱରରେ ସଦର୍ପେ ଝଙ୍କୃତ ହୋଇଉଠିଲା— ‘ସୁଖ ତ ସୁଖ/ସୁଖ ପାଇଁ ବୈଧ କ’ଣ ?/ଅବୈଧ କ’ଣ ?’ (ଅପର୍ଣ୍ଣା ମହାନ୍ତି— ଦେହସୁଖ) ନିଜର ସାରସ୍ୱତ ସ୍ୱାଧୀନତାକୁ ସ୍ୱୀକାର କରିପାରିଲା ନିଃସନ୍ଦୋହରେ— ‘ଆଜି ବେଧଡକ୍ ପଡ଼ିପାରୁଛି ଗୁଣ୍ଡବାର ‘ସେମ’/ବସୁଙ୍କର ବିବାହମାନ ‘ବିବର’/‘ନାଜ’ ତ ରେନ୍ ଥୁ, ନାଜର୍’ରେ ଚାର୍ମ/ମତେ କରୁଥାଏ ମନ୍ତ୍ରମୁଗ୍ଧ’ (ପ୍ରବାସିନୀ ମହାକୁଡ଼) ବିଜ୍ଞାପନ ସର୍ବସ୍ୱ ବଜାରସଂସ୍କୃତିକୁ ବିଦ୍ରୁପ କରିପାରିଲା— ‘ଦିନେ ନାରୀକୁ ମନା ଥିଲା/ବଜାର ଯିବାକୁ/ଏବେ ସାରା ବଜାରକୁ ଉଠେଇ/ଆଣିପାରୁଛି ନାରୀ/ତମ ବୈଠକ ଘରକୁ (ସୁଚିତ୍ରାମିଶ୍ର) । ନିଜର ପ୍ରେମ ଭାବନାରେ ବି ସେ ମୁକ୍ତିର ସ୍ୱାଦକୁ ଚାଖୁଲା କୌଣସି ଲାଭକ୍ଷତିର ଆଶା-ଆଶଙ୍କା ନରଖ — ‘ତୁମେ ଯାହା ଭାବୁଛ ଭାବ/ମୋର ସେଥିରେ କ’ଣ ଆସେ ଯାଏ ?/ମୁଁ ତ ଆଉ/ତୁମ ଲାଭକ୍ଷତିରେ ନାହିଁ/ତୁମେ ବି ମୋର ହିସାବ ବାହାରେ/ଏବେ ଖାଲି ମୋ ପାଇଁ ମୁଁ ପ୍ରତି ମୁହୂର୍ତ୍ତରେ’ (ବାଣୀପାଣି ପଣ୍ଡା) । ଅସ୍ମିତାର ଏହି ପରିଚ୍ଛନ୍ନ ଓ ପ୍ରଖର ଅବବୋଧର ଅଧିକାରିଣୀ ହେଲାପରେ ନିଜର ଯୌନଚେତନାକୁ କେନ୍ଦ୍ରକରି ରହିଥିବା ସମସ୍ତ ପାରଂପରିକ ମୂଲ୍ୟବୋଧକୁ ସେ ଭାଙ୍ଗିଦେଲା— ‘ଏତେ ନଗଣ୍ୟ କ’ଣ ହୋଇପାରେ ଏ ମିଳନ ?/ଦିନେ ବୁଝେଇଦେବି ସଚରାଚରକୁ/କେଉଁ ସଂଗମ ଧାର୍ମିକ, କେଉଁ ଧର୍ଷଣ ?’ (ରୁକୁମହାଂତି) ନିଜର ସାରସ୍ୱତ ଅସ୍ମିତାକୁ ସାବ୍ୟସ୍ତ କଲାବେଳେ ତଥାକଥିତ ପୁରୁଷର ଅହଂକାର ଯେ କେତେ ହୀନବଳ ହୋଇପଡ଼ୁଛି ତାକୁ ଦେଖି ଖୁବ୍ ଉଲ୍ଲସିତ ହେଲା ସେ — ‘ସେ ପ୍ରବଳ ପରାକ୍ରମୀ ବାଘା ପଡ଼ି ରହିବାକୁ ନିଷ୍ପେଜ ମଲାପ୍ରାୟ/ମୋ କବିତା ବହିର ପୃଷ୍ଠାରେ । (ଗାୟତ୍ରୀବାଳା ପଣ୍ଡା)

ଓଡ଼ିଆ କବିତାରେ ୮୦/୯୦ ଦଶକର ପରବର୍ତ୍ତୀ ପର୍ଯ୍ୟାୟରେ ନାରୀଲେଖନୀରେ ଅସ୍ମିତାର ଯେଉଁ ପରଂପରା ଗଢ଼ାହେଲା ତାହା ‘ନିଜକୁ ନାରୀ ମନେ କରି’ କିମ୍ବା ‘ନାରୀ ବିଷୟରେ ରଚନା’ ନ୍ୟାୟରେ କୌଣସି ଶକ୍ତ, ସମର୍ଥ, ସମାଜ ଅନୁବନ୍ଧିତ ସୁଷ୍ଟାଙ୍କର ତୁଚ୍ଛ ସମ୍ବେଦନଶୀଳ ଦୃଷ୍ଟିକୋଣକୁ ଅନୁସରଣ କଲାନାହିଁ । କୌଣସି ଶାସ୍ତ୍ର ପୁରାଣର ନାରୀ ଚରିତ୍ରକୁ ଆଦର୍ଶ କିମ୍ବା ଅବଳମ୍ବନ ମନେକରି ଆପଣା ଅସ୍ମିତାକୁ ଛଦ୍ମବେଶ ପିନ୍ଧାଇବାକୁ ଇଚ୍ଛା କଲା ନାହିଁ । ତାର ମାନସକନ୍ୟାର ସ୍ୱାଭିମାନକୁ ଶାଣିତ କରିବା ପାଇଁ ସେ କହିଉଠିଲା— ‘ଏବେ ଶିଖିଲେ ଝିଅ/କୁଡୋ ଆଉ କରାଟେର/ଅପୂର୍ବ କୌଶଳ/କ୍ରୀଡ଼ାର କୌମୁଦୀରେ/ଏବେ ବାଂଧୁନେ ତୋର/ମୁକ୍ତ ଅଞ୍ଜଳ/ମୁକ୍ତ କୁଚଳ/ମୁକ୍ତ କରତଳ/କେବେ ସମାଜର ତାଣ୍ଡି ନଖର/ଶରବ୍ୟ ହେଲେ/ସାଲିସ୍ ନୁହେଁ/ଅପୂର୍ବ ବାହାଞ୍ଚୋଟରେ/ତାର ଜବାବ୍ ଦୋ/(ସରୋଜିନୀ ସତ୍ତ୍ୱଜୀ)

ଏକ ପୁରୁଷତାତ୍ତ୍ୱିକ ଭୋଗବାଦୀ ସମାଜକୁ ନାରୀ ଅସ୍ମିତାର ଏଇ ଯେଉଁ ଜବାବ୍ ଦେବାର ଲୁଆର ସୃଷ୍ଟି ହେଲା ସେଥିରେ ହୁଏତ କେଉଁଠି କେମିତି ନାରୀସ୍ୱରର କୋମଳତା ଓ କଳାତ୍ମକତାର ହାନି ଘଟିଲା । କିନ୍ତୁ ଯୁଗଯୁଗର ନିପାତନର ପ୍ରତିବାଦ କଲାବେଳେ କାବ୍ୟିକ କଳାତ୍ମକତା ସବୁବେଳେ ଅପରିହାର୍ଯ୍ୟ ନୁହେଁ । ତେଣୁ ପ୍ରେମ ହେଉ ବା ବିଦ୍ରୋହ,

ଦେହସୁଖ ହେଉ ବା ଦେହପୀଡ଼ା— ସକଳ ଅନୁଭବର ସ୍ୱସ୍ୱକଥନ ନାରୀଅସ୍ଥିତାର ପରିଭାଷା ହୋଇଉଠିଲା । ‘ଅସତୀ’, ‘ନଷ୍ଟନାରୀ’, ‘ବାଜେଝିଅ’, ‘ଝିଅପାଇଁ ଝଙ୍କାଟିଏ’ ପରି କାବ୍ୟଗ୍ରନ୍ଥର ସ୍ୱର୍ଣ୍ଣିତ ଶୀର୍ଷକମାନ ନାରୀର ସତୀତ୍ୱ ତୁଳନାରେ ବ୍ୟକ୍ତିତ୍ୱର ସ୍ୱଚ୍ଛତାକୁ କାବ୍ୟସ୍ୱରର ମର୍ଯ୍ୟାଦା ଭାବରେ ଗ୍ରହଣ କଲା ।

‘ଅସ୍ଥିତା’ ବ୍ୟକ୍ତିର ଅନ୍ତଃରୂପ କେବଳ ନୁହେଁ— ଏହା ତାର ସ୍ୱାଭିମାନ, ତାର ମମକାର, ଆଦୁସମ୍ମାନ, ଆଦୁବିଶ୍ୱାସ ଓ ସର୍ବୋପରି ତାର ଆତ୍ମସତୋଷ ଭରା ବ୍ୟକ୍ତିତ୍ୱ । ଯଶ, ଅର୍ଥ, କ୍ଷମତାର ପ୍ରତିଯୋଗିତାରେ ଶୀର୍ଷସ୍ଥାନ ଅଧିକାର କଲେ ହେଁ ଯଦି ତାହା ତାର ବାସ୍ତବ ଯୋଗ୍ୟତା ଅନୁରୂପ ନ ହୋଇ ସାମାଜିକ ତଥା ବ୍ୟାବହାରିକ କଳକୌଶଳ ସହାୟତାରେ ନିର୍ଦ୍ଧାରିତ ହୋଇଥାଏ ତେବେ ନିଜ ପାଖରେ ନିଜର ଅସ୍ଥିତା ଦୟନୀୟ ପ୍ରଶ୍ନବାଚୀଟିଏ ହୋଇ ରହିଯାଏ । ସଂପ୍ରତି ବଜାରସଂସ୍କୃତି ବିଭିନ୍ନ ପଣ୍ୟଦ୍ରବ୍ୟ ସହିତ ମଣିଷର ବିଚାର ବିବେକ, ଭାବପ୍ରବଣତା, ପ୍ରେମ, ଯୌନତା, ଧର୍ମଭାବନା, ମୁକ୍ତିବୋଧ, ଆବେଗ ଇତ୍ୟାଦିର ବିପଣନକୁ ବେଶ୍ ଧୂର୍ଜିତାର ସହ ପ୍ରଲୁପ୍ତ କରୁଛି । ଏପରି ପରିସ୍ଥିତିରେ ନାରୀଅସ୍ଥିତା ହିଁ ସର୍ବାଧିକ ଦିଗହରା ହେଉଅଛି । କେବଳ ବିଜ୍ଞପିତ ହେବାର ମନୋଭାବ ନେଇ ସାରସ୍ୱତ ସାଧନା କେବେହେଲେ ହାଟରେ ଉଠାହୁଏ ନାହିଁ । ସତ୍ସ୍ୱଷା ଏହାକୁ ନିଜର ଅସମ୍ମାନ ମନେକରେ । ଯୋଗ୍ୟ ଗ୍ରାହକ ନିକଟରେ ବିକ୍ରୀ ହୋଇଯିବାର ଆଗ୍ରହ ଥାଏ କଳାର । କିନ୍ତୁ ଅଯୋଗ୍ୟ କ୍ଷମତାଧିକାରୀ ଓ ଧନପତିର କୃପାକୁ କଳା ସର୍ବଦା ପ୍ରତ୍ୟାଖ୍ୟାନ କରେ । ଏହି ପ୍ରସଙ୍ଗରେ ବିଶ୍ୱବନ୍ଧିତ ଚିତ୍ରଶିଳ୍ପା ଡ୍ୟାନଗରଙ୍କର ଜୀବନର ଏକ ଘଟଣା ଉଲ୍ଲେଖଯୋଗ୍ୟ । ଏହି ଶିଳ୍ପୀଙ୍କ ଜୀବଦ୍ଦଶାରେ ତାଙ୍କର ଗୋଟିଏ ମାତୃ ଚିତ୍ର ବିକ୍ରୀ ହୋଇଥିଲା । ପରେ ଯେତେବେଳେ ଶିଳ୍ପୀ ଜାଣିଲେ ଯେ କ୍ରେତାଜଣକ ତାଙ୍କ (ଡ୍ୟାନଗରଙ୍କ) ସାନଭାଇର ଅନୁରୋଧରେ ଚିତ୍ରଟିକୁ କିଣିଥିଲେ ଓ ଚିତ୍ରକଳା ସଂପର୍କରେ ତାଙ୍କର କୌଣସି ଧାରଣା ନାହିଁ ସେତେବେଳେ ସେ ଉକ୍ତ ଚିତ୍ରଟିକୁ ଫେରାଇନେବା ପାଇଁ ଅତି ବସିଥିଲେ । ଓଡ଼ିଆ ସାହିତ୍ୟର ପ୍ରଚଣ୍ଡ ସ୍ୱାଭିମାନୀ କବି ଦୀନକୃଷ୍ଣ ଦାସ ସ୍ୱଷ୍ଟ ଲେଖିଥିଲେ— ‘କବି ଯା କରେ ମୂର୍ଖକୁ ସ୍ତୁତି/ ଏଥିକି ବଡ଼ ନାହିଁ ବିପତ୍ତି/ ଏଥିକୁ ବଳି ଛାତିକି କାଟି/ ମାରିବା ଭଲ ଯେ’ ଏହାହିଁ ସ୍ୱଷ୍ଟାର ଅସ୍ଥିତା । ଲାଭକ୍ଷତି, ଯଶକାର୍ତ୍ତ ଅପେକ୍ଷା ଉତ୍କର୍ଷ ହିଁ ସାରସ୍ୱତ ଅସ୍ଥିତାର ମାନଦଣ୍ଡ । ଏହା ସ୍ୱଷ୍ଟାର ସାଧନା, ଆତ୍ମବିଶ୍ୱାସ ଓ ନାନ୍ଦନିକ ଅବବୋଧ ଉପରେ ନିର୍ଭରଶୀଳ । ଏଥିରେ ବ୍ୟବସାୟିକ କିମ୍ବା ବ୍ୟାବହାରିକ ପ୍ରତିଯୋଗିତାର ସ୍ଥାନ ନଥାଏ । ନାରୀଅସ୍ଥିତା ଓ ସ୍ୱାଧୀନତା ବ୍ୟକ୍ତି ଜୀବନର ଅମୂଲ୍ୟ ସମ୍ପଦ । ତାହା ବିପଣାର କିଣାବିକାର ସାମଗ୍ରୀ ହୋଇଥିଲେ ବ୍ୟକ୍ତିତ୍ୱର ଉତ୍ତରଣ ବିତ୍ତମିତ ହୋଇଯାଏ ।

ସଂପ୍ରତି ବଜାର ସଂସ୍କୃତି ସାରସ୍ୱତ ଅସ୍ଥିତାକୁ ମଧ୍ୟ ପ୍ରଭାବିତ କରୁଛି । ଯେନତେନ ଭାବେ ପ୍ରଚାର ଓ ପ୍ରସିଦ୍ଧ ପାଇଁ ଲାଲାୟିତ ନାରୀ ଯୋଗୁଁ ସାହିତ୍ୟ ବଜାରରେ ମୁକ୍ତ-ନାରୀର ଯଥାର୍ଥ ଧାରଣା ଉପରେ ପ୍ରଶ୍ନଟିହୁ ନଗାଇବାର ଆଶଙ୍କା ମଧ୍ୟ ସୃଷ୍ଟିହେଉଛି । ହୁଏତ ଏହାଫଳରେ

ଯୁଗ ଯୁଗ ଧରି ଦ୍ଵିତୀୟଶ୍ରେଣୀ ମଣିଷ ଭାବରେ ବହୁ ଅଭାବବୋଧର ସମ୍ମୁଖୀନ ହୋଇ, ନିଜର ହାନିମାନ୍ୟତା ଓ ସଂକୀର୍ଣ୍ଣ ଦୃଷ୍ଟିକୋଣରୁ ମୁକ୍ତ ହୋଇ ଏକ ପୂର୍ଣ୍ଣ ବ୍ୟକ୍ତିତ୍ଵର ଅଧିକାରୀଣୀ ହେବାକୁ ସଂଗ୍ରାମ କରୁଥିବା ନାରୀର ସାମାୟିକ ଗତିରୋଧ ହେବ । ଯେଉଁ ଆବେଗର ସୁସ୍ଥ ତଥା ସମ୍ମାନସ୍ପଦ ନିୟନ୍ତ୍ରଣ ବ୍ୟକ୍ତିର ସୃଜନ-ଚେତନାକୁ କଳାସାହିତ୍ୟରେ ଅମର କରିଦିଏ, ଜୀବନର ପଥକୃତ୍ ସାଜେ, ଶସ୍ତା ମହତ୍ଵାକାଂକ୍ଷା ଜନିତ ଶଠତା ତାର ପ୍ରତିବନ୍ଧକ ହେବ । କିନ୍ତୁ ସତ୍ୟ ଏବଂ ସାଧନାର ଏକ ଅପ୍ରତିହତ ଶକ୍ତି ମଧ୍ୟ ରହିଛି । ସାମାୟିକ ଭାବରେ ଅବହେଳିତ ହେଲେ ହେଁ ସତ୍‌ସାହିତ୍ୟ ଦିନେ ନା ଦିନେ କାଳଜୟୀ ହୁଏ । ଓଡ଼ିଆ କବିତାରେ ନାରୀ-ଅସ୍ଥିତାର ପରଂପରା କ୍ରମଶଃ ନାରୀଚେତନାର ସମସ୍ତ ସୂକ୍ଷ୍ମାତିସୂକ୍ଷ୍ମ ଦିଗକୁ ଦିଗକୁ ଆଧାର କରି ସମୃଦ୍ଧ ହେଉଛି । ବାହାର ସମାଜର ରୀତିନୀତି ସହିତ ମନଗହନର ପ୍ରକୃତି ଯଥା— ପ୍ରେମ, ଯୌନ, ଜୀବନ ଓ ଆତ୍ମିକ ଉତ୍ତରଣର ଅନୈକାନ୍ତରେ ପୁରୁଷ ପ୍ରଧାନ ବିଧିନିଷେଧକୁ ଅସ୍ଵୀକାର କରୁଛି । ପ୍ରାୟ ୪୦ ବର୍ଷ ଧରି ଓଡ଼ିଆ କବିତା ନାରୀଲେଖନୀରେ ଅସ୍ଥିତାର ପ୍ରତିଷ୍ଠା ଦିଗରେ ଅତ୍ୟନ୍ତ ସମୃଦ୍ଧ ପରଂପରା ନିର୍ମାଣ କରିପାରିଛି ।

ଏହି ସଙ୍କଳନରେ ମାଧବୀ ଦାସୀଙ୍କଠାରୁ ଆରମ୍ଭ କରି ସୁଜାତା ସାହାଣୀଙ୍କ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ସେହି ଅସ୍ଥିତାର ପରଂପରାର ଧାରାକୁ ସମ୍ୟକ୍ ଭାବରେ ଚିହ୍ନିବାକୁ ମୁଁ ପ୍ରୟାସ କରିଛି । କେତେକଟା ଅତ୍ୟନ୍ତ ଶକ୍ତିଶାଳୀ କାବ୍ୟସ୍ଵରକୁ ଏଥିରେ ମୁଁ ସଂକଳିତ କରିନାହିଁ । ଏହାର କାରଣ ହେଲା ଏହି କବିଗଣ କଥାସାହିତ୍ୟ ରଚନାରେ ମଧ୍ୟ ସମାନ ଭାବରେ ବଳିଷ୍ଠ ଭୂମିକା ଗ୍ରହଣ କରିଛନ୍ତି । ବିଶିଷ୍ଟ କଥାଶିଳ୍ପୀ ଗାୟତ୍ରୀ ସରାଫଙ୍କ ଦ୍ଵାରା ସଂକଳିତ ଓ ସାହିତ୍ୟ ଅକାଦେମୀ ଦ୍ଵାରା ପ୍ରକାଶିତ ‘ଅନାହତ ପରଂପରା’ ଶୀର୍ଷକ ଗ୍ରନ୍ଥରେ ସେମାନଙ୍କର କଥାଶିଳ୍ପ ସ୍ଥାନିତ ହୋଇସାରିଛି ।

ସାହିତ୍ୟ ଅକାଦେମୀ ଏପରି ଏକ ସଂକଳନଟିଏ ପ୍ରସ୍ତୁତ କରିବା ନିମନ୍ତେ ମୋତେ ଅନୁବନ୍ଧିତ କରିଥିବାରୁ ମୁଁ କୃତଜ୍ଞତା ପ୍ରକାଶ କରୁଛି । ଯେଉଁ କବିମାନଙ୍କର ପ୍ରାଣର ଉଦ୍ଧାସ ଏପରି ଏକ ସଂକଳନ ନିମନ୍ତେ ମୋତେ ନିରନ୍ତର ଅନୁପ୍ରେରିତ କରୁଛି, ଏଥିରେ ସ୍ଥାନିତ ଜ୍ୟେଷ୍ଠ/କନିଷ୍ଠା ସେ ସମସ୍ତ କବିଙ୍କ ପାଖରେ ମୁଁ କୃତଜ୍ଞ । ଏବଂ ଶେଷରେ ମୋର ଅଜ୍ଞତାବଶତଃ ଯଦି କୌଣସି ବଳିଷ୍ଠ କାବ୍ୟସ୍ଵରକୁ ଏଥିରେ ମୁଁ ସ୍ଥାନ ଦେଇପାରିନଥିବି ତେବେ ସେଥିପାଇଁ ମୁଁ ସେମାନଙ୍କ ନିକଟରେ କ୍ଷମାପ୍ରାର୍ଥୀ । ନାରୀ-ଅସ୍ଥିତାର ଏ ପରମ୍ପରା ଭବିଷ୍ୟତରେ ଆହୁରି ସମୃଦ୍ଧ ହେଉ ଓଡ଼ିଆ ନାରୀ-ଲେଖନୀ ନିମନ୍ତେ ମୋର ଏହା ଏକାନ୍ତ ଅଭିଳାଷ ।

ମାଧବୀ ଦାସୀ
ଚକାନୟନ ହେ !
(ରାଗ-ସାବେରୀ)

ଚକାନୟନ ହେ ! ଜଗୁ ଜୀବନ ଶ୍ରୀହରି
କାତରେ ଜଣାଣ କରୁଛି ଛାମୁରେ

ଶୁଣ ପ୍ରଭୁ ଶ୍ରୁତି ଡେରି ॥ (ଘୋଷା)

କେତେ ସଙ୍କଟ କାହାକୁ ରଖିନାହିଁ ଦୟାଳୁ ସାରଙ୍ଗଧାରୀ
ତା' ବର୍ଷ ବସିଲେ ପୋଥିକର ପାଠ କି ବର୍ଷବ ଏ ପାମରୀ ॥୧॥

ଅହଲ୍ୟା ତାରଣ ହ୍ରୈପଦୀ କଷଣ ହେଲେ ଦେଇଛ ନିବାରୀ
ମୃଗୁଣୀ ଆରତ ଜାଣି ଜଗନ୍ନାଥ ବିପଦୁଁ ଦେଲ ଉଦ୍ଧାରୀ ॥୨॥

ଶବରାଜି ଦିବ୍ୟ ଗତି ଯାତିଦେଲ ତା' ଉଚ୍ଛିଷ୍ଟ ଭକ୍ଷିକରି
ମାରୀ କରମାଙ୍କ ଭାବେ ହୋଇ ରକ୍ଷ ସ୍ଥାନ ଦେଲ ବ୍ରଜପୁରୀ ॥୩॥

ଅବନ୍ତୀ ପିଙ୍ଗଳା ଆଦି ବାରବାଳା ସଂସାରୁ ଗଲେ ନିଷ୍ଠୁରି
ଅପାର ମହିମା କେତନ ଉଡ଼ାଇ ରଖିଛି କାରତି ଶିରୀ ॥୪॥

ମୁଁ ଛାର ନିର୍ମାଣୀ ତୁମ୍ଭର ସେବକୀ ପଣକୁ ଅଯୋଗ୍ୟ ନାରୀ
କରୁଛି ଦକ୍ଷିଣ ଯୋଡ଼ି କର ବେନି ଶୁଣ ମାଧବୀ ଗୁହାରି ॥୫॥

ବୃନ୍ଦାବତୀ ଦାସୀ
ପୂର୍ଣ୍ଣତମ ଚନ୍ଦ୍ରୋଦୟ
(୧୬୯୯-୧୭୦୦)

ଆହୁରି ଶୁଣିମା ସୁଜନେ		ମୋ କୁଳ ପରମ୍ପରାକ୍ରମେ
ଶ୍ଵଶୁର ପତି ପୁତ୍ର ନାତି		ଆଦିରେ ଯେତେକ ଅଛନ୍ତି
ସେ ପିତା ପିତାମହକ୍ରମେ		କୃଷସେବକ କୁଳଧର୍ମେ
ସାଧୁଚରଣ ସେବାକରେ		ଯେ ନିଜ କୁଳଭାଗ୍ୟ ବଳେ
ଜଗତଜନଙ୍କର ହିତେ		କୃଷ ମହିମା କଲେ ଗୀତେ
ସମସ୍ତେ ଅଟନ୍ତି ସେ କବି		କୃଷ ଚରଣପଦ୍ମ ସେବି ।

ମୁଁ ତ ସ୍ଵଭାବେ ନାରାଜନ		ଧୈର୍ଯ୍ୟ ବିରୋଧେ ମତିହୀନ
କହନ୍ତେ ଚରିତ କୃଷ୍ଣର		ସାତ୍ତ୍ଵିକ ହୋଇଲା ମୋହର
ତୁମ୍ଭେ ତ କହିବ ବିଚାରି		ଏ ତ ଅଟଇ କୁଳନାରୀ
କୁଳନାରୀଙ୍କର ଲକ୍ଷଣ		ପରପୁରୁଷ ରୂପଗୁଣ
କହିବା ନୁହଇ ସୁନ୍ଦର		ଏ କୁଳନାରୀଙ୍କ ବେଭାର
ସୁଜନେ ଶୁଣିବା ଯୁଗତେ		କହୁଛି ତୁମ୍ଭର ଅଗ୍ରତେ
ସେ ମୋର ନୁହଁନ୍ତି ଯେ ପର		ପତିଙ୍କ ସଖା ପ୍ରଭୁ ମୋର
ସେ ଘେନି ପତିଙ୍କ ସମାନେ		ଧ୍ୟାନ କରଇ ତାଙ୍କୁ ମନେ
ତେଜି କୁରୁମ୍ଭ ବନ୍ଧୁଗଣ		ଗୃହ, ସମ୍ପତ୍ତି, ଧନ, ଜନ
ଭଜିଲି ଚରଣେ ତାଙ୍କର		ବନ୍ଧୁକୁ ଦେଖିଣ ସୁନ୍ଦର

ନୃପନନ୍ଦିନୀ
କୋକିଳାବତୀ
(ସପ୍ତଦଶ ଶତାବ୍ଦୀ)

ସୁବେଶ କରିଣ ଅଙ୍ଗ ପୋଛି ପରିଜନ
ଚତୁସମ ବୋଲି ଅଙ୍ଗ ଛଡ଼ାଇ ବହନ ।୧୩।
ଝାନବସ୍ତ୍ର ପିନ୍ଧିଣ ତାୟୋଳ ଭୁଞ୍ଜି ବାଳୀ
ସଖୀ କରଧରି ତୋଟାପୁରେ ବିଜେ କରି ।୧୪।
କେତୁକା ବୋଲିଣ ତହିଁ ଏକ ପରିବାରୀ
ବସନ ନିଅନ୍ତେ ତହିଁ ଦେଖିଲା ଚତୁରୀ ।୧୫।
ଏକ ଯେ ଆରେକ ତହିଁ ହୋଡ଼ି କୁହାକୁହି
ଟଭା ସଖୀ ରାଣୀର ଛାମୁକୁ ଗଲା କହି ।୧୬।
ଶୁଣିମା ଗୋ ଠାକୁରାଣୀ ମାୟେ ଯୁବରାଣୀ
ପୁଷ୍ପବତୀ ହୋଇଲା ତୁମ୍ଭର ନନ୍ଦିନୀ ।୧୭।
ହରଷ ବିସ୍ମୟେ ରାଣୀ ଉଠିଲେ ବହନ
ପ୍ରବେଶ ହୋଇଲେ ଯାଇ ବାଳୀ ସନିଧାନ ।୧୮।
ମାତାଙ୍କୁ ଦେଖିଣ ଲାଜେ ପୋତିଲାକ ଶିର
ରାଣୀ ଆଜ୍ଞାଦେଲେ ପୁର ମଣ୍ଡଣି ବେଗେ କର ।୧୯।
ଆଜ୍ଞାପାଇ ଦାସୀ ଯେ ବହନ ଚଳିଗଲେ
ବିଚିତ୍ର କରିଣ ତହିଁ ପୁର ଯେ ମଣ୍ଡିଲେ ।୨୦।
ଲମ୍ବ ଗୋବିନ୍ଦର ଯେ ଚାନ୍ଦୁଆ ଆଣି ଟାଣି
ମୁକୁତାର ଡ୍ରୋଣା ବେଗେ ଲମ୍ବାଇଲେ ଆଣି ।୨୧।
ଚାରିକୋଣେ ଜାଳିଲେ ମାଣିକର ବତୀ
ଛାମୁରେ ତା ରତ୍ନକୁମ୍ଭ ଥୋଇଲେ ଯୁବତୀ ।୨୨।
ବାଳାକି ନେଇଣ ତହିଁ ବିଜେ କଲେ
ସର୍ବରାଣୀମାନେ କୁମାରୀ କି ବନ୍ଦାଇଲେ ।୨୩।

ବାଜିଲାକ ନାନା ବାଦ୍ୟ ଶଙ୍ଖ ଯେ ମହୁରୀ
 ଚନ୍ଦନ କୁଙ୍କୁମ ବୋଲି ହୁଅନ୍ତି ମରାମରି । ୨୪ ।
 କଥୁ ଅନନ୍ତରେ ତହିଁ ଶୁଣ ଯେ ବା ରାତି
 କୁମାରୀକି ସ୍ନାନ ତହିଁ କରନ୍ତି ଯୁବତୀ । ୨୫ ।
 ସୁବେଶ କରନ୍ତି ତହିଁ ନୃପତି ନଂଦିନୀ
 ଅର୍ଘ୍ୟ ଘେନି ବଦାପନା କରନ୍ତି ଜନନୀ । ୨୬ ।
 ନାନା କଉତୁକେ ତହିଁ ବଞ୍ଚୁଥାନ୍ତି ଦିନ
 ସୁମୁଖୀ ପାଶରେ ଖଟିଥାନ୍ତି ନିଶିଦିନ । ୨୭ ।

ନରେନ୍ଦ୍ର ନାରୀ

ଶଶିସେଣା

(ସପ୍ତଦଶ ଶତାବ୍ଦୀ)

ନିଜ ବଳଭର ଶୁଣି ବିନତି
ନେତ୍ର ଢାଳି ଚାହିଁଲା କୁନ୍ଦଦନ୍ତୀ । ୮୩
ସେ ତ ଅଧିକେ ପ୍ରମାଦ ହୋଇଲା
ନୃପତିର ଅଙ୍ଗେ କାମ ଦହିଲା । ୮୪
ଉଚ କୁଚ କରେ କରି ମର୍ଦ୍ଦନ
ଦାନ ଦରିଦ୍ର ପାଇଲା କି ଧନ । ୮୫
ଅଙ୍ଗେ ଚାଳନ୍ତେ ନଖରୁହମାନ
ଗାଡ଼େ ଚମକଇ ରାମା ରତନ । ୮୬
ଇସି ଇସି ବୋଲିଣ ନାସା ତୋଳି
କାନ୍ତ ଗଣ୍ଡସ୍ତଳେ ଦେଲା ମଉଳି । ୮୭
ବାହୁ ବଳରୀ ବେଢ଼ାଇ ଭିଡ଼ଇ
ବାଡେ କଦଳୀ ଦଳ କି କମ୍ପଇ । ୮୮
ପ୍ରାଣ ବଳଭାର ଦେଖି କାତର
ରତି ଆରମ୍ଭ କଲେ ନୃପବର । ୮୯
ବାଳୀ କଟାର ବସନ ଉତାରି
ତହୁ ଆନ ଚାଲିଲେ ଧାର କରି । ୯୦
ଘନ ଘନ କମ୍ପିଲ ଜାନୁ ତାର
ଜାକି ଧଇଲା ବଳଭ ଅଧର । ୯୧
ଜଗିଥିଲା ଯେ ମଦନ ପହାରି
ବେଳ ଜାଣି ବିକ୍ଷିଲା ଗାଡ଼ କରି । ୯୨
ରତି ଆରମ୍ଭ କଲେ ନୃପବର
ସେ ତ କବି କି ନେହିଲା ଗୋଚର । ୯୩
ବାଳାର ବାଜଇ ବାଜେଣୀ ନେପୁର
ନାସା ପୁଟେ ନାତଇ ମୋତିବର । ୯୪
ସହି ନ ପାରିଲାକ ଗାଡ଼ ରତି
ନେତ୍ର ଲଲାଟେ ଖୋସିଲା ଯୁବତୀ । ୯୫
ଦେଖି ପ୍ରାଣ ବଳଭାର ବିକଳ
ବନ୍ଧ ସଂଯୋଗେ ଆଣି କଲେ କୋଳା । ୯୬

ନବୀନ ପ୍ରାତେ କୁନ୍ତଳାକୁମାରୀ ସାବତ

॥ ୧ ॥

ଏ ନବ ଜୀବନ ଶୁଭ ନବୀନ ପ୍ରାତେ
ମୋହୁଛି କେ ମନ ମୋର ମଧୁର ଗୀତେ ?
ସରମେ ମରମେ ମରି, ଶୁଣେ କି ପରାଣ ହାରି,
ଗୋପନେ ମୋହନ ତାନ ବଜାଇ ଚିରେ ।

॥ ୨ ॥

ଏ ନବ ଜୀବନ ଶୁଭ ନବୀନ ପ୍ରାତେ
ମୋହୁଛି କେ ମନ ମୋର ମଧୁର ଗୀତେ,
ବହେ କି ବସନ୍ତ-ବାତ, ହିଲ୍ଲୋଳେ ପରାଣ ଶାନ୍ତ,
ଗୋପନେ ମୋହନ ତାନ ବାଜଇ ଚିରେ ।

॥ ୩ ॥

ଏ ନବ ଜୀବନ ଶୁଭ ନବୀନ ପ୍ରାତେ
ପରଶୁଛି କିଏ ମୃଦୁ କର ଆତ୍ମାତେ ?
ନିମିଷେ ଆକୁଳି ପ୍ରାଣ ହରି ନେଉଅଛି ଜ୍ଞାନ,
ଚାଣି ବାନ୍ଧିଦିଏ ପରା ପୟର ପ୍ରାନ୍ତେ ।

॥ ୪ ॥

ଏ ନବ ଜୀବନ ଶୁଭ ନବୀନ ପ୍ରାତେ
ଗଗନେ, ପବନେ, ବାଣୀ ବାଜଇ ସତେ !
ବନେ ବନେ ପ୍ରତିଧ୍ବନି, କ୍ଷଣେ ମୋ' ମାନସ କିଣି,
ମୋହୁଛି କେ ମନ ମୋର ମଧୁର ଗୀତେ ?

॥ ୫ ॥

ଏ ନବ ଜୀବନ ଶୁଭ ନବୀନ ପ୍ରାତେ
ସହସା ଦେଖିଲି ପରା ପ୍ରାଣ-ସଙ୍ଗାତେ,
ଥୟ ନ ଧରିଣ ମନ ଧାଏଁ ଏକାନ୍ତେ
ଧରିବାକୁ ସେହି ପ୍ରିୟ ପରାଣକାନ୍ତେ,
ଦିଗହୀନ, ଲକ୍ଷ୍ୟହୀନ ଧାଏଁ ଉଦ୍‌ଭ୍ରାନ୍ତେ ।

ପ୍ରତିଘାତ

ବିଦ୍ୟୁତ ପ୍ରଭା

‘ତେଣେ ପିଠୋଉ ହେଇଚି ଦରବଟା
ଆଲୋ କୁଆଡ଼େ ଗଲୁକି ବଡ଼ବୋହୁ
ଏଣେ ଘର ଗୋଟାକର ବାର ଛଟା
ଆଜି ରାତି ହବାଯାଏ ପଡ଼ିଥାଉ ।’

‘ମୋର ଲେଖି ଦେଇଚି କି ଜୀବନଟା
ବିକି ଦେବା ପାଇଁ ନିତି ଏହି ଘରେ
ଖାଲି କାମ-କାମ-କାମ ଦିନ ରାତି
ଆଉ କିଛି ନାହିଁ କ’ଣ ଜୀବନରେ ।

ଏକେ ନାରୀ ଜନମଟା ତ ରଡ଼ ନିଆଁ
ତହିଁ ଗୃହ-ଜଞ୍ଜାଳ କିରାସିନି
ଯେବେ କଲମ ଧଇଲି ଶୁଣେଗାଳି,
ତାକୁ ଛାଡ଼ିଲେ ବି ହୁଏ ଖିନିଖିନି ।

ଲେଖା ସବୁ ନିଶା ତହିଁ ବଡ଼ ନିଶା
ତା’ର ସୁଆଦ ଚାଖିଚି ଯିଏ ଥରେ
ସେ କି ସହଜରେ ତାକୁ ପାରେ ଏଡ଼ି
ଯେତେ ବାଧା ଆସୁ ପଛେ ଜୀବନରେ ?

ବଡ଼ ଛଟପଟ ସାରା ଜୀବନଟା
ବାର ଛିଟୁକୁଟି କାମ ପ୍ରାଣ ଖାଏ
ସଦା ରୋଗ ଜଞ୍ଜାଳ ଅନାଟନ
ତହିଁ କବିତାକୁ କାହିଁ ବେଳ ପାଏ ।

ଆଜି ପୁଅ ଦିହ କାଲି ଝିଅ ପେଟ
ଓଷା ରୁତ ମଉଛବ ବାରମାସ
କାଲି କଲମର ଯେବେ ନୋହେ ଭେଟ
ବୁଆ ଭାବନାର ବାରବାଟୀ ଚାଷ ।

ଏ ତ ନ ଯୋଗାଏ ଆଉ ଦାନା କନା
ତେଣୁ ଉସୁକ ହେବେ ପରିଜନ
ଟିକେ ଆଶ୍ୱାସ ଲାଗି ଜୀବନରେ
ତା'ରେ ମଣେ ମୁଁ ସବୁଠୁ ପ୍ରିୟ ଧନ ।

ଆଜି ଯିଏ ପଛେ ମତେ ଯାହା କହୁ
ମୁଁ ତ ନଇସ୍ତୁଥ ପରି ବହିଯିବି
ଏଇ ରସଟିକ ପାଇଁ ଯୋତେ ଝଡ଼
ସୁଖେ ହସି ହସି ସବୁ ସହିଯିବି ।

ସେ ମୋ ସବୁ ବେଦନାର ପ୍ରଲେପନ
ସେ ମୋ ସବୁ ଦୁଃଖର ଗଉରବ
ସେ ଯେ ରିକ୍ତ ନିଦାଘ ବନାନାର
ନବ ମେଘ-ମହ୍ଲର କଳରବ ।

ମୁଁ ଯେ ବଖାଣି ନ ପରେ ଯେତେ ଖୁସି
ସିଏ ଢାଳିଦିଏ ମୋର ବୁକୁଡ଼ଳେ
ଏକ ବତାସୀ ମୁହଁର ଶିଖାପରି
ମୋର କବିତା-ପ୍ରଦୀପ ଆଜି ଜଳେ ।’

ଦିନାନ୍ତେ
ନିର୍ମଳା ଦେବୀ
ଚାରି

ସଂଶୟ କିଆଁ ମନେ ?

ତୁମ ଲାଗି ପରା ଏ ନୀଡ଼ ରଚନା ଶେଷ ହେବ ଶେଷ ଦିନେ ।

ସଂଶୟ କିଆଁ ମନେ ?

ଆଗେ ଯିବି ମୁହିଁ ତୁମକୁ ଛାଡ଼ି ଗୋ ଓଳାଇ ରଖିବି ପଥ,
ପଛେ ଯିବ ତୁମେ ଫୁଲ ବିଛୁଥିବି, ଚାଲିବ ତୁମରି ରଥ ।

ନନ୍ଦିତ ମୋର ପ୍ରାଣେ,

ପାଛୋଟି ନେବି ଗୋ ସରାଗେ ମୋ ପୁରେ ଶୁଣାଇ ପାରତି ଗାନେ ।

ସଂଶୟ କିଆଁ ମନେ ?

ସଂଶୟ ତେଜ ତବ,

ନୂଆ ଭୁବନରେ ନାହିଁ ତ ବିଷାଦ ନାହିଁ କ୍ରନ୍ଦନ-ରବ ।
ପ୍ରେମର ପାୟୁଷ ଝରେ ଅବିରତ, ସୁମନେ ଶୋଭଇ ବାଧୁ,
ଚନ୍ଦ୍ର-ଯାମିନୀ ମଉଳେ ତ ନାହିଁ, ନ ହୁଏ ଉଆଁସ ତିଥି ।

ମଳୟର ବଇଭବ,

ସପନ ଅଳସେ ଢାଳି ଦେଉଥିବ ଅଳକାର ସଉରଭ ।

ସଂଶୟ ତେଜ ତବ ।

ସଂଶୟ ଏବେ ଭୁଲ,

ଆଉ ପୁରେ ସେହି ନୀଳ ସରସାରେ ଫୁଟିଥିବ ଶତଦଳ ।
ନିତି ମୁଁ ତୋଳିବି ଶତେକ କମଳ, ଦଳରେ ରଚିବି ଶ୍ରେୟ ।
ଶୋଭବ ତହିଁରେ ହେ ମୋ' ଆପଣାର, ଦୀପ ଥିବ ମୃଦୁ-ତେଜ ।

ଆଉଜି ତୁମରି କୋଳେ,

ଗାଉଥିବି ମୋର ଅସରା-କବିତା, ଶୁଣୁଥିବ ତୁମେ ଭୋଳେ;

ବୁଝିବ ଜୀବନ ମୂଲ ।

ସଂଶୟ ଏବେ ଭୁଲ ।

ପ୍ରଶ୍ନ

ବ୍ରହ୍ମୋତ୍ତା ମହାନ୍ତି

ମୋତେ ତୁମେ ଭଲ ପାଅ, ଭଲପାଅ ମୋର ଏ ଦେହକୁ ?
ନୟନେ ମୋ ସ୍ବପ୍ନ ଦେଖ, ଲୁବ୍ଧ ଆଖି ନଧର ଭରସେ,
ବୈଦୂର୍ଯ୍ୟ ଚିକ୍କରେ ତୁମ ବିହ୍ୱଳତା ସ୍ବରେ କ୍ଷଣେ ଘନ କୃଷ ମେଘ,
ପ୍ରଣୟ ପରଶ ଚାହିଁ ନବନୀତ ତନ୍ମୁର ପରଶେ ?

ହସ୍ତ ମୋର ମୁକ୍ତା ଝରେ, ଅଶ୍ରୁତଳେ ସୁଷମା ବିନ୍ୟାସ,
ଓଠର ଭାଷାରେ ମୋର ଶୁଣ ତୁମେ ବାଣୀର ଝଙ୍କାର,
ଚରଣ ନର୍ତ୍ତନେ ମୋର ଅବଲୋକ ପଦ୍ମର ବିକାଶ,
ମୁଁ ମଣେ ଏ ସବୁ ନୁହେଁ ପ୍ରୀତି, ଖାଲି ପ୍ରେମର ବିକାର ।

ହଠାତ୍ ମୁଁ ହୁଏ ଯଦି କଦାକାର ଦୁରାରୋଗ୍ୟ ବ୍ୟାଧିର କବଳେ
ହରାଇ ରତିର ରୂପ, ତନ୍ମୁ ଜ୍ୟୋତି, ତନ୍ମୁର ତନିମା,
ଗଳିତ ଅଙ୍ଗ ମୋ' ମଉ ଆଲିଙ୍ଗନେ ସତେ ଚାପିରଖି
ମଦନେ ଉନ୍ମୁଗ ହେବ ସର୍ବ ସ୍ବର୍ଗ ପ୍ରଣୟର ସୀମା ?

ତୁମେ ଶତ ଯୁକ୍ତି ବାଡ଼ ପ୍ରେମ ଚାହେଁ ମନ, ତନ୍ମୁ ନୁହେଁ,
ସେ ସବୁ ଚର୍ଚ୍ଚର କଥା, ଥରେ ତୁମ ମନକୁ ପଚାର,
କାମନା ଜାଗ୍ରତ ହୁଏ ତନ୍ମୁ ଅବା ଅବଲୋକି ମନ ?
ରୂପାକ୍ଷେ ଉନ୍ମୁଗ ଚିତ୍ତ କରେ କେବେ ମନର ବିଚାର ?

ଅକସ୍ମାତ ପ୍ରେମ ଯାହା ତାହା ଖାଲି ଚିତ୍ତର ବିକୃତି,
ଅଯଥା ଲୋଭୁଛ କିଂପା ନିକଟୁଁ ମୋ ପ୍ରେମ ପ୍ରତିଶ୍ରୁତି ।

ପ୍ରେରଣା

ସୁନ୍ଦରମଣି ପଟ୍ଟନାୟକ

ଜାଗ ଧୂର୍ଜଟି ଜାଗ ଧୂର୍ଜଟି ଜାଗ ହେ ଶମ୍ଭୁ ଶଙ୍କର
ଜାଗରେ ସ୍ଥିରଧୀ ତୁଷାରାଚ୍ଛନ୍ନ ଘନବନ, ଗିରି କଙ୍କର
ଜାଗ ତ୍ରିଶୁଳ ରୁଦ୍ର ପ୍ରଳୟେ ଜାଗ ଦୁର୍ଜୟ ନାଗରେ
ଜାଗ ସୁନ୍ଦର, ଭାଲଚନ୍ଦର ଜାଗ ଡମ୍ବରୁ ଜାଗରେ
ଜାଗରେ ଶୁଭ୍ର ହିମାଦ୍ରିବର,
ଅଭ୍ରଭେଦି ଗୌରୀଶଙ୍କର
ଜାଗ ଜାହ୍ନବୀ ଶିବ-ବଲ୍ଲଭୀ ଲଘି ସରଣୀ କଙ୍କର ।

ଜାଗ...

ଜାଗରେ ବିନ୍ଦ୍ୟ, ଭାରତବନ୍ଦ୍ୟ କନ୍ୟାକୁମାରୀ ଜାଗରେ
ଜାଗ ମନ୍ଦର ଗିରିକନ୍ଦର ନବସ୍ନନ ରାଗରେ
ଜାଗରେ ସିନ୍ଧୁ, ବ୍ରହ୍ମ-ତନୟ, ଜାଗ ପ୍ରଶାନ୍ତସିନ୍ଧୁ ହେ
ଜଳସମାର, ଛୁଇଁ ଅମର, ଘନ ନିର୍ଦ୍ଦୋଷେ ବନ୍ଧୁ ହେ
ଜାଗ ଲୋ କୃଷ୍ଣା, ଜାଗ କାବେରୀ,
ଜାଗ ସୁଚ୍ଛତୋୟା ଗୋଦାବରୀ
ଜାଗ ‘ମହାନଦୀ’ ‘ବଙ୍ଗୋପସାଗର’ ପୂଣ୍ୟ ଭକ୍ତଳ ଆବର ।

ଜାଗ...

ଜାଗରେ ହିନ୍ଦୁ, ମୁସଲମାନ
ଶିଖ, ପାରସୀ, ବୌଦ୍ଧ, ଜୈନ
ନାଗା, ଜହୁଦୀ, ଖ୍ରୀଷ୍ଟିଆନ,
ଜାଗରେ ଜାଗରେ ଭାରତ ଯଥାନ ଭେଦି ମରୁଗିରି କଙ୍କର ।

ଜାଗ...

ଜାଗ ରୁକ୍, ସାମ, ଯଜୁଃ, ଅଥର୍ବ
ବେଦ, ବାଜବେଲ, କୋରାନ, ଗୀତା,
ମନ୍ଦିର, ଗାର୍ଜୀ, ମସଜିଦ୍ ଜାଗ
ଜାଗ ସ୍ବୟମ୍ଭେ ଜଗତଜିତା
ଜାଗ୍ରତ ହୁଅ ତୁଳିକା ଲେଖନୀ ମୃତ୍ତିକା, ବନ କଙ୍କର ।

ଜାଗ...

ଜାଗ ଦୁର୍ଜୟ, ଜାଗ ଦୁର୍ବାର ଜାଗରେ ଛାତ୍ରବାହିନୀ

ଜାଗ ବିପ୍ଳବୀ, ଅକ୍ଷତ କବି ଚିତ୍ରକରରେ ବିଜ୍ଞାନୀ

ଶାସକ, କୃଷକ, ଦେଶ-ଦାର୍ଶନିକ

ଜାଗରେ ଭିକ୍ଷୁ ଜାଗ ଚିକିତ୍ସକ

ଜାଗ୍ରତ ସର୍ବ ବିପ୍ଳବୀ ବାର କୋଟିଏ ବାଣୀର ଝଙ୍କାର

ଜାଗ ଧୂର୍ଜଟି ଜାଗ ଧୂର୍ଜଟି ଜାଗହେ ଶମ୍ଭୁ ଶଙ୍କର ।

ଜାଗ ସୈନିକ, କର୍ମୀ, ଦୈନିକ

ସମାଜସେବୀ ଜାଗରେ,

ନେତୃମଣ୍ଡଳୀ ମାତୃଚରଣ ଉଦିତ ସୂର୍ଯ୍ୟରାଗରେ ।

ଜାଗ୍ରତ ହୁଅ ତପ୍ତ ସାଗର

ଜାଗ୍ରତ ହୁଅ ମେରୁ ମହାଧର

ରଣଦୁରୁଦ୍ଧି ବଜାଇ ତାଳରେ ବିଦ୍ରୋହୀ ପ୍ରାଣର କର ।

ଜାଗ ଧୂର୍ଜଟି...

ମହିଳାମଣ୍ଡଳୀ ଜାଗ୍ରତ ଆଜି ମହିଷମର୍ଦ୍ଦିନୀ ସଂଗରେ

ନୂପୁର ସିଞ୍ଚନୀ ବଜାଇ ତାଳରେ ମହାକାଳ ନୃତ୍ୟରଙ୍ଗରେ

କଙ୍କଣ ତାଳି ଧର ଧନୁର

ହିମାଚଳ ତୁଳେ ଅଙ୍ଗନବର

ସାମନ୍ତନୀ ଗୋ ସାମାନ୍ତଦେଶେ ଶସ୍ତ୍ର ନାରୀଚ ଚଙ୍କାର ।

ଅଭିଯାନ

ତୁଳସୀ ଦାସ

ଜଡ଼ ଅନ୍ତରେ ଝଡ଼ ଭରି ଆଜି କବିତା ମୋ ରଚୁ ଅଭିଯାନ
ବୁଣିଦେଉ ପ୍ରତି ମରମରେ ପୂତ ନିଶ୍ଚଳାନୁରାଗ ସନମାନ,
ନବ ପରିବେଶେ ସୁଭଗ-ଶୁଭ୍ର-ଆଲୋକ-ମଶାଳ ଦେଇ ଜାଳି
ପଲ୍ଲୀ ନଗରେ ପ୍ରତି ଘରେ ଘରେ ପ୍ରେମ ବରାଉୟ ଦେଉ ଜାଳି ।

କବିତା ମୋ ପୁଣି ପୋଛିଦେଉ ଆଜି ସକଳ ମନର ଗୁରୁପ୍ରାସ
ଚହଟାଇ ଦେଉ ପ୍ରତି ଲପନରେ ଶୋଚନାବିହୀନ ହାରାହାସ
ଜଡ଼ ଅନ୍ତରେ ଝଡ଼ ଭରି ଆଜି କବିତା ମୋ ରଚୁ ଅଭିଯାନ
ପ୍ରଗତି ସକାଳେ ଉଲ୍ଲାସେ ଭାସୁ ପ୍ରତି ଅନ୍ତର ପ୍ରତି ପ୍ରାଣ ।

ଅପାତ୍ରରେ ଦାନ ଦେଇ...

ସୌଦାମିନୀ ଉଦ୍‌ଗାତା

କିଛି ତ ନଥିଲା ଦୁଃଖ ଆମ ଜୀବନରେ
ଶାନ୍ତି ସୁଧା ଝରୁଥିଲା ଆମ ପ୍ରାଙ୍ଗଣରେ ।

ବିଭୋର ମୁଁ ଥିଲି ତୁମ ଶରୀର-ସୁଗନ୍ଧେ
ସୁଖର ସୂତରେ ମୁଁ ଯେ ଥିଲି ପାଗଳିନୀ
ସେଦିନ କି ଫେରିବନି ଭବିଷ୍ୟତେ କେବେ ?
ମନ ପୋଡ଼ିଗଲେ ଆଉ ବସନ୍ତ ଆସେନି ।

ସବୁ ଦେଇ କାହିଁ ନେଲ କେଉଁ ଅପରାଧେ ?
ହୃଦୟ ମନ୍ଦିର ଦେଖ ଖାଲିଖାଲି ଲାଗେ
ସବୁ ପାଇ କିଛି ନାହିଁ ଦେଖ ଆଜି ମୋତେ
ତୁମ ସ୍ବର୍ଗ ଆଶାୟୀ ମୁଁ ତେଣୁ ସିନା ବାଧେ !

କାହିଁକି ଗୋ ପୂର୍ଣ୍ଣମାର ଜ୍ୟୋତ୍ସ୍ନା ଦେଖାଇଲ
ଘନଘଟା ଅମାରାତି ଭରି ଦେବାପଇଁ
ଏହାହିଁ ପ୍ରୟତ୍ନ ଯଦି ମନେ ଭାବିଥିଲ
ଅପାତ୍ରରେ ଦାନ ଦେଇ ଦୁଃଖ କରୁ ନାହିଁ ।

ନାୟିକା

ପ୍ରତିଭା ଶତପଥୀ

ଶୁଣ,
ଅନ୍ୟ କାହାରି ହାତରେ
କେବେ ନୁହେଁ
ନିଜ ହାତରେ ମୁଁ
ଭୋଗେ ନିର୍ଯ୍ୟାତନ
ନିଜେ ହୁଏ ଜାଲ
ନିଜେ ଛନ୍ଦି ବାନ୍ଧିହେଇ
କଲବଲ ହୁଏ ।
ନିନ୍ଦା, ଅପମଣ
ଆକୁଳତା, ହାହାକାର
ନିଜେ ତାକି ଆଣେ
ନିଷ୍ଠୁରତା, ପ୍ରଚାରଣା
ମିଛର ମୁହାଁସ
ସାମ୍ରାଜ୍ଞ ଡେଇଁପଡ଼େ ମୁଁ
ପଞ୍ଚପ୍ରାଣ ଫୁଟେ
ଗଳଗଳ ରକ୍ତବୁହେ
ସେ ରକ୍ତନଦୀର ଧାର
ତଡ଼ିନେଇ ଯାଏ
ଥାଡ଼ି ମୋର
ସୂକ୍ଷ୍ମତମ ପରିଧାନରେ ତଥାପି
ମୁଁ ଆବୋରି ବସେ ସିଂହାସନ
ନିପଟ ରତ୍ନର ।

ପୁରୁଷ—

ଭିକ୍ଷୁକ, ଚଣ୍ଡାଳ କେବେ
କେବେ ରାଜେଶ୍ଵର,
କେବେ ଅବା
ଆବିଷ୍ଟ ସନ୍ଧ୍ୟାସୀ ହୋଇ

ଠିଆ ହୁଏ
ସେ 'ସିଂହାସନର
ନିକଟତମ ଭୂମିରେ
ସ୍ବଚ୍ଛାରେ ।

ମୁଁ ପରମ କୃପଣତା
ମୁଁ ଚରମଦାନ
ଗୋଟିଏ ବିନ୍ଦୁରେ
ସମସ୍ୟା ଓ ସମାଧାନ,

ରକ୍ତାକ୍ତ କ୍ଷତରୁ
ମିଳିଥିବା ଅଧାର ଆନନ୍ଦ ପରି
ମୂଲ୍ୟବାନ
ନିଜେ ଲୀଳା
ନିଜେ ଶ୍ରେୟଗୁଣ ।

ନାୟିକା ମୁଁ
ମୁଖ୍ୟା, ମୁଁ ଅନନ୍ୟା
ଧୂସ ପ୍ରବୃତ୍ତ କାଳର ବିପକ୍ଷରେ
ସ୍ବର୍ଣ୍ଣାକରେ

ପ୍ରତିଟି ଉଦ୍ଧାରଣରୁ ଅପାଙ୍କରୁ
ମୋର
ହସରୁ ଠାଣିରୁ
ଆଦରରୁ ଆହ୍ଲାଦରୁ
ଅଭିମାନରୁ କ୍ରୋଧରୁ
ଏପରିକି
ମୋର କଠୋରତମ ଈର୍ଷାରୁ
ଜନ୍ମନିଏ
ମହାକବିଟିଏ ।

ଯାଜ୍ଞସେବୀ

ଶକୁନ୍ତଳା ଦେବୀ

ଦୁଃଖ ଲାଗେ ନାହିଁ ଆଉ ସେମାନେ କେମିତି ମୋତେ
ଥରଟିଏ ଡାକିଲେନି ବୋଲି
ଲଜିତ ବି ହୁଏ ନାହିଁ
ବାକୁଭରା ପ୍ରତିଶ୍ରୁତି ତଳେ ଫିଙ୍ଗିଦେଇ
ପଛକୁ ଥରଟେ ଫେରି ଚାହିଁଲେନି ବୋଲି ।
ଅନୁଭୂତି ତତ୍ତ୍ୱ ଏବେ ମୋଠାରେ ପ୍ରଖର
ବ୍ରହ୍ମରାକ୍ଷସକଠାରୁ, ଭୂତ, ପ୍ରେତ, କୀଟଠାରୁ
ପତଙ୍ଗ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ
କାହାର କି'ଉଳି ଗୁଣ
ମନୋଭବଗୁଡ଼ ଅର୍ଥ ତତ୍ତ୍ୱ
ପୁନଃ ପୁନଃ ବିଚାରକୁ ଆଣିବା ଭିତରେ
ମୁଁ କେବଳ ମୋ' ଭିତରେ ରହିଯାଏ
ଛନ୍ଦାଛନ୍ଦି ହେଇଥାଏ ଏ ପୃଥିବୀ ଗଛଲତା
ପାହାଡ଼ ପର୍ବତ ।
ମୋ' ଭାଗ୍ୟର ପରାଜୟ ଲେଖାଥିଲା
ସର୍ବ ପ୍ରଥମରେ
ଅନ୍ୟ ଚାରିଜଣ ଯୋଦ୍ଧା ଏଇତ ପାଖକୁପାଖ
ଅଟକି ଗଲେଣି
ବିଫଳତା, ପରାଜୟ ଏକା କଥା
ପ୍ରଥମ ସିଂହରେ ହେଉ, ଅବଶେଷ ପାହାଚ ପାଖରେ
ପ୍ରଥମ ପାଣ୍ଡବ ଯାହା ଚାଲିଛନ୍ତି ଏକାଏକା
ସ୍ୱର୍ଗ ଅଭିମୁଖେ
ଥରଟେ ପଛକୁ ଫେରି ଅନେଇବା
ତାଙ୍କର କି ଉଚିତ୍ ନଥିଲା ?
ଏଇଦେହ, ଏଇମନ ପାଞ୍ଚଭାଗ କରି
ବାଣ୍ଟିଦେଇଥିଲା ଯିଏ ସମାନ ଭାଗରେ ।
ସତ୍ୟଧର୍ମ ପାହାଡ଼ର ଶିଖରକୁ ଛୁଇଁ

ନଦୀଥରେ ବହିରଲେ, ନିମ୍ନଗାମୀ ହେଲେ
ଝର ଝର, କଳକଳ, ଉଲ୍ଲସ ବେଗରେ
ରୁକ୍ଷବନ ଭୂମି ହେଉ ଟାଙ୍ଗର ଖମା ଓ କ୍ଷେତ
ଶ୍ୟାମ ବନାନୀରେ ।

ବହିଯିବା ଧର୍ମତାର
ସେ ଧର୍ମର ଦ୍ଵାରକଂଧ
ଜୀବନରେ ଥରେ କେବେ ଚପିତ ଯାଇନି
ପାଞ୍ଚଟି ପାତ୍ରରେ ଅନ୍ନ ପରଷୁ-ପରଷୁ
ମଧ୍ୟମ ପାଣ୍ଡବଙ୍କୁ ଆପଣାର କରି
ତୁଳନାତ୍ମକ ଭାବେ, ବେଶି କିଛି ଅଜାଡ଼ି ଦେଇନି ।
ଯଜ୍ଞରୁ ସମ୍ଭୂତ ହୋଇ ଯାଜ୍ଞସେନୀ
ଏଭଳି ଦାରୁଣ ଭାଗ୍ୟ ପାଇଲି କେମିତି
ଆଜି ଏଇ ମୁମୂର୍ଷୁ ବେଳାରେ
ଯେତେ ମୁଁ ଭାବୁଛି
ସତେସବୁ ନୂଆ-ନୂଆ ଲାଗୁଛି କେମିତି ।

ପ୍ରାଣର ବାନ୍ଧବ ମୋର ହେ ମାଧବ !
ବିଦାୟର ଅନ୍ତିମ ବେଳାରେ
ଶେଷପ୍ରଶ୍ନ ପଚାରି ମୁଁ ଏନଶ୍ଵର ଶରୀରକୁ
ଛାଡ଼ିଦେଇ ଯିବି ।

ଏତେ ତ୍ୟାଗ, ସତ୍ୟରକ୍ଷା ଧର୍ମକୁ ଆଦରି
ଆପଣାର ଅନିଚ୍ଛାରେ
ପଞ୍ଚପତି ସଂଗ ଲାଭକରି
ସପତଣୀ ସୁଖ ପାଇ, ଭଗ୍ନି ମନନେଇ
ବାସର କଷକୁ କଲି ସୁଗନ୍ଧିତ, ଆଲୋକିତ
ମୋ' ପ୍ରାଣର ଅର୍ଜୁନକୁ ସମର୍ପଣ କରି
ଇଚ୍ଛା, ଅନିଚ୍ଛାକୁ କିଛି ମନରେ ନଧରି ।
ମୋ' କର୍ତ୍ତବ୍ୟ ସାଧନାର ଏଇ ତେବେ
ଶେଷ ପୁରସ୍କାର
ତୁମକୁ ଅଛପା କଣ ?

ହେ' ଅନାଦି ପରମ ଜଣ୍ଡର !
 ତୁମର ଅପାର ଲୀଳା ଇଚ୍ଛା ଓ ଆଜ୍ଞାରେ
 ଦୁଃଖଯାହା, ସୁଖତାହା
 ସବୁରତୁ ଏକାଭଳି
 କେବଳ ଲିଖିତ କିଛି ନିର୍ଦ୍ଦିଷ୍ଟ ଅକ୍ଷର ।
 ବିଶ୍ୱହୁଏ ଆତଯାତ, ମୋରୁ ପର୍ବତରୁ
 ସୂର୍ଯ୍ୟ ପୁଣି ଉଠେ
 ଅଂଧାର ପକ୍ଷଟେ ହେଲେ ପକ୍ଷେ ଆଲୋକିତ ।
 ଶେଷସ୍ୱର ବାୟୁଭେଦି ମିଶିବା ଆଗରୁ
 'ସଖା' ବୋଲି ନ କହିଲେ ଅରଟିଏ
 ବୋଧହୁଏ କିଛି କଥା ଅଧା ରହିଯିବ
 କାହାଣୀର ଶେଷାଶଂରେ ବିନ୍ଦୁଟିଏ ଦେଇ
 ଭାବିବନି ଏଇ ମୋର ସମଗ୍ର ଜୀବନର
 ଶେଷଟିଠି ବୋଲି
 'ଇତି'ରୁ ଆରମ୍ଭ ମାତ୍ର
 ଯାପରେ ତ ଦେହଛାଡ଼ି ଚାଲିଗଲେ
 କାଳର ସେ ତାମ୍ର ପଲକରେ
 ଏ ରକ୍ତ ମାଂସ ଦେହଛାଡ଼ି
 ମୁଁ କେବଳ ଆତ୍ମାଟିଏ
 ଯେତେ ଗତ ଅନୁଭୂତି, ଅଦ୍ଭୂତ ଘଟଣା ସବୁ
 କିଏସାଧେଯାଏ ।

ମୋତେ ଯିବା ପାଇଁ ଦିଅ

ମମତା ଦାଶ

ମୋତେ ଯିବା ପାଇଁ ଦିଅ,
ହେ ବିଶାଳ ଆଲୋକର କାରାଗାର,
ଦୟାକରି ଖୋଲିଯାଅ,
ଖୋଲିଯାଉ, ମୋ' ଆଖିରୁ ଆଲୋକର ଅନ୍ଧପଟି,
ଖୋଲିଯାଉ ମୋତେ ବାନ୍ଧି ରଖିଥିବା
ଆଲୋକର ଅସଂଖ୍ୟ ଶିକୁଳି,
ମୁଁ ଚାହେଁ ଫେରାଇନେବି,
ଯାହା ଯାହା ଅଜ୍ଞାନ କରୁଥିଲି ।
ମୁଁ କ'ଣ ଜାଣିଥିଲି ଯେ,
ମୋତେ ରହିବାକୁ ହେବ ଏଇଭଳି,
ସମୁଦ୍ର ସମୁଦ୍ର ବ୍ୟାପା ଆଲୋକ ଓ ତା' ମଝିରେ
ନିକାଞ୍ଚନ ଦ୍ଵାପଟିଏ ପରି ?

ମୁଁ ଚାହେଁ ଫେରାଇଦେବି,
ଏଠି ମୋତେ ମିଳିଥିବା ଶୁଭ୍ରତାର
ଆବରଣ, ଆଉରଣ ।
ମିଳିଥିବା ସମ୍ବର୍ଦ୍ଧନା, ସମ୍ମାନର ସମସ୍ତ ପ୍ରମାଣ ।
ଲିଭାଇଦେବି ମୁଁ ଏଇ ଚିରସ୍ଥାୟୀ
ଚନ୍ଦ୍ର, ତାରା, ସୂର୍ଯ୍ୟଙ୍କର ଆଲୋକିତ ଆକ୍ରମଣ,
ରକ୍ତହୀନ ଏଇ ସୁଖ
ମୋ'ର କ'ଣ ପ୍ରୟୋଜନ ଥିଲା କେଉଁଦିନ ?

ପୃଥିବୀ ବହୁଦୂରର ।
ମନେପଡ଼େ ।
ମନେପଡ଼େ ପଶୁ, ପକ୍ଷୀ, ମଣିଷଙ୍କ ମୁହଁ,
ଦିନରାତି ଚକରେ ଅଟକି ରହି
ଘୁରୁଥିବା ହସ, ଲୁହ,
ମନେପଡ଼େ ସହର ଓ କୋଳାହଳ,

ନଦୀ, ଧାନବିଲ,
ସକାଳ ଓ ଘରଦ୍ୱାର
ସତ, ମିଛ, ଫୁଲ, ଗୀତ
ହଂସ ଓ ମୟୂର ।

ମନେପଡ଼େ, ଶିଶୁଟିଏ
ସ୍ୱପ୍ନଟିଏ
ଶେଯଟିଏ
ସ୍ୱର୍ଣ୍ଣଟିଏ
ଖରା ବର୍ଷା ଧୂଳି ଝଡ଼, ଗାଡ଼ ଅନ୍ଧକାର ।
ଅନ୍ଧାରରେ ମୋର ଯେତେ ଖୋଜିହେବା,
କୁନ୍ତ୍ର, ହାହାକାର ।
ମନେପଡ଼େ, ଏ ଶିଖର ଆରୋହଣ ପ୍ରକ୍ରିୟାର
ପରିଶ୍ରମ, ମୋ' ପ୍ରଥମ ପାଇବାର
ଉଲ୍ଲାସିତ ବେଳ ।

ମନେପଡ଼େ, ମୁଁ ହଠାତ୍
ଚମକି, ଶିହରି ଉଠେ,
ମୋ'ର ଦେହହାନତାରେ,
ଲକ୍ଷେ ଲାଲ୍ ପ୍ରଜାପତି ଜନ୍ମନେଇ
ଉଡ଼ିବାକୁ ଚେଷ୍ଟାକରି ପଡ଼ିଯା'ନ୍ତି,
ଜଙ୍ଗାହୁଏ, ଏକ୍ଷଣି ମୁକୁଳିଯିବ ଏଇଠାରୁ
ଏକ୍ଷଣି ଏଡ଼ାଇ ଦେବି, ଅଭିଶାପ ପରି
ପ୍ରାୟ ଦିଶୁଥିବା ଏ ଉତ୍ତଳ ବରଦାନ
ସହିଲେ ସହିବି ପଛେ ସେ ଅତୀତ,
ବିଫଳ ପ୍ରେମ ହୁଏତ,
ହୁଏତ ନିଆଁର ଧାସ,
ଶୁଖିଲା ରକ୍ତ ହୁଏତ,
ପ୍ରତାରଣା, ଭୂମିକମ୍ପ,
ଆଶଙ୍କା ଓ ଅବିଶ୍ୱାସ
କୁସିତ ମୋ' ଜନ୍ମଜନ୍ମ, ନଷ୍ଟଭାଗ୍ୟ,

ବଞ୍ଚିତ ମରଣ
 ମୋତେ ଦେଖି ପୁଣିଥରେ
 ପହଞ୍ଚିଯିବେ ହୁଏତ,
 କିନ୍ତୁ ମୋର ଆଉ ଭୟ କ'ଣ ?
 ମୁଁ ଯେ ଏବେ ଦେହହୀନ, ସ୍ବୟଂପ୍ରଭା,
 ଭଜାକଲେ ଆଲୋକକୁ ଆକର୍ଷଣ
 କରିଆଣିପାରେ,
 ମୁଁ ଶୁଭେଚ୍ଛା, ବ୍ୟାପିଯାଇ କ୍ଷଣକରେ
 ସେଠାକାର ଦିନରାତି, ଖରାବର୍ଷା ଜୀବଜନ୍ତୁ
 ମଣିଷଙ୍କୁ, ଧରିପାରେ ନିଜର କୋଳରେ ।

 ନହେଲେ ବି, ମୁଁ ନୁହେଁ କି
 ସଫଳ ପ୍ରାର୍ଥନାଟିଏ,
 ଶୁଭୁଥିବି ଧାରେ ଧାରେ, ସଦାବେଳେ,
 ସେମାନଙ୍କ ଅଭାବ ଓ ହତାଶାର ଛାତି ତଳେତଳେ !

ତାରାର ପୃଥିବୀ

ସୌଦାମିନୀ ନନ୍ଦ

ଆଖୁରୁ ଛାଡ଼ିଯିବ
ନିଦ ଏଥର
ଛାତିରୁ ଅଲଗାହେବ ପବନ,
ଶ୍ବାସମୟ ସ୍ଥିରତାରେ
ଘନୀଭୂତ ରହିଯିବ
ପ୍ରାଣର ସ୍ବନ୍ଦନ,
ଲୁହ ଘେରିଯିବ ଆଖୁପତାରୁ
ଅନ୍ତରାତ୍ମା ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ
ଦିନ ରାତିର ବାହାରକୁ,
ଓଦା କରି ଦେବ ଆଦି ଅନ୍ତ ।

ବସିବାକୁ ହେବ ଏଥର
ଆକାଶକୁ ଚାହିଁ
ଯୁଗ ଯୁଗାନ୍ତ.
ସରିଥିବା ରଂଗର ଆଖୁରେ
ହଜିଥିବା ରଂଗର ଆକାଶରୁ
ତଥାପି ଛାଇ ଆଲୁଅ
ଜନ୍ମ ତାରା ସୂର୍ଯ୍ୟ ଖୋଜୁଥିବ ।

ଆଖୁର ତାରା ଏଣିକି
ଅନ୍ଧାରର ପୃଥିବୀକୁ ଦେଖୁଥାଉ
ମାତ୍ର ତାରାର ପୃଥିବୀକୁ ଦେଖିବାର
ଆଖୁଟି, ମାଟି ପୃଥିବୀ ପାଖେ
ସରି ନଯାଉ ।

ଜୀବନର ଅନନ୍ତ ବ୍ୟାପ୍ତି ପଛ ବ୍ୟାକୁଳତା
ଆକାଶ ସରିଗଲେ
ଚାହିଁବା ସରିଯିବ
ଆଖୁର । ସରିଯିବ
ଦିଗ୍‌ବଳୟ ଖୋଜା
ପାଦର ।

କାତି କାତିଆ କାତ୍ୟାୟନୀ

ଗିରିବାଳା ମହାନ୍ତି

ସେ ଆସିବା ବେଳକୁ
ପୃଥ୍ବୀକୁ ଦେବା ଆସିଥାନ୍ତି ।
ଅଜାଆଇ ଆଦରରେ ନାଁ ରଖିଲେ
‘କାତ୍ୟାୟନୀ’ ।
ତା ଆଖି ଫିଟିବାବେଳକୁ ‘କାତ୍ୟାୟନୀ’ କିଏ ?-
ସଭିଏଁ ତାକୁ ‘କାତି’ କି ‘କାତିଆ’ ନାଆଁରେ ଜାଣନ୍ତି;
ସେ ନିଜେ ବି ।

ବାପଘର ଗାଁରେ ଆଉ ଥରେ ତାର
‘କାତ୍ୟାୟନୀ’ ନାଁ ଉଚ୍ଚାରିତ ହୋଇଥିଲା —
ଯେଉଁଦିନ ସେ ବାହା ହେଲା ।
ବାସ୍, ତାପରେ ସେ ନାଁ ତା’ ପାଟଲୁଗା ସହ
ପେଡ଼ିଗଣା ହୋଇଗଲା ।
ସେ ହୋଇଗଲା ବାପାଙ୍କ ସ୍ତ୍ରୀ —
‘ନୂଆବୋହୂ’ ।
କଦବା କାହା ଡାକରେ ହେଲା ‘ମାମା’, ‘ଖୁଡ଼ୀ’,
‘ଭାଉଜ’ କି ‘ନାନୀ’.... !
କିନ୍ତୁ କଷ୍ଟିନକାଳେ କେହି ଡାକିନାହିଁ
‘କାତ୍ୟାୟନୀ’... !

ମୋ ଜନ୍ମ ବେଳକୁ ସେ ଭାଇଙ୍କ ମା —
ଓ ସେଇ ତାର ପ୍ରସିଦ୍ଧି, ସେଇ ତାର ନାଁ ।
ସେ ଘର ଭିତରର ମଣିଷ—
ଗୁହାଳ-ଗୋବର, ବାସିପାଇତି, ଧାନଉଁସା,
ଭୁଲିଆଙ୍କ ଅର୍ଦ୍ଧଳି ତାର ଜଗତ ।
କାମ କରେନି ଚର୍କାପରି ଘୁରି ଘୁରି
କାମ କରେଇ ନିଏ ।
ବାଡ଼ି କିମିତି ସୁନାଫୁଲିଆ ସୋରିଷରେ ହସିବ
ଧଣିଆ ପାନମହୁରୀ ଗନ୍ଧରେ ମହକିବ

ଦି'ଧାଡ଼ି ହରଗଉରା, ଗେଣ୍ଡୁ କି ସଦାବିହାରୀର
ମୁରୁଜ କେଉଁଠି ଉକୁଟିବ
ସେ ସବୁକୁ ରୂପଦବା ତାର ଦାୟିତ୍ବ —
ସେ କାମ ସେ ନିଜେ କରେନି —
କରେଇ ନିଏ ।

ପରିବାରର ଅଳିଅର୍ଦ୍ଦଳି ସେ ସହେ
ସାଇପଡ଼ିଶାକ କଦର୍ଥନା କଥା ସେ ଜାଣେ
କାହାକୁ ମୁଠେ କାହାକୁ କଠେ ଦେଇ
ଚତୁର୍ମାସ୍ୟରେ ବଞ୍ଚେଇ ରଖେ ଦୁଃଖୀ-ରଜାକୁ—
ବାପାକୁ ଲୁଚେଇ କେଉଁ ପାଙ୍କରେ
ପରିବାର ପାଇଁ ପୁଣ୍ୟ ଅର୍ଜେ
ଚଞ୍ଚଳା କିପରି ଅଟଳା ହୋଇ
ତା ହାତଉକୁଟା ପଦ୍ମରେ ବିରାଜିବେ
ସେ ଦିଗରେ ସେ ଧାନରଖେ ।

ଏତେ ସତ୍ତ୍ୱେ ତା ନାଁ କିନ୍ତୁ କେହି ଜାଣନ୍ତି ନାହିଁ
ଆଗରେ ବାପାକି ଭାଇଙ୍କ ନାଁ ନବସେଇଲେ
ତାର ଏତେ କର୍ତ୍ତବ୍ୟ, ଏତେ ଦାନ-ଦାକ୍ଷିଣ୍ୟ ସତ୍ତ୍ୱେ
କେହିତାକୁ ମଣିଷଟେ ବୋଲି ଚିହ୍ନନ୍ତିନି ।
ଗଣନ୍ତିନି ।

କ୍ରମେ ପୁଅଅଁଅ ବଡ଼ ହେଇଗଲେ
ନିଜ ନିଜର ନାଁକୁ ଓକନିଆଁ କଲେ
କିନ୍ତୁ ତା ନାଁ ପୁରୁଣାରୁ କ୍ରମେ ପୁରାଣ ହେଇଗଲା ।
ତାର ଯେ ଗୋଟେ ନାଁ ଥିଲା ସେଯେ ଲୋକଟେ
ବ୍ୟକ୍ତିଟେ ଏକଥା ଅକାଳେ ସକାଳେ ବି
କାହାରି ମନେ ପଡ଼ିଲା ନାହିଁ ।
ସେବି ସେ ନାଁ ନଶୁଣି ନଶୁଣି
କ୍ରମେ ଅଭ୍ୟସ୍ତ ହେଇଗଲା, ଭୁଲିଗଲା ।

ଅପରାହଣର ସୂର୍ଯ୍ୟର ବିଛାଡ଼ି ପଡ଼ିଥିବା ଖରା
କ୍ରମେ ଗୋଟେଇ ହେଇଗଲାପରି
କ୍ରମଶଃ ଗୋଟେଇ ହୋଇଗଲା ତାର କର୍ତ୍ତବ୍ୟର ଜାଲ ।
ସଂସାର ପାଇଁ ନିଜକୁ ଉଜାଡ଼ କରୁକରୁ

ଅକାଶତରେ ଅକାଳରେ ସେ ବୁଢ଼ୀ ହେଇଗଲା ।

ତାପରେ କଥାରେ ଆଉ କଣ ବାକିରହିଲା ! ?
ଚାଳିଶ ବର୍ଷର ପରିଚିତ ପୃଥିବୀ ସୋରିଷ କ୍ଷେତ
ଲେମ୍ବୁ ଆମ୍ବଗଛଟିମାନ — ସବୁକୁ ପଛରେ ରଖି
ଏକମୁହଁରା ହୋଇ ସେ ଚାଲିଗଲା...
ଚା...ଲି...ଇ...ଗ...ଅ...ଲା... !

ବାପା ଭାଇ ସଭିଏ କାନ୍ଦ ବେଳେ —
କୋକେଇ ଉଠିଲା । ଯାକଜମକରେ
ନୂଆରୁଆସୁଣି ବେଶରେ ଏଘରକୁ ପ୍ରଥମ ଦିନ
ଆସିଥିବା ପରି ଅହଧିଜ୍ଞରା ଖଇକଉଡ଼ି
ଘେରରେ ସେ ଚାଲିଗଲା
ବାପାଙ୍କ ଭାଇଙ୍କ ନାଁକୁ ଆଗରେ ରଖି
ଅମୁକ ଘରର ନୂଆବୋହୁ ସମ୍ବନ୍ଧର ମା କହି
ଦାଣ୍ଡଲୋକେ ଝୁରିଲେ । କିନ୍ତୁ କେହି ତା ନାଁ ଧରି
ଭୁଲରେ ଥରେ ଡାକି ଉଠିଲେନି —
ନା କାତିଆ... ନା କାତ୍ୟାୟନୀ... ! !

ମୁଖାଗ୍ନି ସହ ନିଶ୍ଚିହ୍ନ ହେଇଗଲା
ଚାଳିଶି ବର୍ଷର ଚଞ୍ଚଳା !
କ୍ରିୟାକର୍ମ ବେଳେ ସବାଶେଷଥର ପାଇଁ —
ତୃତୀୟଥର ପାଇଁ ଉଚ୍ଚାରିତ ହେଲା ତା ନାଁ —
‘କାତ୍ୟାୟନୀ ଦାସୀ !’
‘ଦାସୀ ? !’

ସେ ଶୁଣି ପାରିଥିଲା କି ନଥିଲା କିଏ ଜାଣେ !
ବା ଏତେ ଦିନର ଅବ୍ୟବହାର ପରେ
‘ଦାସୀ’ ସହ ଯୋଡ଼ା ନିଜ ନାମ ଶୁଣି
ଆଉକାହାକୁ ଆଉକିଏ ଡାକୁଟି ଭାବି
ତା’ ପାଇଁ ଉଦ୍ଦିଷ୍ଟ ପିଣ୍ଡ ନବାକୁ
ହୁଏତ ଆସିନଥିଲା ! !

ବୟସର ଇସ୍ତାହାର

ମନୋରମା (ବିଶ୍ୱାଳ) ମହାପାତ୍ର

ଏବେ କେମିତି ସଙ୍କୁଚିତ ହୋଇଯାଏ ଭିତରଟା
ସେ ଦିନ କଥା ମନେ ପଡ଼ିଲେ
ବାରମ୍ବାର ମୋତେ କିଏ ଡାରିବୁ କରାଏ
ଏତେ ବେଶୀ ଭାବପ୍ରବଣତା
ଶୋଭନୀୟ ନୁହେଁ ଆଦୌ
ଆମ ବୟସରେ ।

ଏବେ ପୃଥିବୀକୁ ରତୁ ଆସେ
ବିଭିନ୍ନ ଭାବରେ
କେତେବେଳେ ଗଛ ଦେହେ ପତ୍ର ଯୋଡ଼ିଦେଇ
କେତେବେଳେ କୃଷ୍ଣଚୂଡ଼ା ବଉଳ ଝରାଇ
ନିରୁପାୟ ଅସହାୟତାରେ,
କ୍ରମେ କ୍ରମେ ମୋ ଅସ୍ତିତ୍ୱ ପାଉଁଶ ଭିତରେ
ଛୋଟ ଏକ ଇଚ୍ଛାଟିଏ
ଦିକି ଦିକି ଜଳେ ।

ଏବେ ଯଦି ପୃଥିବୀଟା ଲୋଟଇଯାଏ
ଅସଂଖ୍ୟ ଫୁଲରେ
ମୋ ଭିତରେ କିଏ କହେ
ଏତେ ବେଶୀ ମୁଗ୍ଧ ହେବା ଭଲ ନୁହେଁ
ଆମ ବୟସରେ ।

ବର୍ଷାରାତି ନିଃସଙ୍ଗ ଆକାଶ ତଳେ
ଜଳୁଥିବା ବତାଖୁଣ୍ଟ ପରି
ମୁଁ ଖୋଜୁଛି ସେ ଦିନର ମୁଗ୍ଧ ମହକକୁ
ମୋ ହାତରେ ଉଖାରି ଉଖାରି ।

ମିତଣୀ

ଅମିୟବାଳା ପଟ୍ଟନାୟକ

ଆଜି ତୋର ପାଦ ତଳେ ମାଟି ନାହିଁ ମିତଣୀ ଗୋ
ନାହିଁ ମୁଣ୍ଡ ଉପରେ ଆକାଶ,
ଜନମିଛୁ ଜରାୟୁରୁ ଜମିତଲୁ ନର୍ଦ୍ଦମା କଡ଼ରୁ
ଓଦା ସରସର ଚାଳଘରେ କୁମାରୀ ମାତାର !
ଅକାବକା ଅକ୍ଷରରେ ନାଆ ତୋର ଦେଲି ଯାଯାବରୀ
ଦେହରେ ପ୍ରସ୍ରବୀ ସିନା ଜନ୍ମରୁ ତୁ ଈଶ୍ବରୀ ଈଶ୍ବରୀ !
ଅମୁହାଁ ଏ ଅଂଧାର ରାତିର ତୁ ତାରାଘୁଲ
କଦମ୍ବ ଗଛର ପତ୍ର ଆତୁଆଳେ !

ତୁ ପଢ଼ିବୁ ବାଜମନ୍ତ
ସେହି ଅଜ୍ଞାତ ଆତତାୟୀ ଅତିଥିଙ୍କ ପାଇଁ
ଈଶ୍ବରଙ୍କୁ ସାକ୍ଷୀରଖି ଦିନେ ରକ୍ତ କରବାରେ !
ତଥାପି ତୋ ଜନ୍ମର ପ୍ରଥମ ଲଗନ ଆଜି
ମେଘ କାନ୍ଦେ ମଥା ପିଟିପିଟି
ବଢ଼ିପାଣି ମାଡ଼ିଆସେ କୁଳ ଲଂଘେ ନଦୀ ଖରସ୍ରୋତା
ନାନା ଗ୍ରହରୁ ଗ୍ରହକୁ ଯାତ୍ରା ତୋର
ଆଗୋ ମୋର ପ୍ରଜ୍ଞା ପାରମିତା ! !

ମରଣ ବାହୁଡ଼ି ଯାଉ, ଦୁଃଖ ଏଠି କାନ୍ଦୁ ରାହା ଧରି
କୋଟିଏ ଜନ୍ମ ତୋ ସ୍ବାୟରେ ସଞ୍ଚାରୁ ଏମିତି
ଫାଲଗୁନ ନ ହେଲେ ନାହିଁ, ବର୍ଷା ଆସୁ ବୈଶାଖ ବି ଆସୁ
ଯୋଜନ ଯୋଜନ ବାଟ ହୋଇଥାଉ ପିଙ୍ଗଳ ପାଂଶୁଳ,
ମୁଁ ଲେଖିବି ପଦାବଳୀ ! ମୋ' ଲୁହରେ କୋହରେ
ତୁ ହୁଅ ପଛେ ନାରୀ କି ନିୟତି
ତୁ ହେବୁ ଆକାଶଗଙ୍ଗା
ପୁଣି ଦିନେ ହେବୁ ଜହ୍ନରାତି ।

ତୁମକୁ ଭାବିବା ପରେ

ନିର୍ମଳା ମହାନ୍ତି

ତୁମକୁ ଚିନ୍ତିବା ପରେ ମହମହ କବି ପଣରେ ମୋ
ଅଦିନେ ବଉଳ ଧରେ, ବାସ୍ନାରେ ଚହଟି ଉଠେ
ଚଉଦିଗ, ଦୂର ଓ ନିକଟ ।
ତୁମକୁ ଭାବିଲାପରେ ଖୋଲିଯାଏ ସବୁରାସ୍ତ ।
ଲକ୍ଷେ କିଲିଶିରେ ମୁଦ ପଡ଼ିଥିବା ଝୁଡ଼ିକି କବାଟ ।
ତୁମେ କେଉଁ ଅନାହୂତ ବଂଶୀସ୍ବନ, ଦୂର ଦିଗନ୍ତର
ନିଷ୍ବାଣ ଏ ପଞ୍ଜୁରିର ମୃତ ପକ୍ଷୀ
ଶରୀରରେ, ସଂଜୀବନୀ ସୁଧାବାରି ତାଳ ।
ତୁମେ ସେ ପହିଲି କୁହୁ ପଗୁଣର କୋଇଲି କଣ୍ଠରେ
ତୁମେ ସେ ମଳୟ ମହୁ ଚନ୍ଦନିତ ଚକତି ଓଠରେ ।
ଆଦ୍ୟ ମୌସୁମୀର ତୁମେ ଅପୂରନ୍ତ ଆଶୀର୍ବାଦ ଧାରା
ସନ୍ତାପିତ ଧରାବୁକେ ଭରିବିଅ ପ୍ରାଣ-ପତିଆରା ।
ତୁମକୁ ଅନୁଭବିଲେ ଅବଶେଷ ରହେନାହିଁ
ଜନ୍ମ, ମୃତ୍ୟୁ, ଜରା ଓ ବ୍ୟାଧିର,
ଏକାକାର ହୋଇଯାଏ
ଦୁଃଖ, ସୁଖ, ହାନି, ଲାଭ
ପ୍ରେମ, ଘୃଣା, ଦେବା, ପାଇବାର ।

ନାରୀର ଇତିକଥା

ସୁବିଦ୍ୟା ଦେବୀ

ନୁହେଁ ମୁଁ ସାତା, ନୁହେଁ ମୁଁ ସାବିତ୍ରୀ, ପ୍ରାତଃ ସୁରଣୀୟ ପଞ୍ଚସତୀ,
ତା ବୋଲି କୁହନା ମୋତେ କଳଙ୍କିନୀ ଅବା ଅସତୀ ।
ମୁଁ ମାରା ହୋଇ ବିଷର ପିଆଳାରେ ଓଠ ଛୁଆଁଏନା,
ରାଧାର ସାହସ ନେଇ ଉଡ଼ାଏନା କଳଙ୍କର ଜୈତ୍ରବାନା ।
ପୁଣି ଅମରତ୍ବର ମଶାଳ ଧରି ସାଜେନା ମୃତ୍ୟୁକନ୍ୟା ସାବିତ୍ରୀ,
ଅବା ନୁହେ ଅଶୋକବନର ସୀତା, ପତି ବିନା କାତର ଅତି ।
ପ୍ରଥମେ ମୁଁ ଥିଲି କେବଳ ମୋ ମାଆର ଝିଅ,
ମୋ ସାରା ଦେହରେ ଗୁଡ଼ା ହୋଇଛି ତା ସପନର ଝୁଅ ।
ଯିଏ ସନ୍ତାନସମ୍ଭବା ହେବା ଦିନରୁ, ମନ ତା ହେଲା କଟନାମୟ
ହୋଇଥିଲା ସେ ସ୍ବପ୍ନସମ୍ଭବା, ଦୁନିଆ ତାକୁ ଲାଗୁଥିଲା ସ୍ବପ୍ନମୟ ।
ତା ପରେ — ମୁଁ ଜନ୍ମ ନେଲି, କରି ତା ଦୁନିଆକୁ ଚିତ୍ରିତ, ବର୍ଣ୍ଣମୟ ।
ମୁଁ ଯେବେ ଚିହ୍ନାହେଲି ନାରୀଟିଏ ହୋଇ,
ସେବେଠାରୁ ବଞ୍ଚିଲି ନିୟମର କଣ୍ଠାବାଡ଼େ ଦେହ-ମନ ବନ୍ଧାଥାଇ ।
ସମାଜ ଟାଣିଦେଲା ନିଷିଦ୍ଧ ଲକ୍ଷ୍ମଣ ରେଖା ।
କହିଲା— ଯାକୁ ଡେଇଁଗଲେ ପାପର ଗହିରାଆ ପାଣି,
ଯାର ପଛପଟେ ଜିଇଲେ ଛୁଇଁବୁ ପୁଣ୍ୟର ଉଜାଣି ।
କିନ୍ତୁ ମୁଁ ଏତିକି ଜାଣିଲି —
ଦେବା-ଦାନବୀ, ଅପ୍ସରା-ମାନବୀ,
ସତୀ-ଅସତୀ, ପାପିନୀ-ପୁଣ୍ୟବତୀ,
ଯେତେକ ଶବ୍ଦ ଓ ତାର ପ୍ରତିଶବ୍ଦ,
ଅଟେ ସବୁ ସାମାଜିକ ପ୍ରକ୍ରିୟାର ଉପସ୍ଥିତି ।
ତଥାପି ମୁଁ ଚାଲିଲି — ଏନ୍ତୁଡ଼ିରୁ କୋକେଇ,
ମୋ ମୁହୂର୍ତ୍ତମାନକୁ ଡିଲ ଡିଲ କରି ହଜେଇ ।
ତେବେ ବି ମୋ ନିଜ ସରାକୁ ଶେଷ ଯାଏଁ ପାରିନି ମୁଁ ବୁଝି,
କିମ୍ବା ପାରିଲିନି ମୋ ଚାରିପାଖକୁ ଠିକ୍ ଭାବେ ବୁଝେଇ ।

ଚିହ୍ନିରଖ...
ଅପର୍ଣ୍ଣା ମହାନ୍ତି

ଅପର୍ଣ୍ଣା ମହାନ୍ତି,
ଚିହ୍ନିରଖ
ଏହା ଜଣେ
ସାଧାରଣ
ନାରୀର ସ୍ୱାକ୍ଷର

ଲିଭେଇଦେଲେ ଲିଭିଯିବ
ଆଖିପିଛୁଳାକେ
ପଢ଼ିବସିଲେ ପଢୁଥିବ
ଯୁଗ ଯୁଗ

ସଭ୍ୟତାର ପ୍ରଥମ ଦିନରୁ
ଏ ଯାବତ୍

କେତେ ମାୟା
କେତେ ମୋହ
କେତେ ଦାହ
କେତେ ଦ୍ରୋହ
କେତେ ଲହୁ
କେତେ ଲୁହର
ଜଡ଼ିହାସକୁ
ଚେତନାର ଶିଳାଖଣ୍ଡରେ
ଖୋଦିତ କଳାପରେ
କେହିଜଣେ ନଷ୍ଟନାରୀ
ସାହସ କରି
ଶେଷରେ ଲେଖିଛି
ଏଇ, କେତୋଟି ଅକ୍ଷର ।

ତେନ୍ଦ୍ରଶିଳ୍ପକୋଟୀ ଦେବାଦେବୀଙ୍କ ଆଗରେ
ଦୁର୍ଗାଙ୍କ ବିବସନ ହେବାଠାରୁ ଆରମ୍ଭ କରି
ଅହଲ୍ୟା ପଥର ହେବା
ବୈଦେହୀ ଥରକୁ ଥର
ଅଗ୍ନି, ପାତାଳରେ ପଶିବା
ପାଂଚାଳୀ, କୁଆରେ ବାଜି ରହିବା
ଆଦି, ଜଣା ଶୁଣା
ଅସାଧାରଣ ଅସହାୟତା ସହିତ;

ଗାର୍ଗୀର ମୁଣ୍ଡ ଛିଡ଼ିବାର ଧମକ
ଖନାର କଟା ଜିଭର କାରୁଣ୍ୟ
ରୂପ କନୟାର ଜୀବନ୍ତ ଦହନ
ବନୟାର ଗଣ ଧର୍ଷଣ
ତସଲିମାର ମୃତ୍ୟୁର ଫତଘାକୁ
ସେ ଅଙ୍ଗେ ନିଭାଇଛି ।

ବାପାର ନିର୍ମମ ପ୍ରହାରରେ
କ୍ଷତବିକ୍ଷତ ମାଆର ଦେହକୁ
ଆଉଁସିଲା ବେଳେ
ଭଉଣୀର ଜଳତାତମରୁ
ନିଆଁ ଲିଭେଇଚି ।
ନିରାପଦ ଅନ୍ଧାରରେ
ସ୍ୱ-ଶୂନ୍ୟତା ଦିଗକୁ
ମୁହଁକରି ଧାଉଁଥିବା
ଝିଅକୁ ଫେରାଇଆଣିବାକୁ ଯାଇ
ଝୁଣିପଡ଼ି ରକ୍ତାକ୍ତ ହେଇଚି

ପ୍ରେମିକ, ପତି, ପୁରୁଷର
ବିଳାସ, ସ୍ୱାର୍ଥ, ଅହଂକାରକୁ
କାଳ କାଳ ଭୋଗିବା ପରେ ବି
ତୁଣ୍ଡ ଖୋଲିନାହିଁ
ନିଜ ଭିତରେ

ନିଜକୁ ଖୋଜି ଖୋଜି
ଅସଂଖ୍ୟ ସଂପର୍କ
ଓ ସଂସ୍କାରର ଶିକୁଳିକୁ
ନିଜଠାରୁ ବିଚ୍ଛିନ୍ନ କରିବି ।

କୁହ କୁହ କଟାଜିଭ
କଟା ହାତଗୋଡ଼
ଗଦା ଗଦା ପୋଡ଼ା ଚମରେ
ରସାଣିତ ଅପରିଚୟର
ସୁବର୍ଣ୍ଣ ଫଳକରେ
ରତ୍ନପରି ଜଡ଼ିତ ହୋଇନଥିବା
ଆତ୍ମନିର୍ବାସିତ ଏଇ
ଅସ୍ଥିତାରେ
ଜାଣିବ କି

ଏକାକୀ ଗଚ୍ଛିତ ଅଛି
ସଂସାରର ସମସ୍ତ ମୃତକାବିତ ନାରୀଙ୍କ
ଆତ୍ମବିଶ୍ୱାସର ଜୀବାଶୁ
ତ୍ରୁଷ୍ଟ ଚିରସ୍କାର
ଏବଂ, ମୌନ ହାହାକାର...

ସ୍ଥିରଦୃଷ୍ଟି ସଂଘମିତ୍ରା ମିଶ୍ର

କହିଥିଲି ନାଁ ଚାବି ହଜେଇବୁନି ବୋଲି
ଏତିକି ମନେ ରହୁନି ?
ତୋତେ ଓଲି କହିବି ନାଁ କହିବି ତୁ ନିପଟ ପାଗଳୀ ?
ଲୋକହସା ହେବା ଯାହାର କପାଳ ଲିଖନ
ସେ ଯଦି ଚାବିମାଳ କରି ପିନ୍ଧିବ
ତଥାପି ଖୋଲିବ ନାହିଁ
ଅଭିଳାଷିତ ସିନ୍ଦୂକ, ମିଳିବନି ଗୁପ୍ତଧନ ନକ୍ସା
ମୁଁ ଜାଣିଛି, ତଥାପି କାହିଁକି
ତୋତେ ପାଗଳୀ କହୁଛି କହ ?
ଜାଣିଛୁତ, ତୋ'ମୁହଁ ଦିଶେ ନାହିଁ
ଆଉ କାହାଭଳି —
ମୁଁ ଜାଣିଛି ଚାବି କଥାଟା ବାହାଦୁରୀ
ପଛପଟ ରାସ୍ତା ପରା ସବୁବେଳେ ଠିଆମେଲା ଏଠି
ତୁ ତ କୃଷି ସ କରି କରି
ମେଗୁହାଡ଼ ବଙ୍କାକରି ସାରିଲୁଣି
ପାଚେରୀ ଡେଇଁବୁ କେମିତି ?
ଚେଷ୍ଟା କରି ଦେଖିଲୁ
କଥା କହିବା ଶକ୍ତି ତୁ ହଜେଇ ଦେଇନାହିଁ ତ ?
ସାତପୁରୁଷ ସାଜତା ଧନତକ ତୋର ନେଇଗଲାବେଳେ
'ଧାଇଁଆସ' ଡାକିବାକୁ
ଫିଟିବ ତ କୋଉ କାଲୁ ତାଲାଦିଆ ପାଟି ।
ଚାବି ତ ସଙ୍କେତ ମାତ୍ର
ତାଲା ଖାଲି ସାମାଜିକ ବିଧିର ବିଧାନ
ଶକୁନ୍ତଳା ହାତର ମୁଦ୍ରିକା ଚାବି
ହଜିଗଲେ ହଜିଯିବ, ରାଜରାଣୀ ହେବାସୁଖ
ରାଜଅନ୍ତଃପୁର ନୁହେଁ

ସାହା ହେବ କେବଳ ଅରଣ୍ୟ
ହଜେଇ ଦେଲୁଟି ଚାବି
ଲୋଭ ନଥିଲା ଯଦିବା
ରଖିଥିଲୁ କିଆଁ ତେବେ
ସାତଗଣ୍ଠି ଦେଇ ?
ଏତେ ଆନମନା ହେବା ତୋତେ କ'ଣ ସାଜେ ?
ତୁ ପରା ସାଗରକୁ ଦୃଷ୍ଟି ରଖି
ଏକମୁହାଁ ଧାଉଁଥିବା ବେଗବତୀ ନଈ !

ନିଜ ଝଙ୍କାରୁ ଆକାଶ - ୧୧

ରଞ୍ଜିତା ନାୟକ

ଆଜି ମୁଁ ଆବଦ୍ଧ ନୁହେଁ
ପିଞ୍ଜରା ଭିତରେ ଅବା
ଜନ୍ମଜନ୍ମାନ୍ତରର ଭାଗ୍ୟତୋରିରେ
ସବୁକୁ ଅତିକ୍ରମି ବସିଛି ମୁଁ
ବୃକ୍ଷ ଅଗ୍ରତାଳେ ଗୋଟିଏ ମୁଦ୍ରାରେ
ପ୍ରତିକ୍ଷଣ
ଚେତନାକୁ ମୋର ସନ୍ଦୀର୍ଯ୍ୟିତ କରି
ତୁମେ ଯେ ଅବଶ କର, ଆତ୍ମହରାକର
ନୂଆ ପୁଲକର କୁଆରରେ
ଭାସିଯାଏ ସବୁ ସୃତି ଧୂସର ଅତୀତ
ତେଣା ଝାଡ଼ି ମନଇଚ୍ଛା ଉଡ଼ିଯାଇପାରେନା ଦୂରକୁ
ଆକାଶ ଦିଶେନା ଆଜି ପୂର୍ବପରି ନାଳ
କି ଦିଶନ୍ତିନି ଖଣ୍ଡଖଣ୍ଡ ଭସାମେଘ ହଂସ ହଂସରାଳି ଦଳ
ଝଡ଼ବାସି ପୃଥ୍ବୀକି ଅତିହ୍ନା ଲାଗେ
ବହୁକାଳୁ ପରିଚିତ ଚରାଭୁଇଁ
କାମନା ବାସନା ଯେତେ ପଞ୍ଜୁ ପଟୁଆର
ସତେ ଅବା ଚିହ୍ନେ ନାହିଁ କାହାରିକୁ
ସଜିବି ଅଜଣା ମୋର ।
କଟା ଗଛରୁ କୁଆଁଟିଏ ବାହାରିଲା ପରି
ଅଭୂତ ଝୁଆଲଟିଏ ଆତ୍ମାରୁ ପ୍ରସରେ
ପୁନରାପି ତାରବିନ୍ଦ ହୁଅନ୍ତା କି ଛାତିରେ
ଅଚିନ୍ତନୀୟ ମୁହୂର୍ତ୍ତଟି ଅପେକ୍ଷାରେ
ବସିରହେ ବିନା ଶୋଚନାରେ ।

ନାରାଜନ୍ମ

ତଃ ସରୋଜିନୀ ଷଡ଼ଙ୍ଗୀ

ସହସ୍ର ସହସ୍ର ବର୍ଷ
ତପସ୍ୟାର, ପୁଣ୍ୟଫଳନାରୀ,
ଶହ ଶହ ମୁହୂର୍ତ୍ତର
ସାଧନାର ପୁରସ୍କାର, ନାରୀ,
ଅସଂଖ୍ୟ ଆରାଧନାର
ଦିବ୍ୟ ଆଶୀର୍ବାଦ, ନାରୀ,
କିଏ କହେ ନାରାଜନ୍ମ
ନ୍ୟୁନତମଠାରୁ ନ୍ୟୁନ,
ଅଲୋଡ଼ା, ଅଖୋଜା ?
କିଏ ପୁଣି ଲେଖୁଥାଏ
ନାରୀ ପାଇଁ ପ୍ରତି ମୁହୂର୍ତ୍ତରେ
ଶ୍ରେଷ୍ଠପୁଣି ଅସଂଖ୍ୟ କବିତା ?

ନାରୀଟିଏ ଜାଣେନାହିଁ
ତା' ଜନ୍ମର ବିଚିତ୍ର ରହସ୍ୟ
ନାରୀଟିଏ ବୁଝେନାହିଁ
ନିଜଶକ୍ତି, ନିଜର ଐଶ୍ବର୍ଯ୍ୟ,
କେମିତି ସେ' ପାଲଟିଲା
ଅନନ୍ତମୟ ଶକ୍ତିର
ପ୍ରାଣବନ୍ତ ଉତ୍ସ ।

ନାରୀଟିଏ ଜାଣେନାହିଁ
ସେ ହିଁ, ସବୁ ଲାଳିତ୍ୟର
ସବୁ ଲାବଣ୍ୟର,
ଆଉ ସବୁ ଦିବ୍ୟଚେତନାର
ମଧୁର ମହ୍ଲାର !

ନିଜ ରକ୍ତ ମାଂସ ଆଉ
ଧମନୀ, ସ୍ନାୟୁକୋଷର

ଅବିକଳ ପ୍ରତିଲିପି ଭଳି
ନିଜ ଦେହୁଁ ଜନ୍ମଦେଇ
ନବାଗତ ଶିଶୁଟିଏ
ଭରେ ଚାହିଁ ଅଙ୍ଗାନରେ,
ଜୀବନର ଅପୂର୍ବ ଝଙ୍କାର,
ରଙ୍ଗର ବୈଚିତ୍ର୍ୟ ନେଇ
ବଦଳାଇ ଦେଇଥାଏ
ସମାଜର କୋଣ, ଅନୁକୋଣ ।

କିଏ କହେ ତୁଚ୍ଛ ସିଏ ?
କିଏ କହେ ନାରୀଜନ୍ମ
ନରକଠୁଁ ହୀନ ?
ନାଭିରେ କସ୍ତୁରୀ ତା'ର
ମନରେ ଅସୀମ ଶକ୍ତି,
ଚାହିଁଲେ ସେ ପରିକ୍ରମା
କରିପାରେ ଅନ୍ତରୀକ୍ଷ,
ଭେଦିପାରେ ଅଗମ୍ୟ ପାତାଳ,
ଲଂଘିପାରେ
ଦୁଃଖଲୋକ, ଭୁଲୋକ
ତା' ମଙ୍ଗଳମୟ ନିଃଶ୍ୱାସେ
ସବୁ ଅଶୁଭକୁ ସିଏ ଶୁଭକରେ
ସବୁ ଅମଙ୍ଗଳ କରେ ସୁବାସିତ,
ଭରିଦେଇ ପୃଥ୍ବୀରେ
ସୁଗନ୍ଧର ଅମୃତ ମହକ ।

ଭାବନା ହିଁ ସହଜରେ
ମିଳିଯାଏ ନାରୀଜନ୍ମ ?
ଥରଟିଏ ନାରୀଜନ୍ମ ପାଇଁ,
କରିବାକୁ ହୋଇଥାଏ
କଠୋର ସାଧନା,
ଅରଣ୍ୟରେ

ଏକପାଦ ଠିଆହୋଇ ।

ଉର୍ଦ୍ଧ୍ବକୁ ବଢ଼ାଇ ହାତ
ଅଗ୍ନିର ବଳୟ ଜାଳି
ଝଡ଼, ଝଞ୍ଜା, ପ୍ରଭଞ୍ଜନ,
ସାମ୍ବାଜରି
ଶ୍ରାବଣ ବର୍ଷାରେ ଭିଜି
ଓଦା ବସ୍ତ୍ର ପିନ୍ଧି
ବଜ୍ର, ବିଦ୍ୟୁତ୍ ଜରମ୍ମଦ
ରଜନେ ନଡ଼ରି
ଆଶୁ ବୁଜି ଯୋଡ଼ ହସ୍ତେ
ପ୍ରଭୁଙ୍କୁ ସୁମରି
କରିବାକୁ ହୋଇଥାଏ
ଏକାଗ୍ର ସାଧନା
ତେବେ ଅବା ମିଳିଥାଏ
ପୁଣ୍ୟ ନାରାଜନ୍ମ,
କାରଣ ସହସ୍ର ସହସ୍ର ବର୍ଷ
ସାଧନାର ପୁଣ୍ୟଫଳ, ନାରୀ
ଅସଂଖ୍ୟ ଆରାଧନାର
ଏକାନ୍ତକି ଆଶୀର୍ବାଦ ନାରୀ ।

ଅଧାଲେଖା କାହାଣୀ

ପ୍ରବାସିନୀ ମହାକୁଡ଼

ନାରୀର ସତ କହିବାର ଅଧିକାର ଥାଏ ସତ
କିନ୍ତୁ ସାହସ ନଥାଏ
ତା' ମୁହଁରେ ବାନ୍ଧିଦିଆଯାଇଥାଏ
ଖାଲି ମଧୁର ମିଛ କହିବା ପାଇଁ
ମହୁଫେଣାରୁ ମହୁ
ତକୋଲେଟ୍‌ରୁ ମିଠାପଣ
ଆଖୁରୁ ମଧୁରତା ।
ଛଳନାର ଭାଲ ତଳେ ଥାଏ
ତା' ଅସହାୟତାର ଅଧାଲେଖା କାହାଣୀ
ଯାହାକୁ ଜାଣେନା କେବେ କେହି ପଢ଼ିବ
ଆଜିଠୁ ଅନେକ ବର୍ଷ ପରେ
ପଢ଼ିବା ପାଇଁ ହୁଏତ ଚେଷ୍ଟା କରିବ
ତାକୁ କୁହାଯାଇଥିବ କଲ୍ୟାଣୀ
ତାକୁ କୁହାଯାଇଥିବ ସୁଭାଗୀ
ତାକୁ କୁହାଯାଇଥିବ ମଧୁମୟୀ
ତାକୁ କୁହାଯାଇଥିବ ସବୁଠୁ ଭଲ ଝିଅ
ସବୁଠୁ ଭଲ ମାନେ ସବୁଠୁ ଭଲ ।

ଭଲ ଝିଅର ସଂଜ୍ଞାର ନେଇ
ସିଏ ସହିଯାଇଥିବ ଅନେକ ଜିନ୍ଦି ।

‘ସହିବା ପାଇଁ ଯୈର୍ଯ୍ୟ ଦରକାର ମା!’
କହିଥିବେ ଗୁରୁଜନମାନେ ବେଳ ଅବେଳରେ ।
ଝିଅଟେ ନାରୀ ହୋଇଗଲା ପରେ
ଦିନେ ଗୋଇଁ ଉପରକୁ ଶାଢ଼ି ଉଠେଇଥିବ
ପାଦ ଟେକିଥିବ
ସାମ୍ନାରେ ଥିବ ସଫା ରାସ୍ତା
ଜିଉଁଥିବା ଜୀବନ ଆରପାଖରେ ଥିବା

ଜୀବନକୁ ଦେଖିବା ପାଇଁ
ସିଏ ଠିଆହୋଇଥିବ ।

ନା ଯାଇପାରିନଥିବ
ସିଏ ପୋଷା ମାନିସାରିଛି ନିଜ ଅଜାଣତରେ
କେତେବେଳେ କେଉଁ ଫାଙ୍କରେ ନିଜେ ବି ଜାଣେନା ।
ନାରୀର ସତ କହିବାର ସାହସ ଥାଏ ସତ
କିନ୍ତୁ ଅଧିକାର ନଥାଏ ।
ସତକୁ ଶୁଣିବା ପାଇଁ କେହି ବି
ଆଗ୍ରହୀ ଅଛି କି ?
କେହି ବି ଆଗ୍ରହୀ ଥାଏ କି ?
ନିଜକୁ ପଚାରିଲା ବେଳେ
ତା' ମୁଣ୍ଡ଼ିଆ ସରା ଭାଙ୍ଗିଯାଇଥାଏ ।

ତା' ଅସହାୟତାର ଅଧାଲେଖା କାହାଣୀକୁ
କେହି କେବେ ପଢ଼ିବ
ଆଜିଠୁ କିଛି ବର୍ଷ ପରେ
ଯେତେବେଳେ ସିଏ
ଆଖପାଖରେ କେଉଁଠି ନଥିବ ।

ଅନ୍ତିମ ସ୍ଥାନୋକ

ସୁଚେତା ମିଶ୍ର

ତମେ ଦିନେ ଭେଟିବ
ପୃଥିବୀର ଅନ୍ତିମ ସ୍ଥାନୋକକୁ
ମୃତ ମା'ର ସ୍ମୃତିକୁ ପିନ୍ଧି
ସେ ବାହାରିଥିବ ବୃଦ୍ଧ ପିତାଙ୍କ ଲାଗି
ପ୍ରାର୍ଥନା କରିବାକୁ ଶାଶ୍ୱତ ଖୁସି
ହୁଏତ ରୋଗିଣୀ ଭାଇ ପାଇଁ
ନେଇ ଯାଉଥିବ ଖାଇବା
ହୁଏତ ପ୍ରେମର କବର ଉପରେ
ଥୋଇବାକୁ ଆସିଥିବ
ତା'ର ଦୁଇ ବୁଦ୍ଧା ଅମଘଳା ଲୁହ ।

ତମେ ଦିନେ ଭେଟିବ
ପୃଥିବୀର ଅନ୍ତିମ ସ୍ଥାନୋକକୁ
ଦିଗନ୍ତ ଯାଏ ବିସ୍ତୃତ ତା ଦୃଷ୍ଟି
ଦିଶୁଥିବ ନିକାଞ୍ଚନ ରାସ୍ତା ଭଳି
ଅପାର ଶ୍ରଦ୍ଧାକୁ ଦାୟିତ୍ୱ ଭଳି ବୋହି
ନଇଁ ଯାଉଥିବ ତା କାନ୍ଧ
ତା କପାଳରୁ ଝରି ପଡୁଥିବ ସ୍ୱେଦ
ପୃଥିବୀ ଲାଗି ତିଆରି ହେଉଥିବ ଲୁଣ
ପବନରେ ଖେଳେଇ ଯାଉଥିବ
ତା ଦେହର ବାସ୍ନା
ସଜୀବ କରୁଥିବ ପ୍ରକୃତିକୁ
ତମେ ତାକୁ ଦେଖୁଥିବ
ଅନ୍ଧ ଦୟା ଓ ବେଶୀ ଲୋଲୁପତାରେ
ତମେ ଭାବୁଥିବ
କେତେ ଶୀଘ୍ର ତାକୁ ଲଗେଇ ପାରିବ
ନିଜ କାମରେ ।

ଦିନ-ରାତି ଖରା-ବର୍ଷା ।
ଶୀତ-ବସନ୍ତ
ସଭିକୁ ସମ୍ମାନ ଦେଇ
ସଭିଙ୍କ ପାଖରେ ବିନମ୍ର
ରାସ୍ତା କଡ଼ରେ ଦିନେ ଛିଡ଼ା ହେଉଥିବ
ପୃଥିବୀର ଅନ୍ତିମ ସ୍ଥାନୋକ ।

ତମ ଅଜ୍ଞାକାର
ତମ ହିସାବ ନିକାସ
ସବୁକୁ ପଛରେ ପକେଇ
ଦିନେ ସେ ଚଢ଼ିଯିବ ବସ୍ତରେ
ତମେ ତାକୁ ଆଉ
କେବେବି ଦେଖି ପାରିବନି ।

ଉର୍ଷନାଭ ବାଣାପାଣି ପଣ୍ଡା

ନାଭିରେ ସୁବାସ
ନାଭିରେ ରହସ୍ୟ
ନାଭିରେ ଆକାଶ
ନାଭିରେ ପ୍ରକାଶ ।

ନାଭିରେ ପ୍ରାଣ
ନାଭିରେ ପ୍ରୟାଣ
ନାଭିରେ ହୃତାଶନ
ନାଭିରେ ଚନ୍ଦନ
ଏବଂ ନାଭିକେନ୍ଦ୍ରରେ ତୋର ଅବସ୍ଥାନ ।

ତତେ ଯେତେ ଦେଖୁଥାଏ
ସେତେ ବିସ୍ମିତ
ପ୍ରଶ୍ନାକୁଳିତ ହେଉଥାଏ
କେମିତି ରହିପାରୁ
ଏତେ ନିଦକ ନିଶ୍ଚିତ,
ସ୍ଥିର ଅବିଚଳିତ !

କାମନାର ତନ୍ତ୍ରରେ ବୁଣିଥାଉ ଜାଲ
ଲୋଭ ଓ ଲାଳସାର ଘର୍ଷଣରେ
ସୃଜିଥାଉ ଅଗ୍ନି
ବସିଥାଉ ଜାଲ ମଝିରେ
ନିଆଁ ଘେରରେ,
ନିରାସକ୍ତ ସନ୍ନ୍ୟାସୀ ପରି
ଅହଂକାରୀ ସମ୍ରାଟ ପରି
ଯେତେ ଶିହରଣ, କମ୍ପନ,
ଉଦ୍‌ବେଳନ, ଉଦ୍‌ଗିରଣ,
ସବୁକୁ ସାଇତିଥାଉ
ଗୋପନ ଗୁମ୍ଫାରେ ।

ତୋ ଜାଲରେ
ତୁ ଶିକାରୀ, ତୁ ଶିକାର,
ତୋ ନିଆଁରେ
ତୁ ପତଙ୍ଗ, ତୁ ପବନ,
ତୁ ବି ବାରିଧାର ।

ତତେ ଯେତେ ଦେଖୁଥାଏ
ମୁଁ ସେତେ ମୁଗ୍ଧ ହେଉଥାଏ,
ନିଜକୁ ତୋ ଜାଗାରେ ରଖୁଥାଏ ।
ତୋ ପରି
ମୁଁ ବି ଜାଲ ଭିତରେ
ନିଆଁ ଘେରରେ
ମୋ ଦେହସାରା କ୍ଷତଚିହ୍ନ,
ମୁକୁଳିବାର ତେଷାରେ
ଘର୍ମାନ୍ତ ଲହୁଲୁହାଣ ।

ନା, ଆଉ ନୁହେଁ
ଡେଇ ହେଲା ଏ ଖେଳ,
ଏବେ ତୋ ଠାରୁ ଶଇଶୁବାକୁ ହେବ
ନିଜକୁ କେନ୍ଦ୍ରକରି
ବୃଷ ଗଢ଼ିବାର କୌଶଳ ।
ଦୁନିଆ ଭାସିଲେ କେତେ
ଦୁନିଆ ରହିଲେ କେତେ
ମୋ ଦୁନିଆରେ ମୁଁ ଥିବି
ନିରାପଦ ନିର୍ବିକାର ।

ବାର୍ ଗାଳି

ଗାୟତ୍ରୀବାଳା ପଣ୍ଡା

ଯାଉଁ ଆହୁରି ଜୋରରେ ପଢ଼ିପାରେ ମୋ ପାଦ ।
ଗୋଟାଏ ଧୂନରେ ନାଚୁଛି ତ ନାଚୁଛି
ଦୁଃଖ-ମର,
ତମେ କହୁଛ ମସ୍ତ, ମସ୍ତ ।

ମୋ ଆଖି ଭିତରୁ ବୁଣି ହୋଇଯାଉଛି ନିଆଁ
ତମେ ଉତ୍ତେଜିତ ହଉଛ
ମୋ ଆଂଗୁଠି ଫାଙ୍କରୁ ବିଛାଡ଼ି ପଡ଼ୁଛି କ୍ଷୋଭ
ତମେ ହେଉଛ ଦୃଢ଼, ଆହ୍ଲାଦିତ
ବେ-ତାଳରେ ଏଠିସେଠି ପଡୁଥିବା ପାଦ
ତମକୁ କରୁଛି ପୁଲକିତ
ଚେହେରାରେ ଉକୁଟି ଉଠୁଥିବା ବିଦ୍ରୋହ
ତମ ଶିରାରେ ଭରୁଛି ଶିହରଣ ।

ତମମାନଙ୍କ ତାଳି, ବାଃ, ବାଃରେ
ମୋର ଅସ୍ତିତ୍ବ ଫାଟି ବିଛାଡ଼ି ପଡ଼ିଲାବେଳେ
ତମ ଚାହାଣିର ଛୁରୀ ମୋର ପ୍ରତିଟି ଅଂଗପ୍ରତ୍ୟଂଗ
ବିଦ୍ଧ କଲାବେଳେ
ମୋ ନାଚରେ ଫୁଟି ଉଠୁଛି
ଆହୁରି ଉଗ୍ର ଉନ୍ମାଦପଣ ।

ମୋ ଦରଆଉଜା ହସର ଫାଙ୍କରେ
ଦିଶୁଉଛି ଗୋଟେ ନୁଆଁଣିଆ ଘର
ଘର ଭିତରେ *ରୋଗ, ଅଭାବ, ଅଧାର
କାହାକୁ ଓଷଦ, କାହାକୁ ଚକ୍ଷମା, କାହାକୁ ବହିଷ୍କାର
କାହାକୁ ମୁଠାଏ ଭାତ ଦବାର ପ୍ରତିଶ୍ରୁତି ପାଇଁ ତ
ମୁଁ ବାହାରି ଆସିଛି ପଦାକୁ
ଯାହାକୁ ଦୁନିଆ ମୋର ବୃତ୍ତି କହୁଛି
କହୁଛି ଜନ୍ମଗତ, ବଂଶଗତ, ଚରିତ୍ରଗତ ।

ପକ୍ଷୀଜନ୍ମ

ପ୍ରଜ୍ଞାଶ୍ରୀ ରଥ

ପକ୍ଷୀରେ !

ମୁଁ ପ୍ରତିଥର ପ୍ରତୀତିତ ହୁଏ
ଗର୍ଭଧାରିଣୀର ଇଚ୍ଛା ଥାଉ ବା ନ ଥାଉ
ଜହ୍ନୁଦ ମୋ' ପ୍ରାଣ ଶୋଷିନିଏ
ପୃଥ୍ବୀର ଛାତି ପାଟେ,
ଘାସରେ ମୁଁ ମୁହଁ ପୋତି,
ଜନ୍ମ ହେବା ଆଗରୁ ହିଁ ମରି ଶୋଇଥାଏ... ।

କଦବା କେମିତି ବଞ୍ଚେ
ନିୟତିର କରୁଣା ବଳରେ
ଆନନ୍ଦ-ବିଧାନ ହୁଏ ଲୋକ-ଦେଖାଣିଆ
ତିରସ୍କାର, ଉପେକ୍ଷାରେ ମା' ମୋର କାନ୍ଦୁଥାଏ
ମୁଁ ଏମିତି ନିର୍ଯ୍ୟାତିତା ହୁଏ ନିଜ ଘରେ ।
ନିକିତିରେ ନାରୀଦୂର ମୂଲ୍ୟାୟନ ହୁଏ
ଶିକ୍ଷାଦାକ୍ଷୀ ମୂଲ୍ୟହୀନ, ବ୍ୟକ୍ତିଦୂର ପ୍ରଶ୍ନ ଉଠେ ନାହିଁ...
ନିଜ ମା'ସ, ତମଡ଼ାର ରଙ୍ଗ ସହ,
ପିତାର ସମ୍ପର୍କରେ ମୋ' ଭାଗ୍ୟ କିଣା ହୁଏ
ବଧୂ ସାଜି ଅଳତାରେ ଚାଲେ,
ପୁଣି ଅଜ୍ଞାନରେ ଚାଲେ,
ଖଣ୍ଡାଧାର ପରି ତାମ୍ବୁଳ ଦାମ୍ପତ୍ୟର ଚଳାପଥେ
ସମ୍ପର୍କର ସୂତାଖିଅ ଧରି ବାଟ ଚାଲେ ।

ଏ କୁଳେ ନ ଥାଏ ବାସ
ସେ କୁଳେ ନ ଥାନ୍ତି କେହି ମାଝି କି ନାଉରୀ
ଦୁହିତା ବୋଲାଜବାକୁ କୁଳ ଖାଉଥିବା ନଈ
ନିଏ ମତେ ଏପାରି ସେପାରି ।

ପକ୍ଷୀରେ !

ମୁଁ ବାର୍ଦ୍ଧକ୍ୟରେ ଜଳୁଥାଏ ରୁଦ୍ଧଦୂର ଘରେ
ଆବେଗ ସଞ୍ଚିତ ମୋର ବାସ୍ତବ୍ୟର
ମର୍ମାନ୍ତକ ଅବମାନନାରେ ।

ଅପୂର୍ଣ୍ଣ ଆକାଶ

ଶର୍ମିଷ୍ଠା ସାହୁ

ଆକାଶକୁ ଫର୍ଦେ କାଗଜ ପରି
ମୋ' ଆଗରେ ଝୁଲାଇ ଦେଇ
ସେ ଚାଲିଯାଉଛି ।

କହୁଛି — ଲେଖ ଏଥର
ଯେତେ ପାରିବୁ ଜନ୍ମ ଲେଖ, ତାରା ଲେଖ
ଧୂଳି, ଧୂଆଁ, ନିଆଁ ଓ କୁହୁଡ଼ି ଲେଖ ।

କଲମ ଚାଲୁ କି ନ ଚାଲୁ
ମୁଁ ଲେଖୁଛି ଅନବରତ
କେବେ ପ୍ରଜାପତିର ଡେଶରେ ହାତ ବୁଲାଇ,
କେବେ ତେମ୍ବର କଣ୍ଟାରେ ଆଙ୍ଗୁଠି ଫୁଟାଇ,
କେବେ ଭଙ୍ଗା ତାଳକୁ ଗଛ ସହିତ ଯୋଡ଼ି,
କେବେ ଭଙ୍ଗା ଦର୍ପଣରେ
ଆଲୁଅର ପ୍ରତିବିମ୍ବକୁ ସଜାଇ ।

ଲେଖୁଛି ମୁଁ
କପାଳର ଅଙ୍କାବଙ୍କା ଗାର ଭିତରେ
ସୁଖର ବିନ୍ଦୁମାନଙ୍କୁ ଖୋଜି,
ଖୁବ୍ ତାହାଣ ଗୋଟେ ସ୍ୱପ୍ନ
ମାଟିର ଦେହକୁ ମୋର ଭେଦି ଯାଉଥିବାର ଦେଖି ।

ଲେଖୁଛି ମୁଁ
ପାହି ଆସୁଥିବା ରାତିର ନାନାଦି ରୂପ କଥା
ଲମ୍ବା ହୋଇ ଚାଲିଥିବା
ମୋର ଏକାକୀ ଛାଇର କଥା ।

ଲେଖୁଛି
କେବେ ଗୋଟେ ଉଡ଼ାଣକୁ ଜାଲରୁ ମୁକ୍ତ କରି,
କେବେ ଗୋଟେ ମୁକ୍ତ ପ୍ରେମକୁ
ବିନ୍ଦୁଏ ସ୍ୱର୍ଗରେ ବନ୍ଦି କରି ।

ଧାରେ ଧାରେ ସେ ଚାଲିଯାଉଥିବାର ଦୃଶ୍ୟ
ଘେରୁଛି ମୋତେ
ଧୂଆଁର କୁଣ୍ଡଳି ହୋଇ ।
ନିଜ ଭିତରେ ନିଜେ ମୁଁ ଦୟା ଦୟା
ଜଳୁଛି, ଲିଭୁଛି ।
ମୁଁ ଅଛି ବୋଲି ସଂକେତ ଦେଉଛି ।

ବାୟୁମଣ୍ଡଳରେ ଜଟିଳତଃ
ବୁଣି ହୋଇ ଯାଉଛନ୍ତି
ଶହ ଶହ ଶବ୍ଦବାଜ ମୋ' ପ୍ରେମର,
ମୋ' ହତାଶାର,
ମୋ' ବିଦ୍ରୋହୀ ସ୍ୱପ୍ନର ।

ଅପୂର୍ଣ୍ଣ ଏବେ ବି ଆକାଶ,
ଯଦିଓ ଆର୍ଦ୍ର ଓ ଉର୍ବର ।

ଯୁଦ୍ଧ ଗଛ ସୁଦୃଢ଼ ଦିବ୍ୟାଶା

ଜୟ ମିଶ୍ର

ଯୁଦ୍ଧ ଗଛ —

ନିତି ନୂଆ ଦିଶେ

ରୂପାର ରଜତ କାନ୍ତି

ଦେହେ ତା'ର

କି ଶୋଭା ପ୍ରକାଶେ !

ଏହି ନୂଆ ରୂପର ପସରା —

ଯା' ସାଥରେ ଅଛି

ଚେତନାର ଦିବ୍ୟ ଭାବଧାରା

ସ୍ବପ୍ନଭରା ଜୀବନର

କାହାଣୀ ସଜଳ

ଜଗାଏ ଆଶାର ଯାହା

ଅପୂର୍ବ କବିତା

ତାହା ହିଁ ସୁତାଉ ଦିଏ

ଜୀବନର ସୁଦିବ୍ୟ ପ୍ରତ୍ୟାଶା ।

ଏଡ଼ି ଦେଇ

ପ୍ରବଞ୍ଚନା... ପ୍ରଚାରଣା

ସମୟର ଶୁଭ୍ର ଉତ୍ତରାୟ

ତା' ଫୁଲେ ବେଢ଼ାଇ

ସିଏ ବାହିନିଏ

ଆଶାପୂର୍ଣ୍ଣ ଜୀବନର ଧାରା

ତା' ରୂପରେ ସମୁଦ୍ଭଳ ହୁଏ

ପୃଥିବୀର ମଗ୍ନ ମାଟି ପରା ।

କିଏ ବା ଚକିତ

ବିଭୋର ନ ହୁଏ

ତା' ଦିବ୍ୟ ଶୋଭାରେ

ସୁନ୍ଦରତା ତା'ର ଚେତନାରେ ।

ଜୀବନର ଉଂଗାଗଡ଼ା
ଆଜନାରେ ତା'ର
ଚିରନ୍ତନ ଚେତନାର
ପ୍ରଗାଢ଼ ଆଶ୍ରେଷ୍ଟ
ଅମୃତା କନ୍ୟା ସେ
ତା'ର ଚେତନାରେ
ସାରା ପୃଥିବୀର
ଅପୂର୍ବ ଉଲ୍ଲାସ ।

ଏ ମାଟିର
ଶୁଭଙ୍କରା ତନ୍ମୁ ସିଏ
ଆକାଶକୁ ବଢ଼ାଏ ସେ
ଶାଖା... ପ୍ରଶାଖାର
ନୀଳ-ନମ୍ର ଦିଶା
ପୃଥିବୀର ମହନୀୟା ସିଏ
ଜୀବନର ବିପୁଳ ଶୁଭେଚ୍ଛା ।
ରୂପ ରଂଗ ରସ ତଳେ
ଝଲିଉଠେ
ସମୟର ସୁଦୃଢ଼ ଦିବ୍ୟାଶା ।

କବିତାର ଲଳିତ ସ୍ୱପ୍ନରେ

ସରୋଜିନୀ ମିଶ୍ର

ମୁଁ ଆସିଲାବିନ

ସଜିଙ୍କ ମୁହଁରେ ଘୃଣା ବିରକ୍ତି

ହୃଦୟହାନତାର କାଳିଜହ୍ନ ।

ମୁଁ କଣ ଛିଟିକିପଡ଼ିଥିବା

ମେଞ୍ଚାଏ ବିଷବଳୟ ?

ନା ମୋ ନିଃଶ୍ୱାସ, ପ୍ରାଣଘାତକ ?

ମୁଁ ଦଳିତ ଅଛୁଆଁ ?

ପୂତିଗନ୍ଧମୟ ଆବର୍ଜନା ?

ଗୋଟେ ଅପୁରା ବୋମାର ଆଡ଼ଙ୍କ !

ମୋ' ଛାଇ ଦେଖିଲେ ଯେମିତି

ଧୂସ ହେଉଯଏ ହୃଦୟ-ହିରୋସୀମା ।

କ୍ରୋଧରେ ତ ଜଳୁଥିଲା ଜେଜେମା

ସକାଳପହରୁ ଶେଯ ଧରିବାୟାଏ

ସେ ଯେମିତି ତସ୍ତ୍ର ଲାଭା

ମେଘର ଗର୍ଜନ ପରି କମ୍ପୁଥିଲା

‘ଅଲକ୍ଷଣା, ସତ୍ୟାନାଶୀ

ଝିଅ ଜନମ କରି ମୋ’ କୁଳ ବୁଡ଼େଇଦେଲା

ଏ ମଉନମୁହଁ ।

ପ୍ରତିବାଦ, ପ୍ରତିରୋଧ ସବୁ

ଥିଲା ନିଷ୍ଫଳ ନିରର୍ଥକ

ସୁଅମୁହଁରେ ପତର ।

ବାପାଙ୍କ ମୁହଁ ଫଣଫଣ

ବାସି ବିରିପିଠଉ ପରି,

ଆଖି ତାଙ୍କର ପୋଛିଆଣିଥିଲା କି

ସବୁତକ ରଂଗ ମନ୍ଦରପୁଲରୁ ?

ନିଃଶ୍ଵାସ ପିଟିହଉଥିଲା
ଗରୁଡ଼ର ଡେଣା ପରି କାନ୍ଦୁବାଡ଼
ଘର ଭିତରୁ ଉଡ଼େଇନେଇ
ସବୁ ଶାନ୍ତି ଓ ଆନନ୍ଦ ।

ବୋଉକୁ ତ ଜମା ବୁଝିହଉଥିଲା
କାକୁସୁ ପରି ବସିଥିଲା ଜାକିକୁଳି
ଯେମିତି ମଣିଷମାରଣ ଅପରାଧୀ
ଲକ୍ଷେ ଅତ୍ୟାଚାର, ଅନ୍ୟାୟ ସହିଲେ ବି
ସେ ମହାପାତକରୁ ତା'ର
ବିଂଦୁଟିଏ କ୍ଷୟନାହିଁ ।

ଏବେ କୋଉ ବୁଝିହଉଛି ତାକୁ ?
ଶଙ୍ଖ ପରି ଗୋରା ଦେହଟା
ତା'ର ଦିଶେ କାହିଁକି
ଭରପୂର ସଂଭାବନାର ସବୁଜ କ୍ଷେତରେ
ମରୁପୀଡ଼ିତ ଝାଉଁଳା ଗଛ
ଆଘାତ ପାଇପାଇ
ତଳି ତକ୍ଷମାର ଭଙ୍ଗାକାତ
ଆଳିମାଳିକାରେ ଲୋଚାକତା ହେଇ
ପଡ଼ିଥିବା ଖଣ୍ଡେ ରଦିଆ କାଗଜ ।
ବେଳେବେଳେ ମୋ ଅନାଥପଣକୁ
କିଛି ମୁହୂର୍ତ୍ତ ଫୋପଡ଼ିଦେଇ ସେ
ଲୁଚେଇଲୁଚେଇ ମତେ ଗେଲକରେ,
ନିରୋଳାରେ ଝଡ଼ାପତ୍ର ପରି
ଲୁହ ତାଳେ ।
କେଉଁଠି ଥାଏ କେଜାଣି ତା' ଲୁହମାଠିଆ
ହାହାକର ସମୟର ନିଷ୍ଠେଜ ଆଖିରେ
ନା ଯନ୍ତ୍ରଣା ଭୋଗୁଥିବା
ଦୀର୍ଘ ଘରକରଣାରେ !

କେବଳ ତୋ'ରି ଓଠରେ
 ଦେଖୁଥିଲି ଆକାଶଯାକର ଖୁସି
 ଆଖିରେ ବିଭୋରପଣର ତାରକସି
 ମୁଗୁତାର ନାଳନିମନ୍ତଣଦେ ତୁ ହିଁ
 ମତେ ତାକୁ, ନିର୍ଭୟରେ
 କାଖର କୁଣ୍ଡର, ଚୁମାଦଉ
 କୁନିଝିଅ କୁଆଡ଼େ ଗଲା ବୋଲି
 ବିକଳ ହେଇ କାନ୍ଦୁ
 ସେଥିପାଇଁ ଭୋ ଭୋ ଦୁଃଖକୁ
 ଅଣ୍ଟିପତେଇ ସକଳ ହାନମାନ ସହୁ ।
 ଆଜି ମୁଁ ବୁଝିଛି ଲୋ ଅପା !
 କେବଳ ତୋ'ରି ଲାଗି
 ତୋ'ରି ସହାୟତାକୁ ପୁଞ୍ଜିକରି
 ଅନ୍ତହାନ ଦୁଃଖଦୁର୍ଦ୍ଦଶା
 ଦୟନୀୟ ହତାଦର, ଉପେକ୍ଷାରେ ବି
 ମୁଁ ଅଣ୍ଟା ସଳଖ ଠିଆହୋଇଛି
 କବିତାର ଲଳିତ ସ୍ୱପ୍ନରେ ।
 ମୋ' ଆଖିରେ ଢୋଳଉଥିବା
 ସମସ୍ତଙ୍କ ଅନାଦର ଅବହେଳାକୁ
 ଏଣିକି ପ୍ରତିରୋଧର ଖଣ୍ଡରେ
 ହାଣିହାଣି ଫୁଟେଇବି ଶ୍ରଦ୍ଧାର କମଳ
 କାରଣ ସମାଜରେ ଭଲରେ ବଞ୍ଚିବାକୁ
 ମୋର ବି ଅଛି ଗୋଟେ ଶାଗୁଆ ମନ ।

ତାରାମାନଙ୍କ ପାଇଁ

ସୀମା ମିଶ୍ର

ଦିନେ ତାରାମାନଙ୍କୁ ପଚାରିଲି
ଆଲୁଅ ଅନ୍ଧାରର କଥା ।
କେଉଁ ସରାଗରେ ବିଞ୍ଚି ଚାଲିଥାଆନ୍ତି
ଏତେ ଆଲୁଅ ଘନ ଅନ୍ଧାରରେ ?
ତୋଫାନି ରାତି
ମେଘ ମେଦୁରିତ ଆକାଶ
କଅଁଳ ପିଲାଦିନର
ଆହ୍ୱାନ କୋଳାହଳ,
କେହି ବି ବୁଝାଇ ପାରନ୍ତି ନାହିଁ
କୁଆଡୁ ଝରି ଆସେ ଏତେ ଆଲୋ
ଏତେ ଆହ୍ୱାନ
ତାରାର ଆସରରୁ !

ତାରାମାନେ କହିଲେ,
ଫୁଲ ବିକ୍ରୟବା ସେଇ ଝିଅଟିକୁ ପଚାରିଛ
ସଜଳ ସଞ୍ଜରେ
ନୀଳାକାଶର ସାମିଆନା ତଳେ
ସେଇ ଛୋଟିଆ ଝିଅଟିର
ସ୍ୱପ୍ନିଳ ଆଖିପତାର ତଳେ
କେବେ ଜହ୍ନର ଉଦୟ ହୁଏ ?
କେଉଁଠାରୁ ନେଇଆସେ ସେ
ଭଲ ପଇସାର ଏତେ ଜହ୍ନ ଆଲୁଅ ?

ତାରାଭରା ଆକାଶର ତଳେ
ସବୁରି ଭିତରେ ଆପଣାକୁ
ହଜାଇ ଦେଇଥିବା,
ଜହ୍ନ ପରି ବିଶୁଦ୍ଧିବା

ସେଇ ନବବଧୂକୁ ପଚାରିଛ ?
ତା'ର ସଲ୍ଲଜ ଚାହାଣି ତଳେ ତଳେ
ପଣତର ଉହାଡ଼ରେ
ସଞ୍ଜ ସଳିତା
ଜଳି ଜଳି ଯାଉଥିବାବେଳେ
କେତେ ତାରାଙ୍କର ଉଦୟ ହୁଏ ?
କେତେ ସ୍ୱପ୍ନ ସମ୍ବୁଦ୍ଧିର ରାତି
ଉଜଜିତ ହୁଏ
ତା'ର ପଣତର ତଳେ ?

ଆଉ ଯେତେବେଳେ
ତାରାଟିଏ ଖସିପଡ଼େ
କାହାର ପାପୁଲିରେ,
ସବୁ କିଛି ଯେପରି
ଓଲଟ ପାଲଟ ହୋଇଯାଏ
ଓଠର କଥା ଓଠରେ ହିଁ ରହିଯାଏ
ଝରା ପତ୍ରର ଅନ୍ତରଙ୍ଗ ଅନୁଭବ
ଫୁଲର ଆବେଗ ସରାଗ,
ଯେପରି କହି ଉଠନ୍ତି
କ୍ଷଣଟିଏ ରହିଯାଅ
କିଛି ବି କୁହନି ଏବେ
ସମ୍ପୂର୍ଣ୍ଣ ନାରବତା ହିଁ ଶୁଣାଇବ
ଜହ୍ନ ତାରାଙ୍କର
ଫୁଲ ପ୍ରଜାପତିଙ୍କର
ଓ ତୁମର ମୋର
ସବୁ ରହସ୍ୟମୟ ବେଳାର
ଗୋପନ କାହାଣୀ ।

ସଙ୍ଗୀ

ମୋନାଲିସା ମିଶ୍ର

ଶେଯ ହିଁ ଜାଣେ
ପାଖରେ ଶୋଇଥିବା ଲୋକଟି
ପ୍ରକୃତରେ କିଏ ?

ମୁଁ ତ
ବାଢ଼ିଦେଇଥାଏ
ସେଇ ନଖ, ଦାନ୍ତର
ତତଲା ନିଃଶ୍ୱାସ ପାଇଁ
ଗ୍ରୀବା, ଜାନ୍ତୁ, ବନ୍ଧର
ମାଂସ ଖଣ୍ଡେଖଣ୍ଡେ

ହାତରେ ଟିପିଟିପି
ସଫା ଗୋଲାପି ଚାଦରରେ
ଫୁଲ ପକେଇଥାଏ
ସଂସ୍କୃତି, ଐତିହ୍ୟ ଆଉ
ପ୍ରେମିକ ବିଶ୍ୱାସର

ଝରକାକଡ଼ର ଜହ୍ନ ଆଲୁଅକୁ
ନିମନ୍ତ୍ରଣ କରି
ରାଣଦେଇ କହିଥାଏ
ଲୁଚେଇଦେବାକୁ
ଯେତେକ ଯନ୍ତ୍ରଣା
ତୋରା ଫୁଲ ପରି
ଟୋପାଟୋପା ଲୁହମାନଙ୍କର
ଶେଯ ବି ତ
ଖିନ୍‌ଭିନ୍‌ ହୁଏ
ଗୋଟେ ପରେ ଗୋଟେ
ରାତ୍ରିଝଡ଼ର
ତାଣ୍ଡବାକାର ଧୂଳିକଣାରେ

ଆଉ ଯେତେବେଳେ
ସେ ଅବିଶ୍ୱାସୀ ପ୍ରିୟ ନିଃଶ୍ୱାସକୁ
ଛାତିବାନ୍ଧ ପରି
ପଶତରେ ଢାଳି
ଉଠିବାକୁ ଚେଷ୍ଟା କରୁଥାଏ
ଶେଯ ମତେ
ଭିଡ଼ିଧରି ପଚାରେ
ମଙ୍ଗଳସୂତ୍ର ନା
କଳାନାଗ
କାହାର କ୍ଷତ ଲଏ !

ଝୁଣ୍ଟିଆ ସ୍ୱପ୍ନା ମିଶ୍ର

ପାଦ ମୋର
ରାସ୍ତା ତମର
ଝୁଣ୍ଟିବି ନାହିଁ ବୋଲି
ପାଦରେ ପିନ୍ଧେଇଦେଲ ଝୁଣ୍ଟିଆ ।

ଦେଖେଇଦେଲ ବାଟ
ଯୋଉ ବାଟରେ ଗଲେ
ପାଦ ପଡ଼ିବ ନାହିଁ ବଙ୍କା ।
ବାଟ ସିଧା
ପାଦ ସିଧା ହେଲେ ବି
ଗତି ଯେ ହେବ ସମତୁଲ
ଏକଥା କହିନି କୋଉ ବିଧାତା ।

ଭରସା ନଥିଲା ତମର
ଭୟ ଥିଲା କାହିଁରେ କ'ଣ
ସେଥିପାଇଁ ଭୁଲି ସହ
ବାଟ ସହ
ଯେମିତି ଯୋଡ଼ିହେଇ ରହିବ ନଜର
ପାଦର ଆଙ୍ଗୁଠିରେ ପିନ୍ଧେଇଦେଲ ବନ୍ଧନ ।

ଚତୁରତାର ନାଆଁ ଦେଲ ଗହଣା
ଯେବେବି ନଜର ହେବ ଟଳମଳ
ପାଦ ପଡ଼ିବ ଏପାଖସେପାଖ
ଆକଟରେ ରହିବ ମନ ।

ଏଇ ଛୋଟ ଝୁଣ୍ଟିଆଟି କେମିତି କେଜାଣି
ଲାଗିଲା ଏତେ ଭାରୀ
ଓହ୍ଲେଇଦବାକୁ ଡାକିଲା ପ୍ରାଣ

ମନହେଲା ଅବାଚର ଅନେକ ଅନନ୍ତଭୂତ
ସୁଖକୁ
ଭୋଗିନପାରିବାର ଏ କପଟ ବିଧାନ ।
ଛଳ ଚଞ୍ଚଳ କାରଣ ।

ସେଇଥିପାଇଁ ତ
ଉଦୁଡ଼ିଆ ଖରାବେଲେ
ଦୁଆର ଆଉଜେଇଦେଇ
ବାହାରିପଡ଼ିଲି ପବାକୁ ।
ଶୁଣିଲି କୋଇଲି ଗାଉଛି ଗୀତ ।
ଦେହରୁ ବୋହିଯାଉଥିବା ଗମ୍ଭୀର ଝାଳରେ
ଶୁଣିଲି ବେହେଲାର ଝଙ୍କାର ।
ମୁଣ୍ଡ ଉପରେ ଦାଉଦାଉ ଜଳୁଥିବା ସୂର୍ଯ୍ୟର
ଠିକ୍ ତଳେ ଠିଆହୋଇ
ଉପରକୁ ଆଖିଉଠେଇ ଚାହିଁଲି ।
ଦେଖିଲି ଅନେକ ରଙ୍ଗର ସେଠି ମହୋତ୍ସବ ।

ନାକରେ ବାଜିଲା ଅଜଣା ଫୁଲର ସୁବାସ
କି ଅଭୂତ ଇନ୍ଦ୍ରିୟମାନଙ୍କର
ଏ ଜୀବନସାସ !
ମୁଁ ଭୋଗିଗଲି ସେଇ ମୁହୂର୍ତ୍ତରେ
ମୋର ମୃତ ବିଗତ ବୟସମାନଙ୍କୁ
ଭାବିଲି ଖାଲଡ଼ିପରେ ଝୁଣିପଡ଼ି
ଯଦି ଖଣ୍ଡିଆ ହୁଏ ମୋର ପାଦ

ତେବେ କ୍ଷତି କଣ !
ତୁମେ କ'ଣ ସତରେ
ବୁଝେ ରକ୍ତ ଲାଗି ମୋର
ଏତେ ଚିନ୍ତିତ ?
ଯଦି ଫେରିନପାରେ ମୁଁ ଠିକଣାବାଟରେ
ଯଦି ହଜିଯାଏ ଘନଘୋର ସଂସାରରେ
ତଷ୍ଟିପାଟି ଶୁଖିଯାଏ ଭୋକରେ ଶୋଷରେ
ସେଇଥିପାଇଁ କି ତମର ଏତେ ଖେଦ ?

ନା, ଜାଣୁଛି ଏବେ
ଏ ଭିତରୁ କିଛିବି ନୁହେଁ ସତ
ଅବାଟରେ ଯିବାର ଆନନ୍ଦଟି ତମେ ଜାଣ
ଜାଣ ବୋଲି ମୋ ଲାଗି ଏ ପୀଡ଼
ଝୁଣିଉଠିବା ପରେ ଫିଟିଯାଏ
ନୂଆନୂଆ ବାଟ ବୋଲି ମୋ ପାଦରେ
ଏ ଝୁଣିଆର ଆକଟ ।

ହେଉ ଦେଖ, ମୁଁ ଖୋଲିଦେଇଛି ଶାଂକୁଳି
ବାଟତାଙ୍ଗି ବାଟଗଢ଼ି ଚାଲୁଛି ସ୍ବଚ୍ଛନ୍ଦ
ଠିକ୍ ମୋ ଭଳି ।

ମଥାମଣି

ରୁନୁ ମହାନ୍ତି

ପ୍ରେମିକା କ'ଣ ଦୁନିଆକୁ ଡରେ ?
ତା'ର ପ୍ରମୁଖୀ ମୁଦ୍ରା ତ ତ୍ରିଭୁବନ ଗ୍ରାସ କରିପାରେ ।
ବାଲି ନ ଥିଲେ ବି,
ସେ ରାସ୍ତାଟେ ତିଆରି କରେ ପ୍ରବାଳରେ ।
ଅନେକ ତାରାର ମାଳା ପିନ୍ଧାଇ ଦିଏ ରାତ୍ରାର ବେଳରେ ।
ବତୀ ପରି ଜଳେ ସେ ପବନ ସାମ୍ନାରେ ।
ବୃଷି କରେ ବି ନଦୀ ସୃଷି କରେ
ତା'ର ବିଚରଣ ଅମୃତ-ରାଜ୍ୟରେ ।

ଆକାଶରେ ଉଡୁଥିବ ପକ୍ଷୀ,
ସମୁଦ୍ରରେ ଭାସୁଥିବ ନୌକା,
ଦୂରଦେଶରେ ପ୍ରବାହିତ ହେଉଥିବା
ପବନର ବିକଳପଣକୁ ସେ ରୁଝିପାରେ ।

ଭୂତ ବଳ, ପ୍ରେତ ବଳ
ଯମ ବଳ, ଯକ୍ଷ ବଳ
ପ୍ରୟୋଗ ମନ୍ତ୍ର ଧୂଳି ସେ ଫିଙ୍ଗିଦିଏ
ତା'ଘର ଚାରିପାଖରେ ।

ସେ ସ୍ବାକାର କରେ ନା ଧୂଳାର କରେ ?
ସିଏ ତ ବିଶିଷ୍ଟ ନାରୀ
ସିଏ ବଂଶୀକୁ ବନ୍ଦନା କରେ ତ
ବନ୍ଦନାକୁ ବେଖାତିର କରେ ।
ସ୍ବର୍ଗରୁ ଗୁଆ ଆଣେ,
ମର୍ତ୍ତ୍ୟରୁ ପାନ ତୋଳେ,
ପାତାଳପୁରରୁ ଚୂନ ଆଣି
କାହାପାଇଁ ସେ ପାନ ଭାଙ୍ଗୁଥାଏ ?

କାହା ପାଦ ଧୋଇବକୁ ଖୋଜୁଥାଏ ପାଣି ?
ସତ୍ୟ, ତ୍ରେତୟା, ଦ୍ଵାପର ଯୁଗର ପାଣି,
ସପ୍ତସମୁଦ୍ର, ସପ୍ତଗଙ୍ଗାର ପାଣି,
ଜଟାକୁଟ ପାଣି, ବାବନଭାରର ପାଣି ।
ଅନ୍ୟ କିଏ ତା' ପାଦର ପାଉଁଜିରି, ମୁଦି
କି ନାକଚଣା ହେଲେ
ପ୍ରେମିକ ନିଷ୍ଠେ ତା' ମଥାମଣି ।

ଉଜେଇଁ ପାରିଲିନି ମା !

ପ୍ରତିଭା ପରିତ୍ରା

ମା !

ଏବେ ଚାରିଆଡ଼େ ଆମନ୍ତ୍ରଣାଣିବାର ସ୍ଵର

ଓ ମଡୁଆଲା ବାସ୍ନା...

କଳି ମୁକୁଳିଯିବାର ପ୍ରୀତି

ଆଉ ଅନ୍ଧାର ଧୋଇଯିବାର ଆଶ୍ଵାସନା...

ଏବେ ବାଢ଼ିଦେଲି

ଯାହାକିଛି ସାଜତା ମୋ ପାଖରେ,

ତୋ' ଦିଆ ଠିକଣା—

ବିଛେଇ ଦେଲି ତୋ' ସାମ୍ନାରେ

ମୋର ଭିଜାରାତି

ଲହୁଁ ଲହର ଜଞ୍ଜାଳ...

ମୋର ଭାଗ୍ୟ ଭବିତବ୍ୟ

ହାରଜିତର କୁହୁଡ଼ି

ଆଉ ମୋ ଜଞ୍ଜାର ସମ୍ଭାର,

ସ୍ଵପ୍ନ ପୁଣି ଆବେଗର ସତେଜ ପ୍ରହର—

ଅର୍ପିଦେଲି ମୋର ସକଳ ପାପପୁଣ୍ୟ

କର୍ମ ଅକର୍ମ

ମୋର ଥର୍ଥର ଆୟୁଷ

ଓ ଗୋପନ ଅଙ୍ଗାକାର,

ମୋ ଆତ୍ମାର ପ୍ରଣବ ଓଁକାର...

ବିସର୍ଜି ଦେଲି ମା

ମୋର ରକ୍ତ ମାଂସ, ବିଶ୍ଵାସ, ମଧୁର ପ୍ରେମ,

ମୋର ପରମାର୍ଥ

ମୋର ପୁରୁଷାକାର—

ହେଲେ ଉଜେଇଁ ପାରିଲିନି ମା ।
କଣ୍ଠରେ ଚାଲିବାର
ମୋ ନିରୋଳା ଅହଂକାର...
ବାଡ଼ି ପାରିଲିନି ମା !
ନିଆଁକୁ ସାଉଁଟି ନେବାରେ
ମୋ ଜିଜ୍ଞାସାର ହାହାକାର—

ଝିଅର ଘର

ଇପ୍ପିତା ଶତଙ୍ଗୀ

ରାହା ଖୋଜୁ ଖୋଜୁ ଅସାର ପାଣିଫୋଟକା ପରି

ଜୀବନ ହେଉଗଲା ପଛେ

ଘରଟିଏ ନିଜର ହେଉପାରିଲାନି ଝିଅର ।

ଜନ୍ମ ହେଉ ନ ହେଉଣୁ ଶବ୍ଦ, ଅଶବ୍ଦରେ

ପରଘର, ପରଧନ ପରି ମିଛସତ

କି ସତମିଛ କେଜାଣି ସଚେତନ ହେଉଥିଲା ଝିଅ ।

ଏ କୂଳ, ସେ କୂଳ ଗହୀରତାକୁ ମାପୁ ମାପୁ

ଦି' ନାଆରେ ଗୋଡ଼ ପରି ତଳତଳ ଅସ୍ତିତ୍ବକୁ

ଆଞ୍ଜୁଳିଏ ଚାଉଳରେ ଫେରେଇ ଦେଇ

ନୂଆଘରେ ପାଦ ଥାପୁଥିଲା ଝିଅ ।

ନିଜର ଅଥଚ ନିଜର ବୋଲି କହିପାରୁନଥିବା

ଗୋଟିଏ ଘର, ଗୋଟିଏ ମୋହ

ଦେହ ଭିତରର ଘା'ପରି କୋରେଇ ଖାଉଥିଲା ।

ପୁରୁଣା କାଗଜ, ଭାଙ୍ଗରୁ ଚିରିଲା ପରି

ପୁରୁଣା ଲେଖା, ଧୀରେ ଲିଭିଲା ପରି

ଲିଭୁଥିଲା ନିଜ ଘରର ଚିତ୍ର ।

ନୂଆଘର ବାସ୍ନା ନୂଆ ଥିଲା । ଥିଲା କେତେ ନିଜର ?

ନିଜର ଘର ଖୋଜିବାର ଦିଗହଜା ବାଟ ଉପରେ

କେତେ ପାଦ ନ ଆଗେଇଛି ଝିଅ !

ଯେବେ ପାଇଛି ନିଜ ଘରେ ନିଜକୁ

ଦେହ କି ସାଂଗରେ ଅଛି ତା'ର !

ଭଙ୍ଗା ମନ, ରୋଗଜରା ଦେହ—

ଏବେ ଯେଉଁ ସାହାରା ନେଇ ଠିଆହୁଏ,

ସେ ଭଙ୍ଗା ଖଣ୍ଡଟି ବି ତା'ରି

ବଗିଚାରେ । ସେ ରଞ୍ଜାର ଦିଗଆଡ଼େ

ସେ ବଳେଇବାକୁ ବାଧ ।

ଘର ଗୋଟିଏ ଉଲ୍ଲୁସିତ ମୋହ;

ଅସ୍ପଷ୍ଟ ବାସ୍ତବତା; ଅପହଞ୍ଚ ସ୍ବପ୍ନ; ଭ୍ରମଟିଏ — ଝିଅର ।

ଦାମ୍ପତ୍ୟ

ତଃ ଜୟିରା ଦାଶ

ଏବେ ଆମେ ଏମିତି ବନ୍ଧୁ
ଅଗ୍ନିକୁ ସାକ୍ଷୀରଖୁ,
ସାତଘେରା ବୁଲି
ସାତଜନ୍ମ ପଇଁ / ହାତଗଣ୍ଠି ପକାଇ
ପ୍ରତିଶ୍ରୁତି ଦେଇଥିଲୁ ବୋଲି
ଏକାଠି ଥାଉ ।

ପଖାପାଖି ଚାଲୁଥାଉ
ପାଦରେ ପାଦ ମିଳାଇ
ତୁମ ଛାତିଭିତ୍ତିରେ, ମୁଁ ନଥାଏ
ମୋ ଛାତିରେ ଅନ୍ୟକିଏ
ରହିଥାଏ ମୁହଁ ଲୁଚାଇ ।

ଏକାଠି ହସ୍ତ
ଛଳନାରେ ବୋକ ଦେଉ,
ଆଲିଙ୍ଗନ କରୁ ପରସ୍ପରକୁ
ବାହାର ଲୋକଙ୍କ ଆଖିରେ
ସୁଖୀ ଦମ୍ପତିର
ଚିତ୍ରଟିଏ ହୋଇ ଝଲସୁ ।

ଯେବେଠାରୁ ଅମେ
ହରାଇ ସାରିଛୁ, ନିଜଠୁଁ ନିଜକୁ
ଏକାଠି ହେବାକୁ ଡରୁ
ଅନେକ ଦିନରୁ ପିନ୍ଧିଥିବା
ମୁଖା ଖସିଯିବ ବୋଲି
କାର୍ଯ୍ୟ ବ୍ୟସ୍ତତାର ବାହାନା କରୁ ।

କାନ୍ଥରେ ସୁରକ୍ଷିତ ଥାଏ
କଳାଧଳା ଫଟୋ ଆମର
ରଂଗାନ୍ ଫ୍ରେମ ଭିତରେ

ଅସ୍ମିତାର ପରମ୍ପରା / ୮୧

ଶୁଭ ବିବାହ ବେଳର ।
ମୁଣ୍ଡର ଧଳା କେଶଭଳି
ଫିକା ପଡ଼ିଆସେ ରଂଗଡାର ।

କେଶହୀନ ମଥା ଏବେ
ଯେମିତି ମନେ ପକାଇଦିଏ
ଦିନେ ସେଠି ଘଞ୍ଚ କେଶରେ
କଳା ରଂଗ ଲହଡ଼ି ଭାଙ୍ଗୁଥିଲା ।
ଆଜି ସକଳ ଯତ୍ନ ସତ୍ତ୍ୱେ
ଫେରି ଆସି ପାରେନା ମଥାକୁ
ଯେମିତି ଫେରିପାରେନା
ଆବେଗ, ମଲା ସଂପର୍କକୁ ।

ଆମେ ସେମିତି ଥାଉ
ଓଠରେ ଲାଖୁଥାଏ ମିଛହସ
ସକାଳରେ, ଝରିପଡ଼ିଥିବା
ଗଙ୍ଗାଶିଉଳା ପରି
ଆବେଗର ଝରଣାଟିଏ
କେଉଁଠି ଦିନେ ଗାଉଥିଲା
ପ୍ରେମଗୀତର ମିଠାମିଠା ପଦ
ସେଠି ଏବେ ପୋଡ଼ାଭୁଇଁ
ଶୁଖିଲା ନଈର ଡହକ
ବାହାରେ କିନ୍ତୁ ଝୁଲୁଥାଏ
ଆମ ସୁଖୀ ଦାମ୍ପତ୍ୟର ଚିତ୍ର ।

ହସ

ନନ୍ଦିନୀ ସାହୁ

ଓଠକୁ ଯେମିତି ଖାଲି ଚଉତି ଦେଲେ
ସେ ଗାନ୍ଧାର୍ଯ୍ୟ ନୁହେଁ
ଓଠକୁ ଖାଲି ଚହଟେଇ ଦେଲେ
ସେ ହସ ବି ନୁହେଁ ।
ଏୟା ମୁଁ ବୁଝେ ।

ମୁଁ ଜାଣେ କି ମୋ ମୌଳିକ ଖୁସିକୁ
ପୁଟେଇବାକୁ, ଚହଟେଇବାକୁ
ଓଠକୁ କେଉଁ ପରିଧି ଭିତରେ ରଖି
ଦାନ୍ତକୁ କେତେ ମାତ୍ରାରେ ଉଦଘାଟନ କରି
କେତେ ତିଗ୍ରୀ ବାଙ୍କି ହସିଲେ
ମୋ ମୁହଁର କେଉଁ ପେଶୀ ତା
ପୈତୃକ ଜାଗାରୁ ଓହରି
ଭଉଁରାଟିଏ ସୃଷ୍ଟି କରିବ
ଯେଉଁଠୁ ପୁଲେଇ ଲହଡ଼ିମାନେ
ସଂକ୍ରମିତ ହୋଇଯିବେ
କାନରୁ ତଳିପା ଯଏ !!

ମୁଁ ସୁଖରେ ହସେ, ମୁଁ ଦୁଃଖରେ ହସେ;
ପୁଣି ଶୂନ୍ୟତାକୁ ପାକୁଲେଇ ହସେ ।
କେବେ କେମିତି ମୁଁ ବ୍ୟଙ୍ଗରେ ବି ହସେ ।
ସବୁ ଜାନ୍ତବ ଅନୁଭବକୁ ଅଣ୍ଟିରେ ଲୁଚେଇ
କଳମରେ ହସୁଥିବା ପ୍ରଗଳ୍ଭା କନ୍ୟା ମୁଁ—
ମୋ ନାଡ଼ି ଚିପି କେହି କହିପାରିବ କି
ମୋ କଳମର ସ୍ୟାହିର ରଙ୍ଗ
କଳା ନା ନାଲି ନା ନାରଙ୍ଗୀ
ନା ସ୍ୱପ୍ନ ଶଙ୍କୁଳ ନୀଳ ? ?

ବାରାଜନା

ସୁଷମା ମିଶ୍ର

ବାରାଜନାର ନାହିଁ ଗୋଟିଏ ଅଗଣା
ଯେଉଁଠି ସେ ବୁଣିଦେବ ଜାଲଟିଏ
ଏକାନ୍ତ ସ୍ୱପ୍ନର ।
କିଏ ତା'ମନକୁ ମନେଇଦେବ
ଅଜାଡ଼ି ଦେଇ ଅନ୍ଧାରର ସ୍ଥିରଧତା !
କିଏ ତା'ପାଇଁ ଆକିଦେବ
ଆକାଂକ୍ଷିତ ସିନ୍ଦୂରିତ ସକାଳ !

ତା' ଛାତିରେ କୁନି ପିଲାଟେ
ମୁହଁ ଗୁଣ୍ଠି ଦିଏନି
ତା' ଛାତି ତଳର ବ୍ୟଥାରେ
କିଏ ଜଣେ ଆହତ ହୁଏନି ।

ଅଥଚ ସେ ବି ସ୍ୱପ୍ନର ବାଟ ଚାଲେ...
ପାଷାଣୀ ହେଇ ଚାହିଁ ବସେ
ଧୂଳି ଘେନି ଛୁଇଁବାକୁ ପ୍ରଭୁଙ୍କ ପୟର,
ରାଧିକାର ପ୍ରାଣ ନେଇ
ନାମ ଗାଏ 'କୃଷ୍ଣ କୃଷ୍ଣ' ବୋଲି ।
ବାରାଜନାର ଭାରି ଇଚ୍ଛା
ରାମଙ୍କ ଆଦେଶରେ
ବରିନେବ ଅଗ୍ନି ପରୀକ୍ଷା
ଭିତରେ ସେ ଚାହିଁବସେ
ଇହପରକାଳ ପାଇଁ
ଜାଳିବାକୁ ପ୍ରାଣର ସଜ୍ଜିତା ।

କିଏ ତା' ନଷ୍ଟକଥାକୁ ଲିଭାଇ
ଲେଖିଦେବ ନୂଆ ଇତିହାସ
କିଏ ତାକୁ ଦେଇ ପାରିବ
ସମୟର ନୂଆ କଳେବର !

ତା'ର ଏକଘରିକିଆ ଘର
ପୁଣ୍ୟର ବିପରୀତ ଧାରେ ।
ଅଛି ତା'ର ପାପର କୁଟାର
ବାରାଙ୍ଗନା ଅନିଚ୍ଛାରେ ଭାଙ୍ଗିଦିଏ
କେତେ ସତୀ ନାରୀଙ୍କ ସୁଖ
ରାତି ଅଧରେ ମତୁଆଲା ମାନେ ଧାଇଁଆସନ୍ତି
ବିକିବାକୁ ଆପଣାର ଭୋକ ।

ବାରଙ୍ଗନର ଦୟା ଆସେ
ଏଇ ଅଧମ ପୁରୁଷମାନଙ୍କୁ
ସେ ଖୁସୀ ହୁଏ ତା'ର ଅନ୍ତତଃ ନାହିଁ
ସ୍ବାମୀ ନାମକ ଏମିତି ଲମ୍ଫଟ ।

ଶଶିଶା

ପ୍ରୀତିଧାରା ସାମଲ

ଆ', ତତେ ପିନ୍ଧେଇଦେବି ଶଶିଶା
ସଂସାରର ସବୁଠୁ ସୁନ୍ଦର ଗହଣା ।

ସୁନାଘୁଘାରି ସବୁ ସବୁ ବିନୟୀ ସୂତାରେ କୁଟିକାମ
ଜହ୍ନତାରା ଖଞ୍ଜି ତିଆରିକି ନମ୍ର ଓଢ଼ଣାଟେ
ତୋ' ାଆପାଇଁ,
ମୁଣ୍ଡଟେକି ଚାଲିବୁନି, ଖୋଜିବୁନି ଆକାଶ ତ
ଓଢ଼ଣୀ ଭିତରେ କଇଁଫୁଲିଆ ମୁହଁ ତୋ'ର
ଦିଶିବ ଦାଉ ଦାଉ ।

ସୀମାରେ ସୂର୍ଯ୍ୟକିରଣର ଗୁଣ୍ଡରେ ତିଆରି
ଧୈର୍ଯ୍ୟର ସିନ୍ଦୂର ନାଲ ଶୁଭଦର୍ଶିନୀ
ଆଉ କାହା ସୌଭାଗ୍ୟର କାରଣ ହେବୁ ।

ଦହି ମଢ଼ି ଲହୁଣୀ କଳାପରି
ସବୁତକ ଲାଜ ମଢ଼ି କଜ୍ଜଳ କରିଛି ତୋ'
ଆୟତ ଆଖି ପାଇଁ,
ତୋ'ର ଯେତେ ଅଭିମାନ, ଅଭିଯୋଗ
ଯନ୍ତ୍ରଣା, ଦାବି, ଅପମାନ ତା' ତଳେ ଲୁଚିଯିବ,
କେବେ ଯଦି ଲୁହ ହେଇ ବୋହିଯାଏ କିଛି
ହସିଦେଇ ପୋଛିଦେବୁ ।

ପୃଥ୍ବୀର ସବୁ ସୁବାସିତ ଫୁଲଙ୍କ କେଶରର
ନୋଥ ଖଣ୍ଡାପରି ନାକକୁ ତୋ' ଖୁବ୍ ମାନିବ
ପବନର ଘୃଣା, ଅବଜ୍ଞା, ଉପେକ୍ଷା, ତାହଲ୍ୟକୁ
ଛାଣି ପ୍ରଶ୍ନାସକୁ ସୁଗନ୍ଧିତ କରିବ ।

ପ୍ରେମ ଆଉ ମହୁର ମିଶାମିଶି ରଂଗ
ନରମ ଓଠ ପାଇଁ
ମହୁ ମହୁ ହସିବୁ, ମିଠା ମିଠା କହିବୁ
କଷ୍ଟ ହେଲେ 'ଉଫ୍' ଉଚ୍ଚାରିବୁନି ।

ସହନଶୀଳତାର ହାର, ନୀଳାରେ ତିଆରି
ରାଣାହାର, ଏତେ ଓଜନ ଯେ
ନଇଁ ନଇଁ ଚାଲିବୁ ପିନ୍ଧିବା ପରେ ।

କାମକଳାର ଶାଢ଼ି ତୋ' ଦେହ ପାଇଁ
ସବୁ ମେଘଙ୍କ କୋହରୁ ଗଢ଼ା ବିଜୁଳି
ଖଞ୍ଜା ସେ ଶାଢ଼ିରେ,
ଛାତିରେ ଉଦାରତାର କସ୍ତୁରୀ ।

ଯାବତୀୟ ଜଞ୍ଜାଳରେ ଝଟକୁଥିବା ସୁନା ଅଶ୍ଵାସୁତା
ହାତରେ ମୌନତାର ତୁଡ଼ି କେଜପଟ
ରୁଣୁଝୁଣୁ ହେଲେବି ଶୁଭିବନି ତା' ଝଙ୍କାର ।

ସଂଭ୍ରମତାର ପାଉଁଜି ଆଉ ମର୍ଯ୍ୟାଦାର ଅଳତା ପିନ୍ଧି
କେଉଁକାଳୁ ଟଣା ହେଇଥିବା ଲକ୍ଷ୍ମଣରେଖା
ଲଂଘି ପାରିବନି ତୋ' ପାଦ ।

ଏବେ ତୁ ଦର୍ପଣ ଆଗରେ ଠିଆ ହେବୁ
ଅଥଚ ଚିହ୍ନିପାରିବୁନି ନିଜକୁ ।

ମୁଠାଏ ପୃଥ୍ବୀ ମୋର

ଶୁଭଶ୍ରୀ ଲେଙ୍କା

ମୁଠାଏ ନାରଙ୍ଗୀ ରଙ୍ଗର ଖରା

ଲୁଚେଇ ରଖୁଥାଏ

ପାପୁଲିରେ ମୋର

ସେଇ ତାପରେ ସେକିଦିଏ

ଛାତିତଳେ କାକୁସୁ ପଣକୁ

ପାପୁଲିଏ ପ୍ରାପ୍ତିକୁ ନେଇ

ଗଅଣ୍ଡେଇ ରଖୁଥାଏ

ଶାଢ଼ି କାନିରେ ମୋର

ଟିକିଏ ବେଳ ମିଳିଲେ

ଖୋଲିଦେଖେ ସେଇ

ରଞ୍ଜୁଶାର ନିଧୁକୁ

ନଈବାଲିରେ ଗୋପନରେ

ପୋତିଦେଇ ଆସିଥିଲି

ଯେଉଁ ଦୁର୍ବଳ ମୁହୂର୍ତ୍ତ

କେବେ ସମୟ ହେଲେ

ନଖ କୋଣରୁ ଉଖାରି ଦିଏ

ଜମିଥିବା ଅବଶିଷ୍ଟ ମଇଳାତକ

ପାପୁଲିରେ ଦଳି

ବିଶଲ୍ୟକରଣୀ ପତ୍ର

ରସ ନେଇ ଲଗାଏ

ଦୂର ପାହାଡ଼ ଚୂଡ଼ାକୁ

ଛୁଇଁବା ନିଶାରେ

ପଥରରେ ଛେଚିହୋଇ ଯାଇଥିବା

ଦୁଇ ଆଖୁର ନିଷ୍ଠୁର ଘା'ରେ

ଇଚ୍ଛା କରିଚି ଅନେକ ବାର

ପୁରାତନ ଓ ନୂତନ କ୍ଷତମାନଙ୍କରୁ

ଝରୁଥିବା ରକ୍ତକୁ ନେଇ
ଲେଖିବି କିଛି ନାଲି ରଙ୍ଗର କବିତା
ଅଛୁଳି ଅଗରେ ଆଜିବି
ଅଛୁଳି ଲାଲ ଝୋଟିଚିତା

ହାତମୁଠାରେ ତଥାପି
ଜାବୁଡ଼ି ଧରିଥାଏ ଚାବି ପେନ୍ଥାଟିଏ
ବାବୁ ଭିତରେ, କୋଠରୀ ସାରା
ସାଜନ୍ତି ରଖିଥାଏ
ବିଛାର ନାହୁଡ଼, ସାପର ବିଷ
ଭଙ୍ଗା କାଟଗ୍ଲାସ, ଚିରା ବ୍ଲୁଉଜ୍
କଳସିଏ ଦୀର୍ଘଶ୍ବାସ
ମେଞ୍ଚା ମେଞ୍ଚା ଗୁଜୁରା କାଗଜ
ବାର ବାର ମୁଁ ସନ୍ଧି କରେ
ସେଇ ମୁଠାଏ ପୃଥିବୀ ମୋହରେ ।

ଅପ୍ରତ୍ୟୟ

ଶୈଳବାଳା ମହାପାତ୍ର

ଦୁଃଖର ସଂଜ୍ଞା ଖୋଜିଲାବେଳେ
ଲେଖା ହୋଇଥିଲା କେତେ ନାହିଁ କେତେ କବିତା
ଅଥଚ ଦୁଃଖର ସାମ୍ନାସାମ୍ନି ହୋଇଗଲାବେଳେ
ମନେ ଜମା ପଡୁନାହିଁ ଦୁଃଖ ପାଇଁ ଗୋଟେ ବି
ଅନ୍ତରଙ୍ଗ ଭାଷା ।

ଦୁଃଖ କି ଅଭୂତ ରତୁଟାଏ ସତେ
ଛୁଇଁଦେଲେ ଝାଡ଼ିଲିଯାଏ ପୁଲକିତ ପ୍ରତ୍ୟୟର ଫୁଲ
କେଉଁ ଏକ ବିଷାଦରେ ଭାଙ୍ଗିଯାଏ
କବୟିତ୍ରୀ ସପନର ଘର

ଆଜି ତେଣୁ ଶ୍ରଦ୍ଧାର ପରିଧିଠାରୁ ସ୍ୱର୍ଗଦ୍ୱାର
ଦୁଃଖର ରତୁରେ ହଜି
ଜୀବନର ମୂଲ ଖୋଜେ ଅସହାୟା କବୟିତ୍ରୀ
ବିକଳ ବ୍ୟକ୍ତିତ୍ୱ ।

ପ୍ରତିରୋଧ

ଅନିମା ଦାଶ

ମୋତେ ଏତେ କଥା ଜଣା ନଥିଲା ।

ପାଣିକୁ ପାଣିର ରଙ୍ଗରେ

ଓ ବାସ୍ନାକୁ ମାୟୁଥିଲି ବାସ୍ନାରେ

ସ୍ବପ୍ନ ଓ କଳ୍ପନାରେ ପୁରିଥିଲା ଜୀବନ

ମୁକ୍ତ ଆକାଶ ତଳେ

ଖୁସି ହୋଇ ଦେଖୁଥିଲି ଜହ୍ନ

ବର୍ଷା ମୋତେ ଭିଜାଇବା ପୂର୍ବରୁ

ମୁଁ ଆଶ୍ରୟ ନେଇ ଯାଉଥିଲି

ଗଛର ଅତୁଥାଳରେ, ମୁଁ ତ ଜୀବନକୁ ଖୋଲିଥିଲି

ନିରବତାର ଚାବିରେ ।

ଅନ୍ଧରେ ସନ୍ତୋଷ ଥିଲା ମୋ ଜୀବନର ଆଧାର

ଆଜିଯାଏ ମୁଁ ଗୁରୁଥିଲି ବିଶ୍ବାସର ମାଳ

ସବୁ କିଛି କିଣାବିକା କରୁଥିଲି

ସ୍ବେଦ ଓ ପ୍ରେମ ପାଉଣୀରେ

ଖୁବ୍ କମ୍ ମୁଲତାଳ ଥିଲା

ପାରି ହୋଇଥିବା ଜୀବନ ହାତରେ ।

କିନ୍ତୁ ତମେ କେଉଁଠି ମୋତେ ରଖେଇ ଦେଲ

ମୁଁ ମାୟୁଥିବା ଜୀବନକୁ ସରଳତାର ମାନଦଣ୍ଡରେ ।

ମୋ ଚାଲୁଥିବା ରାସ୍ତାକୁ କେବଳ ସଲଖ କରିବା ପାଇଁ

ମୁଁ ଆଜି ନିଜକୁ ସଜାଇ ସାରିଲିଣି

ପ୍ରତିରୋଧ କରିବା ବିଭିନ୍ନ ଅସ୍ତରେ ।

ନାରାଟିଏ ଯେତେବେଳେ କଲମ ଉଠାଏ

ମାଧୁରୀ ପଣ୍ଡା

ନାରାଟିଏ ଯେତେବେଳେ

କଲମ ଉଠାଏ

ଗୋଟିଏ ସଭ୍ୟତା, ସଂସ୍କୃତି ଉପରେ

ମୋହର ବାଜେ ।

ଯୁଗଯୁଗର କଳକି ଲାଗିଯାଇଥିବା

ଲୁହାର କବାଟ

ଧରେଧରେ ଖୋଲେ ।

ସେ' ଭିତରୁ ତୁମେ ଦେଖିନେଇ ପାର

କେତେ ଅପୂର୍ତ୍ତା, ତତଲା ଶବ୍ଦ

ହଜାର ହଜାରବାର ଶବ୍ଦ ପାଲଟୁଥିବା

ସେଇ ଲୋଚାକୋଚା ଦେହ

ପୁଣି କିଛି ଶୁଖିଯାଇଥିବା ରକ୍ତର ଦାଗ

ଦେଖ ସେଇ ସ୍ତ୍ରୀ ଲୋକଟିକୁ

ଯିଏ ସବା ଆଗକୁ ମାଡ଼ି ଆସୁଛି

ଗହଳି ଠେଲି,

ସେ ଏବେ କିଛି

କହିବ କହିବ ହେଉଛି ।

ଯାହାକୁ ଭଲପାଇବା ମନା,

ଏ ମାଟି, ପାଣି, ପବନ ମନା

ତୁମ ବିନା ସହମତିରେ

ନିଃଶ୍ୱାସ ନେବା ମନା,

ସେଇ ମାମୁଲି ସ୍ତ୍ରୀ ଲୋକଟି

ଅସଂଖ୍ୟ ଶୃଙ୍ଖଳ ଛିଣ୍ଡେଇ

ତୁମ ସାମନାରେ

ଆଖିକୁ ଆଖି ମିଳାଇବାକୁ ଆସିଯାଇଛି ।

ସେ କିଛି କରିବନି
ତାର ଔଜ୍ଜ୍ଵଲ୍ୟରେ
ତୁମ ମଥା ନଇଁ ଆସିବା ଆଗରୁ
ତୁମ ପୌରୁଷତ୍ଵ, ଦାସିକତାକୁ
କେବଳ ପ୍ରଶ୍ନଟିଏ ମାତ୍ର କରିପାରେ:
— ଏ ଯାଏଁ ମୋ' ଦେହରେ
ଭରପୁର ଐଶ୍ଵର୍ଯ୍ୟ, ଅଳଙ୍କାର
ବଦଳରେ
କଳମଟିଏ ଧରାଇବାର
ସାହସ କାହିଁକି କରି ନ ଥିଲ ?

ପରିବର୍ତ୍ତନ

ରଜନୀ ରଣସିଂହ

ମୁଁ ତ ଦେଖିଛି ଏଠି
ଅରଣ୍ୟର ଅଜଗରୀ ନିଶା
ମୁଁ ବି ପଢ଼ିଛି ଏଠି
ବାଲୁକା ବ୍ୟାସଙ୍କର ଭାଷା ।

ସଦାକାଳେ ଏକାକୀ
ସେଇ ମୋହ ସେଇ ସମ୍ବୋଧନ
କେବେ ସିଂହାସନ ପାଇଁ ତ
କେବେ ସ୍ୱୟଂବର ପାଇଁ
ଅହଙ୍କାର ମଣିଷକୁ କରିଛି ଦଂଶନ ।

ସବୁ ତ ଲେଖା ସରିଛି
ବେଦରେ, ଉପନିଷଦରେ,
କୋରାନ୍ରେ, ବାଇବେଲରେ

ମଣିଷମାନେ ବି ଏଠି
ନାନା କଥା କହି ଶିଖିଲେଣି
ପକ୍ଷୀମାନେ ବି ସାଉଁଟି ଆଣିଲେଣି ଶବ୍ଦ
ସମୁଦ୍ରର ନିରନ୍ତର ନିଶାନ୍ତ ଗର୍ଜନ
ଆକାଶ ପରିବ୍ୟାପ୍ତ ହୋଇଗଲାଣି
କେଉଁ ଅନନ୍ତ କାଳରୁ ।

ଯେତେ ଯାହା ହେଲେ ବି
ବଦଳିନି ମଣିଷର ଧାରା
ରକ୍ତାକ୍ତ ହୋଇଛି ମାଟି
ଧର୍ଷଣ ହୋଇଛି ଧରିତ୍ରୀ

ସନ୍ତପ୍ତ ହୋଇଛି ସମୟ
ତଥାପି କାଳ

ସେମିତି ଅପ୍ରତିହତ ଅନ୍ଧାର
ଆଉ ଭଲ ଲାଗୁନାହିଁ
ସେହି ପୁରୁଣା କଥା
ଚିରାଚରିତ ରିଆଜ ।

ଏବେ ତ ଆପେକ୍ଷିକାର ବେଳ
ପାତାମୁକ୍ତି ମୋକ୍ଷପ୍ରାପ୍ତିର ସମୟ
ତେଣୁ ହେ ଈଶ୍ବର !
ଏ ପୃଥ୍ବୀରେ
ସୃଷ୍ଟିକର ନୂଆ ଜତିହାସ
ଯାହା ବଦଳାଇ ପାରିବ
ସମାଜର ଧାରା
ପୋଛି ପାରିବ
ଦରଦୀ ଆଖିର ଲୁହ ।

ସୁଖ

ସୁଜାତା ଚୌଧୁରୀ

ସେଦିନ ସୁଖ ମୋ ଘରର କବାଟକୁ
ଠକ୍‌ଠକ୍ କରିଥିଲା କିଛିଟା ସମୟ ପାଇଁ ।
ମୁଁ ମୋ ମଣିଷପଣିଆକୁ ନେଇ ଗର୍ବିତ ଥିଲି
ବ୍ୟସ୍ତ ଥିଲି ମୋ ପାଠପଢ଼ାରେ,
ମୋ କାଗଜ ଓ କଲମ ସହିତ ।
ସୁଖ ପାଇଁ ମୋ ପାଖରେ ସମୟ ନଥିଲା ।
କବାଟ ଖୋଲିଲି ନାହିଁ । ସୁଖ ଚାଲିଗଲା ।
କିଛିଟା ବର୍ଷ ପରେ ଅନ୍ୟ ଏକ ଦିନ
କବାଟ ପୁଣି ଖଟ୍‌ଖଟ୍ ହେଲା
ସୁଖର ଅପେକ୍ଷାରେ ଥିଲି ମୁଁ ।
ଡେରି ନକରି କବାଟ ଖୋଲିଲି ।
ଅସୁଖ ଚାଲିଆସିଲା ଘର ଭିତରକୁ ସୁଖର ମୁଖାପିନ୍ଧି ।
ଅନ୍ଧ ମୁଁ ଜନ୍ମରୁ ଅସୁଖକୁ ଚିହ୍ନିପାରିଲି ନାହିଁ ।
ଯା ଭିତରେ କବାଟ ବନ୍ଦୁବାର ଠକ୍‌ଠକ୍ ହୋଇଛି ।

ପକ୍ଷୀ ପ୍ରତି

ସୁନୀତି ମୁଣ୍ଡ

ପକ୍ଷୀରେ !

ଆପଣାର କହୁ କହୁ
ଆପଣା ଶବ୍ଦରେ ର
ଯୋଡ଼ି ହେଇଯାଏ
ଅନେକ ଦିଆନିଆ ଭାବ,

ସଂପର୍କର ସାରାଂଶକୁ ବୁଝୁ ବୁଝୁ
ଛାଏଁ ଛାଏଁ ଲେଖି ହେଇଯାଏ
ଜୀବନର ଦରପୋଡ଼ା ଇତିହାସ,
ତତେ କେମିତି ବୁଝେଇବି କହ
ଜୀବନଟା ଏଠି
ବିଷ କି ଅମୃତ !
ଟିକି ଟିକି ଡେଶା ଝାଡ଼ି
ଏ ଡାଳରୁ ସେ ଡାଳକୁ
ଉଡ଼ିବା ଶିଖୁଛି ବୋଲି
ତୋ ଆଖିରେ ଆକାଶ ସୁନ୍ଦର,
ସମୟ ପବିତ୍ର ।

ଏସବୁ କେବଳ ପ୍ରହସନରେ ପକ୍ଷୀ !
ଉଡ଼ାଣର ଏଇ ପ୍ରାରବ୍ଧ ଲଗ୍ନର ଇ
ତୋ'ପିଠିରେ ଲଦି ହେଇ ପଡ଼ିବ
ଅସୁୟାର କର୍କମାଳ ଆକାଶ,
ଦେହରେ ଫୋଡ଼ି ହେଇଯିବ
ଅସହାୟ କୁଶବିଷ ସମୟ ।

ପକ୍ଷୀରେ !

ତୋ ପରି ମୋର ବି ମନଟିଏ ଥିଲା
ସ୍ବପ୍ନମୟ, ଅତି ଭାବମୟ

ମୋ' ଆଖିପତାରେ ତେଣା ଝାଡୁଥିଲେ
ଫୁଲ ଓ ଭଅଁର,
ଫଗୁଣର ଆକାଶରେ ସମୟ ବି ଥିଲା
ମୋର ଅତି ଆପଣାର ।

କାଳାନ୍ତର ଲଗ୍ନରେ ଅତୀତକ
ମଉଳିଗଲା ତମାମ ସ୍ବପ୍ନ,
ନା' ମୋତେ ଆକାଶ ଡାକିଲା
ନା' ମାଟି ଦେଲା ବି ଆଶ୍ରୟ ।
ଅକୃତଜ୍ଞ ସମୟର ବିପ୍ଳାବରେ
ଦେଖିଛୁ ତୁ
ମୁଁ ଆଜି ପାଲଟିଛି
ନିଜ ପାଇଁ ନିଜେ ସୂଚିର ପାଉଁଶ ।

ତେଣୁ ତୁ ପ୍ରିୟ ପକ୍ଷୀ !
ଉଡ଼ିବା ବଦଳରେ
ବରଂ ଶୋଇ ରହ କାଳ କାଳ
ଦୃଶ୍ୟକୁ ସାମ୍ନା ନ କରି ବରଂ
ଆଖି ବୁଜି ଅନ୍ଧାରକୁ
କର ତୁ ପ୍ରତ୍ୟକ୍ଷ ।
ଦିଶୁଥିବା ମାଟି ଓ ଆକାଶ,
ଛୁଇଁ ହେଉଥିବା
ବୃକ୍ଷ ଓ ପଲ୍ଲବ
ଏସବୁ ଦୃଶ୍ୟ ନୁହେଁ,
ତେଣୁ ତୁ ଆପଣାର
ଅଭ୍ୟନ୍ତର ଅନ୍ତରୀକ୍ଷରେ
ତଳ୍ଲାନ ହେଇ ଯା'

ଆତ୍ମାର ସତ୍ୟ କୁଞ୍ଜରେ
ଉଡ଼ାଣ ଖୋର ତେଣା ଝାଡ଼ି
ନିଜ ପ୍ରାଣର କବିତା ଗାଇ ଯା' ।

ଅବଶୋଷ

ଅଞ୍ଜଳି ସାହୁ

ତୁମେ ନିଦ ମାଗିଥିଲେ
ମୁଁ ତୁମକୁ ଦେଇଥା'ନ୍ତି
ମୋ' ଆଖି ଯୋଡ଼ିକ
ହେଲେ ତୁମେ ମାଗିଲ କ'ଣ ?
ଶେଯ !

ତୁମେ ଜୀବନ ମାଗିଥିଲେ
ମୁଁ ତୁମକୁ ଦେଇଥା'ନ୍ତି
ମୋ' ବାକି ତକ ଆୟୁଷ
ହେଲେ ତୁମେ ମାଗିଲ କ'ଣ ?
ଦେହ !

ଶେଯ... ପଣ୍ୟ
ଦେହ ବି ହୁଏତ ପଣ୍ୟ
ହେଲେ,
ମୁଁ ଯେ ବିକ୍ରେତା ନୁହଁ !!

ମୃଗ୍ମୟ ମୁହୂର୍ତ୍ତ

ଅଞ୍ଜଳି ଦାଶ

ତୁମ ଆସିବା ଆଖର ହେଉଛି
ନ'ହେଲେ
ଏ ଅଦିନ ଚଢ଼ତି କାହିଁକି ବହୁଛି ?
ବାସି ଗଜରାରେ, ଦି'ପହର ଖରାରେ
ସଞ୍ଜୁଆ ତାରାର ମିଟିମିଟି ମାଜଣାରେ
ଚୋରା ଚଢ଼ତିର ମହୁଆ ମହକ ମଞ୍ଜରୀ ଉଠୁଛି ।

ଏଇ ତ ତୁମେ !
ସଦା ମହକୁଥିବା ଚହଟ ଲଗ୍ନ
ତୁମଠୁଁ ବି ଆଉ ମହକିଆ
ତୁମ ସୁଧା ଜରଜର ସ୍ଵପ୍ନିଳ ମନ ।

ତୁମେ ଆସିଲା ମାତ୍ରେ'ଇ
ଚୈତ୍ର ହସେ
ସମୟ ଦୋହଲେ ଫଗୁଣ ଦୋଳିରେ
ମହା ହରଷେ
ମନ ହଜିଯାଏ ତୁଆ ଚନ୍ଦନର ଚଉତରାରେ ।

ତୁମେ ଏମିତି ତ କିଛି
ଉଷତ ଉଷାର ଉଷୁମ ଉଲ୍ଲାସରେ ନୁହଁ
କି ବାସନ୍ତୀ ବିଭାର ବିଭୋର ବିଳାସ ନୁହଁ
ତଥାପି ତୁମ ପାଇଁ
କାହିଁକି ଏ ଥାକ ଥାକ
ନିବୁଜ ବିଶ୍ଵାସ, ନିର୍ଜିରା ନାଭିଶ୍ଵାସ
ଗୁଞ୍ଜରି ଉଠୁଛି ଆଜି ବି
ସୋରି ସୋରି ଗଜଲରେ
ମୌନ ମୋହର ମ୍ଳାନ ଅଭିସାରେ ?

ଜାଣେନି
ଜାଣିବାକୁ ବି ଚାହେଁନି
ତୁମେ ଅଧମ ନା ପରମ
ଅନ୍ୟ ନା ଅନୁପମ
ତିଳକୃତ ଚାନ୍ଦର ଆଭାଷ ନା’
ରାମାନୁଜୀ ରାସର ବିଭାସ ।

ଏତିକି ଜାଣେ
ସବୁ ସଂଜ୍ଞାର ଦିଗନ୍ତ ଉହାଡ଼େ
ତୁମେ କିନ୍ତୁ ମୋର
ନହୁଲି ଇଚ୍ଛାର ସଜଡ଼ା ପଣତ
ନିତ୍ୟ ବର୍ତ୍ତମାନର ଦୋଳାୟିତ ଚକ୍ଷୁରେ
ଧାରେ ଦରଫୁଟା ହସ
ଶୁଏ ମୃଣ୍ମୟ ମୁହୂର୍ତ୍ତ ।

ବିବର୍ଣ୍ଣ ସ୍ୱପ୍ନ

ଜ୍ୟୋତିର୍ମୟୀ ସାହୁ

କି ଅବା ମାଗିଥିଲି କୁହ
ହୀରା ନୀଳା ସୁନା ମୋତି
ଧନ ଜନ ଗୋପ ଲକ୍ଷ୍ମୀ
ଐଶ୍ୱର୍ଯ୍ୟ ବିଳାସ, ରାଜ ଉଆସ
ନା ରତ୍ନ ସିଂହାସନ ।
ମାଗିଥିଲି ଚେନାଏ ନିଃଶଙ୍କ ଆକାଶ
ଉଡ଼ିବାକୁ ଯୋଡ଼ିଏ ଡେଶା
ଏଇ ତ ?
ଡେଶା ଦେଲ ଯେ
ମଖମଲି ସୁନ୍ଦର ଡେଶା:
ଆକାଶ ସାରା ଅବିଶ୍ୱାସ, ଅସୁନ୍ଦର କଳା ଧୂଆଁ
ଆଉ ମାଗିଥିଲି
ମିଠା ମିଠା ମହକର ଅନୁପମ ଅନ୍ତରଂଗ ଅନୁଭବ ଚିକେ
ମହ ମହ ଫଗୁଣର—
ତମେ ଥୋଇଦେଲ ଆଣି ପ୍ଲାଷ୍ଟିକ୍ ଫୁଲର ସହରରେ ।
କେତେ ଯେ ସ୍ୱପ୍ନ ସାଇତି ନଥିଲି ମନର ଅମାର ଘରେ
ଅଦିନ ବଢ଼ିର ଲହ ଲହ ଜିଭ ସବୁ ଚାଟି ସଫା କରିଦେଲା ଆଖି
ପିଛୁଳାକେ
ବାକି ଥିଲା,
ଦି'ଚାରିଟା ସ୍ୱପ୍ନର ବାଜ
କାହିଁ କେଉଁ ଭଙ୍ଗା ପୁରୁଣା ପେଟେରା ଭିତରେ ।
ତାକୁ ଇ ରୋପିବାକୁ
ମାଗିଥିଲି ଅରାଏ ଉର୍ବର ମାଟି ।
ତମେ ଦେଲ ଏମିତି ଭୁଲ୍
ଯହିଁ ମୃତ ବିଶ୍ୱାସର କୁଡ଼ କୁଡ଼ ଶବ
ପବନରେ ଦରପୋଡ଼ା ସ୍ୱପ୍ନର ଗନ୍ଧ
ଶ୍ୱଶାନ କି ହୋଇପାରେ ଜୀବନ ଅଛୁଡ଼ିଶାଳ ? ? ?

ତୁମର ଯନ୍ତ୍ରଣା

ଡ. ବିଦ୍ୟୁତ୍‌ପ୍ରଭା ଗନ୍ତାୟତ

ତୁମର ଇଚ୍ଛାମତେ ଚାଲୁଥିବି, ଅକିଗଲେ ବି
ତୁମେ ନ କହିଲେ, ଗଛ ଛାଇକୁ ବି ବଜରା କରିବି
ହେ ତ୍ରିଗୁଣ ଇଶ୍ଵର ! ଆଉ କେତେ ଇଚ୍ଛା ରହିଛି ତୁମର ?
କେତେ ଉଜ୍ଜେଇଟି, ଅଉ କେତେ ଜିଆଁଇ ରଖିବ ?

ମୋତେ ବିଶ୍ଵାସ କର
ମୁଁ ଠିକ୍ ଚାହିଁଥାଲି ତୁମର ଏ ଅନୁଭବ ।
ଏଇ ସେଇ ମହାର୍ଦ୍ଦ ଅନୁଭବ ।
ସବୁ ଛାଡ଼ିଛୁଡ଼ି କୁଟା ଖିଅଟିଏ ହୋଇପଡ଼ିବାର
ମଝି ରାତିରେ ନିଃଶବ୍ଦରେ ଘର ଛାଡ଼ିବାର
ଆଜି ପୁରୁଣା ହେଉଛି, କଷ୍ଟ ହେଉଥିବ ।

ଏ ଉତ୍ସବ ଉପାଧି, ଏ ଆଡ଼ମ୍ବର ଉପତ୍ତୋକନ
ସାଙ୍ଗରେ ନଥିବେ ଭଲ ଲାଗେ ନାଁ ?
ବକ୍ତବ୍ୟ ଏଡ଼ାଅ ନାହିଁ
ଅରଟିଏ ସ୍ଵାକାର କର ।

ମୁଁ ଆମର ଶୋଇଲା ପୁଅକୁ କାନ୍ଧରେ
ପକାଇ ଝୁଲୁଉଛି, ଆଉ ଏ ବେଳରେ
ତୁମେ ସଂସାର ଛାଡ଼ୁଛ ?

ଆଜିର ବେଳ ଆଉ ଆଉ କାଲିରେ ପହଞ୍ଚି ଦେଖିବ
ତୁମର ନିଃସୂତା କେତେ, ତୁମର ଛାଇ ବି ରହିଛି
ତୁମ ଛାତି ପକେଟରେ ଚଷମା ଓ
ତୁମ ହାତ ମୁଠାରେ କିଛିଟା ପ୍ରାରବ୍ଧ ରହିଛି
ଯେମିତି ଭୁଲି ନଯାଅ ।

ଅଫିସ ଯିବା ଆଗରୁ ତୁମର ସବୁ
ଯୋଗାଡ଼ି ଦେବା ତ ମୋର କାମ
ତୁମାଟିଏ ଆଉ କି ନ ଆଉ ଭାଗ୍ୟରେ ।

ଦୁଇଟି କବିତା

କାନନ ମିଶ୍ର

ଦାଗ

କି ବୋକା ଥିଲି ସତେ !
ଭାବିଥିଲି
ପାଣିକନାରେ ପୋଛିଦେଲେ
ଲିଭିଯାଏ
ସବୁତକ ଆଜେ ବାଜେ ଗାର
ସୁଟିକ୍ଲଶ ସିଲଟ ପଟାରୁ ।
ଆଜି କିନ୍ତୁ ଦେଖେ
ଦିନ ଦିନ ଧରି
ପାଣିକନାରେ ରଗଡ଼ି ପୋଛି ସାରିଲା ପରେ ବି
ମନ ସିଲଟରେ ରହିଯାଇଛି ।
ସ୍ବପ୍ନ ଗହାଡ଼ା ଗାରଟିଏ ।

କଲମ

ବଞ୍ଚିଗଲି
କେବଳ କଲମଟି ହାତରେ ଥିଲା ବୋଲି ।
ନହେଲେ
କିଏ ବା ଶୁଣିଥାଆନ୍ତା
ମୋ ସଂଗୋପନ କଥା ?
କାହାକୁ ବା କହିଥାଆନ୍ତି
ମୋ ଲୁହ, ଲହୁ ହତାଶା ଓ ଗ୍ଳାନିର କାହାଣୀ ?
କେମିତି ବା ଆଜି ଥାଆନ୍ତି ଚିତ୍ରପଟ
କୋଟିକମ କର
ମୋ ସ୍ବପ୍ନର
ମୋ ସ୍ବାଭିମାନର ?
କେମିତି ବା ମେଲିଧରିଥାଆନ୍ତି
ମୋ ଅନ୍ତରାତ୍ମାକୁ
ମିହିବୁଣା ଅକ୍ଷର ଜାଲରେ ?
ଖାଲି ହାତରେ
କଲମଟି ଥିଲା ବୋଲି ସିନା ।

ଚିକି ଝିଅ

ଜୟିରା ଶୁଭଦର୍ଶନୀ ତ୍ରିପାଠୀ

ଚିକି ଝିଅର ମୁହଁ ଝାଉଁଳି ପଡ଼ିଛି
ଦି ଆଖିରେ ଲୁହ ଉଛୁଳୁଛି
ଏଇଲେ ଯେମିତି ଖସି ପଡ଼ିବ
ଝରଣା ହେଇ ଝରେଇ ଯିବ ।
ଚିକି ଝିଅର ଝାଉଁଳା ମୁହଁ ଦେଖିଲେ
ଜଗତ ଅନ୍ଧକାର ହେଇଯାଏ
ଅଭିଯୋଗ ଶୁଣିଲେ ତାରିଠୁ
ଶାସନ ଦଣ୍ଡ ଧରିବାକୁ ମନ ଚାହେଁ ।
ଏ ମଧ୍ୟ କେତେ ମେଘ ବରଷି ଗଲାଣି
ବାଘ ହେଉଳ ଶୁଣି ଶୁଣି ରାସ୍ତା
ଚାଲିଗଲାଣି ।
ନା ଚିକି ଝିଅ କେତେ ନିରିମାଣ୍ଡ ହେଇନି
ତା' ସଂସାର ସଦା ହସ ହସ କେତେ ଫିକା
ପଡ଼ି ନାହିଁ
ଚିକି ଝିଅର ମୁହଁ ଆଉଁସି ଦେଲି
କେଶ ସାଉଁଳିଲି
ଖୁବ୍ ଗୁପ୍ତରେ ଖୁବ୍ ସନ୍ତର୍ପଣରେ ପଚାରିଲି
କଣ ହେଇଚିରେ ଚିକି ଝିଅ ମୋର
ମତେ କହ ମତେ କହ ।
ଚିକି ଝିଅ ଲୁହ ଡବଳା ଆଖିରେ ମତେ
ଅନେଇଲା
ଥର ଥର ଦେହରେ ମୋ ପିଠିରେ
ଆଉଜିଲା ।
ଗୋରୁଦ୍ୟମାନ ଅବସ୍ଥାରେ ଖୁବ୍ କୋରରେ
ଉଚ୍ଚାରଣ କଲା କେଇଟକ ମାତ୍ର ଧାଡ଼ି
'ସବୁବେଳେ ତ ଆମ ସୁଖ ଚାହିଁଲୁ,
ତଲାବାଟରେ ଝୁଣି ପଡ଼ିଲେ

ମଲମ ବୋଲିଲୁ,
ତୋ ସୁଖ କଣ ଦେଖୁଛୁ ଆମେ ?
ତୋ ମୁହଁରେ କଣ ସହାସ୍ୟ
ଦେଖୁଛୁ ନାହିଁ କେତେ !
ଟିକି ଝିଅକୁ ଅନେଇ ଫିକ୍ କିନା ହସିଦେଲି
ମନେ ମନେ ସ୍ବଗତୋକ୍ତି କଲି
ନା ନା ଆଉ ଟିକିଝିଅ ଟିକି ହେଇ ରହିନି,
ଏବେ ଖୁବ୍ ବଡ଼ ହେଇଯାଇଛି ବୋଲି
ଅନୁଭବ କଲି ।

ଆସ୍ଥାନ

ପ୍ରତୀକ୍ଷା ଜେନା

କେବେକେବେ
ମନ୍ଦିରବେଢ଼ାରୁ ବାହାରିଆସେ
ସେ ।
କଥାହଳଦୀ ରଙ୍ଗର ଦେହକୁ
ପଙ୍କରେ ଲୋଟେଇଦେଇ ଲୋଡୁଥାଏ
ମାଟିଦାଣ୍ଡ, ଗୋବରପାଣି ଓ ଗୋଟେ
ଗୁହାଳ ।
କାହାର ନା କାହାର ଭିତରେ ତ
ଆକାରଟିଏ ଅପେକ୍ଷାରେ ଥାଏ ।
ସେ ଛୁଇଁ ବି ଛୁଇଁପାରେନା ଚାରିକାନ୍ଥ ।
କୁକୁକୁକୁ ଜଳୁଥିବା ଯନ୍ତ୍ରଣାକୁ
ସନ୍ଧ୍ୟାତାରା କରି ସଜେଇଦେଲା ପରେ
ବୋଲ ମାନୁନଥିବା ଇଚ୍ଛାସବୁ
କେମିତି ନରମିଯାଆନ୍ତି ଯେ...
ଝାଡ଼ିଝୁଡ଼ି ହୋଇ ସେ
ପୁଣି ଠିଆହୁଏ ଆସ୍ଥାନରେ ।
ସକାଳର ଆଳତିରେ
ଶହଶହ ଆକୁଳତା ଧୁଆହୋଇ
ଉଡ଼ିଗଲା ବେଳେ
ସେ ଭରିପାରେ କେତେ...
କାହାର ଥାଳ !
କାହାର ଚଢ଼ାଫୁଲରେ
ଏକ ନିର୍ଭୀୟ ସ୍ୱପ୍ନର ଶୁଭାଶିଷ ଆଜି ଦେଉଦେଉ
ଯେଉଁ ପାଦ ପଛକୁ ଫେରିଫେରି ଯାଏ
ତାକୁ କ'ଣ ବୁଝେଇହୁଏ
କଳଙ୍କି ହୋଇ ଖସିପଡୁଥିବା
କଳଙ୍କର ଚନ୍ଦନଟିପା ପିନ୍ଧିଲା ପରେ ଜ
ଦେବୀ ଦେବୀ ଲାଗେ ।

ସୁନାଝିଅ ସାବିତ୍ରୀ କବି

ସୁଅ ମୁହଁରେ ପଥର,
ପଥର ଉପରେ ଶିଉଳି,
ଶିଉଳି ଉପରେ ସୁନାଝିଅ ଥାପିଦେଇଛି
ତା' ଗହମ ଚଂଗର ମଖମଲି ପାଦ;

ସୁନାଝିଅ ଦେହରେ ପିନ୍ଧିଛି ଦୁଃଖର ବେହରଣ ବୋଲି
ହସିପାରେନି ମନଖୋଲା,
ଶୁଣାଏନି ଆଉ କାହାକୁ ନିଜ ଗୀତ,
ଛାଇରେ ଶୀତଳାଏ ଦେହ,
ଖରାକୁ ଶୁଖାଏ କଳାଘୁମର କେଶ,
ଜହ୍ନକୁ ସଜାଏ ରଜନୀଗନ୍ଧାର ଗଭା;

ସୁନାଝିଅକୁ ନିଶାହୁଏ ଜହ୍ନରାତିରେ,
ନିଶାହେଲେ ଉଡ଼େ ପହଞ୍ଚି ହେଉନଥିବା
ଠିକଣାମାନଙ୍କୁ,
ଉଡ଼ିଉଡ଼ି ଫେରେ ସକାଳକୁ
ଚନ୍ଦନପରି ନିଜ ଭିତରେ ମହକେ ତ
ସଜେଇ ରଖେ ଝୁଡ଼ିଝୁଡ଼ି ସ୍ବପ୍ନ;

ନିଛାଟିଆ ନଈକୁଳକୁ, ଶୂନ୍ୟଗାନ୍ ଖରାବେଳକୁ,
ଗୋଳିପାଣିକୁ, ଏକଲା ରାସ୍ତାକୁ
ସୁନାଝିଅର ଡର;

କେଉଁ ପୋଖରୀତୁଠରେ ହଜିଛି
ସୁନାଝିଅର ପାଉଁଜି,
କେଉଁ ନଈକୁଳରେ ଛାଡ଼ିଆସିଛି
ହାତରେ ବାନ୍ଧିଥିବା ମନ୍ତ୍ରରା କବଚ,
କେଉଁ ଫୁଲରେ ସଜେଇଛି ଜୁଡ଼ା

କେଉଁ ରଂଗ ମାଖୁଛି ଦେହରେ
କେଉଁ ସିନ୍ଦୂରରେ ସାଇତିଛି ଗୋଟେ
ଛଳଛଳ କରି
ତା'ର କିଛି ବି ମନେପଡ଼େନି;

ଏଣିକି ତୁଛା ସକାଳ ପରି ଦିଶେ
ଜହ୍ନରାତି,
ଧୀରେଧୀରେ ଚଳୁଥାଏ ଗୋଟେ ଲମ୍ବାଛାଇ
ଯେଉଁ ଛାଇକୁ ଦେଖି ଜେରଦିନ ତଳେ
ସୁନାଝିଅ ଡରିଥିଲା ଜହ୍ନରାତିରେ,
ଆଜି ସେଇ ଛାଇ
ତାକୁ ଅବିକଳ ନିଜ ଛାଇପରି ଦିଶେ;

ସୁନାଝିଅ ପାଇଁ
ଜହ୍ନ ଯା' ଅଧାର ତା'
ସୌଭାଗ୍ୟ ଯା' ଦୁର୍ଭାଗ୍ୟ ତା'

ଏମିତି ଗୋଟେ ଅସମୟକୁ
ଆଖିରୁଜି ପିଇଯାଏ ତ
ପଥର ଉପରେ ଅକ୍‌କା ମେଣ୍ଟାଏ,
ଖୁବ୍‌ଖୁବ୍ ବାହୁବଳ ଓ ଦମ୍ଭ ସଜାଡ଼େ,
ନିଜ ଭିତରେ ସାଇତିଥିବା
ଗୋଟେ ସତେଜ ଦୁଃସାହସକୁ ଧରିରଖେ,
ଚହଲାପାଣିରେ ନିଜ ଛାଇ ଦେଖି
କେହି କୁଝି ନ ପାରୁଥିବା ଭାଷାରେ
ନିଜସହ ଗପ ହୁଏ ତ
ନଇ ଖାଲି ବହିବହି ଯାଏ ।

ଦେହାତୀତ

ବିଜୟଲକ୍ଷ୍ମୀ ପରିତ୍ରା

ଆଜି ଭାଙ୍ଗିଦେଲି ଗୋଟେ ପୁରୁଣାକାନ୍ଥ
ଲାଲମାଦାର ଭଳି ଦିଶୁଥିବା ଅତୀତର କ୍ଷତସବୁକୁ
ତୁକୁଡ଼ା ତୁକୁଡ଼ା କରି ରଖିଲି ବେଡ଼ରୁମ୍ ସାଇଡ଼ ଟେବୁଲ୍ ଉପରେ,
ନୀଳ ଉପତ୍ୟକାରେ ଓହ୍ଲାଇବା ପୂର୍ବରୁ
ଓହ୍ଲାଇଦେଲି ଦେହବକଳ, ମୁକୁଳାଇଦେଲି ହୁଲିତାଙ୍ଗୀ
କାଳେ କିଏ ଚିହ୍ନିନେବ ବୋଲି ସାତସିଆଁ ଜୀବନ ଦେହରେ
ଲେପିଦେଲି ଦୁଇ ଚାରି ପରସ୍ତ ରଙ୍ଗ,
ମନେଅଛି,
ଯେଉଁଦିନ ଅନ୍ୟମନସ୍କତାରେ
କାମୁଡ଼ି ଫୁଟାଇ ଦେଇଥିଲି ମୋ ଓଠ
ଠିକ୍ ସେଇଦିନ କିଏ ଜଣେ ଗୁମୁରି ଗୁମୁରି କାନ୍ଦିଥିଲା
ଭଙ୍ଗାଦେଉଳ ଭିତରୁ ।
ପର୍ଦ୍ଦାପଛ ଅନ୍ଧାରର ମୁହଁ ସବୁବେଳେ ଅଚିହ୍ନା...
ତୁମେ କହିବ ମୁଁ ଚରିତ୍ରହୀନା ହେଇଯାଇଛି,
କେତେ କାଳ ଆଉ ଚିଣ ବାକ୍ ଭିତରେ
ରତୁବଦଳ ଦେଖୁଥାନ୍ତା ଚିଠିଭଳି କାଗଜସବୁ,
ମୁଁ ସେମାନଙ୍କୁ ତଙ୍ଗା କରି ଭସେଇଦେଲି ଯାହା
ଏସନ ବର୍ଷାରେ ।
ସତୀ ବରଗଛଠାରୁ ଅସତୀ ସାହାଡ଼ା ସୁନ୍ଦରୀ
କେଉଁକାଳେ କମ୍ କହିଲ ?

କିଛି ବି ହଜେନି

ସ୍ୱୟମ୍ଭରା ପଟ୍ଟନାୟକ

କେଉଁ ମୂଲ୍ୟବୋଧ
ହଜିଯାଇଛି ବୋଲି
ଦୋଷାରୋପ କରିଦେଉଛି
ମୋର ଏଇ ଅନୁରାଗସିନ୍ଧୁ
ଆତ୍ମାୟ ମାଟିକୁ ।

ମାଟି କ'ଣ
କେବେ କିଛି ହଜାଏ କି ?
ମନ ପରି କିଛି ବି
ହଜାଏନି ମାଟି ।
ଜର୍ଷା ହେଉ ବା ଅସୁୟା
ଆସକ୍ତି ହେଉବା ଆକ୍ରୋଶ
ହେଉ ଅବା ବୁଦ୍ଧାଏ ଲୁହର
ପାଣିଟିଆ ଆକାଶ
କିଛି ବି ହଜାଏନି ମାଟି
ବରଂ ଏକ ଅମଳିନ ଚନ୍ଦ୍ରାଲୋକପରି
ଛାୟାଶୀତଳ ଆଶ୍ୱାସନା ଦେଇ
ସବୁକୁ ସେ
ସାଇତି ରଖୁଦିଏ ନିଜ ଭିତରେ ।

ବିଶ୍ୱାସ ହେଉନିତ’
ତେବେ ଆସଥରେ ଦେଖୁଥିବ
ତୁମକୁ ହଜାରେ ବାରଣ ସତ୍ତ୍ୱେ
ମୋର ଗୋଟିଏ
ଅମାନିଆପଣର ଜିଦ୍ରେ
ଦିନେ ଯେଉଁ ଅଜଣା ମାଟିରେ
ବିଶ୍ୱାସର ବାଜଟିଏ ଥାପି ଦେଇଥିଲି
ଏବେ ତାହା କିପରି

ଅଙ୍କୁରିତ ହୋଇ
ଶାଖା, ପ୍ରଶାଖାମେଲି
ପଲ୍ଲବିତ ହୋଇ ସାରିଲାଣି
ଆଉ କିଛି ଦିନ ପରେ
ସେଥିରେ କଢ଼ଧରି ଫୁଲ ଫୁଟିବାର
ସ୍ବସ୍ବ ସଙ୍କେତ ମଧ୍ୟ ଦେଖା ଦେଲାଣି ।

ଗାଧୁଆଘର

ରତ୍ନମାଳା ସ୍ବାଇଁ

ନିରୁଜ ଘରେ ହିଁ
ନିଜକୁ ଦେଖିବାର ଅବକାଶ ମିଳେ

ଯେତେ ନିରେଖି ଦେଖୁଥାଏ
ସେତେ ଆବିଷ୍କାର କରୁଥାଏ ନିଜକୁ
ନିଜ ଚେହେରାକୁ ଦେଖି
କେବେ ଅବସୋସ କରୁଥାଏ ତ
କେବେ ବିମୁଗ୍ଧ ହେଉଥାଏ

ସେଇ ନିରୁଜ ଘରେ ହିଁ ଜାଣିହୁଏ
ଏ ଭିତରେ
ବିଡିଗଲାଣି କେତେ ଦିନ,
ବୟସର ସିଫ୍ଟିଚଢ଼ା
ନାନବିଧ ଉତ୍ଥାନ ପତ୍ତନ

ଗାଧୁଆଘରର ସେଇ ନିରୁଜ ପରିଧିରେ
ଅନେକକିଛି ଘଟେ
ମୋର ସବୁକିଛି କଳ୍ପନା
ଅନାବିଷ୍କୃତ ମନର ଠିକଣା
ଯେତେସବୁ ଆକାଂକ୍ଷା
ଓ ନିଷିଦ୍ଧ କାମନା
ଫୁଲହୋଇ ଫୁଟେ ।

ସେଇ ନିଷିଦ୍ଧ ଘରେ ମୁଁ ସ୍ନାନରତା
ପାପ ଧୋଇବାର, ପୁଣ୍ୟ ଅର୍ଜିବାର
ଉଦ୍ୟାନ ଖେଳରେ ମଦମତା
ସେଠି ମୁଁ ଚରାଚରଠାରୁ ବିଚ୍ଛିନ୍ନ
ନିଜ ଏକଲାପଣରେ ଉଲ୍ଲସିତା ।

ସେଇ ଏକାକୀତ୍ବର ଇଲାକାରେ
ଗୋଟାପଣେ ମୁଁ ନିଜର
ଯେଉଁଠି ମାଛିଟେ ବି ଉଡ଼ିବା ମନା
ସେଠି ସବୁବେଳେ ହାଜର୍
ମୋ ବଳକା ଆୟୁଷର
ହିସାବ ରଖୁଥିବା ପ୍ରେମିକ ଈଶ୍ବର !

ମାତୃତ୍ବ- ୨

ନାହାରିକା ରାୟ ବରାଳ

ମା, ଦେଖ ମତେ
ମେଘର ବୁକୁ ବିଦାରୀ
ବିଜୁଳିର ସ୍ତନପାନ କରି
ମୋ ଦେହରେ ଲକ୍ଷେ ପଦ୍ମର ସୁଗନ୍ଧ
ଆଖିରେ କୋଟିଯୁଗର ଆୟୁତ ସ୍ବପ୍ନ
ମନରେ ଅପୂରତ ଆଶାବରୀ
ମୁଁ ଆସୁଛି
ସମୁଦ୍ରର ଉତ୍ତାଳ ଲହରୀକୁ
ଆକାଶର ନାଳିମାରୁ
ଆଲୋକର ବର୍ତ୍ତକାଟିଏ ହେଉ
ଅଧାରର ସଳିତାଟିଏ ହେଉ ମୁଁ ଆସୁଛି ।

ମା, ଦେଖ ମତେ
ତୋ ନିରବିତ ରାତିର ଚିଳାପ ମୁଁ ଶୁଣିଛି
ଅସହାୟ ବେଦନାର
ଆର୍ତ୍ତନାଦ ମୁଁ ଜାଣିଛି
ବହ୍ନି ବଳୟ ହେଉ ଆସୁଛି
ସମୁଦ୍ରର ଉତ୍ତାଳ ହିଲ୍ଲେଲ ହେଉ ଆସୁଛି
ସୂର୍ଯ୍ୟର ମଧ୍ୟାହ୍ନ କିରଣ ହେଉ ଆସୁଛି
ବର୍ଷାର ଭାମ ଘର୍ଘର ନାଦ
ବିଜୁଳିର ଛାତିଥରା ଭୟ ହେଉ ଆସୁଛି ।
ମା, ଦେଖ ମତେ
ତୁ କେବଳ ତୋ ଗର୍ଭରେ ଜାଗାଟିଏ ଦେ
ତୋ କାୟାର ଛାୟାତଳେ
ତୋ ନାରୀ ନାରାୟଣୀର ବାହୁ ବଳୟରେ
ତୋ ମହିଷାମର୍ଦ୍ଦିନୀର ମାୟା ବାଣରେ
ସାବିତ୍ରୀର ଆତ୍ମ ବିଶ୍ବାସରେ

ମତେ ଭୁପୁଷ୍ପ ହେବାକୁ ଦେ
ତାଙ୍କିଦେ ତୋ ଅଭୟ ପଣତ
ପିନ୍ଧେଇଦେ ତୋ ଦମ୍ଭର କବଚ
ମତେ ସୂର୍ଯ୍ୟସ୍ନାନ କରିବାକୁ ଦେ ।

ଦେଖୁକୁ କେମିତି ଅଙ୍କୁରିତ ହେବି
ସବୁକୁ ଚଳୁକରି ବାହାରି ଆସିବି
ମାଟିକୁ ବିଦିର୍ଷ କରି ମୁଁ ବୈଦେହୀ
ଯଜ୍ଞରୁ ଜନ୍ମିତ ମୁଁ ପାଞ୍ଚାଳୀ
ଶରର ପ୍ରତିଶର ହେଇ
ଅକ୍ଷୀଂଶରୁ ଦ୍ରାଘିମାର ଦାୟିକତା ନେଇ
ମୁଁ ଆସିବି
ସବୁକୁ ଝାଡ଼ିଝୁଡ଼ି ସଫାକରି ଦେବି
ସମାଜର ଶକ୍ତିତ ସୀମାରୁ
ନିର୍ଭୀକତାର ପାପୁଲିରେ
ପୋଛି ଦେବି ସ୍ୱେଦ
ତୋ ଡ଼ଗୁଆ ମନରୁ
ମତେ ଖାଲି ଆସିବାକୁ ଦେ ।

କଥା ଦେଲି

କାନନବାଳା ପଟ୍ଟନାୟକ

ମାଆ ମୋର !

ବିଶ୍ୱାସ ହୁଏନା ମୋତେ

ତୁ କି ଆଜି ନିଶ୍ଚୁର ନିର୍ଜ୍ଜମ

ଘାଟିନାର ସମକରୁ

କନ୍ୟା ଭୂଶହତ୍ୟା ।

କିଏ ସେ କହିବ କହ

ତୁ ଜନନୀ ପବିତ୍ର ପ୍ଲାବନୀ

ଗଙ୍ଗୋତ୍ରୀର ଧାରା

ସ୍ନେହ ସିନ୍ଧୁ, ମମତାର

ଅମୃତ କଳସୀ ।

ତୁ ଧରିତ୍ରୀ ଧରାସମ

ସୁଜନୀ ଜନନୀ,

କାହାର ସେ ବାକ୍ୟ ବାଣେ

ତୁ କ୍ଷତାନ୍ତ ଜର୍ଜରିତ

ଅଭିଶପ୍ତା ଆଖ୍ୟାକୁ ତୁ

ମଥାପାତି ସହ ।

ସତକୁହ ସତକୁହ

ଆଗେ ଜନ୍ମଦାତ୍ରୀ

ଦେବନୀ ଜନମ ମୋତେ ?

ଭୀତତ୍ରସ୍ତ ଆତଙ୍କିତ

ବିଳପିତ, ସନ୍ତାପିତ

ଉଦରେ ତୋ ମୁଁ ସେ କନ୍ୟାଭୂଶ

ଜନ୍ମିବାକୁ ଲୋଡ଼ା ମୋର

ଦେଖିବାକୁ ପୂର୍ଣ୍ଣଦାସ୍ତ୍ରୀ

ବର୍ଣ୍ଣିକ ପୃଥ୍ବୀ ।

କଥାବେଲି କଥାବେଲି ମାତା !
ଜନମିଲେ ଜଠରୁ ତୋହର
ଛନ୍ଦମୟୀ ଛଇଳା,
ତୋ ତନୟା ହେବ ତେଜସ୍ବିନୀ
ମହନୀୟ ମମତା ମଖାଇ
ଗରବିଣୀ ମାତୃସମ
ବୁଝାଇବ ଧରାଧାରେ
ସ୍ନେହ ମନ୍ଦାକିନୀ ।

ନୀରବ ସ୍ବୟମ୍

ଜୟଂତିକା

ପାଟି ନ ଫିଟେଇ ବି
ଆଖି ତୋର କେତେ କଥା କହେ,
ଉଦାସ ରାସ୍ତା ଯେମିତି
ଛାତି ଖୋଲି ନିଃଶବ୍ଦରେ ପଡ଼ିରହିଥାଏ ।

ସେଇ ମୁକୁଳା ଚଳାପଥରେ
ଇଡ଼ିଯାଇଛି ଏ ଦେହରୁ ରକ୍ତ କିଛି
ରକ୍ତାଭ ପାଲଟି ଯାଇଛି ଅବୟବ ତା'ର
ଅକୁହା ଆବେଗ କିଛି
ଫେଣ୍ଟି ହୋଇଯାଇଛି ଆକାଶର ନାଲିମାରେ
ସ୍ବପ୍ନ ଓ ଗନ୍ଧାର ଏଣୁ ଦିଶେ ତା'ର ମୁହଁ ।
କିଛି ବି ବଦଳି ନାହିଁ
ରତ୍ନ ମାସ ପକ୍ଷ ବା ମୁହୂର୍ତ୍ତ,
ଦିନ ରାତି ଠିକ୍ ଅଛି, ଆଗପରି ଠିକ୍ ଆଗପରି,
ଆଗପରି ଉଷ୍ମ ଓ ନାଲି ଅଛି
ହୃଦୟର ରକ୍ତ ଅବା ଦେହର ଉତ୍ତାପ
ମୁଁ କେବଳ ଚାଲୁଚାଲୁ ବାରମ୍ବାର ଝୁଣି ପଡ଼ୁଛି ।

ଏ କେଉଁ ଉଦାସପଣ
ରାତିର ଅନ୍ଧାର ପରି ଘେରି ଆସେ
ଅତମତ କରି ମୋର ଅସ୍ତିତ୍ବକୁ
ଗୋଡ଼ହାତ ଖିଲ ମାରିଯାଏ
ସମୟ ବି ସ୍ଥିର ହୋଇ ‘ବସିପଡ଼’ ‘ବସିପଡ଼’ ବୋଲି
ବାରବାର ଜଙ୍ଗିତରେ କହେ
ଟିକିଏ ଅଟକି ରହେ ଆଉ
ଆକସ୍ମାତ୍ ତଗତଗ ଚାଲିଯାଏ, ଚାଲିଯାଉଥାଏ ।

ବିସ୍ମୃତ ରାତି ତେଣା ଆଡ଼େଇ ଆଡ଼େଇ
କେଉଁ ଏକ ଅଶ୍ରୁତ ସନ୍ଦନ ଆଡ଼େ ମୁହଁକରି
ଅନ୍ତରଙ୍ଗ କେହି ଜଣେ ଚାହିଁ ରହେ
ମୋହିତ ମୁଦ୍ରାରେ ।
ଫୁଲ ଫୁଟେ ଫୁଲ ଝରେ
ସମୟ ଚରକୁଥାଏ,
ପାଟି ନ ଫିଟାଇ ତି ଫୁଲି ତୋର
କେତେ କଥା କହେ !

ଥରେ ଅଳକ୍ଷୁ ଲାଗିଲେ

ସୁପ୍ରଭା ମିଶ୍ର

ଥରେ ସେଇ

ଅଳକ୍ଷୁ ଲାଗିଲେ

ଜାଲୁ ଜାଲୁ ଦିଶେ ଆଶୁକୁ ସବୁ

ଓ ଭିତରେ ଭିତରେ

ପରମାଣୁ ବୋମାର ଦିବ୍ୟଲୀଳା ଯେ

ଓଲଟପାଲଟ କରିଦିଏ ସବୁ କିଛି ।

ଥରେ ସେଇ

ଅଳକ୍ଷୁ ଲାଗିଲେ

ଚଣ୍ଡାଣ୍ଡ ଛିଣ୍ଡିଯାଏ

ସମ୍ପର୍କର ତୋର

ମୟମାୟ ଭାଙ୍ଗିଯାଏ

ଧରିଥିବା ତାଳ

ଚୁନୁଚୁନା ହେଇଯାଏ

ସ୍ବପ୍ନର ମିନାର ।

ସେଇ ଅଳକ୍ଷୁରେ

କେଉଁଠି ସୀତାଙ୍କୁ

ବନବାସ ଆଜ୍ଞାହୁଏ ତ

କେଉଁଠି ଅହଲ୍ୟା

ପଥର ପାଲଟେ

ଯୁଗଯୁଗ ଧରି ।

ଅଶ୍ଳେଷା ନକ୍ଷତ୍ରର ନାରୀ

ପ୍ରମିଳା ଶତପଥୀ

ଡହଡହ ଖରା,
ସରସର ବର୍ଷା, କନକନ୍ ଶୀତ ।
ତା'ଭିତରେ କୁଳକୁଳ ଦୁଇଟିଆଖି
ଥମ୍‌ଥମ୍ ପାଦ,
ଠକ୍‌ଠକ୍ ବାନ୍ତ, ଥରଥର ହାତ
ତଥାପି ସେ' ଠିକ୍‌ଠିକ୍ ଆଙ୍କିପାରେ
ନୀଳାମ୍ବରାଚିତ୍ରର ଛବିଳତାହାଣୀ,
ଗାଢ଼ପାରେ
ବିଭାବରାଗର ଶୀତଳ ପ୍ରଭାତୀ,
ନିଜକୁ ସଜେଇପାରେ
ଇନ୍ଦ୍ରନୀଳମଣିପରି
ଅନ୍ଧାରପୁ ଖୁଣ୍ଟିପାରେ ଆଲୋକର ମୋତି,
ଶ୍ଳେଷ ଏବଂ ଶ୍ଳେଷକୁ 'ସୁଖର ଶାସରୀ' କହି
ଚାଲିପାରେ ଜୀବନର ବାଟ
ଅଶ୍ଳେଷାନକ୍ଷତ୍ରର ନାରୀ ।

ସହିପାରେ ବସନ୍ତର ଅହଙ୍କାରୀ ବାକ୍ୟ
ପ୍ରତିଶ୍ରୁତିର ମୃତପରିହାସ,
ସମୟର ଛିଣ୍ଡାସୂତାକୁ ଫୁଲଟିଏ କରି
ପିନ୍ଧିବାରେ ଫୁଲର ପାଉଁଜି,
ଭିକାରିର ଫିନ୍ଦ ଆଠଶିଠେପରି
ସାଜତିପାରେ ଫରସାଜୀବନର ରାତି,
ନକ୍ଷତ୍ରର ସ୍ତବଶୁଣି
ପୋଛିଥାରେ ମାଟିର ହୃଦୟ,
ପବନରୁ ଶୋଷିପାରେ
ଆହତର ବ୍ୟର୍ଥ ଆରତ,

ଜାଣିପାରେ ପାଣିପିନ୍ଧୁବା ଶୋଷଟି
ବାଘ ନା ମୃଗୁଣୀ,
ଶୁଣିପାରେ ଭବିଷ୍ୟରେ
ବୁଲୁଥିବା ଘଟଣାର ଧାରାବିବରଣୀ,
ଜିଣିରକ୍ତ ସହ ବାର୍ତ୍ତାଳାପକରି
ଚାଲିପାରେ ଜୀବନର ବାଟ
ଅଶ୍ଳେଷାନକ୍ଷତ୍ରର ନାରୀ ।

ନାରୀ ସଂଯୁକ୍ତା ଦାଶ

‘ମୁକ୍ତି’ର ସରଳାର୍ଥ ବୁଝିବା ଆଗରୁ
ବନ୍ଦ ହୋଇଯାଇଥିଲା ପଞ୍ଜୁରୀର ଦ୍ଵାର
ଅଧିକାରର ଦାହି ଦେଇ କେହି ଜଣେ ପିନ୍ଧାଇ ଦେଲା
ହାତ, ପାଦରେ ଶିକୁଳି ସୁନାର
ଜାକ୍ଟ ଗଲା ଜୀବନଟେ
ଖୋଜୁ ଖୋଜୁ ଅର୍ଥ ଅନେକ ଶବ୍ଦର
ପ୍ରଶ୍ନ ରହିଗଲା ପ୍ରଶ୍ନ ହୋଇ
ଉତ୍ତର ପାଇଁ ବି ନ ଥିଲା ଅଧିକାର
ଦିନ ସରିଗଲା ଏରୁଣ୍ଡି ଏ ପାଖରେ
ରାତି ପାହିଗଲା ଦରଆଉଜା ଝରକାରେ
ଏରୁଣ୍ଡି ସେପଟ ମାଟିର କେତେ ଦୈର୍ଘ୍ୟ ପ୍ରସ୍ତ
ଝରକାରୁ ଦିଶୁଥିବା ଆକାଶ କେତେ ଦୂର ବ୍ୟାପ୍ତ
କେହି ଜଣେ ବି କହିଲେନି
ଏସବୁ ଜାଣିବା ତା’ର ଜନ୍ମସିଦ୍ଧ ଅଧିକାର ।

ଯୁଗ ପରେ ଯୁଗ ବିତିଗଲା
କେତେ ଲୁହ, କୋହ, କେତେ ସଂଘର୍ଷ, ସଂଘାତ ପରେ
ଦିନେ ଖୋଲିଗଲା ପଞ୍ଜୁରୀର ଦ୍ଵାର
ଅନେକ ଦିନରୁ ବାଟ ଭୁଲିଥିବା
ସୂର୍ଯ୍ୟ ଚନ୍ଦ୍ର ଉଦ୍ଧି ମାରିଲେ ବନ୍ଦ ଝରକାରେ
ଗାଲିବାକୁ ଭୁଲିଯାଇଥିବା ପାଦ ଦୁଇକୁ
ଶିଖାଇଲା ଠିଆ ହେବାକୁ ସଜ୍ଜା ଭାବରେ
ଏବେ ସ୍ଵାଧୀନତା ତା ହାତ ମୁଠାରେ
ଜୀବନକୁ ବଞ୍ଚିବାକୁ ଚାହେଁ ନିଜ ପସନ୍ଦରେ
ଏବେ କାହିଁକି କୁହ
ଏହା ଅନ୍ୟନାମ ସ୍ଵାଧୀନତାଚାରିତାର
ତାକୁ ଟିକେ ନିଃଶ୍ଵାସ ନେବାକୁ ଦିଅ

ମୁକ୍ତିକୁ ଅତି ପାଖରୁ
ଦେଖୁ, ଛୁଉଁ, ଭୋଗକରୁ
ଏବେ ସେ ନିଜକୁ, ନିଜ ଅସ୍ଥିତାକୁ
ନୂଆକରି ଚିହ୍ନିବ ।

ତାପରେ...

ସ୍ବାଧୀନତା ଆଉ ସ୍ବେଚ୍ଛାଚାରିତାର
ପୂର୍ଣ୍ଣ ବିଭାଜିକାଠାରୁ
ନିଶ୍ଚୟ ସେ ଲେଉଟି ଆସିବ ।

ସେ ଜାଣିନଥିଲେ ମୋନାଲିସା ଜେନା

ସେ ଜାଣିନଥିଲେ ନିଜେ ବି-
ଗୋଟେ ସଂପର୍କରେ ମୂଳଦୁଆ ପଡ଼ିବାବେଳେ
ଦେବାକୁ ହୁଏ ନିଜକୁ, ତପିଶରେ ।
ଯନ୍ତ୍ରଣାର ସ୍ୱେଦ ବିନ୍ଦୁରେ
ତାଙ୍କର ମୋହଭଙ୍ଗ
ଫସର ହୋଇଗଲା କିନ୍ତୁ
ଶତସହସ୍ର ନଶ୍ୱର ଅଭିଳାଷା ।
କେହି ଚାଁହେନି-
ଏଇ ସବୁ ଅନୁଭବର ଅସମ୍ପୂର୍ଣ୍ଣତା
ତଥାପି ଦେଖ ତ !
ବାରବାର ଫେରିଆସେ
ଏମିତି ଅସମୟରେ
ବେଳେ ବେଳେ ତୋଫାନରେ
କେବେ କେବେ ବର୍ଷାର ଶୀତଳ ଜ୍ୟୋତ୍ସ୍ନାରେ
ନିବୁଜ କୋଠରୀ ଭିତରର ସଂଗୀତ
ହରାଏ ତାଳ ଓ ଲୟ

ସେ କ'ଣ ଜାଣିନଥିଲେ ଏମିତି ଏମିତି
ଆସି ନ ଥାନ୍ତି ସମସ୍ତେ
କେହି କେହି ପରିତ୍ୟାଗ କରନ୍ତି
ପ୍ରଣୟର ପ୍ରାକ୍-ମୁହୂର୍ତ୍ତରେ ?
ସବୁ ବିଚ୍ଛେଦରେ
ପୁଣିଥରେ ହୋଇ ନଥାଏ
ମିଳନର ପ୍ରତ୍ୟାବର୍ତ୍ତନ-
ସେ କ'ଣ ବୁଝିନଥିଲେ
କେବଳ ସମର୍ପଣରେ
ହରାଇବାକୁ ହୁଏ ନାହିଁ,

କାହାରିକୁ, କିଛି ବି ?
ସେ କ'ଣ ଜାଣି ନଥିଲେ
ଦିନେ ଦିନେ ସାମ୍ରା କରିବାକୁ ପଡ଼େ ନିଜକୁ
ପାପ, ବୋଲି ଭାବି ନଥିବା ଦୁର୍ଦ୍ଦଶାକୁ
ଇଷଡ଼ ବୋଲି କବନା କରିଥିବା
ବିପର୍ଯ୍ୟୟର ଅନ୍ତିମ ଅବସ୍ଥାକୁ ?

ମନେମନେ ମନ୍ଦାକିନୀ

ଜ୍ୟୋତ୍ସ୍ନା ଦାସ

ଅନ୍ଧାରରେ ପଡୁଥିଲା ପୁରୁଣା କବିତା
ବିଦଗ୍ଧ ଦିନସବୁ ବିଶ୍ୱ ହୋଇଗଲେ
ସମୁଦ୍ର ଛାତିର ତେଉଠୁ ବି ମନ
ବେଶାବେଶା ଲାହଡ଼ି ଭାଙ୍ଗିଲା
ରାତି ମହକିଲା, ପ୍ରିୟଲୋକ ନିକଟେଇ ଗଲେ
ସମୟର ବହନ୍ତା ଗତିରେ ଯିଏ ଦିନେ ଲୁଚିଯାଇଥିଲେ ।

ମନ୍ଦାକିନୀ ଆଲୁଅ ଜାଳିଲା
ଆଗରେ ବାପାଙ୍କର ଫଟ
ପଛର ଚିତ୍ରରେ ନଈ ତାକୁ କରୁଛି ଉଚ୍ଚାଟ
ସେ ଦେଖୁଥିବା ଗାଁ, ପ୍ରିୟ ପରିଜନ
ଏବେ ଏବେ ବନ୍ଦ ସ୍ମୃତିର କବାଟ ।

ସେ କେବେ ଭାବି ବି ନଥିଲା ରକ୍ତରେ ଗାରପଡ଼େ
ଶିଶୁକନ୍ୟାକୁ ଅତ୍ୟାଚାର କରି ହତ୍ୟା କରାଯାଏ
ନଈର ଉଲଗ୍ନ ରୂପ,
ବିଚ୍ ରାସ୍ତାରେ ନାରୀ ଦେହ ଖେଳ
କେତେ ଭୟଙ୍କର ଜାଣି ବି ନଥିଲା ।

ପିଲାଦିନେ କାଗଜ ଡଂଗା ଭାସିଗଲା ବେଳେ
ଭାବି ବି ନଥିଲା ବଡ଼ହେଲେ ଭାସିଯାଏ ସ୍ୱପ୍ନ
ସତ ର ଘର ଜଳୁଥାଏ ।
ଜଣ୍ଡର କହିଲେ ବୁଝୁଥିଲା ପ୍ରେମ
ବଉଳ ଫୁଲର ସଜା ସିଂହାସନ
ସେ ସବୁ ଛାଡ଼ି ଆସିଥିବା ନିନ୍ଦିତ ସ୍ମୃତିର ଅରଣ୍ୟ ।
ଏବେଏବେ ନିଦ ହୁଏନାହିଁ
ଯେମିତି କିଏ ତାକୁଛି ଗାତିରେ
ଦେହର ଘେରରେ ପ୍ରଜାପତି ନୁହେଁ କିଏ ବିଳିବିଳଭୁଛି
ମନତଳ ତାତି ମାପିବା ଆଗରୁ
ଭୟ ଓ ଶିହରଣ ଗାତିକୁ ନୁହେଁ
ଆପଣାର ପ୍ରିୟ ମୁହଁଟିକୁ ।

ଠିକ୍ ପରେ ପରେ

ଗୀତାଞ୍ଜଳି ଦାସ

ହଁ ଏବେ ରାତିସାରା ଧୂ ଧୂ ଖରା
ସକାଳ ହେଲା ପରେ ରାତିର ଜସାରା
ଠିକ୍ ବିବାହ ପରେ ହଁ ବିରହର ସ୍ବର
ତା ପୂର୍ବରୁ ଥାଏ ମିଳନ ପସରା ।

ଦାମ୍ପତ୍ୟ ଜୀବନ ଆରମ୍ଭ ହୁଏ
ବୁଢ଼ା ପଣରେ
ପିଲାମାନେ ଚାକିରି କରି ସାରିଲା ପରେ
ଏକାଏକା କାଟିବାକୁ
ଅନେକ ସମୟ ମିଳେ ।

ସେମାନଙ୍କ ସଂସାରର ଠିକଣା ପାଇଲା ପରେ
ସବୁ ଫର୍ଦ୍ଦଫର୍ଦ୍ କାଗଜ
ଖାତା ହୁଅନ୍ତି ଜୀବନର ସଞ୍ଜବେଳେ
କ'ଣ କରିବାର ଥିଲା ମନେ ପଡ଼େ
ଠିକ୍ ତା'ପରେପରେ ।

ମୁଠା ଖୋଲିଲେ ପାପ

ସୁଚିତ୍ରା ପାଣିଗ୍ରାହୀ

ମୁଠା ଖୋଲିଦେଲେ ପାପ

ଖାଲି ପାପ

ଥାଉ ଖୋଲ ନାହିଁ

ମୁଠା ଖୋଲ ନାହିଁ, ବନ୍ଦ ଥାଉ

ସେଇମିତି ଚିରଦିନ ।

ପାଟି ଖୋଲିଲେ କହି ହେଇଯିବ

ଯାବତ ଦୁଃଖ, ଶୋକ

ଥାଉ ବୁଜି ରଖ,

ଖୋଲ ନାହିଁ ପାଟି

ତୁମ୍ଭରି ମୁଦାଓରେ ମୁଁ ଅଜି ଦେଉଛି

ପାଖୁଡ଼ାଏ ପ୍ରେମର ପଦ୍ମ,

ବରଂ ହେଉପଛେ ତା’

ଛଳନାର, ପ୍ରବଞ୍ଚନାର କି ପ୍ରତାରଣାର !

ସେଇ ମିଛ ପଦ୍ମ ପାଖୁଡ଼ାରେ

ବନ୍ଦୀ ହୋଇ ରହନ୍ତୁ ଶହ ଶହ ବିମୁଗ୍ଧ ଭଅଁର

ଓଠ ଖୋଲିଲେ ଯେ ଉଡ଼ିଯିବେ

ସେମାନେ ଯୋଜନଗଣାର ବାସ୍ନାରେ

ଉନ୍ମୁଖ ହୋଇ କ୍ଷୀର ସାଗରକୁ

ଲମ୍ଫ ଦେବେ ପାଗଳ ପରାଏ

ସହସ୍ର ପାଖୁଡ଼ା ପଦ୍ମର କୋରକିତ ବକ୍ଷରେ-

ପାରିବ କି ?

ପାରିବକି ପଦ୍ମଗନ୍ଧା ସହି ସେ ଆତ୍ମାତ-

ଏଣୁ, ତୁମେ ଖୋଲ ନାହିଁ

ତୁମ୍ଭର ଓଠ ଖୋଲ ନାହିଁ

ତୁମର ଏଇ ବନ୍ଦ ଓଠରେ
ଖାଲି ଗୋଟିଏ ପ୍ରୀତିର ତୁମନ ହିଁ
ଯଥେଷ୍ଟ ହେବ ପଦ୍ମଫୁଲ ଫୁଟାଇବାକୁ ।

ଆସ ଆଜି ଏଇ ନିରନ୍ତ୍ର ଅନ୍ଧକାରରେ
ମୁଁ ଫୁଟେଇ ଦେଉଛି ପ୍ରୀତି ପଦ୍ମ
ତୁମ୍ଭି ଓଠରେ,
ଗୋଟିଏ ତୁମ୍ଭାରେ ।
ବନ୍ଦଥାଉ ସବୁଦିନେ
ତୁମର ଓଠ ଆଉ ହାତମୁଠା ।

ତରଳ ନିଆଁ

ନର୍ମଦା ନୀଳୋତ୍ପଳା

ଆଉ ଗୋଟେ ନୂଆବର୍ଷ ଦେଖିବା ପାଇଁ
ସମ୍ଭଳ ହୋଇ ଠିଆ ହେଲାନି,
ମୋର ଅବଶିଷ୍ଟ ଆୟୁଷ
ମୁଁ ଦିଲ୍ଲୀରୁ କହୁଛି
ଶୁଣ ହେ ଜହ୍ନାଦ ।

ତୁମେ କେବେ ରୋକିପାରିବନି
ମୋ ହୃଦୟ-ଆକାଶରେ
ଉଇଁଆସୁଥିବା ପୂର୍ଣ୍ଣିମା ବାଟ,
ଦିନେ ନା ଦିନେ ତୁମେସବୁ
ଝୁଲିବ ମୃତ୍ୟୁଫାଶରେ,
ଆଉ ପବନରେ ଚହଲିଯାଉଥିବ
ତୁମର ପୁଳା ପୁଳା ଦୁର୍ଗନ୍ଧ ନିଃଶ୍ୱାସ ।

ଜିଭରୁ ବୋହିପଡୁଥିବା ବାଉଁଶ କାମନାର
ଅପ୍ସର୍ପ ଲାଳ
ଯେଉଁଠି ତିଆରି କରିବ ଯେତେ ନର୍ଦ୍ଦମା
ତାକୁ ଜାଳିଯୋଡ଼ି ଭସ୍ମ କରିଦେବ
ମୋ ରକ୍ତଆଖିର ତେଜସ୍ବିନୀ ଲାଭା ।

ଦେଖ, ମୋ ଆଗ୍ନେୟ ଗର୍ଭ ଭିତରେ
ଚକ୍ରମୟ ପୁରୁଥିବା ତରଳ ନିଆଁ
ହାରୁକା ହାରୁକା ରକ୍ତର ପ୍ରବାହିତ ବନ୍ୟା
ସେମିତି ଅଶ୍ରୁଖା ଥିବ
ରାଜରାସ୍ତାର ଛାତି ଉପରେ ।

ତୁମେ ଯୁଆଡ଼େ ଯିବ
ସେଠି ଦେଖିବ

ଠିଆ ହୋଇଥିବେ ଗୋଟେ ଗୋଟେ
ରକ୍ତମୁଖୀ ଦାମିନୀ
ଯେଉଁମାନଙ୍କର ଅଭିଶାପର ଦାବୀନଳରୁ
ଫୁଟିଆସୁଥିବ ସହସ୍ର ସହସ୍ର
ଝଲମଲ ବର୍ଷାର ତାୟାଣ ଆଘାତ ।

ସେଇ ନିଆଁର ତତଲା ବାମ୍ଫରେ
ଦୃଶ୍ୟ ପୋକଜୋକ ପରି
ଜଳିଯିବ ତୁମ ଅସନା ଦେହ
ତୁମ ଅହଙ୍କାରର ବାୟୀକୁହାକୁ
ଲେହନ କରିବେ ରାସ୍ତାର ବୁଲୁକୁକୁର
ତୁମ ଦମ୍ଭିଲା ଯୌବନରେ
ଚରିଯିବେ ନିର୍ଭୀକ ଜଉପୋକ ।

ରୁମେ ଯେଉଁଠି ଲୁଚିବ
ତୁମ ସାମ୍ନାରେ ଥିବି ମୁଁ
ଗୋଟେ ସର୍ବଗ୍ରାସୀ ଝଡ଼ ।

ଅସ୍ମିତା

ମାନତି ବାଣ (ମାନି)

ଫେରାଇ ନେବି କି ପାଦ
ପୁଣି ସେଇଠିକୁ
ଯେଉଁଠି ଅପେକ୍ଷା କରିଛି
ଶିକୁଳାଟିଏ ?

ଫେରାଇ ନେବି କି ସତ୍ୟ
ପୁଣି ସେଇଠିକୁ
ଯେଉଁଠି ଅପେକ୍ଷା କରିଛି
ମିଥ୍ୟାର ବଳୟ ?

ଫେରାଇ ନେବି କି ଶବ୍ଦ
ପୁଣି ସେଇଠିକୁ
ଯେଉଁଠି ଅପେକ୍ଷା କରିଛି
ଛଳନାର କବଚ କୁଣ୍ଡଳ ?

ଥରେ ପାଦ ବଢ଼େଇବା ପରେ
ଆଉ କଣ ଫେରାଇ ହୁଏ ପାଦ ?

ତୁମେ ମୋତେ ନିନ୍ଦା କର
ବା ଘୃଣା କର
କିମ୍ବା ଦଣ୍ଡ ଦିଅ
ମୁଁ ମୁକୁଳି ଆସିଛି
ତୁମମାନଙ୍କର
ଆଜ୍ଞାକି ନିର୍ଦ୍ଦେଶରୁ
ଅତିକ୍ରମି ଯାଇଛି
ଯେତେବେଳୁ ଅନାଦର
ଓ ଚିନ୍ତା ଯନ୍ତ୍ରଣାକୁ
ମୋ ଭିତରୁ ଫୋପାଡ଼ି ଦେଇଛି
ଭୟ ଓ ହାନିମନ୍ୟତା ସବୁ ।

ହଠାତ୍ ମନେହୁଏ
ଯାତ୍ରା ସରିଥିବା ପଥଠାରୁ
ଆରମ୍ଭ ହେବାକୁ ଥିବା
ଯାତ୍ରାର ପଥ
କହି ସାରିଥିବା କଥାଠାରୁ
କହିବାକୁ ଥିବା କଥା

ଲେଖି ସାରିଥିବା ଶବ୍ଦଠାରୁ
ଲେଖିବାକୁ ଯାଉଥିବା ଶବ୍ଦ
ଭିନ୍ନ, ଅନନ୍ୟ ଓ ଅସାଧାରଣ ।

ଜୀବ କେବଳ
କୁଳ ଲଘିବାର
ଉତ୍ତେଜନା ନୁହେଁ
ବରଂ ଭାଙ୍ଗିପଡୁଥିବା ଜୀବନଟିର
ଏକ ମୁକ୍ତିକାମା ଜୀବନ
ଜିଇଁବା ପାଇଁ ପାଥେୟର
ଏକ ମୁକ୍ତ ପ୍ରାର୍ଥନା
ତୁମେ ତଥାସ୍ତୁ
କୁହ ବା ନ କୁହ ।

କେବଳ ସେ ଜାଣେ

ସବିତା ମିଶ୍ର

ସର୍ବସ୍ୱହା ଧରିତ୍ରୀ ସହିତ
ତୁଳନା କରନା
ନାରୀତ୍ୱର ଶିଖରକୁ
ନେଇ ପରମ ଧୈର୍ଯ୍ୟଶାଳୀତାକୁ
ମୁକୁଟ ମଣ୍ଡିତ କରାଅନା ।

କେବଳ ସେ ଜାଣେ
ଅପମାନର ଗରଳ ପିଇ
ଛାଇଛାଇ ଅନ୍ଧାରରେ
ହାତଗଢ଼ା କୁହୁଡ଼ିର କୁଡ଼ିଆରେ
ସାମୟିକ ଆଶ୍ରୟ ନବାକୁ ହୁଏ
କେମିତି ବଞ୍ଚିବାକୁ ହୁଏ ।

କେବଳ ସେ ଜାଣେ
ମାତୃତ୍ୱର ମର୍ଯ୍ୟାଦା ଓ
ଆପଣାକୁ ଅପରିହାୟ ମଣିବାର
ନିର୍ଭୀକ ନିଶାରେ
ପଳାୟନର ପଛାଟିଏ ଖୋଜି
ଆତ୍ମସତ୍ତାକୁ କିଭଳି ଅହରହ
ଠକି ଚାଲିଥାଏ ।

ଆତ୍ମସ୍ପର୍ଶ ଐଶ୍ୱର୍ଯ୍ୟର କଥା ଶୁଣାଅନା
କେବଳ ସେ ଜାଣେ
ଏତେ ଲୁହ ଆଉ ଲହରୀ
ମୁକ୍ତା ପ୍ରବାଳ ଜଡ଼ତ ଗହଣା ପିନ୍ଧି
ତା' ଶରୀର କିଭଳି
ଭାରୀ ହେଇ ଚଳିଥାଏ ।

କେବଳ ସେ ହିଁ ଜାଣିଥାଏ
ନିର୍ଲଜ୍ଜତାର ଚୂଡ଼ାନ୍ତ ସୋପାନରେ
ପହଞ୍ଚିପାରିଥିବାରୁ ହିଁ ସହିତି
ଆଉ ସହିତି ବୋଲି ତ ରହିତି ।

ଅବାଟୋଇ

ସୁନୟା ପ୍ରଧାନ

ନିଜକୁ ଲଢ଼ିବାକୁ ହେବ
ନିଜ ଅସହାୟତା ସହ
ନିଜ ନିଃସଙ୍ଗତା ସହ
ଲୁହ ଆଉ କୋହକୁ
ଫେଣ୍ଟା ଫେଣ୍ଟି କରି ଗାଇବାକୁ
ହେବ ଜୀବନ ସଂଗୀତ ।

ଯେ ଯାହାର ବାଟ ତିଆରି
କରିବାରେ ବ୍ୟସ୍ତ
ସଫଳ ହେବାର
ପ୍ରସ୍ତୁତିରେ
ଚଳ ଚଞ୍ଚଳ ।

ବାଟଟିଏ ଗଢ଼ି
ନପାରିଲେ
ଅବାଟୋଇ ହୋଇ
ରହିଯିବାକୁ ହେବ
ଚିରକାଳ ।

ଏଇ ଆଶା ନେଇ ମୁଁ କବିତା ଲେଖେ ମିନତୀ ମିଶ୍ର

କେହି ନା କେହି
କେବେ ନା କେବେ ତ
ତିକେ ପଢ଼ିବ ମୋ କବିତାକୁ ।
କେଉଁ ସମୟରେ ହେଲେ ବି
ମୁଁ ଥାଏ କି ନଥାଏ
ମୋ କବିତା ତ ଥିବ
ଆଶା ନିର୍ଝର ଖେଳାଇ ଦେବାକୁ
ଅଯୁତ ପ୍ରାଣରେ
ଏଇ ଆଶା ନେଇ ମୁଁ କବିତା ଲେଖେ ।

କାଗଜର ନିଷ୍ଠାଶ ଦେହରେ
ଶବ୍ଦ ଖଞ୍ଜି ଖଞ୍ଜି ପିତୁଳା ତିଆରେ
କବିତାର
ନିଶ୍ଚୁଣ ଶବ୍ଦରେ ତା' ଅଳଙ୍କାର ବନ୍ଦାଏ
ପୁଣି ନରମ ଶବ୍ଦରେ ତା' ମୁହଁ ଓ ପାଦ ।

କବିତାକୁ ମୁଁ ଦେବୀ ତୁଲ୍ୟ ମାନେ
ମାନେ, ଏଇଥିପାଇଁ ଯେ
ସିଏ ହିଁ ଖେଳାଇ ପାରେ
ଶତ ଆଶା ଆଲୋକର ବନ୍ୟା
ନିଛାଟିଆ ମନର ଧୂସର କ୍ଷେତରେ !

କେହି ନା କେହି
କେବେ ନା କେବେ ତ
ଏଇବାଟେ ଆସିବ
କବିତା ମନ୍ଦିର ପାଶେ
ଦଶେ ହେଉପଛେ ଛିଡ଼ା ହେବ

ଶବର ବିପ୍ଳବତାକୁ, ଭାବ ଦିବ୍ୟତ୍ତକୁ
ପ୍ରାଣ ଭରି ମୁହୂର୍ତ୍ତେ ଅନୁଭବିବ ।
ତା' ଅନ୍ତରେ ମୁହୂର୍ତ୍ତେ ପାଇଁ ବି
ତମକ ଲାଗିଲେ ସିଏ,
ମୋ ପାଇଁ ବହୁତ କିଛି
ଏଇ ଆଶା ନେଇ
ମୁଁ କବିତା ଲେଖେ ।

ମୋ କବିତା ଅହମିକାର
ବାରୁଦ ସ୍ତୂପ ନୁହେଁ କି
ଛଳନାର ଜଉଘର ନୁହେଁ
ମୋ କବିତା ନଭାଷ୍ଟ୍ରୀ
ପ୍ରତିଶ୍ରୁତି ନୁହେଁକି
ନିଖୁଣ ଖୋଦେଇ ଚିତ୍ରକଳା ।

ମୋ କବିତା
ବର୍ଷାର ପ୍ରାରମ୍ଭରେ
ଉକୁଟଇ ଆସୁଥିବା
ନୀଳବର୍ଣ୍ଣର ଘାସ-ଶେଯଟିଏ
ଅନୁଭବୀଟିଏ ତାକୁ ଛୁଇଁଲେ
ମୋତେ ମିଳିଯିବ ପୂର୍ଣ୍ଣତା
ଓ ଆହୁରି ଅନେକ କିଛି
ଏଇ ଆଶା ନେଇ
ମୁଁ କବିତା ଲେଖେ ।

ଶତ ଶତ ଦୀର୍ଘଶ୍ବାସକୁ
ମାଜିମୁଜି ମୁଁ
ଆଶାର ଦାପାଳି ତିଆରେ
ଓ ଘାସ-ଶେଯ ଧାରରେ
ଜାଳି ରଖେ ।
କେହି ନା କେହି,

କେବେ ନା କେବେ
ନିଶ୍ଚୟ ସେ ପଥ ଦେଇ ଯିବ
ମୁହୂର୍ତ୍ତେ ହେଲେ ବି
କବିତା ଦାପଣିଖାକୁ
ନିରେଖୁ ଦେଖୁବ
ବାସ୍, ଏଇ ସମ୍ଭାବନା ନେଇ
ମୁଁ କବିତା ଲେଖେ ।

କବିତାରେ ମୁଁ କିଛି କହେନି
କାରଣ ମୁଁ ଅନୁଭବ କରେ
କବିତା ଚିର ପ୍ରାଣବନ୍ତ
ନିଜକଥାକୁ ସେ ନିଜ ବାଗରେ
କହି ଶିଖିଛି ବେଶ୍ ଭଲକରି
ମୁଁ କେବଳ ତା' ଲାଗି
ଲେଖନୀ ସମ୍ଭାଳି ହାତ ଚଳାଏ
ଆଉ ସବୁ ସେ କରାଇ ନିଏ ।

କବିତା ଜୀବନଶୈଳୀ ବଦଳାଏ
ଦୃଷ୍ଟିଭଙ୍ଗୀ ବଦଳାଏ
ସମୟକୁ ବିତେଇବାର ଢଙ୍ଗ ଓ
ଜୀବନର ପ୍ରତି ମୁହୂର୍ତ୍ତକୁ
ଅନୁଭବ କରି ଜାଣିବା ସବୁର
କଳା ବତାଏ ।
ମୋତେ ଯାହା ଶିଖାଏ ସେ
ତାକୁ ଅନ୍ୟକୁ ଶିଖେଇବାକୁ
କବିତାର ପ୍ରରୋଚନାରେ ହିଁ
ମୁଁ କବିତା ଲେଖେ ।

ସଂପର୍କ

ଗୀତଗ୍ରୀ ପ୍ରିୟମଦା

ଆଖି ନଚେଇ

ନାଟକର ନବକିଆ ଜଙ୍ଗରେ

କିଛି ମିଛସତର ଚାନ୍ଦୁରୀ ଚୋଳିଦେଲେ

ଦୂରଭାଷରେ ମିଠାପଣର ମୋହ ବାଡ଼ିଦେଲେ

ତିଆରି ହୁଏନା ସଂପର୍କ !

ତାହା ତ ସାଇତା ଥାଏ

ହୃଦୟର ସ୍ୱଚ୍ଛ ଅଳିନ୍ଦ ନିଳୟରେ

ଭରିଦେବା ଲାଗି ଘନିଷ୍ଟତାର କାଉଁରୀ ଆଗ୍ରହ ।

ବାଚାଳ ମନର ଆବଦ୍ଧ ଅନ୍ଧାର କି' ଆଣିପାରେ

ଭାବନାବର ଗୀତିମୟ ଉଲ୍ଲାସ

ଅସଲ ମନଟି ତ ସଦା କୁହୁକୁହୁ

ଭାବର ସାୟ ଆବେଗରେ

ନିଃସର୍ତ୍ତରେ ଯୋଡ଼ି ଦେଉଥାଏ

କାକରବିନ୍ଦୁରେ ସୂର୍ଯ୍ୟୋଦୟ ।

କେଜାଣି କି' ସମ୍ବୋଧନ ଥାଏ ।

ଏଇ ସଂପର୍କରେ

ପତ୍ର କଅଁଳିବାଉଁ ପାଖୁଡ଼ା ମେଲିବା ଯାଏ

ତରଳାଇ ଦେଉଥାଏ ଗୋଟାପଣ

ଉନ୍ମୁନା ନଈ ପରି ମୁଁ ଧାଉଁଥାଏ

କେଉଁ ଅଜଣା ସଙ୍ଗମର ମୁହାଁଣ ଅଡ଼କୁ

ବାବୁଲି ପ୍ରାୟେ !

ମୁଁ ତ ବିମୁକ୍ତ ଖିଆଳଟିଏ

ନିରନ୍ତର ଉଡୁଥାଏ ମାଟିରୁ ଆକାଶ

ମୋ' ଭିତରେ ବୟସର ପ୍ରଜପତି

ତେଣା ଝାଡୁଥିବା ଯାଏ

ମୁଁ ଝଟକୁ ଥିବି

ଭଳି ଭଳି ବର୍ଷାକିରେ ।

ମନ୍ତ୍ର

ସୈରନ୍ତ୍ରୀ ସାହୁ

ଦେଖ-

ସମୟ କେମିତି ପାରେଇ ଯାଉଛି
ନଈ ନାଳ ଗିରି କନ୍ଦରରୁ
ସମୁଦ୍ର ପାଖକୁ, ସ୍ୱପ୍ନ କେମିତି ଦୂରେଇ ଯାଉଛି
ନିଦ ପାଖରୁ ସୃତିର ଜୁଇକୁ !

ଦିନେ ତମେ ମନେ ପକେଇଲେ
ଏଠି ଶିଥିରିତ ହେଉଥିଲା
ମୁହୂର୍ତ୍ତ ସବୁ, ଅଥଚ ଆଜି ଚାହିଁଲେ ବି
ଫିରୁ ନାହିଁ ଅଭିନୟର ଖୋଳପା
ଏକ ମିଛ ବିଶ୍ୱାସବୋଧକୁ ନେଇ
ବଞ୍ଚିବାକୁ ପଡୁଛି
ରହସ୍ୟମୟ ଶୂନ୍ୟତାର ଆଁ ଭିତରେ
ମିଛ ମିଛିକା ଏବଂ ନିତିଦିନିଆ
ତେଲ ଲୁଣର ସଂସାରରେ, ଅଦେଖା ସ୍ୱପ୍ନରେ ।

ଆକାଶ କାନ୍ଦିଲେ କାନ୍ଦୁ
ମୁଁ କିନ୍ତୁ ଦେବିନାହିଁ ଲୁହ,
ମୋର ଆଉ ଲୋଡ଼ାନାହିଁ
ଭୋରର ସ୍ୱପ୍ନ କି ବନ୍ୟା ବନ୍ୟାର ଭେଉ,
ଶ୍ରାବଣର ସନ୍ଧ୍ୟା,
ବରଂ ପରସର ସକାଳରେ
ସୁନାରଙ୍ଗୀ ସୋରିଷର ଫୁଲ ପରି
ତମେ ସେମିତି ଆସୁଥାଆ
ମିଠା ଅନୁଭବରେ, ଛଳଛଳ ଶିହରଣରେ ।

ତମେ ଜାଣ
ଦେହ ସହ ବନ୍ଧା ହୁଏ ନାହିଁ ମନ
କୋଉଁକାଳେ, ତେଣୁ

ମନର ଡେଶାରେ ଯେଉଁ କୁହୁକ ଲାଗିଛି
ଯାହା ପାଇଁ ଜୀବନର ଅସରନ୍ତି ପଣ ଆଜି
ପାଲଟିଛି ନିଛାଟିଆ ଜହ୍ନରାତି
ଅବୁଝା ନଈର ଗାତ, ବର୍ଷାର ରୋମାଞ୍ଚ
ସେଠି ତମକୁ ଅନୁଭବିବାରେ
ଆଜି ଦିଧା ନାହିଁ
ତମେ ମୋ ପାଇଁ ଅନନ୍ତ ଆକାଶ ହେଲେ
ମୁଁ ତମ ପାଇଁ ଶୀତଳ ପୃଥିବୀ
ଯାହା ପାଇଁ ଅବ୍ୟକ୍ତି ହିଁ ମିଳନର ମହାମନ୍ତ୍ର
ଆତ୍ମାୟତା, ନିସ୍ତରଙ୍ଗ ଜୀବନର ବର୍ଷମୟ ଛବି ।

ଗାର ଏଲି ମହାନ୍ତି

ବାସ୍, ଗୋଟିଏ ଗାର
ତୁମ ମୋ ମଝିରେ ।

ନା ତୁମେ ପୋଛି ପାରିଲ
ନା ମୁଁ ଡେଇଁ ପାରିଲି
ଅସଂଖ୍ୟ ଅପୂର୍ଣ୍ଣ ଇଚ୍ଛାକୁ ଛାଡ଼ିରେ ଧରି
ବାରମ୍ବାର ପଛକୁ ଫେରିବା ବେଳେ
ଦୀର୍ଘନିଶ୍ୱାସର ମାତ୍ର ଗୋଟିଏ ଗାରକୁ !

ଅପ୍ରାପ୍ତିର ହତାଶାବୋଧରେ କ୍ଲୁତ
ମୋ ଚାହାଣୀରେ
କ୍ଷତକ୍ତ ପବନ
ଗାରରୁ ଅପସରି ଯାଏ
ସତେକି ମୋ ପରମାୟୁର ଏଇ ଶେଷ କ୍ଷଣ !!

ଆକାଶର ଅଭିମାନ ଭାଙ୍ଗି
ମନଇଚ୍ଛା ବୁଲୁଥିବା ମେଘମାନେ ଦେଖୁଥିବେ
କେମିତି ମୁଁ,
ବିଧି ଓ ବିତ୍ତମୟ ମଝିରେ
ବ୍ୟବଧାନଟିଏ ପରି ଦିଶେ
ସେ ଗାରକୁ ସାମ୍ନା କଲାବେଳେ ।

ଅସଂଖ୍ୟ ପାଦ ମୋର
ବିଚରଣ କରନ୍ତି
ଗାର ସେପାଖର ଶ୍ୟାମଳ ସ୍ୱପ୍ନରେ
ସାମାନ୍ୟ ଅନ୍ୟମନୁଷ୍ୟତାରେ
ସେମାନଙ୍କୁ ଗୋଟେଇ ରଖିବାର
ଲହୁଲୁହାଣ ମୁହୂର୍ତ୍ତରେ ଇ
ସବୁ ପାଦ ରୂପାନ୍ତରିତ
ତୁମର ଯୋଡ଼ିଏ ପାଦରେ, ଆଉ
ଅଟକି ଯାଏ ଠିକ୍ ଗାର ସେପଟେ ।

ଦେହ

ଭାଗ୍ୟଲିପି ମଲ୍ଲ

ଦେହକୁ ନେଇ
ଯେତେ ଯାହା କଲେ
କେବେ ହୋଇପାରିଲାନି ମୋର ।
ଲାଗୁଛି
ଯେମିତି କାହାଠୁ ଆଣିଛି
ଏ ଦେହ
ଉଧାର ।
ସବୁ ଭୋଗିଛି ଏ ଦେହରେ
ପ୍ରେମ, କଷଣ,
ନିଆରା ପଣ
ଏ ଯାଏ ଭୋଗିନଥିବା
ବଳକା ଜୀବନ ।
କାକୁସୁ ଭଙ୍ଗାରେ ମାରିଛି
ଟିକିଏ ଗେହ୍ଲାପଣ
ମାରିତି ବଞ୍ଚିବାର ରାହା
ମାରିଛି
ନିଆଁ, ପାଣି, ପବନ ।
ଦେହକୁ ନେଇ ଖେଳିଛି ଖେଳ
ଆୟୁଷ ସାଥୀରେ
ବନବାସରେ
ବିତେଇଛି କେତେ ବର୍ଷ
ମହଲରେ
ପତ୍ରକୁଡ଼ିଆରେ
ବିଛେଇତି ଦେହ
କେଜାଣି
କାହା ଅପକ୍ଷୋରେ !
ହଠାତ୍ କିଏ ଜଣେ

ଛୁଇଁ ଦେଇଛି ଏ ଦେହ
ଶୁଣେଇଛି ବେସୁରା ବେହାଗ
ଶୁଣେଇଛି ତମାଫୁଲ ବାସ୍ନା
ଭୁଲେଇଛି ବାଟ
କହିଛି
ସାଇତି ରଖିଆ
ଯେଯାଏ
ନ ଜଳିଛି, ନ କଅଁଳିଛି
ଭାସି ନ ଯାଇଛି
ଏ ଦେହ... ମାଟିଘଟ ।

ନିଆଁର ଖେଳ

ରଞ୍ଜିତା ପଣ୍ଡା

ଦେଖ ଗୋଟେ ଖେଳ ଭିତରେ ଥାଇ
କେମିତି ଖେଳ ଖେଳିପରୁଛ ତମେ,
ଗୋଟେ ଭିଜିଲା କୋହ ଉପରେ
ଲଗେଇପାରୁଛ ତମ ଛଳର ମଲାଟ,
କହୁଛ... ନିଆଁ ଗୋଟେ ନିଆରା ସୁଖ
ଜଳି ଜାଣିଲେ ଖାଲି ହେଲା ।

ହୃଦୟର ପାଇନ୍ ଜଙ୍ଗଲରେ ନିଆଁ
ଭିଣିହେଉଛି ଗୋଟେ ଶୀତଳ ଅନୁରାଗ
କୁଡ଼କୁଡ଼ ପାଉଁଶରେ ଭର୍ତ୍ତି
ବାଉଁଶପ୍ରମାଣ ଗଭୀରତା ।

ଦୀପ ହୋଇ ଜଳେ ଯେଉଁ ନିଆଁ,
କା'ର ରୁଗ୍‌ଶ ଅନ୍ଧାରକୁ
ବଦଳେଇ ଦେଇପାରେ କରି
ଗୋଟେ ଚତୁର କିମିଆଁ ।

ନିଆଁଠାରୁ ପୁଣ୍ୟ ଆଉ କ'ଣ ଅଛି ?
ସେ ତ ଜଳିଲେ ବିଞ୍ଚୁହୁଏ ଅଳୁଅ,
ଲିଭିଲେ ବି ଭରିଦିଏ ପାପୁଲିରେ ପୂର୍ଣ୍ଣତା ।

ଅବିକଳ ସେଇ ନିଆଁ
କେମିତି ପାଲଟିପାରିଲା ତମ
ହାତଦାରିଶିରେ ମିଛ,
ଦେଖ, ତମ ତମୋମୟ ଚକ୍ରାନ୍ତରେ
ମୋ ପୃଥୁବୀର ସାରା ସବୁଜିମାରୁ
ସବୁଜ କଣିକାର ହେଇଛି ମୂଳପୋଛ ।

ଏବେ ତ କହିଦିଅ
ତମେ ବି ଗୋଟେ ବରଫ ଖଣ୍ଡର ବିଶ୍ୱାସ
ଯିଏ ତମ ନିଆଁର ଖେଳ ଆରମ୍ଭ ହେଲାମାତ୍ରେ
ତରଳେ, ଆଉ ଛଳନାର ଦୃଶ୍ୟ ସରିଲେ
କ୍ଷମାଟବାସେ ।

ହତାହର ମାନଙ୍କୁ ପୁଞ୍ଜି କରି
ବେଶ୍ ଚାଲିଜାଣିଛି ମୁଁ,
ଭାବନି ଯେ ଝୁଝିପଡ଼ିଛି ବୋଲି
ତମ ଚାତୁର୍ଯ୍ୟର ତରବାରୀ
ଘୁରିଯିବ ସରକରି
ଆଉ ଭୁପତିତ ହୋଇଯିବ ମୋର
ସମ୍ଭାବିତ ଗୋଟେ ଆଲୁରା ଆୟୁଷ ।

ମଧୁ ଅଙ୍ଗୀକାର-୪୭
ଶ୍ରୀମତୀ ଚପଳାବାଳା ପଣ୍ଡା

ତୁମେ କୁହ ଚାହିନା ରାତିରେ
ଜ୍ୟୋତ୍ସ୍ନା ବନ୍ଧା ପଡ଼େ
ପ୍ରିୟା ଚିତ୍କରେ ।
ଗୁମାସ୍ତ ବାଦଲ ସରା ହରାଏ
ତା ନୀଳ ଆଖି ପ୍ରତ୍ୟୟରେ ।
ଚରଙ୍ଗାୟିତ ସମୁଦ୍ର
ଛନ୍ଦିଯାଏ ତା କୃଷ ବେଶୀରେ ।
ତା ନିଶ୍ୱାସ ତୁମ ଦେହ
ଛୁଇଁ ଦେଲେ ସେଥିରେ
ଶୁଭେ ଶ୍ରାବଣର
ନିବିଡ଼ତା ସ୍ୱର ।

ଭିଜାମାଟିର ଗନ୍ଧରେ
ତୁମ୍ଭ ତୁମ୍ଭ ବର୍ଷାରେ
ଯେବେ ଭିଜଇ ସହର
ତୁମେ ଶୁଣୁଥାଅ ଖୁବ୍
ନିଝୁମ ରାତିରେ
ପ୍ରିୟାର ଆତ୍ମନେପଦାର ସ୍ୱର ।

ତୁମ ନିଶଃ ହସର
ଗଭୀର ଆଶ୍ୱେଷରେ
ସେ ବଡ଼ୁରିଯାଇ
ଦେହ ମନରେ ନିଆଁ ଜଳଇ
ଆତ୍ମ ସଭା ହରାଏ
ତୁମ୍ଭି ପାଖରେ ।
ତୁମେ ଚହିବା ଯାଏ
ସମ୍ଭୋଗର ଇପ୍ସାରେ
ଗୋଟାପଣେ ଲେସି ହୁଏ
ଲହୁଣୀ ପରିକ୍
ତୁମ ପୁରୁଷାକାର ଠାରେ ।

ଘର

ଦୀପ୍ତିମୟୀ ପ୍ରଧାନ

ନ ଥାଉ କାନ୍ଦୁରେ ଡିଲଚିହ୍ନ
ନ ଥାଉ କାନ୍ଦୁରେ ଲାବଣ୍ୟର ଝୋଟି ଚିତା
ମାଧବୀଲତାର କୁହୁଳ
ନଥାଉ ଶଂଖିନୀ, ଚିତ୍ରିଣୀ, ପଦ୍ମିନୀ, ହସ୍ତିନାଙ୍କ ମୁଦ୍ରା !

ଦୁଇ ପାଦରେ ମୋତେ
ବାନ୍ଧି ରଖିବାକୁ ହବ
ମୋ ଘର ।
ଦୁଇପାଦର ଶିକୁଳିରେ
ମତେ ତ' ବଞ୍ଚିବାକୁ ହବ ।

ବନ୍ଧା ଥାଇ ବି
ଅନୁଭୂତିର ଆକର୍ଷଣରେ ନାଚିବା ପାଇଁ
ଏତେବେଶି
ଯୋଗିନୀର ବ୍ୟାକୁଳତା
କେଉଁ ସୁଖରେ ?

ଦେହର କୋଣାର୍କ ତ'
ଦିନେ ଭାଙ୍ଗିବ ହିଁ ଭାଙ୍ଗିବ

ଯେତେ କୋଟିକମ
ଯେତେ ରସବନ୍ୟା
ଯେତେ ମିଛଶୋଷ
ଦିବ୍ୟ ଅନୁଭବରେ
ଝଟକୁଆଉ ପଛେ
ସେ ଭାଙ୍ଗୁ ।

ଭାଙ୍ଗିଯିବାରେ ହିଁ
ମହାସୁଖ ।

ଆତ୍ମମଗ୍ନା

ପଲ୍ଲବୀ ନାୟକ

ଆଶୁ ଝଙ୍କା
ଦେହ ଘର
ନିବୁଜେଇ ଗଲେ
ମୁଁ ହିଁ ମୁଁ ସତରାତର ।
କଣ ନାହିଁ ମୋଠି...
ଉଦଗତା ଅଶ୍ରୁକଣା
ବିମିତ ହାସ୍ୟରାଜି
ଶ୍ୟାମଳ ଦରଜ
ନୀଳାଭ ସପନ
କାକଳି କବିତାର !!

ମୋରି ଭିତରେ
ନଦୀ, ପର୍ବତ
ଶ୍ୟାମଘନ କେଦାର
ଷଡ଼ରତ୍ନର ସକଳ ସମ୍ଭାର
ଅଗ୍ନିର ଦାହିକା ଶକ୍ତିଠୁ
ବରଫର ମୃତ୍ୟୁମୟ ରୁମ୍ଭନ !!

କେହି କେହି
ବାଟ ହୁଡ଼ି ପଶି ଆସିଲେ
ଲୋଭେଇ ଯାନ୍ତି, ମୋହରେ ପଡ଼ନ୍ତି
ମୁଁ କାଳେ କୁହୁକିନୀ
ମତେ ଜଣା ମନ୍ତ୍ର ବଶକାରିଣୀ !!

ଅନେକଙ୍କର
ଛନ୍ଦା ବି ଅଭୁତ
ମୋରି ଭିତରୁ
ମତେ ଚୋରେଇନେବେ
ଆପିବେ ଶୁଭକଳସ କରି
ଏରୁଣ୍ଡି ବନ୍ଧରେ ।

କିନ୍ତୁ ଦିନ ଆସିବ
କଳସ ପାଲଟିବ ଅଜ୍ଞା ଡାଳ
ଦେବୀ ବୋଲି ପୂଜୁଥିବା ହାତ
ଦାରା କି ଦାସୀ କହି
ପଦାଘାତ କରୁଥିବା
ପାଦ ପାଲଟିବ... ବେଶ୍ ଜାଣେ ମୁଁ ।

ଏତଦ୍‌ବାଦ୍
ମୁଁ ଭୀଷଣ ଭାବେ
ମୋରି ପ୍ରେମରେ
ବାହାର ପୃଥିବୀରେ ବି
ଅଛି ପ୍ରେମ, ମାନ୍ଦୁଛି
କିନ୍ତୁ ସମାନ ଭାବେ ରହିଛି
ହିଂସା, ପ୍ରତାରଣା ଓ ସନ୍ଦେହ ।
ଅତଏବ
ମୁଁ ବନ୍ଦ କରେ
ଆଖି ଝଙ୍କି
ନିରୁଜେଇ ଯାଏ ଦେହଘରେ ।

ନିରୀକ୍ଷଣ

ସର୍ବାଣୀ ଦାସ

ଗୁଣୁଗୁଣୁ ହେବା ବନ୍ଦ କର,
ଆଉ, ବଦଳାଅ ନାହିଁ ସ୍ଵର ।
ସ୍ଥିର ଦୃଷ୍ଟିରେ ନିରୀକ୍ଷଣ କର ‘ନିଜକୁ’
ଜୀବନର ସେପାଖେ ଅଛି ଶାଶ୍ଵତ ଏକ ‘ଅନାହତ ବଂଶୀସ୍ଵର’
ଏପାଖେ, ମୁହଁମୁହଁ ଏକ ନୀରବ ସାୟାକୁ
ଅଛି, ପାଦ ଆପୁଥିବ୍ୟ କଅଁଳ ପାଦପ
ଲିପା ହୋଇଥିବା ଚଉରା ମୂଳ
ଗାଁ ବିଲବାଡ଼ି ଆମ ପୁନଃଗତ ଗହଳ
ସୂର୍ଯ୍ୟର ଦୀପକ୍ଷିଣା ଆଉ ସାଗରର ଶୁଭ୍ର ଫେନିଳ ଜଳ
କ’ଣ ଆଉ ମାଗୁଛି ଯେ ?
ଏତେ ସବୁ ପାଇଲା ପରେ ବି ତୁମେ କାଲିପରି ରିକ୍ତହସ୍ତ !
ବୁଝିନ, ଆତ୍ମନୟନ ହେବାର ପଦ୍ୟାଂଶ, ଗଢ଼ିନାହିଁ ବିଶ୍ଵାସର ମଜଭୁତ୍ ଜମାରତ,
ବୋହି ଚାଲିଛି ସମୟର କଳା ପରଦା ସାଥରେ,
ବୁଦ୍ଧବୁଦ୍ଧ ଅହଙ୍କାର ଆଉ ପ୍ରମତ ଅଭିମାନରେ
ଭାଙ୍ଗିତ କେତେ ନାଡ଼ କା’ର !
କେବେ ବାଣ୍ଟିଛି କି ହୃଦୟରୁ ହୃଦୟ,
ଭଲପାଇବାର ବୟସ୍କ ଭାଷା ସବୁକୁ କରିଛି କି ନିବିଡ଼ ଆଲିଙ୍ଗନ ?
ନା’ ତୁମ ପାଖେ ଆଉ ନୁହେଁ ସମ୍ଭବ ।
ଏବେ ପାଳି ଖାଲି ତୁମର,
ସମୟର ପକ୍ଷାଘାତରେ ହେଉଥାଅ ପ୍ରତିକ୍ଷଣ ବଂଶିତ
ଯଦି, ଆଜି ବି ନ ପାରୁଛ ଶୁଣି,
ଜୀବନର ସାମ୍ ସଙ୍ଗାତ
ଅବ୍ୟକ୍ତ ଆଳାପ ଓ ଶୂନ୍ୟ ବାକ୍ୟାଂଶ...

ନିର୍ବାଣ

ମାନମୟ ରଥ

ନଦୀ ନିରଞ୍ଜନକୁ ପଚାର ଠିକଣା
ଗୁମ୍ଫାକୁ ବାଟ ନ ବତାଇ
ବାଟ କଢ଼େଇ ନେବ ସମୁଦ୍ର ଆଡ଼କୁ ।

ପଲ୍ଲବିତ ବୋଧୁମକୁ ପଚାର
ନିର୍ବାଣ କ'ଣ
ଉଠିଯିବ ଆଉ ଦି'ହାତ
ଆକାଶର ଦୈର୍ଘ୍ୟ ମାପିବାକୁ ।

ଭିକ୍ଷାଥାଳକୁ ପଚାରିଲେ ଜବାବ ଦେବ
ଅପେକ୍ଷାରେ ଅଛି ପୂର୍ଣ୍ଣ ହେବାକୁ ।

ତେବେ କେତେବେଳେ କାହା କୁଳରେ, କାହା ମୂଳରେ
ଗୌତମ ହୋଇ ଉଠିଲେ ବୁଦ୍ଧ
ସାରା ଦୁନିଆଁଟା ଲାଗିଲା ଖାଲି ଖାଲି ।
ଯେତେଥର ଭେଟିଛି ସେମାନଙ୍କୁ
ଇତିହାସ ପୃଷ୍ଠାରେ, ଧର୍ମ ଗ୍ରନ୍ଥରେ
ସବୁ ପ୍ରଶାନ୍ତ ଆକ୍ଷି ତଳେ
ଦେଖି ଆସିଛି ହୃତହୃତ ଅଶାନ୍ତି ।
ପ୍ରତି ଲକ୍ଷିତ ଖମ୍ବୁରୀ ଉପରେ ଦେଖିଛି
କାରାବାସୀର ବର୍ଛାପରି ଟାଆଁସିଆ କେଶରାଶି ।

ଦେଖିଛି ଗେରୁଆ ରଙ୍ଗର ବିବର ଭିତରୁ
କେମିତି ଲହଡ଼ି ମାରୁଛି ତହତହ ଅନ୍ଧାର
ଦେଖିଛି ବୋଲି ତୁଣ୍ଡ ଖୋଲୁଛି
ନିର୍ବାଣ କ'ଣ ଏମିତି ଉଦ୍ଭଳ
ଲାଘ୍ୟମୟ ପର୍କାର ସ୍ୱପ୍ନଭରା ଆକ୍ଷିଠାରୁ !

ନିର୍ବାଣ କ'ଣ ଏମିତି କଅଁଳ
ଶିଶୁପୁତ୍ରର ଅନାଗତ ଆଶଙ୍କଠାରୁ !
ନିର୍ବାଣ କ'ଣ ଏମିତି ଉଦାର
ଶାକ୍ୟରାଜ୍ୟର ଗଛବୃକ୍ଷ, ମେଘ ଓ ମାଟିରୁ ?
ଦେଖିଛି ବୋଲି ଓ କହୁଛି ଏଡ଼େ ଆବେଗରେ
ଦେଖ, ନିର୍ବାଣ କେମିତି ନିର୍ବାଣ ହେଉଛି
ଜୀବନ ସ୍ରୋତରେ ।

ମୋ ଭିତରେ ଛକ୍‌ପକ୍ କିଛି ଶବ୍ଦ

ଲଠିକା ମହାପାତ୍ର

ମୋ ଭିତରେ

ଛକ୍‌ପକ୍ କିଛି ଶବ୍ଦ

କାଶିଛି

ବାନ୍ଧି ରଖୁ ହେବନି ସେମାନଙ୍କୁ ଚିରକାଳ ।

ନାଟକର ଶେଷ ଯବନିକା

ପଡ଼ିବା ଆଗରୁ

ସେମାନେ

ଦେଖାଇବେ ଆପଣାର କରାମତି

ସେମାନେ

ଅବରୁଦ୍ଧ ପଞ୍ଜୁରିରେ

ଡେଣା ଫଡ଼ ଫଡ଼ କରୁଥିବା ପକ୍ଷୀ ।

ସେମାନେ ଜମାଟବନ୍ଧା

କୋହର କଠିନ ବରଫ

ସେମାନେ ନିଃଶ୍ୱାସକୁ ଚାପି ଧରୁଥିବା

ଅବୁଝା ଅଛିଣ୍ଡା ଦୁଃଖ

ରୁଗ୍ ରୁଗ୍ ପୋଡୁଥିବା ଅସରନ୍ତି ଅଝଟ କାରୁଣ୍ୟ ।

ନା ବାନ୍ଧି ରଖୁ ହେବନି ସେମାନଙ୍କୁ

ଲକ୍ଷ୍ୟ ଭେଦ କରିବାକୁ ସେମାନେ

ଛୁଟିବେ ତୁଣୀର ପରି

ଭିଜିଯିବ ମାଟି, ହୃଦୟ, ଆକାଶ

ଦଳକା ଦଳକା ତାଜା ରକ୍ତରେ

ଦୁର୍ବାର ମୁକ୍ତିର ପିପାସାରେ

ଆଧାର ବ୍ୟାକୁଳ

ମୋ ଭିତରେ ଛକ୍‌ପକ୍ କିଛି ଶବ୍ଦ ।

ସ୍ରୀଲୋକ

ପ୍ରଭାତ ନଳିନୀ ମହାପାତ୍ର

ସ୍ରୀଲୋକଟି ରାନ୍ଧେ, ବାଡ଼େ
ବାସନମାଳେ, ଘର ସଜାଡ଼େ
ନିଜ ଦୁଃଖକୁ ଗଣ୍ଠିଲି କରି
ଥୋଇ ଦେଇଥାଏ ମନର ଗନ୍ଧାରି ଘରେ
ମୁହଁରେ ଫୁଟାଏ କଣ୍ଢେଇର ହସ
ଆଉ ଅଭିନୟ କରେ
ସୁଖୀ ଜୀବନର ।

ବେଳେ ବେଳେ ତା ମନକୁ
ଅପ୍ରାପ୍ତି ଓ ଅସନ୍ତୋଷର ମେଘ
କୋଉ ଛଟକରେ ପଶି ଆସିଲେ
ସେ ଆଡ଼େଇଦିଏ
ହାତ ପାପୁଲିରେ
ନିଜକୁ ବୁଝାଏ
ଆଉ ମୋର କଣ ଦରକାର ଯେ
ସ୍ବାମୀ, ସନ୍ତାନ, ଘର ପରିବାର
ସବୁ ଅଛି ମୋ ପାଖରେ
(ନ ହେଉ ପଛେ ମୋ ଇଚ୍ଛାମତେ)
ସମସ୍ତଙ୍କୁ କଣ ମିଳିଥାଏ
ନିଜ ଭାଗର ମାଗିଥିବା ସୁଖ ।
ସମସ୍ତଙ୍କ ପାଇଁ ସୁଖ ମାଗୁମାଗୁ
ଭୁଲି ଯାଇଥାଏ ନିଜକଥା
ସେଥିପାଇଁ ସେ କହେ
ମୁଁ ତ ଗଛଟିଏ
ନିଅ ଯେତେ ଫଳ, ଫୁଲ
ତାଳପତ୍ର, ମୁଁ ସେମିତି ଛିଡ଼ା ହୋଇଥିବି
ବିନା ଆପଣିରେ ।

ସ୍ରୀ ଲୋକର ମାଗୁଣି
ଫଳବତୀ ହୁଏ କି ନାଁ କେଜାଣି
କେହି ତାକୁ ବୁଝି ନ ପାରିବାର ଦୁଃଖ
ଗାର ହୋଇ ପଡ଼ିଥାଏ ତା କପାଳରେ
ସମସ୍ତଙ୍କ ପାଇଁ ମାଗୁମାଗୁ
ଥକିଯାଇ ଦେଖେ ତା ନିଜ ପାଇଁ
ନଥାଏ କିଛି ଭାଗଶେଷ ।

କଥା ଆନତି ଶତପଥ (ବିନ୍ଦୁ)

ସବୁ ଆଘାତ କ୍ଷତ
କପାଳର ହା ହା କାରକୁ
ତାଙ୍କି ରଖୁଛି ବୋଲି ତ ବଞ୍ଚିଛି ।
ଜାଣେ ରଣକ୍ଷେତ୍ରରେ ଜାଗାନାହିଁ ।
ଲୁହ,
ମୋହ,
କାରଣର ।
ସେଇଥିପାଇଁ ତ କଠୋର କଟକଣାର
କରୁରା ମୁହଁରେ ପାତି ଦେଇଛି କଲିଜା
ଆଖୁଳ ଆଖୁଳା କରି
ଅକାଡ଼ି ଚାଲିଛି ଆତ୍ମାୟତା
ନିର୍ଭର ଆଶ୍ରୟଟେ ପାଇଁ ।

ପଚାରିନି କେବେ କାହିଁକି ଦୂରେଇ ଯାଏ
ହାତ ପାହାନ୍ତାରୁ ଶବ୍ଦ, ସ୍ମୃତିର ଚିତ୍ର,
ରତ୍ନଙ୍କ ପାଦଶବ୍ଦ, ଅତାନକ ।
କାହିଁକି ପାଲଟି ଯାଏ ସ୍ବପ୍ନ ଅସରାଏ ବର୍ଷା
ଭୋର ହେବାପରେ
ଅଟକିଯାଏ ଆକୁଳ ପ୍ରାର୍ଥନା
ତଥାସ୍ତୁପାଇବା ପରେ ମହାଶୂନ୍ୟରେ ।

ତାଙ୍କିଛି ବୋଲି ତ ପ୍ରତିଥର ଫେରୁଛି
ଦୁର୍ଭାଗ୍ୟ ପାଖକୁ,
ଅଜ୍ଞାକାର କରୁଛି ଅପାରଗତାକୁ
ନିରବରେ ।

ନାରୀର ସ୍ବପ୍ନ

ସୁନନ୍ଦା ତ୍ରିପାଠୀ

ଏବେ ନାରୀ ବିଷୟରେ
ଭାବି ବସିଲେ
ପ୍ରଶ୍ନଟିଏ ଜାଗରିତ ହୁଏ
ମନରେ ।

କ'ଣ କ'ଣ ହେବ
ସେ ଶବ୍ଦ ଚିତ୍ର ?
ନାରୀଟିଏ ବୋଲାଉଛନ୍ତି ଶକ୍ତିମୟୀ
ଧରିଲେ ଆଉ କି କି
ଶକ୍ତିର ଆୟୁଧ ? ?
ଯେଉଁଠି ବବିନା,
ଅଭୟା, ଇତିଶ୍ରୀଠୁ
ଆରମ୍ଭ କରି ମଲାଲା ଓ
ଭାରତୀୟ ରାଷ୍ଟ୍ରଦୂତ
ଦେବସାନୀ ମାନେ
ନିୟତ ପ୍ରପାଡ଼ିତା,
ନିର୍ଯ୍ୟାତା ହେଉଥାନ୍ତି
ବିଭିନ୍ନ ଭାବରେ ।

ତେବେ କ'ଣ ଲକ୍ଷ୍ମୀବାଇ,
ଦୁର୍ଗାବତୀ, କିରଣ ବେଦୀ
ଆଦି ନାରୀମାନେ
ପାଲଟି ଗଲେଣି
କେବଳ ଗୋଟେ
ଗୋଟେ କିମ୍ବଦନ୍ତୀ ।
କାହାର ଦୃଷ୍ଟାନ୍ତ ଦେଇ ମୁଁ
ମୋ ଛୋଟ ଝିଅକୁ
ରାହା ଦେଖାଇବି,

ତାର ବ୍ୟକ୍ତିତ୍ୱ ଗଢ଼ିବି ?
ଏବେ ତ ସବୁ ଗାସ୍ତାରେ
ସୂର୍ଯ୍ୟଙ୍କ ଆଲୋକକୁ
ଗିଳିବାରେ ଲାଗିଛନ୍ତି ରାହୁ ଓ
କେତୁମାନେ
ଚାରିଆଡ଼େ ଭୟର ଅନ୍ଧାର ।
ସବୁଠାରେ ନୂଆ ନୂଆ
ଶୈଳୀରେ ବ୍ୟାପୁଛି
ବ୍ୟଭିଚାର ।

ତେବେ କ'ଣ ମୁଁ କହିବି — ଝିଅଲୋ !
ତୁ ଆଉ ତୋ ଅସ୍ତିତ୍ୱ
ତୋ ଭାବି ଅଧିକାର ନେଇ
କୌଣସି ସ୍ୱପ୍ନ ଦେଖନା ।
କାହିଁକିନା, ସେତେବେଳେ
ଭାରି କଷ୍ଟ ଲାଗିବ
ଯେତେବେଳେ
ତୋ ନିଜ ହାତରେ
ତୋର ସ୍ୱପ୍ନମାନଙ୍କୁ
ହତ୍ୟା କରିବାକୁ
ତୋତେ ବାଧ୍ୟ କରାଯିବ ।
ଘରୁ ପାଦ କାଢ଼ିଲା ବେଳକୁ
କୋଉଠି କ'ଣ ଭେଟିବୁ ଭାବି
ତୋର ଛାତି ଥରି ଉଠୁଥିବ !!

କୋଳି

ଜୟଶ୍ରୀ ନନ୍ଦ

ତୁମେ କୁଆଡ଼େ
ଲାଘବ କରିପାର
ପ୍ରାଣୀର ଦୁଃଖ ଅପ୍ରମିତ
ସଜାଡ଼ି ଦେଇପାର ଭଙ୍ଗାଘର
ଭଙ୍ଗାମନ ଉଜୁଡ଼ା ସଂସାର ।
ପରିପୂର୍ଣ୍ଣ କରୁଥାଅ
ଅଭାଗାର ଥାଳ
ଆର୍ତ୍ତକୁ ଦିଅ ପୁଣି ହୃଦୟରେ ଥାନ
ନିମିଷକେ ଟାଳି ଦେଇପାର
ରଥୀ ମହାରଥୀଙ୍କର ଆକ୍ରୋଶ
ସଜାଡ଼ି ଦେଇପାର ଜହ୍ନରୁହର
ଭଗ୍ନାବଶେଷ ।
ତୁମ ଇଚ୍ଛାରେ ତ ଚଳମଳ
ଯଦୁବଂଶର ଅଂହକାର ଅସୁୟା ଈର୍ଷା
ଓ ପିତୃ ହୃଦୟର ଛଳ ଛଳ ଭାବ ।

ଅଥଚ
ଦିନ ପରେ ଦିନ
ରାତି ପରେ ରାତି
ବିଦୁଆଏ କେତେ ଯୁଗ,
ତୁମେ କିନ୍ତୁ ଖୋଜି ବୁଲୁଥାଅ
ନିଭୂତନିରାପଦ ନାଡ଼ଟିଏ
ନିବିଡ଼ତାର, ନିଶ୍ଚିନ୍ତତାର
ସ୍ନେହ ଜରଜର, ମା'ର
ଉଷ୍ମମକୋଳ ।

ଶେଷ ବସନ୍ତର ଚିଠି

ଡ. ସଂଯୁକ୍ତା ମହାପାତ୍ର

ପ୍ରାଚିର ମନ୍ଦ ମୁଗଧ ମୁହୂର୍ତ୍ତ
ବିମୋହିତ ବନ୍ଧନ, ମହମହ ମୋହରୁ
ମୁକୁଳି ଯିବା ନାହିଁ ପ୍ରିୟତମ !
ବରଂ ତମେ ଯେଉଁଠି ଅଛ ସେଇଠି ଥାଅ
ନୀଳ କଇଁର ଚାନ୍ଦ ପରି
ଶିରିଶିରି ନିଝୁମ୍ ରାତିର ଅପହଞ୍ଚ ଆକାଶରେ ।

ତମେ ଯେଉଁଠି ଅଛ
ସେଇଠି ଅପେକ୍ଷାରେ ଥାଅ କୁଆଁରୀ ଝରଣାର
ପ୍ରାଣପ୍ରିୟ ମହାସାଗର ପରି
ଲୁଣିଲୁଣି ଉତ୍ତାଳ ତରଙ୍ଗ ସାଥେ
ଗିରି ଗୁହାରୁ ଝରି ଆସୁଥିବା
ମିଠାମିଠା ମୁଠାଏ ମନ ସପନ ପାଇଁ,
ତମେ ଦିବ୍ୟ ଜ୍ୟୋତିରେ ଝଲସୁଥାଅ ।

ପରିପୂର୍ଣ୍ଣ ହେଉଥାଅ ଯୋଜନ ଯୋଜନ ଦୂରେ ଥାଇ
ନିତି ସଞ୍ଜରେ ବାସ ଚନ୍ଦ୍ରଚାନ୍ଦ
ସକାଳେ ଝରିପଡୁଥିବା ବଣମଲ୍ଲାର
ବଡ଼ ଦେଉଳର ବଡ଼ ଦିଆଁ ପରି,
ଏମିତି ଏମିତି ବିତିଯାଉ ଯୁଗାନ୍ତର
ଡାମରାର କ୍ଷୁଧା ନିବାରଣ କରୁକରୁ
ତିନି ମୁଠା ଚାଉଳରେ ବାରି ଅଗଣାରେ
ମିଳନର ଶେଷ ଲଗ୍ନ ରଢ଼ିଗଢ଼ି ଯାଉ ।

ଜାଣନା କି ?
ଦୂରରୁ କେମିତି ସୁନ୍ଦର ଦିଶେ
କଣ୍ଠାଝଣାର ଜେଉ ଜେଉକା ପାହାଡ଼
କେମିତି ସୁନ୍ଦର ଦିଶନ୍ତି
ଦୂରେ ଥାଇ ଆପଣାର ପରିଜନ
ବିଛେଦର ବିନ୍ଦୁ ବଳୟରେ
କିପରି ବର୍ଷିଯାଉଥାଏ ତୁହାକୁ ତୁହା
ସ୍ନେହ ଆଶିଷର ଧାରା ଶ୍ରାବଣ !

ଯା ଦେବୀ ସର୍ବଭୂତେଷୁ

ଭବାନୀ ଭୂୟାଁ

ତୋ ସଜାବଟ୍ ପାଇଁ
ରୂପାର କରକାମ କରା
ମେଢ
ତୋ ମୁଣ୍ଡରେ ସୁନାର ମୁକୁଟ
ତୋ ଦେହରେ ଦାମା ଦାମା
ଝିଲିମିଲି ପାଟଶାଢ଼ୀ ଅପେକ୍ଷା
ଶତଗୁଣରେ ଭଲହୁଅନ୍ତା ‘ମା’
ଯଦି ତୋତେ ସଂପୂର୍ଣ୍ଣ
ଭଲଗ୍ କରି
ଛିନ୍‌ଭିନ୍ କରି
ଚାରି ପାଞ୍ଚକଣ ଶୌର୍ଯ୍ୟ ବାୟ୍ୟଧାରୀ
ଅପରାଜେୟ ପୁରୁଷ
ଗଣଧର୍ଷଣ କରୁଥିବାର
ଦୃଶ୍ୟଟିଏ
ଅକାୟାଭ ପାରନ୍ତା ।

କାହାର ରାକ୍ଷସ କ୍ଷୁଧା
ତ କାହାର ହାତ, ଦାନ୍ତ
କାହାର ନଖ ଓ
କାହାର ପୁରୁଷାଙ୍ଗ
ତୋତେ ଚକ୍ରାନ୍ତ କରୁଥିବାର ଦୃଶ୍ୟ
ନାବାଳକ ଠାରୁ ଆରମ୍ଭକରି
ସଦୂରୀ ବର୍ଷର ବୃଦ୍ଧ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ
ତୋ ମାଂସକୁ ପୁଳା ପୁଳା କରି
ଖୁଣୁଥିବାର ଦୃଶ୍ୟ ।
ଆହୁରି ଭଲହୁଅନ୍ତା
ପୁଅ ସାମ୍ବନାରେ

ମା'କୁ
 ଗଣଧର୍ଷଣ କରିବାର ଦୃଶ୍ୟଟିଏ
 ଶିଳ୍ପୀ ଯଦି ମାଟିରେ
 ପୁରାଇ ପାରନ୍ତା ।
 ଭଲହୁଅନ୍ତା
 ଗଙ୍ଗା ଜଳରେ ନୁହେଁ
 ମଦରେ ମଦରେ
 ଯଦି ତୋତେ ଆବାହନ
 କରାଯାଇ ପାରନ୍ତା
 ଆଉ ସବୁଠୁ ବୋଧେ ବେଶୀ
 ଭଲ ହୁଅନ୍ତା
 ଶିଳ୍ପୀ ଯଦି ତା'ର
 ନିହାଣମୂଳରେ
 ତୋ ସମ୍ମୁଖରେ
 ପାଟି ବନ୍ଦିବା
 ପୁଲାଏ ସ୍ଥାଣୁ ଅଥର୍ବ
 ଦେଖଣାହାରୀ ଆଉ ପୁଲାଏ
 ପଛୁ ଜନସାଧାରଣ
 ଭକ୍ତି ଗଦ୍ ଗଦ୍ ଚିତ୍ତରେ
 ଗୁଣ୍ଡଗୁଣାଉ ଥିବାର ଦୃଶ୍ୟ
 ମାଟିରେ ରୂପ ଦିଅନ୍ତା ।

ମା' ତୋର ସେଇ
 ଗୋଟିଏ ମନ୍ତ୍ର
 ଚାରିଆଡ଼େ ଶୁଭୁଆନ୍ତା
 ଯା ଦେବୀ ସର୍ବଭୂତେଷୁ
 ଗଣଧର୍ଷଣେ ସଂସ୍ଥିତା
 ନମସ୍ତସ୍ୟେ ନମସ୍ତସ୍ୟେ ନମସ୍ତସ୍ୟେ
 ନମୋ ନମଃ ।

ଝିଅପାଇଁ କବିତା-୨

ଶୁଭଶ୍ରୀ ଶୁଭସ୍ମିତା ମିଶ୍ର

ଝିଅ...

ବେଳ ହେଲାଣି, ଆସ୍ ଏଥର
କାଟି ପକାଏ ଏଇ କୁନିକୁନି
ତେଣା ଦି'ଟା ତୋର ।

ସବୁ ସ୍ବପ୍ନକୁ ଯୋଡ଼ିଯୋଡ଼ି
ଉଡ଼ିବାର ନିଶାକୁ ତୋର ପେଡ଼ିରେ
ସାଇତି, ସେଠି ତାଲା ପକାଏ ।

ଆକାଶର ଆଭିଯାନ ପାଇଁ
ଦିନେ ମୁଁ ଶୁଣାଇଥିଲି ଗପ ।
ତୁ ଅଝଟ ହେଲୁ ବୋଲି
ତୋତେ କହିଥିଲି, ଯିବୁ
ସାତ ସମୁଦ୍ର ତେର ନଇ ପାରିହୋଇ ।
ବୁଝାଇ ବୁଝାଇ ଖୋଜଦେବି ବୋଲି
ଆଖିରେ ନେସିଦେଇଥିଲି
ମେଞ୍ଚା ମେଞ୍ଚା ସ୍ବପ୍ନ ।

କହିଥିଲି ଝିଅ ମୋର ପରୀଟିଏ ହେବ
ମନପବନ ଘୋଡ଼ାରେ ଉଡ଼ିବ
ମହ୍ୟକନ୍ୟା ପରି
ମହାସାଗରର ବୁକୁ ଚିରି ଯିବ ।

କେତେ କେତେ କଥା ଶୁଣାଇଥିଲି
ଗୋଟେ ନୂଆ ପୃଥିବୀ
ଗଢ଼ିଦେବି ବୋଲି
କଥା ଦେଇଥିଲି ।

ଅଥଚ, ଦେଖ୍ ଝିଅ
ମୋର ମା' ପରି ମୁଁ ବି ପରାଜିତ

ଚକ୍ଚକ୍ ଛୁରି ଧରି
ମୁଁ ଏବେ ପ୍ରସ୍ତୁତ
କାଟିପକେଇବି ତୋର ପର ।

କିଣିରଖିବି ସୁନାର ପଞ୍ଜୁରିଟିଏ
ନିତି ଖାଇବୁ ରୁପାଗିନାରେ
ଲୁଚେଇ ଲୁଚେଇ
ଲୁହତକ ପୋଛିଦେବୁ
ଶୂନ୍ୟ ଆଡ଼େ ଚାହିଁଥିବୁ
ଉଦାସ ଆଖିରେ ।

ମୋତେ ଗାଳିଦେଉଥିବୁ
ଧକ୍କାରି ପକାଇବୁ !
ମୋରତ ଦିନତକ ସରିଗଲା ଏମିତି
ତୋର ବି ସରିଯିବ ।
ଗୁସ୍ତୁରୁଥିବା ଅସହାୟତା ନେଇ
ସେ ନୂଆ ପୃଥିବୀର
ଠିକଣା କାହାରିକୁ ଜଣାନାହିଁ...
ନଥିଲା ମୋତେ ବି ।

ହାତ ପାପୁଲିରେ ଜହ୍ନ

ପୁଷ୍ପା ଧଳମହାପାତ୍ର

ଥାଉ...

ବହୁତ ହୋଇଗଲା

ରଖ ତମ ଦାତାପଣ

ଯେତେଥର ତମ ଦ୍ଵାରସ୍ଥ ହୋଇଛି

ଯୋଗୀ, ଭିକାରି ପରି ଖାଲି ହାତରେ

ଫେରିଆସିଛି ମୋ ଅଭାବିପଣ ।

ଯେତେଥର ଭାବିଛି

ତମ ନିକଟର ହେବାକୁ

ଚଳମଳ ହୋଇପଡ଼ୁଛି ବିଶ୍ଵାସ

ଯେଉଁ ତାଳ ଧରୁଛି

ମଡ଼ମଡ଼ ଭାଙ୍ଗିପଡ଼ୁଛି ମୋ ପାରିବାପଣ ।

ଖୁବ୍ ଆପଣାର ଲାଗୁଥିବା ସମ୍ପର୍କରେ

ମିଛ ଆଶ୍ଵାସନାର ଖେଳ

କି' ଦିନ କି' ରାତି ଅନବରତ ଭିନ୍ନ ଭିନ୍ନ ଦୁଃଖରେ

ଓଦେଇ ଯାଉଛି ଛାତିତଳ

ଏବେ ଜାଣୁଛି ଭଗୀରୀ ଭଳି ଅହନ୍ତା କରି

ଅଳହୁ ପରି ଆଉଜି ପଡ଼ୁଛି ସଂସାରାପଣ

ଅଭିଯୋଗ, ଅଭିମାନରେ

ସାଙ୍କୁଡ଼ି ପଡ଼ୁଛି ସାମର୍ଥ୍ୟ ।

ଶୁଣିଛି ତମ ନିଷ୍ଠୁର ନଜରରେ

ବଦଳିଯାଏ ସୁଖର ଗ୍ରହ ନକ୍ଷତ୍ର

ରାଜପଦ ଛାଡ଼ି ରାମ ଗଲେ ବନବାସ

ନଳରାଜା ଭାଗ୍ୟଫଳେ କାଟିଥିଲେ ଘାସ ।

କେତେବେଳେ କେଉଁ ବାହାନାରେ

ଆପୁଡ଼େଇ ଦିଅ ଜୀବନ

ଚୁକୁଡ଼ା ଚୁକୁଡ଼ା ହୋଇପଡ଼େ ସୁଖର ଅସ୍ତିତ୍ଵ ।

ଏଥର ଭାବିଛି ନିଜ ପାଇଁ ନିଜେ ବଦଳେଇ ଦେବି ଭାଗ୍ୟ
ଆଜିଠାରୁ ହାତପାଦରୁ
ଫିଟେଇ ଦେବି ଦୁଃଖର ବନ୍ଧନ
ପୁରୁଣା ଚାଳପତ୍ରରୁ ଲିଭେଇ ଦେବି କପାଳ ଲିଖନ
କର୍ମକୁ ନିଜର କରି
କର, କପାଳ, କୋଷିରେ
ଲେଖିଦେବି ବୃହସ୍ପତିର ଚଳନ ।

ଦୁଇଟି କବିତା

ରଞ୍ଜିତା ପ୍ରହରାଜ

ଏକ

ଦିନେ ବୋଧେ ତମ ମୁହଁ
ଆଉ ମୋର ମନେ ପଡ଼ିବନି
ଅନ୍ଧାରରେ ଧପଧପ କରୁଥିବା
ଏକ୍ସଟିଆ ସଜିତାଟେ ଭଳି
ଝାପସା ଝାପସା ଦିଶିଯାଇ ପାରେ
ଆଖି ଆଗେ, କେବେକେବେ
ଆଖିପତା ବୁଜିଗଲା ବେଳେ ।
ଏତେଟିକେ ନିବିଡ଼ ଯନ୍ତ୍ରଣା
ରୁଷି ପାରେ ଛାଡ଼ି ଆଉ ତଷ୍ଟି
କେଜାଣି, ଏମିତି ବି ହୋଇପାରେ
ଶୁଖୁଥିବା ଆଖି, ସ୍ୱର
ପୁଣିଥରେ ଆର୍ତ୍ତ ହୋଇପାରେ
ଜୀବନଟା ସାରା,
ମଝିରେ ମଝିରେ ।

ଦୁଇ

ତମେ କାନ ବୁଜିଦେଲା ପରେ ବି
ମୁଁ ଗୀତ ଗାଇବା ଛାଡ଼ିଦେଇନି
ରାଗ ବଦଳି ଯାଇଛି, କଲ୍ୟାଣରୁ
ଅନ୍ୟକ'ଣ-
ଦିନେ ତମକୁ ଖୁସୀ କରିବି ବୋଲି
ଦ୍ୱିପହରେ ବି ଡାକି ଆଣିଥିଲି
ଜହ୍ନକୁ
ତମେ ଭିଜିବ କହିଲ ବୋଲି
ଶୀତ ଦିନଟାରେ ବର୍ଷାକୁ କାକୁଡ଼ି
ହୋଇଥିଲି, ଆ... ଆ...
କେତେ କ'ଣ ପରୀକ୍ଷା ଦେଇଥିଲି

କେତେବେଳେ ନିଆଁରେ ପଶିଥିଲି,
କେତେବେଳେ ନିଆଁକୁ ଗିଳିଥିଲି, ଆଉ
କେତେବେଳେ ନିଆଁରେ ଖେଳିଥିଲି ବି,
ତମେ କାଳେ ବୁଝିଯିବ, ତମେ ମୋ
ଲାଗି କ'ଣ !

ମୁଁ ବୁଝିଗଲି,
ତମେ ଆଜି କାଲି, କୌଣସି ଦିନ
ଆଖି ମିଳେଇ ପାରିବନି, ଏଇ
ଆଖି ସହ ।

ଅହଂନାରୀ

ଡ. ବିନୋଦିନୀ ପାତ୍ର

ଯେତେ ଅର ଚାହିଁଲି
ଭାଙ୍ଗିବାକୁ ତୋର ଭ୍ରମ
ରଣତଣ୍ଡା ହୋଇ ତୁ
ବାଟ ଓଗାଳିଲୁ ।
ମୋତେ ଲହୁଲୁହାଣ
କରିବାକୁ ଯାଇ
ନିଜ ଗୋଡ଼ରେହିଁ ଟୋଟ
ମାରିଲୁ ।

ଭାବିଲୁ,
ତୁ ଭାଙ୍ଗିଦେଇଛୁ
ଶତ୍ରୁର ଅହଂକାର,
ଆଉ କା' ଉପରେ
ଟେକା ଫିଙ୍ଗି ଫିଙ୍ଗି
ସୁରକ୍ଷିତ କରୁଛୁ ନିଜଘର ।
ତୁ ବୁଝି ପାରୁନୁ ଯେ
ଅନ୍ୟ ଆଖିରୁ ଲୁହ ଝରେଇ
ନିଜେ ହିଁ ତୁ ହୋଇ ଯାଉଛୁ
ଅନ୍ଧୁଣୀ ।
ନିଜର ଶବ୍ଦ ଶର ତୋର
...ବୁମ୍‌ବୋମ୍ ଭଳି କରୁଛି
ଆହତ ତୋର ଅଭ୍ୟନ୍ତର ।

ନିଜ ରଚନାର
ଶରଶଯ୍ୟାରେ ତୁ
ଶୋଇ ରହିଛୁ
ଅପ୍ରାପ୍ତିର ଶେଷହୀନ ଶୋଷରେ
ଅହରହ ଚିକ୍କାର କରୁଛୁ ।

ତୋର ସେ ରୁଚଣ ମାନସିକତାକୁ
ସୁସ୍ଥ କରି, ନିଃସର୍ତ୍ତ ସମ୍ପର୍କଟେ
ପାଇଁ ତୋର ସେ ଉକ୍ତଶୃଙ୍ଗର
ଜତି କରିବାକୁ ଯାଇ
ବାରମ୍ବାର ମୁଁ ହେଉଛି
ତୋ କରୁ ଶବ୍ଦର ଶରବ୍ୟ
କରୁଣ ହାହାକାରରେ
ଆହୁଁ ମୋର କରୁଛି ଆର୍ତ୍ତନାଦ ।

ତୋର ସେ
ଅହଂକାର ଧଉଳା ପ୍ରାସାଦରେ
କ୍ଷୀର ଜଗଲ ଚକ୍ରର କାବୁଟି
ତୋ ସନ୍ଦେହର ଚାରାଗଛ
ଦୁମାୟିତ ହୋଇ
ତୋତେ ପଲମ ପରି
ଭାଙ୍ଗି ରଖିଛି ।
ସେ ଦୁମରେ ଦିନେ
ଫୁଟିବ ନିଶ୍ଚୟ
ସହସ୍ର ସୁମନ ।

ସବୁ ଫୁଲ ହେବ କଳା ରଙ୍ଗ
ଯେପରି କ୍ଷୀୟା, ଘୃଣା, ଦୁଃଖ ଓ ବିପଦ ।
ସବୁରିଙ୍କ ଶ୍ରଦ୍ଧାଠୁଁ ଦୂରେଇ
ସମ୍ପର୍କମାନଙ୍କ ଠାରୁ ଅଲଗେଇ
ତୁ ଇଚ୍ଛୁରୁ ବଞ୍ଚୁ
ଯେଉଁ ବଳୟରେ,
ସେଠି ଅଛି ନା ବ୍ୟାପ୍ତି
ନା ସନ୍ତୁଷ୍ଟି ।
ନାହିଁ ଆନନ୍ଦ କି ସ୍ୱପ୍ନ ।
ବିଶ୍ୱାସରେ ନ ବଞ୍ଚିଲେ
ସେ ବା କି ଜୀବନ !

ତୁ ଯଦି ଚାହୁଁରୁ
ବଞ୍ଚିବାକୁ ସେଇ
କବର ଭଳି ରାଜ୍ୟର
ନିଜୁତ କଂପନ ଭିତରେ
ରାଲେଶ୍ୱରୀ ହୋଇ
ମୋର କିଛି କରିବାର ନାହିଁ ।
ମୁଁ ତ ଗାତ ଗାଉଥିବା ଏକ ପକ୍ଷୀ
ସବୁଜିମା ଥିଲେ ଥିବି,
ନ ହେଲେ ନ ଥିବି କେଉଁଠି !

ମୁଁ ନାରୀ

ଅଞ୍ଜୁମନ୍ ଆରା

କେତେ ଯେ
ଜଟିଳ ବହି ପଢ଼ି
ପାସ କଲ
ଡିଗ୍ରୀ ବି ପାଇଲ
ଅଥଚ, ପଢ଼ିପାରିଲାନି ମତେ
ପଢ଼ିଲ ଯଦିଓ
ବୁଝି ପାରିଲାନି
ମନେ ରଖିବା ତ
ଦୂରର କଥା ।
ଆଗ୍ରହୀ ହୋଇଥିଲେ
ତୁମ ପାଇଁ ସେ
ଅବୁଝା ରହି ନ ଥାନ୍ତା,
ତାର ପ୍ରତିଟି ଅକ୍ଷରର
ଗଢ଼ଣକୁ ଦେଖ
କେତେ ଯେ ଗୋଲ
ସୁନ୍ଦର ଆଉ ସୌମ୍ୟ
ସ୍ନେହ ସହକାରେ
ପଞ୍ଚିଗୁଡ଼ିକୁ ପଢ଼ି
ଲେଖି ପକାଅ

ବିଶ୍ୱାସର ଫଗୁଣ କହେ
ଗଢ଼ିଉଠିବ
ଆତ୍ମୀୟତାର ସେତୁ ।
ବୁଝିଗଲ ଯଦି
ତୃତୀୟ ଆଖି
ଖୋଲିଯିବ ଥରକରି
ତିରିଆ ଚରିତ୍ର ପରି

ମିଳିଥିବା ଆଖିଠାରୁ
ଉର୍ଦ୍ଧ୍ବରେ ଦେଖିବ
ପ୍ରଥମ ଥର
ତାକୁ ନୂଆକରି

ସମୁଦ୍ରରୁ ବୁଝେ ନେଇ
ଆଜିବିଏ ପତ୍ରରେ
ଅକ୍ଷରର ଦୁର୍ଗ
ତାପରେ ଦେଖ
ଲିଭି ଲିଭି ଯିବ
ଆବରଣ ଓ
ଉଚ୍ଚାରଣର ଅନ୍ତର

ସତ କହିବାକୁ ଗଲେ
ମଧୁର ମୂର୍ଖା ମୁଁ
ଭୁଲିଯାଏ ଯନ୍ତ୍ରଣା
ବିନ୍ଦୁଏ ଅନୁରାଗର
ସ୍ବର୍ଗରେ
ଯେହେତୁ ମୁଁ ନାରୀ
ଲେଖା ଆଉ
ପଢ଼ାରେ ଅତି ସହଜ

ସର୍ବ ରଖି ଯେତେବେଳେ

ଶ୍ରୀକାଞ୍ଚଳି କାନୁନ୍‌ଗୋ

ସର୍ବ ରଖି ଯେତେବେଳେ,
ଆସିବି,
ଶୀତରାତିର ଉତ୍ସବରେ କମ୍ପିତ ପତ୍ରଟିଏପରି
ଜଳିଯାଇଛି ଏତେଦିନ
ଗୋଟିଏ ଅପହଞ୍ଚ ସ୍ୱପ୍ନ ପାଖରେ
ଆଶ୍ୱେଇପଡ଼ିଛି ମୋ ଇଚ୍ଛାର ବିନାତ ପୃଥିବୀ,
କିଛି ଉତ୍ସୁକ ଶବ୍ଦଙ୍କ ଡେଇଁରେ
ମୁଁ ଗୋଟେ ମୁକ୍ତ ଆକାଶର
ଚିତ୍ରାଙ୍କନ କରି ଥିକିପଡ଼ିଛି-
ଆଜୁଳି ଅଗରୁ ଖସିପଡ଼ିଛି ଆତ୍ମୀୟତାର ରଙ୍ଗତୁଳୀ
'ମୋହ'ର ମାଟିଉପରେ ଢାଳିହୋଇଯାଇଛି
କାହା ଅସୂୟାର କୁହୁଡ଼ି ଚନ୍ଦର;

ଏତକ ସବୁ ଫେରେଇବାକୁ ମୁଁ ଆସିବି ।

କେତେବେଳରେ, କେତେ ଶବ୍ଦରେ, କେତେ ବିଷାଦ
ପୁଣି କଥାକାଠର ଅଙ୍ଗାରରେ ଦହକୁଥିବା କେତେ ସୂତିରେ
ଆକାଶବା ମନ ମୋର
ମୋତେ ଉଡ଼ାଣ ଶିଖେଇଦେଲା
ମୁଁ ଅଦୃଶ୍ୟ ଚଢ଼େଇଟିଏ ପରି ଉଡ଼ିବୁଲିଲି ଏତେକାଳ
ବିଶ୍ୱାସର ବରଫ ପର୍ବତରୁ ଆଣିବାକୁ କାଲୁଆ ନଦୀର ଜଳ
ନିଃସଙ୍ଗତାର ଉଜୁଡ଼ା କ୍ଷେତ ପାଇଁ
ଶ୍ୟାମଳ ସୃଷ୍ଟିର ବାଜ
ପ୍ରେମର ଅକ୍ଷର ପାଇଁ କେଉଁ
ଗ୍ରୀସାୟ ବୃକ୍ଷଙ୍କ କାଳି... !

ନା, ବିଦ୍ରୋହର ନୁହେଁ, ଯୁଦ୍ଧର ନୁହେଁ
ମୋ ଶାଣିତ ଆତ୍ମବୀର ରକ୍ତରେ ଏଣିକି

ଭିଜିଯିବ ମୋର କବିତାର ଶବ୍ଦ— ମୁଁ ଶବ୍ଦମାନଙ୍କୁ
ସ୍ଵାଧୀନତା ଦେବି ଘୁରି ବୁଲିବାକୁ
ଆକାଶରୁ ମାଟି ଆଉ ମାଟିରୁ ଆକାଶ... ।
ହୁଏତ ସେମାନେ ଠାବ କରିବେ
କେଉଁ ଇତିହାସହୀନ କାଳର ଚିକ୍‌କଣ ଆଦିମ ପଥର
ଯେଉଁଥିରେ ମୁଁ ମୋ ଇପ୍ସିତ ପୁରୁଷର
ନାଁ ଲେଖିଦେବି... ।

ସର୍ବ ରଖିଛି— ମୋ ଅହଂକାର ପାଖରେ
ପରାଜିତା ହେବାର ଅବଶୋଷ ପାଖରେ
କାହାରି ଇଚ୍ଛାର ନିଆଁରେ କୁହୁଲିଥିବା ଗୋଟେ
ଅଶାନ୍ତ ମୁହୂର୍ତ୍ତ ପାଖରେ..., ଆସିବି ବୋଲି

ହଁ ସର୍ବ ରଖିଛ ଯେତେବେଳେ
ଆସିବାକୁ ପଡ଼ିବ ଏ ପୃଥିବୀକୁ... ଅରେ ନୁହେଁ
ବାରବାର... ! ନିଶ୍ଚୟ ଆସିବି ।

ଭଲଝିଅ

ଜଣ୍ଡରୀ କବିକନ୍ୟା

ନିଜେ ଭଲ ହେଲେ
ଦୁନିଆ କିଛି ବି ବଦଳିଯାଏନା ଝିଅ ।
ଏମିତି କିଛି ମାନେ ନ ଥାଏ...
ଦୁନିଆର ସବୁଲୋକ
ଗାଇ ବୁଲିବେ ତୋ' ଭଲ ପଣିଆର ଗୀତ ।

ପ୍ରସିଦ୍ଧିର ପାହାଡ଼ ଉପରେ
କେହି ଯୋଡ଼ି ଦେଇ ଆସେନା...
ତୋ ପାଇଁ ପ୍ରେମ ପତାକା,
ପ୍ରଶଂସାର ପୁଷ୍ପ ବୃକ୍ଷରେ
ଅଜାଡ଼ି ହୋଇ ପଡ଼େନା
ତୋ ପାଦତଳା ଗାନ୍ଧା
ବରଂ ସ୍ୱାର୍ଥକୁ ପର କଲାପରେ ବି
ଶୁଣିବାକୁ ହୁଏ 'ସ୍ୱାର୍ଥପର' ଶବ୍ଦ
ସବୁ ସୁବିଧାକୁ ବାଦ୍ ଦେଇ ଶିଖିଛୁ ବୋଲି
ହଜମ କରିବାକୁ ହୁଏ 'ସୁବିଧାବାଦୀ' ଡାକ ।
ସାରାଜୀବନ ତୁ କଷି ଚାଲିଥିବା
ଜୀବନ-ଅଙ୍କର ମୂଲ୍ୟାୟନ
କେମିତି ଭୁଲ୍ ଭୁଲ୍ ଲାଗେ
ମୁହଁ ଚିହ୍ନି ଅଣମଣିଷଙ୍କ ହାତରେ ।

ଠିକ୍ ଯେମିତି ପିମ୍ପୁଡ଼ି କାନ୍ଧରେ
ସବାର୍ ହୋଇ,
କାମୁଡ଼ା ଖାଇ ଚାଲିଛି
ଗୋଟେ ମଲା ଝିଟିପିଟିର ଶବ
ଆଉ ସତ୍-ସତ୍ ସତ୍ତର ପଡୁଆର ।

ହଁ, ଭଲଝିଅ...
କେବେ ଶବ୍ଦମୟ ନୀରବତା ତ

କେବେ ନିଶବ୍ଦ କୋଳାହଳ...
ଯିଏ ଫୁଟିବାର ସାହସ ରଖେ...
ଟକ୍‌ମକ୍ ଫୁଟନ୍ତା ପାଣିରେ
ଭୋକିଲାର ଭାତପରି,
ରାତି ଶେଷର ଫୁଲପରି,
ଛାତି ତଳର ହୃଦୟ ପରି
ଜୀବନ ପରି ।

ଅସ୍ମିତା

ଚିନ୍ମୟା ମହାନ୍ତି

ମୋ ପିଠିରେ
ବେତାଳ ହୋଇ ଝୁଲୁଥିବା
ଦୁଃଖର କ୍ଷେତ୍ରଫଳ
ପରିସୀମା କେମିତି ମାପିବି ?
କେମିତି କହିବି ମୋ ସତାତ୍ମର
ଦୈର୍ଘ୍ୟ ପ୍ରସ୍ଥ କେତେ ?
କେତେବେଳେ ହୋଇଛି ମୁଁ ଅଗ୍ନିସ୍ମାତା
ମୋ ଶରୀର ନିଆଁରେ ପଖାଳି ।

କେବେ ଅବା ସଭ୍ୟତାର
ବାରୁଣୀବନ୍ତରେ ଝଲମଲ
ସ୍ତମ୍ଭଦେହେ ମଥାପିଟି
ହୋଇଛି ମୁଁ ପୁଣି
ରକ୍ତସ୍ମାତା ।

କାମନାର ଯଜ୍ଞବେଦୀରେ
ଆହୁତି ମୁଁ ଦେଇଛି ନିଜକୁ
କେବେ ଅବା ଶ୍ରୀବଶର
ମହ୍ନର ରାଗରେ ଭିଜାଇଛି
କାହାର ସନ୍ତାପିତ ସ୍ବାୟ ।
ତାରା କାହିଁ ଚନ୍ଦ୍ରା !!
ଗୋପଦାସ୍ତ ଆଜି ବି
ନିଶ୍ଚୟ, ଆଜି ବି
ନୀରବ ।
ମୁଁ କ'ଣ ସତରେ
ରାତ୍ରୀର ରାଜହଂସାଟିଏ ?
ଦୁଇଟି ଡେଶାରେ ମୋର

ଝୁଲେ କୃଷ୍ଣ
ଝୁଲେ ଚନ୍ଦ୍ରସେବା ।
ମୋ ନିଜର ପରିଚୟ
ମୋ ପାଇଁ ଏବେବି ଅଜଣା
ମୁଁ କଣ ଯୁଗେ ଯୁଗେ
ପ୍ରୀତି ପ୍ରିୟମଦା ?
ନା ଅନେକ ଅସମାହିତ
ପ୍ରଶ୍ନର କୁହେଲି !!

ନତମୁଖୀ

ଅଙ୍ଗୁରବାଳା ପରିଡ଼ା

ନାରୀ ମାନବୀ ନୁହେଁ ।

ଯେବେ ମନଠୁ ବିଚ୍ଛିନ୍ନ ହେଲା
ତା'ର ସୁରଭିତ
ସୁଗଠିତ ଦେହ ।

ଦେହ ପଣ୍ୟ ହେଲା
ପନ୍ଥା ହେଲା
ପାପ ଆଡ଼ିକି
ବଢ଼େଇଦେଲା ପାଦ ।

ତା'ର ପ୍ରବାଣତାର
ପ୍ରାଦୁର୍ଭାବରେ
ଏବେ ପୌରୁଷ ନିଷ୍ପବଦ ।

ଦାନବ ସଂହାରର
ବୈପ୍ଳବିକ ପରିଣତିରେ
ହାତରେ ଧରିଲା ଅସ୍ତ୍ର ।

ନାରୀ ଈଶ୍ବରୀ
ତେଣୁ ସେ ବିବସ୍ତ !

ନାରୀ ଏକ ଅଲିଭା ଅନଳ;
ତାକୁ ନୈବେଦ୍ୟ ଦିଅ ।
ସେ ଏକ ଉନ୍ମୁକ୍ତ ଜଳାର୍ଣ୍ଣବ;
ତାକୁ ଆକାର ଦିଅ
ବ୍ୟାଘ୍ର/ବିକ୍ଷିପ୍ତ ମଳୟ ସେ;
ବାରୁଦର ଗନ୍ଧ ଠାରୁ
ଭିନ୍ନ କରିଦିଅ ।

ନାରୀ ନାରାୟଣୀ ।
ଶୁଦ୍ଧ ଅମୃତ ନେଇ
ସ୍ବର୍ଗରୁ ଆସିଛି ଓହ୍ଲେଇ,
ତାକୁ ଚିହ୍ନ ।
ତାର ପବିତ୍ର ନୀରରେ
ଅବଗାହ କର ।
ସେ ନମ୍ୟା / ନମିତା / ନମସ୍କୃତା ।
ତା'ଠି ନତମୁଖ ହୁଅ ।

ଝିଅ ପାଇଁ ଫୁଲଟିଏ

ଶର୍ମିଷ୍ଠା ମହାପାତ୍ର

ତୁ' ଆସିଲୁ
ଭଲ କଲୁ
ସାମିଲ୍ ହଅ... ଆମ ସାଙ୍ଗେ
ଶିଖୁ ଝିଅ
ଝିଅ କେମିତି ଉତୁରା ହୁଏ ।

ଗୋଲାପ-ମଲ୍ଲୀ ଭଳି ଯତ୍ନରେ ନୁହେଁ
ସିନ୍ଦୂ-ସପ୍ତଫେଣୀ ଭଳି
ଅନାବନାରେ ବଢ଼ନ୍ତି
ଗଙ୍ଗାଶିଉଳି ଭଳି କର୍ତ୍ତବ୍ୟ ସମ୍ପାଦି
ଅବେଳରେ ମଉଳି ଯାଆନ୍ତି ।

ତୋ ଦେହ ସାଙ୍କୁଡ଼ିଯିବ
ଲାଜକୁଳୀ ଭଳି ଅଭିଶପ୍ତ ଜନ୍ମରୁ
ପଲାଶ ଭଳି ତୁ ଏକଘରକିଆ
ତୋ' ରୂପ ଗନ୍ଧ ପରଶିବା
ପରେ ଗୋଡ଼ତଳେ ମକ୍ତବୀ ନିତିଦିନିଆ ବିଚାର
ଶୀତ ଆସିଲେ,
ଦୁଇଟାରି ଫଳେଇ
ଫେରିଯିବା ତୋ' ଆୟୁଷ
ତୋ' ମୂଳ ଖୁସେଇବା
ଖତ ପୁଞ୍ଜି
ମାଟି ପୋଷେ
ତାଳେ ପାଣି ସବୁ ସ୍ବପ୍ନ...

ବସନ୍ତ ଆସିଲେ
ଫୁଟିବୁ
ଆସାନ୍ତ ଆସିଲେ

ବଞ୍ଚୁ
ବାକି... ।

ବାକି ସବୁ ଛାଡ଼
ଏତକ କ'ଣ କମ୍ କଥା
ତୁ' ଯେ ଫୁଲ ପରି ପାଖୁଡ଼ା ମେଲି
ଫୁଟିପା'ରୁଛୁ... !!

ଝିଅ ସ୍ୱପ୍ନଫଳ୍

ଯୋଗ୍ୟଶ୍ରୀ ସାମଲ

ଝିଅଟି ଜନ୍ମ ପୂର୍ବରୁ
ଜାଣି ନଥାଏ
କ'ଣ ଅଛି ତା' ଭାଗ୍ୟରେ
ଜନ୍ମପରେ ଅଜ୍ଞାନବଦ୍ଧ ହୁଏ
ସ୍ୱପ୍ନ ଦେଖିବାକୁ
ଆଉଟି ହୋଇ ଆପଣା ପଣରେ ।
ସେଥିପାଇଁ ନିଅନ୍ତୁ ହୁଏ
ରାତି ଓ ଦିନ
ତାକୁ ଆବୋରି ବସନ୍ତି
ଜହ୍ନ, ଫୁଲ, ଲକ୍ଷ୍ମୀନୁ ଓ ଆକାଶ ।
ସବୁ ବ୍ୟସ୍ତତାରୁ ସିଏ ସାଉଁଟି ନିଏ
କିଛି ସମୟ
ସବୁ ହତାଦରରୁ ପୋଛି ଆଣେ
ଆତ୍ମାୟତା
ସବୁ ଯନ୍ତ୍ରଣାରୁ ନିଗାଡ଼ି ଆଣେ
କିଛି ଆନନ୍ଦ;
ଏ ସବୁ ଆବେଗମୟତାରୁ
ଗୋଟେଇ ଆଣେ
ବଞ୍ଚିବାର ସୂତ୍ର ।
ସେ ଜାଣିଯାଏ-
ଫୁଲ ତୋଳୁତୋଳୁ
ଢେଉଟିବାକୁ ପଡ଼ିପାରେ ରକ୍ତକ୍ଷିତା
ହସ ବାଣ୍ଟୁ ବାଣ୍ଟୁ
ଢୋକିବାକୁ ହୁଏ ଲୁହଟୋପା ।
ବଦଳୁଥିବା ପ୍ରତିଟି ରତ୍ନ
ପ୍ରତିଟି ମୁହୂର୍ତ୍ତ ସହ
ସାଲିସ କରେ ଝିଅଟି ।

ବେଳେ ବେଳେ ବିଷାଦର
କୁହାଆଣି ଜାଲରେ
ସେ ଛନ୍ଦି ହୋଇଯାଏ ତ
କେବେ ହସ୍ତୁସିର ଲହଡ଼ି
ତୁବାଇଦିଏ ତାର
ମନର ମୁହାଣକୁ ।

ଏଇମିତି ଡେଇଁ ଯାଉଥାଏ ସମୟ
ଗଡ଼ି ଚାଲୁଥାଏ
ଅବୁଝା ଜୀବନର ଚକ ।

ଝିଅଟି ବୁଝିପାରେନା ଜୀବନକୁ,
ଯଦିଓ ତା ଭିତରେ ସାଇତାଥାଏ
ଅନେକ ଅନୁଭବ ।

କିଛିକିଛି ସ୍ୱପ୍ନ ଦେଖାରେ
ଓହ୍ଲାଇ ଆସେ ସୁଖର ସକାଳ
ଓ ଅନେକଅନେକ
ଦୁଃଖର ଶବ୍ଦ ଖଞ୍ଜି
ମଉଳିଯାଏ ସଞ୍ଜ ।

ଝିଅଟି ସେଇମିତି
ମୋହଗ୍ରସ୍ତ ହେଉଥାଏ
ଆପଣା ଜୀବନ ପାଇଁ
ବାରମ୍ବାର ଖୋଜୁଥାଏ
ହଜିଯାଇଥିବା
ସ୍ୱପ୍ନପଦ୍ମର ସୂଚାପତ୍ର ।

ବିନା କବିତାରେ

ସୁରେଶା ପତି

ସେମାନେ କାହିଁକି ହେଲେନି ମୋ ଭଳି ?
ମୁଁ କେଉଁଥି ପାଇଁ ହେଲିନି
ସେମାନଙ୍କ ଭଳି ?

ମୁଁ ତ ପଡ଼ି ରହିଲି ମାଟିରେ
ଶୋଷି ଚାଲିଲି ଚେରରୁ ରକ୍ତ
ଚକ୍ରମଳ ଲାଭାର ନିଆଁ ଧାସ
କାନିକୁ ପତେଇ ଦେଲି
କଅଁଳ ଦୂର ଆଡ଼େ ।
ବିନ୍ଦୁବିନ୍ଦୁ କାକର ଛିଞ୍ଚିଲି ।
ସୂର୍ଯ୍ୟରୁ ଧାସେ ଆଣି
ଜନ୍ମଧନୁର କୁକୁମ ଖଞ୍ଜିଦେଲି
ପ୍ରଜାପତି କପାଳରେ ।

ମୁଁ ତ ଯୋପାଡ଼ି ପାରିଲିନି ଶବ୍ଦଟିଏ
ବିକୁଳିକୁ...
ଗର୍ଜନରେ ଭେଦିଲା ବେଳେ
ମୋ ଛାତି ଭିତରକୁ ।
ମୁଁ ତ ହୋଇ ପାରିଲିନି ଧୂଳି, ଧୂଆଁ
ଶିମିଳି ତୁଳା ଭଳି ଉଡ଼ିପାରିଲିନି ଆକାଶରେ ।
ମିଛମିଛ ନାଳିମା ବୋଲି ପାରିଲିନି ଦେହସାରା ।
ଛୁଇଁବି ତ ଆକାଶକୁ
ଦିଗ୍‌ବଳୟକୁ କଲି ସରହଦ ।

ମୁଁ ଯଦି ଟିକେ ହୁଗୁଳା କରିଥାନ୍ତି ପବନକୁ
ଉଡୁଥାନ୍ତି ଶୂନ୍ୟରେ
ଶରମାନଙ୍କୁ ଫିଙ୍ଗୁଥାନ୍ତି
ବିନା କିଛି ଶୋଚନାରେ,

କିଏ ପଚାରୁଛି କାକର କି କଜଳପାତି କଥା
ସେମାନଙ୍କ ଭଳି
ମୁଁ ବି ବଞ୍ଚୁ ପାରୁଥାନ୍ତି
ମୁଁ ବି ବଞ୍ଚୁ ପାରୁଥାନ୍ତି
ବିନା କବିତାରେ ।

ଝିଅ ଜନ୍ମ

ତନ୍ମୟୀ ରଥ

ଆଜି ବି ଏଠି ଝିଅଟେ କାନ୍ଦୁଛି
ଏ ଝିଅ, ତତେ କାନ୍ଦିବା ମନା
ହସିବା ମନା, ସ୍ୱପ୍ନରେ ଭିଜିବା ମନା ।
ତୁ ଝିଅଟେ, ସତେ ପିଞ୍ଜରାବନ୍ଧ ପକ୍ଷୀ,
ସବୁରି କଥା ସହିବୁ ।
ସବୁରି ସଙ୍ଗେ ମିଶିବୁ
ତୁ କେବଳ ଖୁସିର ସାମଗ୍ରୀଟେ
ତୋର ଜନ୍ମ ପୁରୁଷ ପାଇଁ, ବଂଶ ଗଢ଼ିବୁ
ତାକୁ ଦେବତାର ଆସନେ ପୂଜିବୁ
ସାତଜନ୍ମର ସାଥୀ ହେବାକୁ ମନାସିବୁ ।

ଭାତ ରାନ୍ଧିବୁ, ଶାଗ ଖରଡ଼ିବୁ
ପାଖେ ବସି ଗେହ୍ଲା ପଣରେ ପରଷିବୁ
ସଭିକ ସେବାରେ ନିଜକୁ ଭାଲିଦେବୁ ।
ତୋ'ର ବା କ'ଣ ଗୋଟେ ଇଚ୍ଛାରେ ?
ତୁ ସ୍ୱପ୍ନ ଦେଖିଲେ, ଆକାଶ ଖସିପଡ଼ିବ
ପାହାଡ଼ ତୁନା ହେବ ଓ ସମୁଦ୍ର ଶୁଖିଯିବ ।
କାହାଣୀର ବୁଢ଼ା ଅସୁରୁଣୀ ପରି ସବୁ ସହି
ହଁ ମାରୁଥିବୁ ।
ନ ହେଲେ ନିଆଁ ଲାଗିଯିବ ତୋ ଦେହରେ
ତତଲା ଚାବୁକ୍‌ର ମାଡ଼ ଖାଇବ ତୋ ପିଠି
ଲତା ପରି ବେଢ଼ିଥିବା ଲୁଗାକୁ ଓଟରାଯିବ ।
କେବେ ତୁ ନିଃଶଙ୍କରେ ଚାଲିବା ଶିଖିବୁ ?
ଗାତ ଗାଇବୁ, ମନ ଖୋଲି ହସିବୁ !!
ଦେଖିଲୁ ନା, କେମିତି ନିଃଶେଷ ହେଇଗଲେ
ଛବି, ବବିନା ଆଉକେତେ ଯେ ସରିତା
କ'ଣ ଫେରି ଆସିଲା ତାଙ୍କ ଜୀବନ ଓ ଯୌବନର

ଉଛୁଳା ହସ ।
 ତିନି ପଞ୍ଚବର୍ଷର କୁନିଛୁଆ
 ଏଠି ବଳି ପଡ଼େ ଦଲାଲ ହାତରେ ।
 କେବଳ ରାଜନୀତିର ଚକ୍ରବୃତ୍ତରେ
 ସମୟ ସରେ, ସ୍ୱପ୍ନ ମରେ ଓ ଦେହରୁ
 ଚିହ୍ନ ସାଉଁଟେ ।
 ଚଙ୍କାର ରାକୁଡ଼ିରେ ମୂଳ ପାଲଟେ
 ସମାଜ, ଆଇନ, ପରିବାର ଓ ରାଜ୍ୟ ।
 ପୁଣି ଚାଲାଣ କରିବା ଓ ଦାଦନ ଖଟେଇବା
 ସତେଲୋ, ମୁଣ୍ଡରେ ଆଟିକା ପରି
 ତୁ ବୋହିଛୁ ସଂସାରର ବିଷକୁ ।
 ଯଦି ଟୋପାଏ ତଳେ ଖସି ପଡ଼େନା,
 ସଂସାର ଜଳିବ, ଦୁନିଆଁ ଉଛୁନ୍ନ ହେବ ।
 ଏଠି ବଦଳେ ସଂପର୍କ, ଅତୀତ ଓ ଭବିଷ୍ୟତ
 ବଡ଼ ଲୋକଙ୍କ ଅନ୍ଧାରୀ କାରନାମାରେ ।
 ତୁ ହିଁ ପାଲଟି ଯା ଉଦାହରଣ ଯୁଗଯୁଗକୁ
 ତତେ ବଦଳେଇବାକୁ ହେବ
 ଏ ସମାଜକୁ, ମଣିଷ ଜାତିକୁ ।
 ଦ୍ରୌପଦୀର କେଶ ପରି
 କେଶ ସଜାଡ଼ିନେ, କୁରୁକ୍ଷେତ୍ର ସୃଷ୍ଟି ହେବ,
 ସତୀ ସାତା ପରି ଲୁହ ଗଡ଼ାନା
 ଲଙ୍କା ଧ୍ୱଂସ ହେବ, ହେଲେ ମନେରଖ
 ସବୁରି ପରେ ବି ତୁ ଭୁଲିବୁନି ଏ
 ମାଟିକୁ, ପରମ୍ପରାର ମହାନତାକୁ ।
 ତୁ ଝିଅଟେ, ସତେ ମାଆଟେ ।
 ତୋ'ର ଅନେକ ନାମ କେବେ ସଂପୂର୍ଣ୍ଣ,
 କେବେ ଅପର୍ଣ୍ଣା
 ଆଉ କେବେ ପାଲଟୁ ତୁ ନିମଗ୍ନା
 ତୁ ସୃଷ୍ଟି ଓ ଧ୍ୱଂସର ଜୀବନ୍ତ ସତ୍ତାଟିଏ ।

ପଚାରି ପାରେନା ପକ୍ଷୀକୁ

ଦେବଯାନୀ ତ୍ରିପାଠୀ

କେଜାଣି କଉଁ ଉଡ଼ିଆସେ ସେ ପକ୍ଷୀ

ସାବଜା ସାବଜା ସ୍ବପ୍ନନେଇ

ଇନ୍ଦ୍ରଧନୁର କୁଟାଖୁଏ ଧରି ଚଞ୍ଚୁରେ

ସେ ପକ୍ଷୀ କୁହେ

ଶାମୁକାର ପ୍ରାଚୀନ ଦୁଃଖ କଥା

ରାଣୀ ମହୁମାଛିର ଗୁପ୍ତ ପ୍ରଣୟ କଥା

ପୁଣି କ୍ରାନ୍ତଦାସର ଷଡ଼ଯନ୍ତ୍ର କଥା

ଖାଲି କୁହେନି ଯାହା

ତ ନିଜ ପ୍ରେମର ରହସ୍ୟ

ସେ କେମିତି ଉଡ଼ି ଶିଖିଲା

କେମିତି ଫିଟିଗଲା ଶିକୁଳି

କେମିତି ଖୋଲିଗଲା ପଞ୍ଜୁରୀ

ମୁଁ ବି ଭୁଲିଯାଏ ପଚାରିବି ପଚାରିବି ହୋଇ

ମୋ ଶିଉଳିଲଗା କାନ୍ଥରେ

ଚହ ଚହ ହସୁଥାଏ ଦୁଃଖ

ଭଙ୍ଗା ଆଟିକାରେ ଚିକ୍ଚକ୍ ଟୋପାଏ ଲୁହ

ମୁଁ ସେମିତି ଲାଟେଇଥାଏ

କଣ୍ଠା ଗଛରେ

ଲହୁ ଝରୁଥାଏ

ଲୁହ ପିଉଥାଏ

ସରି ସରି ଆସୁଥାଏ

ସଳିତା ଅଗର ନିଆଁ ଯେମିତି

ଆସି ପୁଣି ଫେରିଯାଏ

କହି ପାରେନି ରହିଯା ଦଣ୍ଡେ

ମୋ ନିମଗଛରେ ବସା ବାନ୍ଧ

ମୋତେ ବି ଶିଖେଇଦେ ଉଡ଼ିବା ଥରେ

କହିପାରେନା ସତରେ... ।

ପୌଷର ସକାଳ

ଯଶୋଧାରା ଦାସ

ସାୟାହ୍ନର ଅସ୍ତମିତ ସୂର୍ଯ୍ୟ
ଯେବେ ଛୁଉଁଥିଲା ସମୁଦ୍ରର ତେଜ
ବହୁଦିନ ପରେ ପ୍ରଶ୍ନଟିଏ ପଚାରିଲା ମୋତେ
ପ୍ରେମ ବଡ଼ ନାଁ
ବଡ଼ ଶରୀର ମିଳନ ?
ମନ ଖୋଲି କହିବାକୁ ଉତ୍ତର ନଥିଲା
ଭଲକରି ଜାଣିଛି ତ ତୁମେ
ପ୍ରେମ ଏକ ବିଶାଳ ସମୁଦ୍ର
ଯାହାର ନ ଥାଏ ଆଦି ଅବା ଅନ୍ତ
ବେଳେ ବେଳେ ସେ ବିଶାଳ ସମୁଦ୍ରରେ
ଆସିଯାଏ ଅମାନ୍ୟତା ତେଜ
ଥରୁଟିଏ ପ୍ରେମରେ ପଡ଼ିଲେ
ସବୁ କିଛି ମିଳିଯାଏ
ପ୍ରତିଟି ମୁହୂର୍ତ୍ତ ଲାଗେ ନୂଆ ନୂଆ
ଦୂରରୁ ଦେଖିଲେ ଥରେ
ପ୍ରେମିକର ମୁହଁ
ମନେହୁଏ ପୃଥିବୀର ସବୁ ସୁଖ
ହାତ ପାଆଁତାରେ
ପ୍ରେମ ତ ଅମୃତାୟ, ଅମର ଅକ୍ଷୟ
ଏ ଶରୀର ବଦଳଇ
ମଣିଷକୁ କରିଦିଏ ଅର୍ଦ୍ଧନାରୀଶ୍ଵର
ଯେତେଦୂରେ ରହିଲେ ବି ପ୍ରିୟ
ମନେହୁଏ ଯେମିତି ରହିଛି
ସିଏ ଶରୀରର ପ୍ରତିଟି କୋଷରେ
ଏ ଶରୀର କାଲିର ସକାଳେ
ମିଶିଯିବ ପଞ୍ଚଭୂତେ

ପ୍ରେମ କିନ୍ତୁ ବଦଳାଇ ଦେବ ମୋତେ
ଶିଶିରର ବିନ୍ଦୁଟିଏ କରି
ଛୁଇଁଥିବି ତୁମ ପାଦ
ଘାସର ଗାଳିଚା ପରେ
ପୌଷର ସକାଳେ

ନାରାଟିଏ କଲମ ଧରିବା ଦିନ

ସୁଜାତା ସାହାଣୀ

ଯେତେସବୁ ଅସଫଳ ଘଟିଥିବ ସେଦିନ ।
ଅଧୀଶ୍ଵରଙ୍କ ପାଦତଳୁ ଧରସିଯାଇଥିବ ମାଟି
ଭାଙ୍ଗିପଡ଼ିଥିବ ହାତଟିଆରି ଆକାଶ
ବିଘ୍ନାରିତ ହୋଇଯାଇଥିବ
କେଳଯୋଡ଼ା ଆଖି
ଆତଙ୍କିତ ମୁହଁମାନେ
ରକ୍ତାକ୍ତ ଦିଶିଥିବେ ବାହାରକୁ
ଖସିପଡ଼ିବା ଭୟରେ, ନୟନ ସମ୍ରାଟମାନେ
ସିଂହାସନରେ ବାନ୍ଧିଦେଇଥିବେ ପାଦ,
ନାରାଟିଏ କଲମ ଧରିବା ଦିନ ।

ଚତୁରତାର ଫାନ୍ଦସବୁ ଫିଟିପଡ଼ିଥିବ ବାହାରକୁ
ଉଲଗ୍ନ ହୋଇପଡ଼ିଥିବ ସବୁ କ୍ଷତ୍ରଯନ୍ତ୍ର
ଖସିପଡ଼ିଥିବ ଛଦ୍ମବେଶ
ଗୀତରେ ଶୁଭିଥିବ ଗର୍ଜନ
ନଟରାଜ ଭଙ୍ଗୀରେ ଛିଡ଼ାହୋଇଥିବ ନଟୀ ।
ସେ ଠିଆ ଫାଡ଼ିଦେଇଥିବ ସେଦିନ
ଯୁଗଯୁଗର ଯେତେ କଳକିତ ଦସ୍ତାବିଜ୍
ଜାଳିଦେଇଥିବ ! ଯେତେ ଚରିତ୍ରହୀନ ଶବ୍ଦକୁ
ଜରାଗ୍ରସ୍ତ ଦେବତାଙ୍କୁ ମାରିଥିବ ଠୋକର୍
ଅସ୍ଵାକାର କରିଥିବ ଯେତେ ମନମୁଖୀ ନିୟମ ।

ସବୁଠି ଛାଇଯାଇଥିବ ବିଷାଦ
ଉଦାସ ଦିଶିଥିବ ଅଳସ ଅପରାହ୍ଣ
ଫୁଲଙ୍କର କଅଁଳିଉଠିଥିବ ନଖ
ଦୁର୍ଦ୍ଦଶ ଭ୍ରମରମାନେ ଗଡ଼ିଥିବେ ଧୂଳିରେ
ଅଜଗର ପିଠି ପରି ଲାଗିଥିବ
ତୁଳିତସ୍ତର ଶେଯ ।

ଅଥଚ
ଓଡ଼ିଶା ପାକରୁ ପୁଟିଉଠିଥିବ
ଏକ ଅକପଟ ହସ
ମୁଠାଏ ବିଶ୍ୱାସ
ନାରୀଟିଏ କଲମ ଧରିବା ଦିନ ।

- ୧ । ମାଧବୀ ଦାସୀ
 ୨ । ବୃନ୍ଦାବତୀ ଦାସୀ
 ୩ । ନୃପନନ୍ଦିନୀ
 ୪ । ନରୋନ୍ମୁ ନାରୀ
 ୫ । କୁନ୍ତଳା କୁଶାରୀ
 ୬ । ବିଦ୍ୟୁତ୍ ପ୍ରଭା
 ୭ । ନିର୍ମଳା ଦେବୀ
 ୮ । ବ୍ରହ୍ମୋତ୍ତା ମହାନ୍ତି
 ୯ । ସୁନ୍ଦରମଣି ପଟ୍ଟନାୟକ
 ୧୦ । ତୁଳସୀ ଦାସ କବି ନିକେତନ, କୁଞ୍ଜଙ୍ଗ, ଜଗତସିଂହପୁର ୦୬୭୨୨-
 ୨୩୬୨୦୩
 ୧୧ । ସୌଦାମିନୀ ଉଦ୍‌ଗାତା - ଶ୍ରୀନିବାସ ଉଦ୍‌ଗାତା, କବିକୁଟୀର ବଲାଙ୍ଗିର ୦୬୬୫୨-
 ୨୩୨୭୯୬
 ୧୨ । ପ୍ରତିଭା ଶତପଥୀ - ୧ ଗ୍ରୀନ୍ ପାର୍କ - ପଟିଆ ଷ୍ଟେସନ୍‌ରୋଡ - ଭୁବନେଶ୍ୱର-
 ୨୪, ୯୪୩୮୩୦୫୨୨୪
 ୧୩ । ଶକୁନ୍ତଳା ଦେବୀ ଶୁଭେଚ୍ଛା - କାଠଗୋଲା ସାହି, କଟକ
 ୧୪ । ମମତା ଦାଶ ୨୧୭-ଏ କେଦାରଗୌରୀ ରୋଡ, ଭୁବନେଶ୍ୱର-୨, ମୋ-
 ୭୫୦୪୭୦୩୧୦୭
 ୧୫ । ସୌଦାମିନୀ ନନ୍ଦ ବଜ୍ରକବାଚି-କଟକ-
 ୧୬ । ଗିରିବାଳା ମହାନ୍ତି (?) ଶାନ୍ତି ନିକେତନ, ପଣ୍ଡିମବଙ୍ଗ, ମୋ-
 ୦୯୯୩୩୪୯୨୧୩୬
 ୧୭ । ମନୋରମା ବିଶ୍ୱାଳ ମହାପାତ୍ର - ପ୍ରାଚମପୁରୀ, ଆଚାର୍ଯ୍ୟ ବିହାର, ଭୁବନେଶ୍ୱର, ମୋ-
 ୯୪୩୭୦୧୧୦୩୩
 ୧୮ । ଅମିୟବାଳା ପଟ୍ଟନାୟକ - ବ୍ରହ୍ମପୁର-୧୨୫, ମୋ- ୯୮୬୧୧୦୪୦୦୪
 ୧୯ । ନିର୍ମଳା ମହାନ୍ତି ପ୍ଲଟ୍ ନଂ-୨୯୭୪, ଲୁକସ୍‌ରୋଡ, ଭୁବନେଶ୍ୱର
 ୨୦ । ସୁବିଦ୍ୟା ଦେବୀ ହେରାଗୋହରି ସାହି, ପୁରୀ-୭୫୨୦୦୧, ମୋ-
 ୯୭୩୭୪୨୨୪୨୪
 ୨୧ । ଅପର୍ଣ୍ଣା ମହାନ୍ତି କପାଳେଶ୍ୱର, ଠାକୁର ପାଟଣା, କେନ୍ଦ୍ରାପଡ଼ା, ମୋ-
 ୯୪୩୭୧୨୮୩୧୬
 ୨୨ । ସଂଘମିତ୍ରା ମିଶ୍ର ଶହାଦ୍‌ନଗର, ଭୁବନେଶ୍ୱର, ମୋ- ୯୪୩୭୦୧୯୧୩୩
 ୨୩ । ରଞ୍ଜିତା ନାୟକ ୧୫୦୧ ମହାନଦୀ ବିହାର, କଟକ-୭୫୩୦୦୪
 ୧୯୮ / ଅସ୍ଥିତାର ପରମ୍ପରା

- ୨୪। ସରୋଜିନୀ ଷଡ଼ଙ୍ଗୀ ଲିଙ୍ଗ ରୋଡ଼, କଟକ, ମୋ- ୯୪୩୭୦୫୫୦୦୭
- ୨୫। ପ୍ରବାସିନୀ ମହାକୁଡ଼ ଷ୍ଟେସନ ବଜାର ଡେଙ୍କାନାଳ ୭୫୯୦୧୩, ମୋ- ୮୭୬୩୯୭୧୧୨୬ (?)
- ୨୬। ସୁରେଶା ମିଶ୍ର - ଲିଡ଼୍ ବ୍ୟାଙ୍କ ଲେନ୍ ପୁଲିସ ଲାଇନ୍ ପୁରୀ-୭୫୨୦୦୧, ମୋ- ୯୯୩୭୧୫୯୮୯୧
- ୨୭। ବୀଣାପାଣି ପଣ୍ଡା ଆଶ୍ରୟ, ଜହ୍ନବର୍ଗିଚା, ଯାଜପୁର-୧, ମୋ- ୯୪୩୮୭୮୯୫୦୫
- ୨୮। ରାୟତ୍ରୀବାଳା ପଣ୍ଡା - ପ୍ଲଟ୍-୮୦୪, ଟାଡ଼ାର ନଂ-ଏମ୍-ଭିପୁଲ ଗାର୍ଡେନ, ଘାଟିକିଆ, ଭୁବନେଶ୍ୱର-୭୫୧୦୦୩, ମୋ: ୯୪୩୭୪୩୮୬୯୯
- ୨୯। ପ୍ରଜ୍ଞାଶ୍ରୀ ରଥ - କାର୍ଟର ନଂ-ସି-୭୨, ୟୁନିଟ୍-୮, ଭୁବନେଶ୍ୱର-୧୨, ମୋ: ୯୪୩୭୦୩୩୨୧୦
- ୩୦। ଶର୍ମିଷ୍ଠା ସାହୁ - କାର୍ଟର ନଂ-ସି-୫, ସିଜିଏମ୍ କମ୍ପ୍ଲେକ୍ସ, ଏମ୍‌ସିଏଲ, ଜାତି ଭାଲି ଏରିଆ, ବ୍ରଜରାଜନଗର, ଝାରସୁଗୁଡ଼ା
- ୩୧। ଜୟ ମିଶ୍ର ଶଗଡ଼ିଆ ସାହି, କଟକ-୭୫୩୦୦୧
- ୩୨। ସରୋଜିନୀ ମିଶ୍ର - ୩, ଅଶୋକ ନଗର, ଭୁବନେଶ୍ୱର
- ୩୪। ମୋନାଲିସା ମିଶ୍ର - ଡି/୫ ନିଟ୍ କ୍ୟାମ୍ପସ୍, ରାଉରକେଲା-୭୬୯୦୦୮, ମୋ- ୯୯୩୭୩୮୪୭୫୯
- ୩୫। ସ୍ୱପ୍ନା ମିଶ୍ର - ୧୦୩, ନଟରାଜ ଟାଡ଼ାର, ନାଳକଣ୍ଠ ନଗର, ନୟାପଲ୍ଲୀ, ଭୁବନେଶ୍ୱର, ମୋ-୯୪୩୭୩୨୮୮୧୭
- ୩୬। ରୁନୁ ମହାଂତି-ଚୁଡ଼ଙ୍ଗ ସାହି, ମାତାଗୋସ୍ୱାମୀ ଲେନ୍, ପୁରୀ, ମୋ- ୯୭୭୭୮୩୨୨୧୭୩
- ୩୭। ପ୍ରତିଭା ପରିଡ଼ା, କାର୍ଟ ନଂ-ଆଇ.ଭି.ଏନ୍.-୩୫, ୟୁନିଟ୍-୪, ଭୁବନେଶ୍ୱର- ୭୫୧୦୦୧
- ୩୮। ଜୟସିତା ଷଡ଼ଙ୍ଗୀ, ଇଂରାଜୀ ବିଭାଗ ନିଆଳି କଲେଜ, ନିଆଳି, କଟକ
- ୩୯। ଜୟିରା ଦାଶ, ମହିଳା ମହାବିଦ୍ୟାଳୟ, ଅନୁଗୋଳ
- ୪୦। ନୟିନୀ ସାହୁ, ଜୟିରାଦାୟୀ ମୁକ୍ତ ବିଶ୍ୱବିଦ୍ୟାଳୟ, ନୂଆଦିଲ୍ଲୀ
- ୪୧। ସୁଷମା ମିଶ୍ର, ଷ୍ଟେସନ, ଏମ୍‌ଆଇଜି-୩୯-ଫେଜ୍-୧, ଖଣ୍ଡଗିରି ହାଉସିଂ ବୋର୍ଡ କଲୋନୀ, ଆଇଗିଣିଆ, ଭୁବନେଶ୍ୱର-୩୦
- ୪୨। ପ୍ରୀତିଧାରା ସାମଲ, ଦେବାଶ୍ୱିତ, ପୂଜାରୀପୁଟ ରୋଡ଼, କୋରାପୁଟ
- ୪୩। ଶୁଭଶ୍ରୀ ଲେଙ୍କା, ଫକୀରମୋହନ ନଗର (ଫେଜ୍-୨), ସରକାରୀ ଆଇଡିଆଲ ପବ୍ଲି, ବାଲେଶ୍ୱର-୭୫୬୦୦୧ ମୋ: ୯୪୩୭୭୯୮୯୨୦୧

ଅସ୍ଥିତାର ପରମ୍ପରା / ୧୯୯

- ୪୪। ଶୈଳବାଳା ମହାପାତ୍ର, ଶୀଳାଚିପ୍ପାୟ, ଇନ୍ଦ୍ରଦ୍ୟୁମ୍ନ ଛକ, ଟିକରପନା ରୋଡ଼, ପୁରୀ-
୨
- ୪୫। ଅନିମା ଦାଶ, ଲୁୟିନି ବିହାର, ଏଚ୍.ଆଇଜି-୬୦, ଭୁବନେଶ୍ୱର-୭୧, ମୋ:
୯୪୩୭୦୦୦୭୩୫
- ୪୬। ମାଧୁରୀ ପଣ୍ଡା, mpanda54@gmail.com, Mob.: 9937226825
- ୪୭। ରଜନୀ ରଣସିଂହ, ଏସ୍.ବି.ଡି. ମହିଳା ମହାବିଦ୍ୟାଳୟ, କନ୍ତିଆ, ଜଟଣୀ, ଖୋର୍ଦ୍ଧା-
୭୫୨୦୫୦
- ୪୮। ସୁଜାତା ଚୌଧୁରୀ, ଡାକଡବନ, ସଂସଦମାର୍ଗ, ନୂଆଦିଲ୍ଲୀ
- ୪୯। ସୁନୀତି ମୁଖୁ, ଏଲ୍.ବି.-୧୨୦, ଫେଜ୍-୨, ଲକ୍ଷ୍ମୀସାଗର, ଭୁବନେଶ୍ୱର, ମୋ:
୯୭୭୮୩୧୧୫୩୩
- ୫୦। ଅଞ୍ଜଳି ସାହୁ, anjali.odia@gmail.com, ମୋ-୯୪୩୮୩୬୧୩୧୫
- ୫୧। ଅଞ୍ଜଳି ଦାଶ, ନିଗମ ନଗର-୪, ଆକ୍ସଲି ବ୍ରହ୍ମପୁର-୧୦, ଗଞ୍ଜାମ, ମୋ:
୯୪୩୭୨୧୭୮୬୭
- ୫୨। ଜ୍ୟୋତିର୍ମୟୀ ସାହୁ, ଜିଲ୍ଲା ମେଲେରିଆ ଅଧିକାରୀ, ବଲାଙ୍ଗୀର
- ୫୩। ବିଦ୍ୟୁତ୍ପ୍ରଭା ଗନ୍ତାୟତ, ପୂର୍ବରାଗ, ୭ଏ, କ୍ଷେସନ ଷ୍ଟୋୟାର, ଯୁନିଟ୍-୩, ଭୁବନେଶ୍ୱର
- ୫୪। କାନନ ମିଶ୍ର, ୪୨୮୦, ବିବେକାନନ୍ଦ ମାର୍ଗ, ଭୁବନେଶ୍ୱର
- ୫୫। ଇନ୍ଦିରା ଶୁଭଦର୍ଶିନୀ ତ୍ରିପାଠୀ, ଡି-୯୯୩, ସେକ୍ଟର-୬, ମର୍କଟ ନଗର, କଟକ-
୧୪
- ୫୬। ପ୍ରତୀକ୍ଷା ଜେନା, ବି-୨୧୨୭, ନାଲକୋ ନଗର, ଅନୁଗୁଳ-୭୫୯୧୪୫, ମୋ:
୮୮୯୫୩୬୫୩୮୪
- ୫୭। ସାବିତ୍ରୀ କବି, ବିଶ୍ୱନାଥପୁର, ରାହାଞ୍ଜ, ରାଣିତାଲ, ଭଦ୍ରକ-୭୫୬୧୧୧, ମୋ:
୯୪୩୯୧୭୭୩୮୦
- ୫୮। ବିଜୟଲକ୍ଷ୍ମୀ ପରିଡ଼ା, ସି/୧୦୪-ପି.ଡବ୍ଲ୍ୟୁ.୩, ସୋସାଇଟି, ସେକ୍ଟର-୪୩, ଗୁରୁଗାଓଁ,
ଦିଲ୍ଲୀ, ମୋ: ୭୩୮୯୯୨୯୨୧୬
- ୫୯। ସ୍ୱୟଂବରା ପଟ୍ଟନାୟକ, ଏସ୍-୧/୯୨, ନିଳାଦ୍ରି ବିହାର, ଭୁବନେଶ୍ୱର-୭୧
- ୬୦। ରତ୍ନମାଳା ସ୍ୱାଇଁ, ratnamalaswain@dnhomes.net, ମୋ:
୯୪୩୭୦୬୨୬୬୫
- ୬୧। ନିହାରିକା ରାୟ ବରାଳ, niharikaraybaral@gmail.com, ମୋ:
୯୪୩୭୧୨୩୨୪୮
- ୬୨। କାନନବାଳା ପଟ୍ଟନାୟକ, ଏନ୍-୫/୩୭, ଆଇ.ଆର୍.ସି. ଭିଲେଜ, ଭୁବନେଶ୍ୱର
- ୬୩। ଜୟଂତିକା, ଜେକେବିକେ କଲେଜ, କଟକ

- ୧୪। ସୁପ୍ରଭା ମିଶ୍ର, ଗଣିତ ବିଭାଗ, ବିଜେବି (ସ୍ୱୟଂ) ମହାବିଦ୍ୟାଳୟ, ଭୁବନେଶ୍ୱର
 ୧୫। ପ୍ରମିଳା ଶତପଥୀ, ଆଦ୍ୟମନ୍ଦିର, ବାଲିଆ, ଭୁବନେଶ୍ୱର
 ୧୬। ସଂଯୁକ୍ତା ଦାଶ, ରିଜର୍ଭ ବ୍ୟାଙ୍କ ଅଫ୍ ଇଣ୍ଡିଆ, କୋଲକାତା
 ୧୭। ମୋନାଲିସା ଜେନା, ମୁକୁନ୍ଦ ପ୍ରସାଦ, ଖୋର୍ଦ୍ଧା-୭୫୨୦୫୭, ମୋ:
 ୯୮୭୧୧୮୩୪୪୫
 ୧୮। ଜ୍ୟୋତ୍ସ୍ନା ଦାସ, ଓଡ଼ିଆ ପ୍ରଧାନିକା, ରମାଦେବୀ ମହାବିଦ୍ୟାଳୟ, ଭୁବନେଶ୍ୱର
 ୧୯। ଗୀତାଞ୍ଜଳି ଦାସ, ବଡ଼ଦାଣ୍ଡ ସାହି, ତାଳଚେର ଗାଉନ
 ୨୦। ସୁଚିତ୍ରା ପାଣିଗ୍ରାହୀ, pabitra.writer@gmail.com, ମୋ:
 ୭୫୦୪୧୨୦୪୬୮
 ୨୧। ନର୍ମଦା ନୀଳୋତ୍ପଳା, ଗହ୍ମାଡ଼ିଆ, ନିୟୁ କଲୋନୀ, କଟକ-୧, ମୋ:
 ୮୭୬୩୧୯୧୯୬୮
 ୨୨। ମାନତି ଦାଶ (ମାନି), ଇ-୨୭୫, ଯୁନିଟ୍-୮, ଭୁବନେଶ୍ୱର-୧୨, ମୋ:
 ୮୦୧୮୧୬୧୯୩୪
 ୨୩। ସବିତା ମିଶ୍ର, ମୈତ୍ରୀ ବିହାର, ଭୁବନେଶ୍ୱର, ମୋ: ୯୪୩୮୬୧୬୮୦୭
 ୨୪। ସୁନନ୍ଦା ପ୍ରଧାନ, ଅଚାର୍ଯ୍ୟ ବିହାର, ଭୁବନେଶ୍ୱର, ମୋ: ୯୪୩୯୩୬୬୫୬୭
 ୨୫। ମାନତି ମିଶ୍ର, ଷ୍ଟେଟ୍ ବ୍ୟାଙ୍କ ମୁଖ୍ୟଶାଖା, ଭୁବନେଶ୍ୱର, ମୋ: ୯୪୩୯୫୩୭୭୦୦
 ୨୬। ଗୀତାଞ୍ଜଳି ପ୍ରିୟଦର୍ଶିନୀ, ଅଧ୍ୟାପିକା, ଖଡ଼ିଆଳ ମହାବିଦ୍ୟାଳୟ, ନୂଆପଡ଼ା
 ୨୭। ସୌରିନ୍ଦ୍ରା ସାହୁ, ଧୂଳି ପ୍ରତିଧୂଳି, ବାଲେଶ୍ୱର, ମୋ: ୯୪୩୭୦୬୯୫୧୦
 ୨୮। ଏଲି ମହାନ୍ତି, ବାଘରାଗୋଡ଼, ଝାଡ଼ି ନଂ-୧୯, ବାରିପଦା, ମୟୂରଭଞ୍ଜ
 ୨୯। ଭାଗ୍ୟଲିପି ମଲ୍ଲ, ରାଜ୍ୟ ଅଭିଲେଖାଗାର, ଭୁବନେଶ୍ୱର, ମୋ: ୯୪୩୯୨୮୧୫୬୧
 ୮୦। ରଞ୍ଜିତା ପଣ୍ଡା, ଗୋଷ୍ଠୀ ସ୍ୱାସ୍ଥ୍ୟକେନ୍ଦ୍ର, ନାଲକେନ୍ ପାଲି, ନାରାୟଣପୁର, ସୋନପୁର,
 ମୋ: ୯୯୩୭୭୯୩୨୯୭୮
 ୮୧। ଚପଳାବାଳା ପଣ୍ଡା, ବ୍ୟାଙ୍କ କଲୋନୀ, ରାଣୀପାଟଣା, ବାଲେଶ୍ୱର-୭୫୬୦୦୧
 ୮୨। ଦୀପ୍ତିମୟୀ ପ୍ରଧାନ, କ୍ଷୁଦ୍ର ଜଳସେଚନ ବିଭାଜନ, ପଦ୍ମପୁର, ବରଗଡ଼
 ୮୩। ପଲ୍ଲବୀ ନାୟକ, ତହସିଲଦାର, ବହୁମୁଖୀ, ବାଦମପାହାଡ଼, ମୟୂରଭଞ୍ଜ, ବାରିପଦା-
 ୭୫୭୦୪୭
 ୮୪। ସର୍ବାଣୀ ଦାସ, ପଥୁରିଆ ସାହି, ପଣ୍ଡିତ ମଠ ନିକଟ, ପୁରୀ
 ୮୫। ମାନମୟୀ ରଥ, ଗୌରାଶଙ୍କର ପବ୍ଲିକ୍ ସ୍କୁଲ, ବୌଦ୍ଧ
 ୮୬। ଲତିକା ମହାପାତ୍ର, ତାଳଚେର ଅର୍ମାଲ, ଅନୁଗୁଳ, ମୋ: ୯୮୬୧୩୮୫୫୩୯
 ୮୭। ପ୍ରଭାତନିଳିନୀ ମହାପାତ୍ର, ଅଧ୍ୟାପିକା ଚରଣୀ ମହାବିଦ୍ୟାଳୟ, ଭଦ୍ରକ
 ୮୮। ଆନତି ଶତପଥୀ (ବିନ୍ଦୁ), ଗାନ୍ଧୀ ନଗର, ନବମ ସରଣୀ, ବ୍ରହ୍ମପୁର

- ୮୯। ସୁନନ୍ଦା ତ୍ରିପାଠୀ, ପିପିଲି କଲେଜ, ପିପିଲି, ପୁରୀ-୭୫୨୧୦୪, ମୋ:
୮୨୮୦୨୪୭୨୨୯
- ୯୦। ଜୟଶ୍ରୀ ନନ୍ଦ, କଲେଜ ରୋଡ଼, ସାଲେପୁର
- ୯୧। ସଂଯୁକ୍ତା ମହାପାତ୍ର, ନୀଳକଣ୍ଠ ନଗର, ବିଜିପୁର, ବ୍ରହ୍ମପୁର, ମୋ:
୯୪୩୭୦୧୧୧୯୦
- ୯୨। ଭବାନୀ ଭୂୟାଁ, ସ୍ୱର୍ଣ୍ଣଦ୍ୱାର, ପୁରୀ
- ୯୩। ଶୁଭାଶ୍ରୀ ଶୁଭଦ୍ୱିତା ମିଶ୍ର, ଶତାବ୍ଦୀ ନଗର, ଭୁବନେଶ୍ୱର, ମୋ: ୯୮୬୧୪୮୦୯୯୯
- ୯୪। ପୁଷ୍ପା ଧଳ ମହାପାତ୍ର, ପାରାବେଡ଼ା, ଜୟପୁର, କୋରାପୁଟ୍
- ୯୫। ରଞ୍ଜିତା ପ୍ରହରାଜ
- ୯୬। ବିନୋଦିନୀ ପାତ୍ର, ଘର ନଂ-୬/୬, ଫେଜ୍-୨, ଶ୍ରୀରାମପୁର, ବିଜେବି ନଗର,
ଭୁବନେଶ୍ୱର-୧୪, ମୋ: ୯୯୩୭୧୯୮୯୩୫
- ୯୭। ଅଞ୍ଜନ ଆରା, ରେଭେନ୍ସା ବିଶ୍ୱବିଦ୍ୟାଳୟ, କଟକ, ମୋ: ୯୪୩୮୬୨୯୭୮୬
- ୯୮। ଶ୍ରଦ୍ଧାଞ୍ଜଳି କାନୁନ୍‌ଗୋ, ମୋ: ୯୪୩୭୩୦୦୪୩୬
- ୯୯। ଏଓଁ ଈଶ୍ୱରୀ କବିକନ୍ୟା, ବିରାଡପଡ଼ା, ଚାଲଚେର
- ୧୦୦। ଚିନ୍ମୟା ମହାନ୍ତି, ସତୀ ଚଉତରା, କଟକ, ମୋ: ୯୪୩୭୨୨୮୪୦୬
- ୧୦୧। ଅଜ୍ଞାନବାଳା ପରିଡ଼ା, ଡି/୧, ସେକ୍ଟର-୯, ରାଉରକେଲା-୯, ମୋ:
୯୪୩୮୦୫୭୫୨୮
- ୧୦୨। ଶର୍ମିଷ୍ଠା ମହାପାତ୍ର, ବିଶ୍ୱଭାରତୀ, ଶାନ୍ତିନିକେତନ, ମୋ: ୯୮୩୨୬୮୬୨୪୭
- ୧୦୩। ଯୋଗ୍ୟଶ୍ରୀ ସାମଲ, ଆରଡ଼ି ଛକ, ଭଦ୍ରକ, ମୋ: ୯୮୬୧୪୮୪୧୦୯
- ୧୦୪। ସୁରେଖା ପତି, ରିଜର୍ଭବ୍ୟାଙ୍କ, ମୁମ୍ବାଇ, ମୋ: ୯୧୬୭୩୨୯୭୮୮
- ୧୦୫। ତନ୍ମୟା ରଥ, ପଟ୍ଟାମୁଣ୍ଡା କଲେଜ, କେନ୍ଦ୍ରାପଡ଼ା, ମୋ: ୯୫୮୩୪୧୫୧୭୯
- ୧୦୬। ଦେବଯାନୀ ତ୍ରିପାଠୀ, ୨୭୮୫, ଜଗଲ ଡ୍ରାଇଭ, ଆମନ ଆଲତାହୋ, ୟୁ.ଏସ୍.ଏ.
- ୧୦୭। ଯଶୋଧାରା ଦାସ, ଗୋପାଳ ଗାଁ, ବାଲେଶ୍ୱର, ମୋ: ୯୯୩୭୮୧୯୧୮୭
- ୧୦୮। ସୁଜାତା ସାହାଣୀ, ମାର୍ଟିନ୍-ଭବାନୀ ଭୂୟାଁ, ଗୌଡ଼ବାଡ଼ ସାହି, କଲ୍ୟାଣୀ ଲକ୍ଷ୍ମି
ନିକଟ, ପୁରୀ, ମୋ: ୭୮୭୩୨୩୫୦୧୫, sahanisujata@yahoo.in

ଅସ୍ମିତାର ପରମ୍ପରା

ଓଡ଼ିଆ କବିତାରେ ନାରୀ ଲେଖନୀର ଶ୍ରଦ୍ଧାର୍ଥେ ହୁଏ ଆନୁମାନିକ ୧୪୫୦ ଖ୍ରୀଷ୍ଟାବ୍ଦରୁ, ମାଧବୀଦାସୀଙ୍କ ରଚନାରୁ ସେ କାଳରୁ ଅଦ୍ୟାବଧି ଦୀର୍ଘ ଇତିହାସ ବର୍ଷର କାବ୍ୟ ପରମ୍ପରାରେ ନାରୀ ଅସ୍ମିତାର ପରିପ୍ରକାଶକୁ ଆଧାର କରି ଆନୁପ୍ରାଣ କରୁଛି 'ଅସ୍ମିତାର ପରମ୍ପରା' କବିତା ସଂକଳନ ।

ସମାଜରେ ନାରୀର ବାସ୍ତବ ସ୍ଥିତିକୁ କେନ୍ଦ୍ରକରି ତାର କାବ୍ୟସ୍ୱରର ବିବର୍ତ୍ତନକୁ ଏହି ସଂକଳନରେ ସ୍ଥାନିତ ୧୦୮ଟି କବିତାରେ ପାଠକମାନେ ଅନୁଭବ କରିପାରିବେ । ପ୍ରାଚୀନା/ମଧ୍ୟ ଯୁଗରୁ ଆରମ୍ଭ କରି ଏକବିଂଶ ଶତାବ୍ଦୀର ନୂଆପାଢ଼ିର ଲେଖକାମାନଙ୍କ କବିତାରେ ଆତ୍ମସଚେତନତା, ଦେହସଚେତନତା, ସର୍ବୋପରି ଆତ୍ମଜିଜ୍ଞାସା ଓ ଆତ୍ମପରିଚୟର ସ୍ୱର ଦୃଷ୍ଟିରୁ ଏଥିରେ ସଙ୍କଳିତ କବିତା ସବୁ ସ୍ୱାତନ୍ତ୍ର୍ୟ ଦାବା କରନ୍ତି । ଓଡ଼ିଆ ନାରୀ ଲେଖନୀରେ କ୍ରମଶଃ ସ୍ୱଷ୍ଟ ତଥା ଶାଣିତ ହେଉଥିବା ମନୋଜଗତର ନିଃସଙ୍କୋଚ ଅଭିବ୍ୟକ୍ତି ପାଠକଙ୍କୁ ଏକାଧାରରେ ଚକିତ ଓ ସଚେତ କରିବ, ଏଥିରେ ସନ୍ଦେହ ନାହିଁ ।

'ଅସ୍ମିତାର ପରମ୍ପରା' ସଂକଳନଟିକୁ ପ୍ରସ୍ତୁତ କରିଥିବା କବି ଅପର୍ଣ୍ଣା ମହାନ୍ତି ଓଡ଼ିଶା ସାହିତ୍ୟରେ ଜଣେ ପ୍ରଚଣ୍ଡ ସ୍ୱାଧୀନଚେତା ଲେଖକା ଭାବରେ ସ୍ୱୀକୃତ । ନାରୀର ସର୍ବାଙ୍ଗୀନ ମୁକ୍ତି ଓ ନାରୀ ଅସ୍ମିତାର ନିରକୃଷ୍ଣ ବିକାଶରେ ସେ ବିଶ୍ୱାସ ରଖନ୍ତି । ଓଡ଼ିଶା ସାହିତ୍ୟ ଏକାଡେମୀ ପୁରସ୍କାର ପାଇଥିବା କବି ଅପର୍ଣ୍ଣା ମହାନ୍ତିଙ୍କର ଏଯାବତ୍ ତେରଗୋଟି କବିତା ସଂକଳନ, ତିନୋଟି ପ୍ରବନ୍ଧ ସଂକଳନ ଏବଂ ଚାରୋଟି ଅନୁବାଦପୁସ୍ତକ ପ୍ରକାଶିତ ।

ପ୍ରଚ୍ଛଦ : ଅତୁଲ ବଳ

ମୂଲ୍ୟ : ୨୭୦ ଟଙ୍କା

ISBN : 978-93-86771-34-6

ସାହିତ୍ୟ ଅକାଡେମି

Asmitara Parampara
(Odia)

Rs. 270/-

